מכתבי אמן אלאיל

הצופה 1987/7/17

הצופה

ב"ה, יום שישי, כ' תמוז תשמ"ז (17.7.1987) • שנה נ' • גליון 14444 • המחיר: 1,10 ש"ח, כולל מע"מ

עתון התנועה העולמית של המזרחי והפועל-המזרחי * מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר-אילן ז"ל

היום — פרשת פנחס

	יום שישי	שבת
הפרק:	תהלים קמז-קמח	תהלים קמט-קמח
המשנה:	עוקצים ג, ה-ז	עוקצים ג, ז-ח
הדף — בבלי:	בבא בתרא טב	בבא בתרא טג
ירושלמי:	נזיר מד	נזיר מה
ההלכה:	או"ח שכ"ד, יג-ב	או"ח שכ"ד, ג-א
רמב"ם:	איסורי מזבח ה"ז	מעשה הקרבנות א"ג
הזריחה:	5.41	5.41
השקיעה:	7.48	7.48
סוף זמן ק"ש:	8.18	8.18

הדלקת הנר

	ער"ש	מוצ"ש
ירושלים	7.08	8.27
תל-אביב	7.26	8.29
חיפה	7.20	8.30
באר-שבע	7.23	8.20
אילת	7.20	8.22

משכנתאות חופשיות ולזכאים — מגוון תכניות חסכון
בנק טפחות

שמיר פועל למניעת הקדמת הבחירות לכנסת

בחוגים הפוליטיים מעריכים, שביממה האחרונה גברו הסיכויים להקדמת הבחירות • בין התומכים בכך: „התחיה", מפ"ם, ר"ץ ומפלגת העבודה, המפעילה לחץ על ש"ס להצטרף לתומכים בפירוק הממשלה

מאת סופר „הצופה"

ראש הממשלה יצחק שמיר, נפגש היום עם ראשי „התחיה", כדי לשכנע אותם שלא להגיש הצעת חוק לפיזור הכנסת והקדמת הבחירות. מר שמיר הזהיר עם זה אחרי שביממה האחרונה גברו הסיכויים להקדמת הבחירות, דבר שהוא מבקש למנוע בכל מחיר.

מגבירות „התחיה" שהחליטה להמליץ בפני מרכז תנועה זו, המתכנס ביום ב', ליזום את הקדמת הבחירות לכנסת, חידשה את הפעילות הבין-מפלגתית בנושא זה. במקביל להצעת התחיה, גם סיעות ר"ץ ומפ"ם עומדות להגיש הצעות דומות.

החלטת מפ"ם להצטרף ליוזמה להקדמת הבחירות מעוררת תמיהה, אחרי שלפני ימים אחדים בלבד הצהיר מנכ"ל מפ"ם ח"כ אליעזר גרנות, כי סיעתו תצביע נגד הצעות „התחיה" להקדמת הבחירות.

כדי לשחרר את הממשלה מהלחצים המופעלים עליה על ידי היזמים הקיצוני להקציב מאה מליון דולר לקידום ההתנחלויות וכו'. ח"כ יובל נאמן אמר אתמול, כי החלטת „התחיה" להקדמת הבחירות באה בין היתר לשים קץ למצב אנרכאלי שסיעה מרכזית ב-

(סוף בעמוד 2)

המפד"ל שוללת פירוק הממשלה ולא תנהל מו"מ להקמת ממשלה צרה

בלשכת התנועה הובעה מורת-רוח מחוסר היוזמה בנושאי ההתיישבות והכרסום המתמשך במערכת החינוך • תמיכה מלאה בשבוע עבודה בן 5 ימים במשק

מאת סופר „הצופה"

התנועה הדתית לאומית רואה בכך חומר בקיומה של ממשלת האחדות הלאומית, וקוראת לעשות מאמץ להמשך השותפות הדו-קואליציונית. התנועה לא תשתתף בממשלה צרה ולא תנהל משא-ומתן להקמת ממשלה צרה — דברים אלה באו לידי ביטוי אתמול בישיבת לשכת התנועה בתל אביב, אשר דנה בין היתר בהתפתחויות הפוליטיות האחרונות עם כהונת כמה מסיעות הבית להעלות הצעת חוק לפיזור הכנסת.

לכענה לא קיבלה הלשכה החלטה ברורה, אלא שבה והביאה לידי ביטוי תמיכה ידועה של הלשכה, שהתקבלה לפני כמספר חודשים, והלוחמה בהתנגדה לפירוק ממשלת האחדות ולאפשרות של הקדמת הבחירות.

עם זאת ציינו הדוברים שבמים בישראל יוזמה של ממשלת האחדות הלאומית והביעו מורת-רוח מן ההסתאבות בקשר להתיישבות ובנושאי ההתיישבות והכרסום המתמשך במערכת החינוך.

הלשכה דנה אתמול בהרחבה בפשרות קיצור שבוע העבודה בהסכם. את הדיון בנושא זה פתח מזכיר הפועל המזרחי, אליעזר אבטבי, אשר ציין כי רעיון זה התקבל עקרונית — במוסדות התנועה ודעתו כי מופיע במצע המפלגה במערכת הבחירות לכנסת. גם במשב האחרון של המועצה האידיאולוגית לתקבלה החלטה התומכת בהנהגת שבוע עבודה של חמישה ימים. הוועד הפועל של התנועה, שנדרש לנושא זה לפני כחודש, סמך ידיו על הרעיון.

את הדברים השלים שלמה גנליאל נציג התנועה באיגוד המקצועי של ההסתדרות, שציין כי הנסיון הוכיח שקיצור שבוע העבודה לא פגע בתפוקה, המוטיבציה של העובדים גוברת וכולם יוצאים נשכרים.

בדיון שהתפתח, ושנמשך למעלה משלוש שעות, השתתפו כל חברי הלשכה.

בהחלטות נאמר כי התנועה מחייבת הנהגת שבוע עבודה בן חמישה ימים, ורואה במסגרת זו אפשרות לעיצוב דמות השבת כיום מנוחה וקדושה בכל מגזרי המשק והחברה.

במסגרת גיבוש ההצעה תעמוד התנועה על שמירת השבי החוקית בנושא שמירת השבת ומניעת פרצות אשר נתגלו לאחרונה בדמות השבת במדינה.

על אף התמיכה בשבוע עבודה מקוצר, החליטה הלשכה לעמוד על כך שמערכת החינוך תופעל 6 ימים בשבוע. אין בהחלטה זאת הבעת עמדה על מספר ימי העבודה של המורים, והיא מכוונת להפעלתן של מסגרות הלימוד.

עוד קובעת הלשכה כי כל החלטה על קיצור שבוע העבודה חייבת להיות מיושמת קודם כל על עובדי היצור ועל המגזרים בהם ניתן למדוד את פריון היצור.

התנועה גם מדגישה את תמיכתה בהעלאת השכר לבעלי שכר נמוך במשק תיקון השחיקה של שכר הגימלאים, וכן תמיכתה בשמירה השכר הריאלי של כלל השכירים במשק.

מאבק בפירוד הערבי

הלשכה אימצה אתמול גם את המסמך המציג עקרונות מנחים וקווי פעולה למאבק בפירוד הערבי.

מסמך זה, אותו גיבש חנן פורת, נדון מספר פעמים בלשכה ובסיעה בכנסת, ועתה גובש סופית לאחר ש-

(סוף בעמוד 2)

שר החוץ המצרי יגיע ביום שני

ישראל תמחה בפניו על הזמנת ואלדהיים לקהיר

מאת סופרנו המדיני בירושלים

שר החוץ המצרי עצמת עבד אל-מג'יד עומד לבוא ביום שני הקרוב לביקור בארץ. הביקור יימשך שלושה ימים.

בהזדמנות זאת תובע לו מחאה ישראל על הזמנת קורט ולדהיים לביקור במצרים.

לפי הידיעות שהגיעו, קוראת מצרים להזמין את ולדהיים לביקור ממלכתי.

שר החוץ של מצרים עצמת עבד אל-מג'יד בביקורו בוינה מסר לולדהיים הזמנה לערוך ביקור רשמי במצרים. היא תהיה המדינה הערבית השנייה אחרי ירדן המזמינה את נשיא אוסטריה לביקור.

יוסף ביגון בשיחה לירושלים:
אין שיפור במצב התרבות של יהודי בריה"מ

„אם יש שיפור במצב התרבות של יהודי בריה"מ? לא ולא. אין ביהד שבה ניתן ללמוד עברית בלי נמצא עתה בבית כלא במוקב. אין שפרי לימוד לשפה העברית והתרבות היהודית ואין אפילו רשות ללמוד עברית באופן פרטי. זה מצב התרבות במדינה שמתבצאים בה מיליוני יהודים". דברים אלה אמר אתמול אסיר ציון ד"ר יוסף ביגון בשיחה טלפונית שקיים מביתו במוסקבה עם בן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות יצחק נבון בלשכתו בירושלים.

השר ההקשר לביגון בעיצומה של מסיבת יום הולדת שעד לאסיר ציון, שביומים אלה מלאו לו 55 שנים. נבון, הנמצא בראש הוועדה הציבורית למען ביגון, הודיע לו כי החליט להעניק לו כמתנת יום הולדת תעודת מורה לשם כבוד במערכת החינוך בישראל. התעודה נמסרה על ידי השר למידי של ביגון לעברית, ישראל מינץ שנכח בהשיבה.

יוסף ביגון היה נרגש מאוד והודה לשר על הכבוד הרב שניתן לו. ביגון אמר כי אין ליהודים בבריה"מ ברירה, אלא להמשיך ולהיאבק על זכותם לחינוך ותרבות יהודית, „אין פשרות זו נוגדת את חוק המדינה", הבהיר ביגון. הוא קרא להעניק ליהודי בריה"מ שווין לאומי וקבע, כי יש להציל את יהודי רוסיה מגלות לאומית.

„אספקת מיג־29 לסוריה תחייב היערכות מתאימה"

אמר מפקד חיל-האוויר, אלוף עמוס לפידות בראיון ל„במחנה"

מאת סופר „הצופה"

סוריה עומדת לקבל בחודשים הקרובים מטוסי מיג 29 מברית המועצות, במסגרת עסקה חדשה עליה הוסכם בעת ביקורו האחרון של נשיא סוריה חאפז אל-אסאד במוסקבה.

בעקבות ביקורו של אסאד במוסקבה נקבעו מועדי האספקה בחדשים הקרובים.

סוריה תהיה המדינה הזרה הראשונה שבריה"מ מספקת לחיל האוויר שלה מטוסי מיג 29.

גם חיל האוויר העיראקי אמור לקבל את המטוסים החדשים מאת בריה"מ.

מפקד חיל האוויר אלוף עמוס לפידות בהתייחסו לאספקת מטוסי מיג 29 לסוריה אמר בראיון ל„במחנה" שהופיע בסוף השבוע, כי זה יחייב היערכות מתאימה מצד חיל האוויר הישראלי.

שר המשפטים הצרפתי נוטה לקבל הצעה שנקש יירצה עונשו בבית כלא בישראל

פאריס (שירות „הצופה") — שר המשפטים של צרפת אמר אתמול בשיחה עם ח"כ הרב חיים דרוקמן, כי הוא נוטה לקבל את ההצעה לפיה ז'ריאס נאקש יירצה את עונשו בכלא בישראל.

עם זאת הוסיף השר, כי תחילה יש להסגיר את נאקש לצרפת, כדי שיעמוד לדין ואחרי שיגזר דינו הוא יוחזר לישראל לשם ריצוי עונשו.

בשיחה שהתקיימה במשרד המשפטים בפאריס הופיע ח"כ הרב דרוקמן בלווית יו"ר הנהלת חבר ידידות ישראל—צרפת, אישיות אפרליסית והוא עורך דין במקצועו. בתום השיחה דיווח ח"כ הרב דרוקמן לשר המשפטים הישראלי אברהם שריר.

„צריך, כי ז'ריאס נאקש נדון לאסר עולם ע"י בית משפט בצרפת, שלא בפניו.

נראה, שצרפת מעוניינת לערוך משפט חוזר, כדי לדון את נאקש בפניו.

עם שובו של ח"כ הרב חיים דרוקמן הוא פנה לשר המשפטים לפעול למימוש ההסכם שהשיג עם שר המשפטים של צרפת.

סופרנו מוסיף, כי שר המשפטים אברהם שריר ידיע על החלטתו אחרי התייעצות עם גורמים משפטיים. היועץ המשפטי לממשלה יוסף חריש נמצא עתה בחופשה בחו"ל, אך לא מן הנמנע שהשר שריר ישוחח אתו על נושא זה בטלפון.

הממשלה עשויה להכריע ביום א' בנושא הנהגת שבוע עבודה מקוצר

בהסתדרות אופטימיים והסכימו ל„שקט תעשייתי" עד לאחר ישיבת הממשלה • התאחדות התעשיינים מתנגדת לקיצור שבוע העבודה במשק הציבורי

מאת חיים פיקרש ומרדכי זפס, סופרי „הצופה"

בהסתדרות הכללית נמשך אמש הדיון הפנימי בקשר להסדר המוצע על ידי שר האוצר להשלים תוספות שכר והנהגת שבוע עבודה בן 5 ימים, כהנאי להתימת הסכם שכר חדש לשנתיים.

מטה המאבק בהסתדרות שקיים את הדיון בהשתתפות ראש האגף לאיגוד המקצועי חיים חברפלד, הורה על המשך ה„שקט התעשייתי" עד לאחר ישיבת הממשלה ביום א' הקרוב.

בהסתדרות גם הובע סיפוק מהידיעה שהגיעה אתמול, בדבר נכונותם של רוב שרי הממשלה לתמוך בהסדר של חמישה ימי עבודה בשבוע.

דב לאוטמן: אקט פוליטי

„לא ייתכן כי נושא שבוע עבודה מקוצר בסקטור הציבורי, אשר לו השלכות כלכליות וחברתיות מרחיקות לכת על דפוסי ההתנהגות של הכלכלה והחברה, ישבש צלף מרקם בנושא יוחקן על הסכמי שכר ויהפך לנושא פוליטי, אמר יו"ר לשכת התיאום של הארגונים הכלכליים, דב לאוטמן בפנייה לכל שרי הממשלה לקראת הדיון בנושא ביום א' הקרוב בממשלה.

מר לאוטמן פנה במקביל לראש הממשלה ולשר האוצר והדגיש בפניהם כי קיצור שבוע העבודה במשק הישראלי יוריד את התפוקה במשק, יגרום לצריכה מוגברת תוך הקטנת רמת החיסכון ויביא לגידול בגרעון במאזן התשלומים ייקר את עלות העבודה ויפגע בכושר התחרות של המגזר העסקי עם מוצרי חו"ל.

(סוף בעמוד 2)

דרושים מורים:
1. להתכתבות בעברית — למזכירות — חצי משרה
2. לחשבונאות — חצי משרה
3. לאנגלית — חצי משרה
4. עובדת סוציאלית
5. מנהל חשבונות
6. טבח/ית
7. כתבנית עברית ואנגלית

נא לפנות לת.ד. 46, ההוצאה

יצא לאור
לשמחת תופשי התורה
חלק שני של הספר
עיטורי בכורים
שעל הרמב"ם הלכות בכורים
כולל הלכות: חלה • מתנות כהונה • ראשית הגז • פדיון הבן • פדיון פטר חמור ועוד
מאת: הרב גרשון אריאלי שליט"א
דיין בבית הדין הרבני
• להשיגו: רח' גשר החיים 9, ת.ד. 6393, טלפון 380071, וכן בכל בתי המסחר לספרים

ש.ש. צביקה ובניו
שיווק בע"מ
רח' שר יהאי 16 בני-ברק
טל' 03-775741
דרושים
סוכנים מאזור גוש דן
להפצת מוצרי צריכה ביתיים
בכל חלקי הארץ

בעל תפילה
יליד 1925 בישראל
נוסח אר"י — אשכנז
(הניגון ספרד — ישראל)
בעל קול ערב
טלפון 03-868882

התנועה העולמית של המזרחי והפועל-המזרחי
משתתפת בצערן של
נשי אמי"ת (לשעבר נשי מזרחי)
עם פטירתה של
הגב' מלי גולוב ע"ה
ממנהיגות היסודה לרשת אמי"ת
שהקדישה את חייה לצוות הדתית
ולקידום מוסדות חינוך בכלל ישראל
המרכז העולמי

במלאת שש שנים להלקה מעמנו יקירנו
ר' יעקב ברין ז"ל
נפקוד את קברו אשר בהר הזיתים ביום שלישי, כ"ד בתמוז (21.7.87), בשעה 5.45 אחה"צ.
אוטובוס לבית העלמין יצא מתחנת הסופרסל, רח' אגרון 1, בשעה 5.30 בדיוק.
לאחר מכן נקיים אזכרה ולימוד לעילוי נשמתו בשעה 6.45, בביתנו, רח' חובבי ציון 6, ירושלים
המשפחה

ליום הכנה לפטירתה של יקירתנו
פנינה רוזנברג ע"ה
(לשעבר מזכירת אמונה בהרצליה)
נעלה לקברה ונתייחד עם זכרה
אי"ה ביום שני, כ"ג תמוז תשמ"ז (20.7.87)
בשעה 5.00 אחה"צ, בבית העלמין סגולה בפ"ת.
לאחר מכן בשעה 6.00 אחה"צ, לימוד משניות לזכרה בסניף הפוהמ"ז פתח-תקוה, רחוב שטמפפר.
המשפחה

אמונה
אנו אבלות על פטירתה ללא עת של
חברתנו היקרה
שושנה לביא ע"ה
ומביעות תנחומינו הכנים למשפחתה
המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד
אמונה — תא"ל — ההנהלה הארצית
המחלקה למוסדות חינוך
מרכז „מרים" — בני-ברק

ביום השנה לפטירתו של השר
השר ר' מיכאל חזני ז"ל
ביום שני כ"ג בתמוז (20.7.87), בשעה 10.30, תיערך אזכרה ועלייה לקברו — בהר הזיתים בירושלים
המפלגה הדתית-לאומית | הסתדרות הפועל-המזרחי
איגוד המושבים של הפוהמ"ז
והמשפחה

ב"ה

האגודה להתנדבות בעם
שרות - לאומי מתנדב

הזמנה
בנות השרות הלאומי והוריהן
מנהלי המוסדות, מעסיקים, מפקחים
רכזים וידידי השרות הלאומי המתנדב
מוזמנים בזה
לטקס סיום שנת השרות הלאומי
שיתקיים אי"ה ביום רביעי י' מנ"א תשמ"ז (5.8.87) בשעה 16.30 בבנייני האומה
בירושלים

במעמד —
הגב' שושנה ארבלי-אלמוזלינו — שרת הבריאות בממשלת ישראל
ברכות —
השופט: י. הגר — מנהל בתי המשפט
דברים —
מר י. הדני — מנהל אגף לחמ"ד, משרד החינוך והתרבות
מר עודד כהן — מנהל אגף הנוער במשרד החינוך והתרבות
הרב צפניה דרורי — רבה של קרית שמונה, חבר הנהלת האגודה להתנדבות בעם
בתכנית האומנותית —
מקהלת בית מדרש למורים למוסיקה „תלפיות" — בניצוחו של חיים קירש
תזמורת כלי נשיפה של „כפר הנוער הדתי" — כפר הרואה בניצוחו של מוטי איינס
„פרחי ירושלים" — בניצוחו של חנן אביטל
הזמרת אסתי כץ — בשירי ארץ ישראל
מסירת סיכת ההתנדבות לבנות מצטיינות
הענקת דגל ההתנדבות לשנת תשמ"ז לבית הספר ... בבית שאן

מפגש חברתי לבנות המסיימות — בשעה 15.30 באולם הכניסה של בנייני האומה
כיבוד קל

קנה מכשיר חשמלי וטוס ללונדון
כל שבוע כרטיס טיסה
מכירת ענק של כל מוצרי תדיראן
מקורי היוקרה של **תדיראן**
ומיטב מוצרי החשמל של
רוזייר. סימנס. בוש. פור. נק. סאבא
עד 13 תשלומים אספקה מיידית
היכנס לעידן תדיראן עם השמות הגדולים בעולם
חלי אלקטרוניקה
בני-ברק — רבי עקיבא 28, טל' 708878
ראשון-לציון — רוטשילד 93, טל' 9661146
רחובות — בית הפועלים 4, טל' 08—453994

חדש!!! חדש!!!
מסעדה סינית
כשרה למהדרין GLAT KOSHER

בן יהודה 163 תל-אביב, 03-227813

אמונה
ישיבת ההנהלה הארצית
תתקיים אי"ה ביום ראשון כ"ב בתמוז (19.7.87), בשעה 2.30 אחה"צ בבית ההסתדרות רח' דיזנגוף 209, תל-אביב
בהשתתפות:
הח' זבולון המר — השר לענייני דתות

ירחי כלה בכפר הנופש נוף קדומים
הרצאות תורניות — גם לנשים
בשילוב נופש פעיל
• תפריטים ברמה גבוהה
• כשר למהדרין מן המהדרין (גלאט)
מי' באב עד כ"א באב
(אפשרות לחלק מהימים)
* טלפון: 052-921380, 03-795016 *

נוסעים בלי כשרות!!
„למהדרין" של „אירופה טורס"
מבחר מסלולים:

אנגליה וסקוטלנד 13 יום - $1346
מלונדון ועד אדינבורו בירת סקוטלנד, אינברנס שבצפון הרחוק וביקור באזור האגמים היפהפה.

ספרד ופורטוגל 15 יום - $1637
מסלול בעקבות תור הזהב, במדריד, טולדו, מסע לאורך פורטוגל היפה ובילוי שבת בחברת הקהילה היהודית בליסבון, המשך לאורך אנדלוסיה שבדרום, עד גיברלטר ובסיום בעיר החוף ברצלונה.

אירופה הקלאסית 11 יום - $1340
המסלול הקלאסי והאהוב, מפריז דרך בריסל ואמסטרדם, עד התעלות לסיום מרגש בלונדון.

אוסטריה הונגריה יוגוסלביה 20 יום - $1974
ביקור בבודפסט ובאתרי תוכנית תרבות, ביקור עשיר ושימה לאורך חופיה המפורסמים ועירותיה העבותים של יוגוסלביה וסיום בוינה המרשימה.

סקנדינביה 14 יום - $2200
משטוקהולם בירת שבדיה, לסיור בארץ הפיורדים הנפלאה שבנורבגיה, בין המפלים שבאוסלו ובמעבורת נשוט לקופנהגן המהודרת.

כמו כן מסלולים: לפולין, לארה"ב, לקניה, ליוון ולתורכיה.

* המחירים כוללים כרטיסי טיסה ושירותי קרקע על בסיס חצי פנסיון.
* לאורך כל מסלולינו שתי ארוחות ליום כשרות למהדרין כלולות במחיר.
* ארוחות ייכזותיאיי מלבלגון כדוב המסלולים.
* מלונים שוטרי מצוות מגוסים באחראים.

הטיול הטוב ביותר עם המדריך הטוב ביותר
אירופה טורס EUROPA TOURS

מעל הצופה

שבוע עבודה מקוצר

התביעה שהועלתה על־ידי ההסתדרות להנהגת שבוע עבודה של חמישה ימים אינה חדשה. זה שנים לוחם הפועל המזרחי על שבוע עבודה מקוצר במטרה להביא לצמצום חילולי השבת מחד וליתן אפשרות לנאמני השבת ליטול חלק פעיל, ביום חול, בארועים ספורטיביים וחברתיים שעד כה הם נעולים בפניהם.

שבוע עבודה מקוצר מקובל ברוב המדינות של העולם החופשי וזה נחשב לאחד ההישגים החשובים של האדם העובד. אולם, יש לזכור שהנהגת שבוע עבודה מקוצר מותנית בהעלאת פריון העבודה ובהגברת מוסר העבודה, אחרת התיקון המוצע עלול להיות לרועץ למשק המדינה. אם מישהו מקווה שעל־ידי התרגיל של שבוע עבודה מקוצר יילך ויגדל מספר השעות הנוספות של העובדים, עלול להחטיא את המטרה האמיתית של ההצעה הנדונה.

שבוע עבודה מקוצר פירושו שחלק נכבד מהשירותים הציבוריים יפעל חמישה ימים בלבד; במוסדות חינוך ילמדו חמישה ימים וכיוצ"ב. במלים אחרות, מדובר בשינוי מהותי של סדרי החיים במדינה, דבר המחייב הכנה מדוקדקת, בל יצא שכר ההישג בהפסד הגדול שעלול להגרם למשק ובסופו של חשבון גם לחברה כולה. כי אם שבוע עבודה מקוצר יגרום לכך שכל [illegible] יהיה לו יום שבתון [illegible], הרי שלא הועילו המציעים [illegible] להביא להרווחת הטובה.

יתר על כן, אם התיקון המוצע לא יביא עמו תשובה לצמצום חילולי השבת ההמוניים, כדי שיום אחד בשבוע יהיה קודש לבריות ולבילויים ויום אחד, שבת קודש, יעמוד בסימן קדושת היום, אלא בשני הימים ירבו בבילויים, טיולים והתחרויות ספורטיביות ואחרות, הרי לא רק השבת תהיה מחוללת, אלא גם העובד בבואו לעבודתו יהיה עייף מכדי שיוכל לעשות את מלאכתו, מתוך שלוות נפש.

זה הזמן שנציגי הציבור הדתי בממשלה ובכנסת, [illegible] בהצעת החוק המוצעת, גם ישלו [illegible] כדי להבטיח שהתיקון המוצע יביא עמו לתיקון גדול אף בכל הקשור בשמירת שבת ברשות הרבים של המדינה.

מי מעוניין בבחירות מוקדמות

החלטה מזכירות תנועת „התחיה" ליזום הצעת חוק להקדמת הבחירות לכנסת עומדת בסתירה מוחלטת לצרכים הלאומיים של מדינת ישראל ולאינטרסים החיוניים שלה בזירה הבינלאומית. הצעה זו משחקת היישר בידי כל אלה המוכנים לוותר על שטחים של ארץ־ישראל ואף להתפשר בכל הקשור במעמדה של ירושלים כחובר לה יחדיו.

לא זה הזמן לבחירות מוקדמות, גם מבחינת האינטרס הכלכלי של מדינת ישראל הואיל והקדמת הבחירות עלולה להרוס את המאמצים שנעשו כדי לעצור את האינפלציה ולהביא להבראת המשק.

כי משתלם מהנימוקים כבדי המשקל נגד הקדמת הבחירות לא האינטרס הממלכתי לנגד עיניו, אלא הצרכים המפלגתיים הם מניחים את החלטותיו.

אגב, ספק רב אם בחירות מוקדמות ישרתו את „התחיה", על אף הסקרים המנבאים לה תוספת כוחות. נסיון השנים מלמדנו, כי יש הבדל רב בין הסקרים לבין תוצאות הבחירות בקלפי. אולם לא באנו לייעץ ל„התחיה" מה טוב לה מבחינת האינטרס המפלגתי. שהרי לא זה העיקר בויכוח המתנהל בציבוריות הישראלית: בעד, או נגד הקדמת הבחירות. על כף המאזניים מוטלים ענינים לאומיים ממדרגה ראשונה הנוגעים לעתידה של ארץ־ישראל. יהיה זה איפוא מוזר לראות את סיעת „התחיה" חוברת יחדיו עם השמאל שיוזמתו להקדמת הבחירות היא אנטי־תיזה למערכה המתנהלת כעת להבטחת שלימותה של ארץ־ישראל וריבונות ישראל על ירושלים — בירת ישראל השלמה והמאוחדת.

נקוה שמרכז „התחיה" המתכנס ביום א' הבא לא יסמוך ידיו על ההחלטה המזכירות ולא יתן יד להקדמת הבחירות, לפי התסריט שהכינה מפלגת העבודה ואשר מטרה אחת לו: כינוס ועידה בינלאומית שסופה להוביל לוויתורים על חלקים של ארץ־ישראל ולקובעם־של־לגיונות־זרים לעיר דוד, מעל לכותל המערבי שריד בית תפארתנו.

„גזילת מנדטים" מהמזרחי בארה"ב

הפדרציה הציונית בארה"ב הנשלטת על־ידי רוב חילוני החליטה באמצעות ועדת הבחירות שלה להוריד כמחצית המנדטים מרשימת המזרחי והפועל המזרחי שזכתה בבחירות לקונגרס הציוני.

הם עשו זאת במסגרת „מבצע עונשין" נגד רשימות שנתגלו בהן תקלות. אולם, אם בודקים את הדברים לא קשה למצוא כי מדובר בצעד שרירותי העומד בסתירה לחוק וליסודות הדמוקרטיה.

מה עשו אנשי הפדרציה הציונית בארה"ב?

הם לא פסלו את רשימת הבוחרים של המזרחי והפועל המזרחי; הם גם איפשרו לחברי הנהלה זו שנכללו בפנקס הבוחרים הכללי להשתתף ולהצביע בבחירות לקונגרס הציוני. „העונש" הוטל, לאחר המעשה — אחרי שנודעו תוצאות הבחירות לפיהן זכתה רשימת המזרחי והפועל המזרחי בכארבעים אלף קולות המזכים אותה בעשרים ושבעה צירים לקונגרס. רק אז החליטו להטיל את ה„עונש" ולהוריד מרשימה זו מחצית הצירים המגיעים לה.

הוי „גזל מנדטים" בצהרי היום, כפי שזה נאמר במאמר שפירסם המרכז העולמי של המזרחי והפועל המזרחי.

יש לעשות הכל כדי להשיב את הגזלה ובהקדם. אם לא ניתן להשיג זאת בדרכים המקובלות, במסגרת התנועה הציונית, אין להרתע מפניה לבתי משפט בארה"ב כדי להכריח את הפדרציה הציונית לתקן את המעוות.

הציונות הדתית בארה"ב שרשמה בבחירות לקונגרס אחד מהישגיה החשובים בקהילה היהודית האמריקאית הוכיחה את חיותה ואת גודל השפעתה, לעומת כל שאר התנועות הציוניות ב„חרות" ועד השמאל שירדו בבחירות לעומת תוצאות הבחירות לקונגרס הקודם.

ככל הנראה שהישג זה של הציונות הדתית הוא שהביא לברית הבלתי קדושה שנחתמה בין סיעות השותפות לפדרציה הציונית, כדי לגזול מנדטים ולקצץ בדרך זו מכוחה של תנועת המזרחי והפועל המזרחי.

אנו מאמינים שסוף הצדק לנצח וכי תנועת המזרחי והפועל המזרחי בארה"ב תגיע לקונגרס בהרכב שקבע הבוחר, ולא על־פי הגליוטינה של הפדרציה הציונית.

„לשנות הגישה בטיפול חברי הפוהמ"ז במוסדות קופ"ח"

בדיון שהתקיים בלשכת [illegible] הפועל המזרחי אליעזר אב־טבי בנושא שירותים רפואיים על ידי קופת חולים הוצגו הדברים הבאים:

הפועל המזרחי שם את הדגש ב[illegible] [illegible] ולפרט במסגרת [illegible] של החבר.

[illegible]

השתתפו בדיון החברים: אליעזר אבטבי, שמשון דיקר, אליעזר שפר, הרב גרוסמן יחיאל, משה היבב, פישהר אברהם, קשתי שמ־עון, סקרניק אהרון.

לאחר בחירת סקירה על הנעשה בבתי חולים על ידי שמשון דיקר והרב גרוסמן שהתקבלו ההחלטות הבאות:

● מקדמים בברכה את הנסיון שנעשה במרחב [illegible] יש [illegible] קופת חולים להרחיב את הנסיון בחבל הארץ.

● הפועל המזרחי ידאג לארגן כינוס רופאים [illegible] למען השבת [illegible] בקופת חולים ורופאים פרטיים.

● להעביר [illegible] את נושאי רפואה ציבורית [illegible] רפואה [illegible] אחרות על ידי [illegible] גורמים בתחום הרפואה.

● הפועל המזרחי יארגן [illegible] בבתי חולים [illegible].

● הפועל המזרחי יארגן [illegible] לפעילות חברים בוועדות ציבוריות ליד הרפואה ובוועדות מחוזיות.

● הפועל המזרחי ישים את הדגש על מתן שירות [illegible] ולפרט במסגרת [illegible] של החבר.

הסיוע למושבים מתעכב בשל חילוקי דיעות בוועדה בכנסת

מאת סופר „הצופה"

[illegible]

שני אסירי ציון הגיעו ארצה

[illegible]

הנשיא תרם מילגה לתלמיד ישיבת הר־ציון

מאת סופרנו

[illegible]

שמיר פועל

(סוף מעמוד ראשון)

[illegible]

המפד"ל שוללת

(סוף מעמוד ראשון)

[illegible]

חבר הלשכה, משה ברינר, הביע תמיהה על נסיעתו של חה"כ דרוקמן [illegible]

בדיוני הלשכה בראשות המזכ"ל הרב יצחק לוי השתתפו החברים: אליעזר אבטבי, הרב איתן איזמן, אברהם בדיחי, דוד בוחניק, ד"ר יוסף בורג, יגאל ביבי, ד"ר יהודה בן־מאיר, רפאל בר־נתן, שמריהו בן־צור, משה ברינר, יצחק גץ, גדי דייפ, דוד דגינו, משה חניא, שאול [illegible], הרב בינוי לוי, יצחק מאיר, אברהם מרמורשטיין, חנן פורת, חה"כ פרופ' אבנר שאקי, אברהם שטרן, שרה שטרן־קטן, השר זבולון המר, ספירא ואליעזר שפר.

הממשלה עשויה

(סוף מעמוד ראשון)

[illegible]

כבר בשנת 1980 ישבה ועדה [illegible]

שרת הבריאות: אתמוך בקיצור שבוע העבודה

[illegible]

השר יעקובי תומך

[illegible]

שר המסחר והתעשיה אריאל שרון:

הליכוד אינו פוחד מבחירות, אך מעדיף שאלה יתקיימו במועדן

מאת [illegible]

[illegible]

שלום מוחה נבחר ליו"ר מזכירות התנועה בירושלים

[illegible]

שפר ... בירושלים

מלון מחודש משופרא דשופרא

מלון מיוחד במיקום מיוחד

מבצע קיץ מיוחד*

35 שייח לילה לאדם בחדר זוגי

41 שייח לילה לאדם בחדר יחיד

50% הנחה לילד בגיל 2 — 12 בחדר ההורים

לילה חמישי בחינם לשוהים 4 לילות רצופים

* הצעה מיוחדת לסוף שבוע ארוך

כל המחירים כוללים ארוחת בוקר, מע"מ ודמי שרות

● כשר למהדרין ● בית כנסת במקום

● שמירת שמיטה ● מרחק הליכה מהעיר העתיקה

סיור רגלי מודרך בחינם בעיר העתיקה בימים ב' ו־ה' בשעה 16:00

מקום עם היסטוריה לחופשת קיץ מעולה

פרטים: מלון שפר, דרך הר הזיתים 33, ירושלים טל: 02-828272

גלאקסי "נו פרוסט"

מקרר באיכות אמריקאית למשפחה הגדולה במחיר תוצרת הארץ

הפתרון המתאים ביותר לבית החרדי, לזוג הצעיר, ולמשפחה ברוכת ילדים.

קשר גואל

תדיראן אחריות ושירות

לוסטיג - שטראוס 29 ירושלים טל. 02/241929

סלון המרכז-לוסטיג - רח' ירושלים 21 בני-ברק טל. 03/702153

חשמל-יחזקאל 2 ירושלים טל. 02/271569

מאיר יוסף-רבי עקיבא 41 בני-ברק טל. 03/782584

בחנויות החשמל המובחרות וברשתות השיווק

מתנדבון

בטאון "האגודה להתנדבות בעם"

ת.ד. 7370 ירושלים

תמוז תשמ"ז ★ גליון 119

מצפה-רמון שבנגב לבשה חג:

העניקה את תואר „יקיר" העיירה ליו"ר האגודה עו"ד דב פרומן

בעיירה המתפתחת בדרך לאילת, טבת המצוקים השגיאים של המכתש הגדול, מקום בו שולט שעון גיאולוגי שהאדם — עם ריצותיו, המורגותו, טירדותיו המטריאליסטיו — מתגמד, היה השבוע אירוע מאלף. נוקש הענקת תואר יקיר מצפה-רמון ליו"ר האגודה עו"ד דב פרומן, מרנמי - העיירה בת 3000 התושבים, בנות השרות הלאומי והתריותן, מפקחי האגודה והרכזים — באו ליטול חלק בהכרת התודה של עיירת לבנות הנותנות שנה ושנתיים מזמנן למען המקום שהיא הכרת תודה לאגודה כולה, והביטוי היה בהענקת התואר לעומד בראשה.

באכסניית הנוער החדישה הצופה אל הנוף המשגע, אמר רב המקום הרב דניאל ברי-מוחא: זוהי התכנסות קודש שכן היא באה להעניק הוקרה לאדם שהשקיע ימים ולילות ללא הגבלה למען האגודה. הרב ברי-מוחא שיבח את גישתו השורשית והאמיצה של עו"ד פרומן לענין העשיה בתחום הציוני דתי-לאומי. מאבקו העשוי ללא-לאות ובלי להרתע מאיומי החוגים האנטי-ציוניים — מביא לכך שההעמקה בנושא הציוני מקנה את ערכי התורה ביהדות. מלחמתו למען ארץ ישראל: נערכיה היא ללא סייג ופחד, זוהי הציונות האמיתית והוא המודל שעלינו לחקות. הקמת ישיבת ההסדר במצפה-רמון תביא להשלמה של המפעל הדתי-לאומי בישוב, כשהשלבים הבאים יהיו ישיבה תיכונית. את התשתית למוסדות תורניים אלה מכינות הבנות המתנדבות.

ברוך ג'מיני סגן ראש המועצה ורכז השרות הלאומי, שהנחה את הטקס ציין את התגייסותה של המועצה למען הבנות — השתתפות בנסיעות, דיור ברמה גבוהה, משפחות מאמצות והעיקר — הערכה כנה ואהבת לבנות, הבאות מישובים באזורי הדרום — תקומה, קרית-גת, פטיש, נתיבות ומלילות.

אברהם מועלם, ברוך בשם מפקחי האגודה, הוא שירטט קווים לימים הראשונים של האגודה, בהם איש לא תאר שרב פרומן יהפוך את ההתחלה המיצערת למפעל כה מפואר ורחב זרועות „יום זה הוא יום חג לשרות הלאומי — תשובה הולמת למפקפקים בדרך ובחשיבותה".

ראש המועצה שמואל כהן אמר כי קשה היום לתאר את מצפה-רמון ללא הבנות המתנדבות. האגודה להתנדבות הבינה מה שמשרדי הממשלה לא הבינו: שצריך לבוא לכאן ולהישב. הממשלה מקצה אתר בתנאים מיוחדים באזור מודיעין לאנשי קבע במקום להקצותו במצפה-רמון. באגודת הבינו שקודם כל צריכות הבנות לבא כאן ולעשות. התנדבותן, ללא חוק וללא כפיה — התנדבות שמיסדי ומפתח יו"ר האגודה דב פרומן שהפך את ההתנדבות לגורמת — מביאה לכך שחישוב יתקדם קדימה: בלעדיהן — היתה נסיגת במספר שנים. מצפה-רמון מהווה דגם מוביל בראש-חץ לשילוב נהדר של הבנות בחיי הישוב, תופעה המהווה מקור גאוות לכולם. תופעה כזו צריך להשריש בעם ישראל, אמר ראש המועצה שמואל כהן.

בדברי תשובתו חזר „יקיר המועצה" דב פרומן לימים שהאגודה היתה בעריסה — והיוותה פתרון הלכתי וחברתי, לבנות שלראשונה יכלו לעשות את הנתינה על בסיס אישי. כ-90 אלף משפחות מהווים היום את קהילית האגודה: משפחות מהן יצאו מתנדבות, ומשפחות שנהנו מעורתו. זוהי קהילה עצומה והיא יורעת אל-נכון מה עושה האגודה, כך ששום איום חרדי לא ירתיע אותה: אם מתקיים היום יום עיון לבנות ביה"ח שיב"א בתל-השומר, והיות והן נעדרות באותו יום בתל-השומר מתקשים בשחרור חולים. המדרשות הללו, בהן משתלמות הבנות — תוכנית ומקצועית — הוקמו גם בטבריה ויוקמו בשלומי ובמצפה-רמון.

דב פרומן ציין כי מי שלא מתנסה בנתינה של ההתנדבות שהודה — לא יוכל להפקר אחר-כך. עם נטילה נולדים, נתינה לומדים לבד, אבל רק כשמתרגלים אותה בעצמך — החרדים יוצאים נגדנו כי אינם יודעים נתינה מהי והם רואים את עם ישראל כעם שיש בו פירוד ולא כמונו — המתנכים להכור וליכוד. מי שמראה שהוא שונה — עוסק בפירוד. האגודה עושה את הציונות האמיתית, כאן ולא בגולה שם אי אפשר להתקיים.

במצפה-רמון, אמר פרומן, התאהבתי עוד לפני 12 שנה. המאבק עם ההורים, על התדמית, על הריחוק הגיאוגרפי לא היו קלים, אך התגברתי. הרבה עזר לנו ראש המועצה שמואל כהן ורב המקום הרב ברי-מוחא שבתשע שנותיו כאן גילה אומץ-לב, מסירות ועמדה ציונית נלהבת.

כ„צ'ופר" לבנות הבטיח מר פרומן לבנות שיתנדבו ל„מצפה" שילוב של שרותן עם לימוד בתוכניות האוניברסיטה הפתוחה:

דב פרומן קיבל את מגילת ה„יקיר" והעניק תשורות: דגל האגודה למועצה (שמואל כהן: „הדגל יעמוד במקום כבוד במשרדי"), שי למנהל ביה"ס אלי שדה, ליו"ר המועצה הדתית נסים טויטו ליהודית רייטר המפקחת, וזו מצידה החזירה בשי ל„חתן" הטקס ולרעייתו יונה.

הבנות — ענת דהוידיאן (חינוך בגן הילדים — באה ממושב פטיש), פיגל בן נעים (חינוך, ביה"ס, באת מנתיבות), חנה בוסקילה (חינוך, ביה"ס, באה מתקומה), אורית מנקר — (חינוך בגן הילדים, מתקומה) הגית אלי (חינוך, גן וביה"ס, באה ממלילות) מירי ביטון (חינוך, ביה"ס, מקרית-גת) הגישו שי שהכינו בעצמן לדב, לראש המועצה ולרעייתו.

דב פרומן עם רב העיירה, הרב דניאל ברי-מוחא

יהודית רייטר אמרת כי האגודה לא שכחה את הנגב וישוביו. האוריינטציה של היום היא מעבר לעיר — ואצל האגודה הכיוון הוא הפוך — לצאת למצפה, לדימונה, לירוחם, ב"ש, אילת — לכל מקום.

שי מיוחד העניק דב פרומן ל„סבא ולסבתא" הגרים מעל לדירת בנות השרות, עוזרים להן בכל והופכים את קליטתן לקלה יותר.

האוירה היתה כה נינוחה וחמה עד שרב פרומן הצטער שרק אחרי ל-18 שנה יכולה „מצפה" להעניק את תואר ה„יקיר"...

מדיוני מועצת האגודה להתנדבות בעם

בישיבת התקופתית שהתקיימה בב' תמוז תשמ"ז דנה מועצת האגודה להתנדבות בעם בעבודה השוטפת של שנת השרות תשמ"ז וההערכות לשנת תשמ"ח.

הוקמה „ועדת ערר" לבנות אשר בגלל סיבות שונות לא נתקבלו לשרות הלאומי, והן תוכלנה להופיע בפניה, על פי בקשתן. חברי הועדה הם גב' שרה מלצר, מר פלטיאל אייזנטל, ונציג ההנהלה.

נדונו בעיות המפעל שונות לגבי סמנריון ההכנה בקיץ וטקס הסיום לשנת תשמ"ז. כן קבלה המועצה בסיפוק את העובדה שהיו"ר הודה בטעותו וחזר בו מפרסום ב„צופה" אודות בתי ספר לאחיות שליד בית החולים „שערי צדק" ו„לניאדו".

מצפה-רמון – העיירה היפה ביותר

30 שנה נאבקים במצפה-רמון על דמותו והרחבתו של הישוב. היו אלה שלושים שנים רווי עליות וירידות, הצלחות וכשלונות, אכזבות והפתעות. המאזן הכללי, כך מסתבר, לא היה מעודד, וזאת על דרך ההמעטה. התחלופה יבושב היתה רבה, ורבים הספידו את הישוב.

בימים אלה, כאשר במצפה-רמון עוסקים בהכנות לעצרת סיום 30 שנות המקום, נדמה, כי רוח אחרת החלה נושבת וזאת כדי לטפות במפרשים ולשעוט קדימה (לדימוי הסירת ישנה משמעות: הים, גם שהוא רוגע – יש בו גלים ומשברים, סערות ומערבולות).

במצפה רמון, 900 מ' מעל-פני הים, נקבעו עובדות שהן בבחינת חוק טבע: נוף מטריף, (המכתש) מזג אוויר אירופאי (קריר, יבש, לחות נמוכה עם מיעוט משקעים – פחות ממאה מ"מ בשנה), בקיצור הרגשה של בית-הבראה משך כל ימות השנה. אין פלא איפוא, שבין היזמים יש כאלה המבקשים להקים במקום בתי-מרפא (ביחוד לחולי קצרת) ובתי הבראה. קוראים לזה – תיירות מרפא.

במסמכים הרשמיים מוגדר הישוב כעיירת פיתוח במצפה-רמון לא קונים את ההגדרה ואם כבר אין להם ברירה, אזי הם מתפשרים על הגדרתו של הסופר סמי מיכאל, שבכתבת חלל בעתונות, סיווג את המקום כ„עיירת הפיתוח היפה ביותר בישראל". אין ספק כי סמי מיכאל, שהתארח במשך חודש ימים בישוב ונפגש עם תושביו, הגיע בין השאר, למסקנה, בגין דירות היוקרה הפזורות בעיירה עטופת הירק (אפילו שמדובר במדבר). דירות אלה – קוטג'ים ופטיו, ניתנות לרכישה במחירים השווים לכל נפש.

• איכות החיים הגבוהה במצפה-רמון, מתבטאת גם ברמה הגבוהה של מערכת החנוך במקום, המתבטאת בהקפדה על רמת המורים, המתקנים והאמצעים הפדגוגיים העומדים לרשות סגל ההוראה והתלמידים. בכל בתי-הספר, החילוניים והדתיים, משולבת, החל מכיתה א', תוכנית לימודים מתקדמת באמצעות מחשבים. מערכת החינוך כוללת גם מעונות לגיל הרך, גני טרום חובה – בהם שוהים הילדים עד שעות אחה"צ המאוחרות, גני-חובה ו„חטיבה צעירה", בה משולבים ילדי חגן ותלמידי כתות א'.

על התרבות בישוב מופקד, בעיקר המתנ"ס הקהילתי המספק לכל רובדי האוכלוסיה – מהטף ועד לקשישים, את התשובות בנושאי התרבות והיצירה. תיאטרון קהילתי, קונסבטוריון, מועדון הסרט הטוב, ערבי הווי – שירה ומשחק, חוגי יצירה ומלאכת מחשבת ועוד.

הענקת תואר „יקיר" עם ראש המועצה מר שמואל כהן וברוך ג'מיני

חובבי הספורט במצפה מנצלים עד תום, את המתקנים המעולים העומדים לרשותם. כמו בריכת השחיה המקורה והמחוממת (וכדי שתבין מה פרוש מזג האויר האידיאלי במצפה-רמון, נספר לכם, כי גם בימי הקיץ, החל משעה 4 אחה"צ מחממים את מימי הבריכה – כי פשוט כבר קר...), מגרשי טניס מעולים ומוארים ואולם ספורט למשחקי כדור, בנוסף למגרשי כדורסל פתוחים הפזורים בעיירה. וספרית ענק להחלפה ולעיון אמרנו, אמרנו!

הכל טוב ויפה, אבל ממה מביאים אוכל הביתה? ובכן: המגמה של ראש המועצה, שמואל כהן, ואחר לימוד הנושא והסקת מסקנות מן העבר – היא לפתח בישוב מגוון רחב של מקורות תעסוקה עתירי ידע, כגון: אלקטרוניקה, אופטיקה תעשה צבאות אוירית, מכניקה עדינה, מערכות הידראוליות, אריגה אמנותית, תכשיטים, אבני חן וכדומה.

מצפה רמון מוגדרת כאזור פיתוח פלוס, עובדה ההופכת אותה למקום אידיאלי ליזמים. ולא רק זאת. במצפה-רמון זוכה המשקיע בפטור ממס-הכנסה, במענקים ובהקצאת קרקע, או מבני תעשיה, בתנאים כספיים נוחים. כבר היום נמצאים בישוב מפעלים מובילים, כמו „מקסימה" – מפעל להפרדת אויר, „אופקי" – לנייר רציף, „אורדן" – לעבוד שבבי ועוד.

אז להתראות במצפה רמון, על שפת המכתש!

★ סיום השנה ★ סיום השנה ★ סיום השנה ★ סיום השנה ★ סיום השנה ★ סיום השנה ★ סיום השנה ★

„מסורת סיום" במבשרת-ירושלים

[illegible]

„הרב" הרא"יה קוק זצ"ל – לילדים

מאת יצחק ש. רקנטי ושאול מייזליש – בהוצאת „שרי תא"

הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

[illegible]

סמדר – עם ילדים לקויי שמיעה

[illegible]

לעזור ליולדה עם בעיות מוטוריות

שלום רב,

[illegible]

לרכזת רחל – תודה מבנות אשקלון

[illegible]

תבורך מנשים מיכל

[illegible]

„אתה נראה טוב"

אצל נחשון סמדר, המשרתת במחלקה האונקולוגית ב„איכילוב" די במשפט כזה למטופל, כדי „לעשות לו את היום"

[illegible]

נחשון סמדר

תודה לתמר

[illegible]

לחברתנו המפקחת

עידית מקובר ומשפחתה

מזל טוב להולדת הבת

מאחלים

תנולת האגוד

המפקחים/ות

הרכזים/ות

וצוות המשרד הראשי

ברכות

לאיה (איילה) פרוינד

לנישואיך

לחני לוי

לאירושיך

לרונית ירקוני

לאירושיך

רכזת תל-אביב ובנות שרות לאומי

לאורלי מאופקים

ברצוני להקדיש מספר מלים למתנדבת אורלי כהן.

אורלי, אני מאמין, כי שנה זו בה השקעת במרכז הנוער, היתה שנת נסיון מעניינת עבורך. אני ראיתי את עבודתך ואת רצונך הכנה לעזור, לסייע ולתרום, שלא על מנת לקבל פרס, מאוד שמחתי על יצירת הקשרים שקשרת עם החניכים באופן חינוכי ביותר.

עם סיומך את שנת השירות לאומי, אני מביע את תודתי העמוקה ומאמין שעם בת רצון והתמדה תעשי חיל.

אני מקווה, כי גם את למדת וקנית הרבה במרכז.

יבורכו כל העושים באמונה ואת ביניהם.

מי יתן ויתמלאו משאלותיך לטובה.

בברכה

הנהלת המשותפת למרכזי הנוער, אופקים דתי.

דינה אלבז — מטפלת ...

מירי אלבז — חלק אינטגרלי מהצוות

לשרת במחלקת ילדים ב„איתנים" — בי"ח פסיכיאטרי

דעה רווחת היא שהמאושפזים בבית-חולים פסיכיאטריים הינם מסוכנים — נפתודים — תוקפניים, לא שולטים על הדחפים שלהם. וכמובן, רק גברים חסונים, גבורים, בחוספסים ואפילו אכזריים יכולים לעבוד שם „קן הקוקיה". ובכל זאת, כאשר נכנסנו למחלקת ילדים „איתנים" חשבנו שבודאי ובודאי לא רק ש„הבנות" לא תנזקנה גופנית ואף נפשית, בהפוך הוא היוכלו לתרום רבות ואף לחנות מעבודתן במסגרת כזו. קריאתנו וגישושנו הראשוניים נתקלו בתגובות מסוג „כה פתאום, השתגעתן, בבי"ח פסיכיאטרי לשרות לאומי ביחוד!! אף אחת במילא לא תסכים". הוזמנו לבקור סובבר הנמרץ התרכבה — היו מוכנים לשקול אפילו לחציו. ואז בא הנס. אחת הבנות „משוגעת לדבר" הציעה את עצמה ...

מר יעקב הדני, ראש אגף לחמ"ד במסיבת סיום לבנות השרות באשקלון:

שרות הבנות העלה החמ"ד ל־20% בכל רחבי הארץ: באשקלון ל־30%

מצטיינות בביה"ח רמב"ם

הצוות הרפואי ממליץ:

סילביה ויוחנן סלמון מצפה — משפחה מאמצת למופת

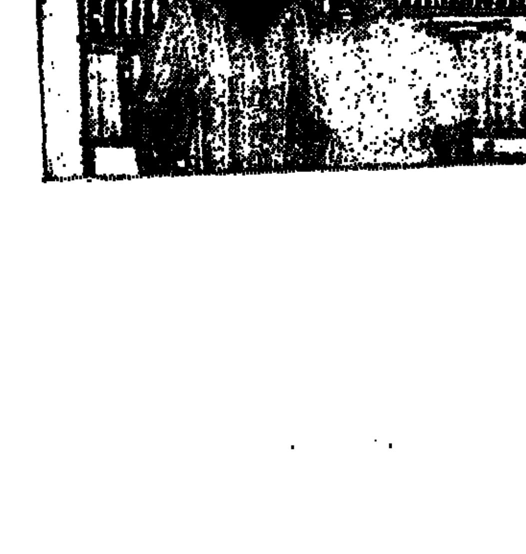

סיום השנה ★ סיום השנה ★ סיום השנה ★ סיום השנה ★ סיום השנה ★ סיום השנה ★ סיום השנה ★

אשקלון — טיול ומסיבת „יום ירושלים"

„כל צועדת מ"ו בנות אשקלון..."

בנות חינוך, אשקלון בטיגוגוון עם רחל ויוסי ליבטמן

מסיבת סיום באשקלון

כותבים עלינו:

כותבים עלינו — נתניה —

יהדות

כל אשר היא נמצאת

רחל אוסטר — להתמודד עם „תסמונת דאון"

ביה"ס „ניצנים" לחנוך מיוחד בירושלים

מחשבים וספרנות

הי דרומה לאילת...

התעוררות תרבות היידיש — כן או לא?

סידרה חדשה בבית ציוני אמריקה בת"א

...התעוררות זו, שרבים רואים בה „תחיית המתים" לאחר כל הנבואות על קמילתה ודעיכתה.

בבית ציוני אמריקה בת"א, נערכת בחודשים האחרונים סידרת ערבים לשותפים בית ציוני אמריקה, עירית תל-אביב, אגף התרבות, ובהורה, המכון לקולנוע יהודי, ואשר עוסקת בתחומי השפה והתרבות האידית — קולנוע, תאטרון שיחה וספרות.

בפתיחה החגיגית של הסדרה שתתקיים ביום רביעי, י"ח בתמוז תשמ"ז, 15.7.87, בשעה 9.00 בערב, יקחו חלק אנשי ציבור, אמנים ואנשי ספר ותקשורת מהטובים בתחום זה.

התכנית הראשונה תעסוק ב„התעוררות תרבות היידיש" — יבחנו אספקטים ודיעות בער החויאת היידיש ונגרה.

...בהשתתפות הסופר מרדכי צאנין ★ ושלושת ה„שמוליקים" — רודנסקי, סגל ועצמון מנחה השחקן שמואל עצמון. ★ קטעים נבחרים ביידיש בביצוע „שלושת השמוליקים" — רודנסקי, סגל ועצמון ★ הקרנת הסרט „טוביה החולב" — ביידיש

עם שחקן היידיש המפורסם מוריס שווארץ ומיטב שחקני היידיש. הסרט הופק בפולין בשנת 1938 ונחשב כפנינת קולנועית. הוקרן לאחרונה במסגרת פסטיבל סרטי היידיש שנערך בתיאטרון הלאומי ה„בימה". לבנות השרות הלאומי, תיתכן הנחה מיוחדת. נא התקשרו לניצה בבית ציוני אמריקה בטלפון 03-259341-2-3

...אחרת, גדול, איכותי ומגובש יותר. מספר גדול של פעולות — שכבות חברה, סיורים לימודיים, מסיבות ופעילות במועדון הקשישים, מלבד הפעילויות הסגרתיות התכניות במסגרת השכנים, העלו את הסניף לרמת הפעילות הנדרשת שהקיפה את כל הגיל — א,ב, וג'.

ראוי לציין מיוחד הענין הרב שמגלים בני הישיבות ובנות האולפנה, הבאים לימי שבת, חג וחופשות רגילות להשתתף בפעולות הסניף.

יש לציין כי במשך שנה זו, שופץ מבנה הסניף, נצבע הותאם ליעודיו ומהווה היום קן נעים לפעילות ברוכה, — פרי מאמציך הבלתי נלאים.

לאחר שנה אחת בלבד, התחלנו להאמין כי אפשר, נמלאנו בתקוה כי ניתן לשנות ולבצע דברים, מכאן חרדתי הרבה לגבי ההמשך.

לכן, אבקשך לעשות כל שביכולתך על מנת להמשיך בשנת נוספת את המפעל בו התחלת בהצלחה כה רבה.

ברגשי כבוד והערכה

ובברכת התורה שלומיה

יוסף עמרני

מנהל ביה"ס הארצי ותטיכת ביניים ממ"ד

ימנין הרצוג

אילת

...ההרשות מוגנת.

בחודשים האחרונים הלהה הסגרגית של ביה"ס והיא רותשת למיטתה. ספריית ביה"ס עמדה בשמונה שבועות אחדים עד שימן קיבלה על עצמה גם תפקיד חשוב זה, ומאז ילדי ביה"ס נהנים משרותיה.

אנו חושבים שיפה ראויה לכל הערכה הן בשל תרומתה ומסירותה לתפקידה והן בשל בעיסות הליכותיה.

בברכה

הנהלת ביה"ס הממ"ד א.ה. רוטשילד, ירושלים

ראש עירית עכו, אלי דה־קסטרו: הבנות המתנדבות „עלו על כולנה"

ראש עירית עכו, אלי דה-קסטרו: הבנות המתנדבות „עלו על כולנה" למתנדבות: רחל אשר, רבקה חזן, רחל בוכריס, תמר בנבניסטי, חגית אלרועי, נועה גורליק

קנדי ובבני עקיבא. קטן בת המלים מלהביע את מסירותן, את הרוח הטובה שהשרו סביבן ואת השפעתן על התלמידים ועל העבודה החנוכית בביה"ס.

בעבודתן קידשו את שם העיר ובית הספר התיכון התורני לבנות בטבריה, ואת שם ה'.

בשם הנהלת ביה"ס והנהלת העיר ברצוננו להודות על תרומתן הגדולה לילדי העיר, יותר עם חברותיך לשרות בבי"ס

הין לנו ציפיות רבות והן עלו „על כלנה".

[illegible]

חבר מועצת עת"א שמואל גפן:

„האם בצלצול פעמוני כנסיה – עם פתיחת „לילות יפו" – מתבטאת סמליות העיר העברית הראשונה"?

ראש העיר שלמה להט יענה גם על השאלה מדוע מפנים את האשפה בעיר בשבתות

מאת חיים פיקרש, סופר „הצופה"

שאלות, בענין אירועי אשפה בתוצות תל־אביב, תוך כדי הילול שבת השבעה בענין „אירועי לילות יפו" בליווית צלצולי פעמוני הכנסיות שם, הוגשה באחרונה לראש העיר תל־אביב שלמה להט, על ידי שמואל גפן, חבר המועצה מטעם המפד"ל.

בשאילתא הראשונה, אומר שמואל גפן כי נמסר לו שבשבת הפעיל האגף לתברואה תכנית עבודה לפינוי האשפה תוך חילול שבת בוטה וגם תוך הפרת חוק שעות העבודה והמנוחה והוצאה נוספת מכספי העירייה. „בה בדעת ראש העירייה לצ־שות על מנת לשמור על צביון העיר והקפדה על שמירת חוקי המדינה" — שאל מגיש השאילתא.

בשאילתא נוספת, בסתמך שמואל גפן על ידיעה שפורסמה ב„הצופה" הקשורה לפתיחת אירועי „לילות יפו", שנערכו באחרונה מטעם העירייה, תוך השמעת צלצולי פעמוני הכנסיות שם.

„ברצוני לשאול, האם בכך מתבטאת סמליות העיר העברית הראשונה, שבה נפתח אירוע תרבותי בשלוב הכנסיה ובמיוחד בזמן שבו הכנסיה נוהגת כבוד לנאצי העומד בראש מדינה, כאוסטריה?

ראש העיר שלמה להט, אמור להשיב על שאילתות אלה, בישיבתה הקרובה של מליאת מועצת העירייה.

שר החינוך בכנסת: לא תהיה נסיגה מהאינטגרציה

בתשובה על־הצעות לסדר היום שהועלו בנושא האינטגרציה בי־תיכון, אמר שבן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, יצחק נבון כי אין, לא היתה ולא תהיה נסיגה מהאינטגרציה. שום הצעה אינה תנוגע בעקרון מרכזי זה של מע־רכת החינוך לא תתקבל.

השר הבהיר כי מטרת האינטגרציה הוא לצמצם פערים, לקדם אוכלו־סיות חלשות ולמזג מבחינה חברתית ודתית. הוא אמר כי למרות שאין חילוקי דעות במשרד לגבי מדיניות בסיסית זו, יש לבדוק מידי פעם מ־חדש האם הדרכים המקובלות לביצוע האינטגרציה אכן מקדמות אותה ד־בהם הגורמים המאיטים את התהליך.

השר נבון הדגיש כי אסור לקפוא על השמרים וכי יש לקיים דיונים וחשיבה מחודש על כל השיטות ש־בנקטו, אך תוך הקפדה על הגשמת המטרה המרכזית — האינטגרציה.

חי"כ הד"ר בורג בערב להתעוררות תרבות האידיש

שפת האידיש פורחת ומתעוררת ויש לטפחה

מאת כופרנו בתל־אביב

לאחר שריפת שי"ם ווילנה, בי־נוראותיה של השואה, פרחו ה־אותיות, אלה הישיבות שהוקמו בישראל כמו גם ישיבות ההסדר פאר הישיבות, אך גם לגבי שפת האידיש עצמה, ניכרים כבר סי־מני פריחה והתעוררות ויש לטפ־חה בנציאות מעודדת זו־ — זאת אמר ח"כ ד"ר יוסף בורג, נשיא התנועה העולמית של ה־מזרחי, בערב מיוחד שהוקדש ל־התעוררות תרבות האידיש, בבית ציוני אמריקה בתל־אביב, שנערך לאכסנית אירועים הקשורים כ־שפת האידיש, בשיתוף עם ה־מוזיקה לתרבות הורנית בעירית תל־אביב.

צוין כי מאות רבות של שוחרי השפה, ביקשו ליטול חלק באירוע זה, אך המקום היה צר מהכיל את כולם ולכן שוקלים קיומם של ערבים דומים.

במהלך הערב, תאר ח"כ ד"ר יוסף בורג את ריקמה ועברה של שפת האידיש, וימי הפריחה שאפיינו או־תה עד למלחמת העולם השניה, כש־מליוני יהודים ברחבי אירופה, אימצו שפה זו כשפת אימם, ברם, בעת שפועלים ועושים להחייאתה של השפה, יש מקום לתבוע גם את הבטחת היוזמה של שפה זו, לא רק כשפת אידיש מדוברת כי אם ד־בעיקר — כשפה יהודית לכל דבר, היונקת היותה ממקורות היהדות, הסעים ח"כ ד"ר בורג.

הסופר והעתונאי מרדכי צאנין, התריע מפני הגישה מצד גורמים ממלכתיים בישראל, להתעלם משפת האידיש וכל עוד מוסדות המדינה יעשו כן, יתקשו נאמני השפה לטפחה.

לאחר הופעתם של „שלושת ה־שמוליקים" — רודנסקי, סגל ועצמון בקטעים נבחרים מהצגתם „די קלינע מענטשלעך", הוקרן הסרט „טובית ה־חולב" באידיש, שהופק בפולין בי־שנת 1938 והושב לפניה קולנועית, והופק מחדש ואף הוקרן במסגרת פסטיבל סרטי האידיש שנערך ב־„הבימה".

שבת התעוררות בבתיה"כ עם סיום הש"ס ב„משנה היומית"

השבת הוכרזה להתארגנות ד־התעוררות, לקראת סיום המחזור הי"ד מלימוד ה„משנה היומית", שיחול ביום שני הקרוב, ופתי־חת מחזור הלימוד השמיני הי־חדש למתחיל.

הרבנים יעוררו את הצבור הרחב על החובה המוטלת על כל יהודי לקבוע עיתים לתורה, ועל האפשרות הניתנת עתה להתחיל את שתה סדרי משנה, ללמוד בצוותא ולהשתייך ל־חברה הלומדת.

עצרות סיום המשנה היומית ייערכו במאות - חוגי הלימוד, עם מסיבות של מצוה לגומרה של תורת שבע"פ, מסביב לשולחנות ערי־כים, שיכללו לימוד המשנה האחרונה של מסכת „עוקצין", התחלת ה־משנה הראשונה של מסכת „ברכות" וישולבו ב„הדרן" מפי הרבנים ה־מקומיים ומגידי השיעורים.

המועצות הדתיות מארגנות אירו־עים שונים כדי לחזק את לימוד ה„משנה היומית" ולהוסיף חוגי לי־מוד חדשים, גם במספר מדינות ב־ארצות תבריות, וכן באנגליה, צרפת, קנדה, בלגיה ושוויץ, ייערכו עצרות סיום מיוחדות.

ארגוני הרבנים, ואגודות בתי ה־כנסת האורתודוכסיים, עורכים מבצ־עים נרחבים כדי להרחיב את מעגל קובעי עיתים לתורה. בלימוד ה„משנה היומית" השווה לכל נפש. בארה"ב פורסמה קריאת מועצת גדו־לי התורה של אמריקה, להצטרף ל־לימוד המשנה היומית.

בערים הגדולות תערכנה עצרות עם מרכזיות.

המועצה הדתית לתל־אביב עורכת ביום שני הבא עצרת סיום המשנה היומית בבית הכנסת הגדול בעיר. דברים לכבודה של תורה ישאו הגרי"י קולין רבה של ירושלים, והגרה"ד הלוי הרב הראשי לת"א.

כידוע לימוד ה„משנה ההלכה ה־יומית" הוקם ע"י קריאתם של ה־גאונים הרבנים הראשיים לישראל הרצוג ועוזיאל זצ"ל, גאוני וצדיקי הדור הקודם ובראשם ה„אמרי אמת" מגור הגרא"מ מלצר הגרי"ר בעגיס הגאון מבריסק ועוד עשרות מגדולי ישראל, ע"פ יוזמתו של הגה"צ רבי יונה שטנצל זצ"ל, בשנת תש"ו.

ועידת התנועה הדתית־לאומית

הועדה המתמדת

ישיבת הועדה המתמדת

תתקיים אי"ה, ביום ראשון, כ"ב תמוז תשמ"ז (19.7.87), בשעה 13.00, באולם הישיבות בקרנות הגמל, רח' אבן גבירול 157 (מול הקסטל).

על סדר היום:

א. הכנות לועידה.
ב. החלטות בנושא חברה וכלכלה.

לא נשלחו הזמנות אישיות — החברים מתבקשים לדייק!

זה עתה הופיע ספר חדש

„אור המאיר"

מבחר כתבי מאיר אור ז"ל

איש תורה ועבודה

בהוצאת קבוצת טירת צבי תשמ"ז

בעריכת

ד"ר יצחק אלפסי

כולל 6 שערים:

* האיש ופועלו * הליכות והלכות
* עיונים בתורה * דת ומדינה
* חגים ומועדים * הקיבוץ והזהו

לכבוד היובל לעליית טירת צבי על הקרקע — בעמק בית שאן

מחיר הספר 15 ש"ח

הזמנות לפי הכתובת:

ארכיון טירת צבי, מיקוד 10815, ד.נ. בית־שאן

ברח מכלא ב"ש ומתנה חזרתו רק אם יקבלוהו כתלמיד בישיבת הכלא

מאת משה גניר

שמעון עמר, אסיר צעיר תושב נתיבות שיצא לחופשה לאחרונה מכלא באר שבע מ־רם שב אליו בתום חופשתו הקצרה. המשטרה המחפשת אחריו טרם הצליחה לאתר את מקום מחבואו.

בשיחת טלפון למערכת המ־קומון הבאר־שבעי „כל־בו" ה־סביר האסיר התהרשות כי ה־רב יוסף אחזון ראש ישיבת הכלא הבטיח בעבר לצרף אר־תו לצוות האסירים הלומדים ב־ישיבה אך לטענתו של עמר לא קיים הרב את הבטחתו זו עד כה מסיבה בלתי מוצדקת ל־דעתו.

האסיר הנמלט הודיע חד מ־שמעיה בשיחת הטלפון כי הוא מתנה את חזרתו מרצון לכלא בהבטחה להתקבל כתלמיד ב־ישיבה.

יצויין כי הישיבה בכלא באר שבע שהיא דבר יהודי, מתקיי־מת זה שנים מספר והיא כבר הספיקה להחזיר למוטב אסי־רים רבים. הלימודים בה נחש־בים בכלא לזכות מיוחדת המו־ענקת כמובן לאסירים שהוכיחו את עצמם בהתנהגותם הטובה והאוכים בה מסיבות ברורות ל־תנאים מועדפים מאויימים.

טכנאי הרנטגן בבתיה"ח שערי צדק וביקור חולים פתחו בשביתה

מאת חיים פיקרש, סופר „הצופה"

טכנאי הרנטגן בבתי החולים שערי צדק וביקור חולים פתחו בשביתה לזמן בלתי מוגבל.

סופר הצופה מוסיף כי בגלל ה־שביתה ישאר בבתי חולים אלה רק טכנאי אחד ובמקרים דחופים יופנו החולים לבתי חולים אחרים ב־ירושלים.

יו"ר טכנאי הרנטגן נעים רמתי אמר אמש כי עיצומים אלה הם חלק ממאבקי העובדים לתיקון שחיקת שכרם.

מעמד ה„הקהל" יתקיים ברוב עם ובהשתתפות נשיא המדינה בחוה"מ סוכות

מאת שלום צדריאל, סופרנו בירושלים

מעמד ה„הקהל" שישא אופי ממלכתי יתקיים ברחבת הכותל המערבי בחול המועד סוכות תשמ"ח.

נשיא המדינה חיים הרצוג, הרב־נים הראשיים לישראל, שרים, אישי ציבור מהארץ ומחו"ל הביעו כבר את נכונותם ליטול חלק במעמד זה שיהווה אחד האירועים המרכזיים ב־מסגרת התגיגות לציון 40 שנה ל־מדינת ישראל.

בפגישה שקיים השבוע מנכ"ל משרד הדתות זבולון אורלב עם מנהל מרכז ההסברה יעקב שץ סוכם כי האחריות המבצעית של האירוע תהיה בידי מרכז ההסברה ואילו ה־ביצוע המעשי יופקד בידי עמותת עליה שהוקמה לצורך ענין זה.

את התכנות תלווה ועדת היגוי מיוחדת בראשותו של מנכ"ל משרד הדתות.

ראשי עמותת עליה מסרו השבוע כי ההכנות נמצאות כבר בעיצומן וכי הובטחה הצבורתו של המעמד לקהילות ישראל בתפוצות באמצעות הלוויין. המעמד כולו יועבר בשידור ישיר בטלוויזיה הישראלית.

מצפים כי למעלה מ־100,000 איש יעלו לירושלים על מנת ליטול חלק באירוע מסורתי זה שבמרכזו תעמוד הקריאה בספר התורה.

נשיא המדינה נענה לפנייתה של הוועדה המכינה והביע את הסכמתו לקרוא בתורה באוזני העם.

בתוכנית ישלו חלק חזנים מן ה־שירה הראשונה, מקהלות זמר ותז־מורת שתלווה את האירוע.

ראשי עמותת עליה מסרו כי נע־שות כל ההכנות על מנת להבטיח שיהיה זה אחד האירועים המרשימים ביותר שנעשו בשנים האחרונות ב־ישראל. כמו כן נעשים מאמצים על מנת לשתף באירוע את כל החוגים מכל גווני הקשת החברתית בישראל.

המטה לשיקום ההתיישבות התכנס בבית הוועה"פ

קיסר: הבראת ההתיישבות והחזרתה למקומה במערכת החברתית – זאת המשימה

נגיד בנק ישראל הפרופ' מיכאל ברונו שמוכיח כי המדיניות הכלכ־לית אכן חשפה את המערכות שאינן יעילות ולכן הן נמצאות במשבר. פסח טען (בניגוד לברונו) שהמדי־ניות הכלכלית היא שיצרה מציאות אנטי־יצרנית אשר גרמה למשברים במיגזרים היצרניים (ייצוא, חקלאות, תעשייה וכו') בשל הריבית הרצחנית שפוגעת במשק היצרני.

„ההפקידים המשימות של ה־מטה הבינמשרדי לשיקום ההה־יישבות, עליו החליטה הוועדה המרכזית, מתמקדים בשני יעדים מרכזיים: הבראה וההתיישבות העובדת וההחזרת מקומה המרכזי של התנועה ההתיישבותית למו־נית (קיבוצים, מושבים וכו') ל־מערכת הערכית החברתית של המדינה" — אמר אתמול מזכ"ל ההסתדרות ח"כ ישראל קיסר ב־כנס הראשון של המטה הבינ־משרדי המשותף לשיקום ההתיי־שבות שהתקיים בבית הועד ה־פועל של ההסתדרות.

פתח ויזכחה את הדיון במסה אהרון ידלין, מזכ"ל התקים, שפרט את הפעילויות האופרטיביות הראשו־נות והן: מאבק ליישום דו"ח ד"ר שמעון רביד (בענין המושבים), הס־דר חובות הקיבוצים ופרישתם וכן פיתוח וצמיחה בהתיישבות.

נחום פסח, מראשי התקים וחבר הוועדה המרכזית, טען שלהסתדרות ולתנועה הקיבוצית וההתיישבותית חילוקי דעות והשקפות חריפים עם

בס"ד

התנצלות

לכבוד המועצה הדתית ראשל"צ

אני מתנצל לפני כבי' הרב נחשוני שליט"א ועל משגיח הכשרות ר' יוסף הוויזר על עגמת הנפש שגרמתי להם ומתכן לעמוד בכל ההוראות של הרבנות הראשית של ראשל"צ.

יהושע אורלאי

מעדני סיגר

ראשל"צ

במלאת חמש שנים לפטירתה של אמנו

מרת **שרה אילה שחור** ז"ל

נעלה לקברה ביום שני, כ"ג בתמוז תשמ"ז (20.7.87) בשעה 5.30 אחה"צ, בבית העלמין בקרית־שאול.

המשפחה

מדרשית נעם פרדס־חנה

אבלה על פטירת

ר' **צבי גרוסמן** ז"ל

מראשוני מוריה של המדרשיה, מחנך ומורה נערץ

תנחומינו מעומק הלב לרעיתו תבדלחט"א ולכל בני המשפחה

במלאת עשר שנים לפטירת בננו ואחינו היקר

יהודה וולף ז"ל

נעלה לקברו ונתיחד עם זכרו ביום שלישי, כ"ד בתמוז (21.7.87), בשעה 17.30 בבית העלמין בניר עציון.

המשפחה

ומשק ניר עציון

מפגש ראשי הערים הגדולות נערך בירושלים

מאת א. צבי גבעון

מפגש ראשי הערים הגדולות, טדי קולק־מירושלים, שלמה להט מתל אביב ואריה גוראל מחיפה נערך בשבוע שעבר בלשכתו של ראש העיר ירושלים, כדי לדון במכלול הנושאים המשותפים ל־שלושתם, זאת במסגרת הפגי־שות המשותפות לשלושה ראשי הערים.

עיקר הדיון נסב בנושא הקיפוח שמשרדי הממשלה נוהגים ברשויות המקומיות ובעיקר ברשויות הגדולות.

ראש העיר חיפה אריה גוראל, ש־הציג את הנושא, כינה את יחסה של הממשלה לרשויות המקומיות כעושק. משרדי הממשלה היעודיים אינם מעבירים במועד את הכספים לרשו־יות המקומיות. טדי קולק ושלמה להט גינו גם הם במילים חריפות במהלך הפגישה את יחסה של ה־ממשלה לרשויות. בתום הפגישה החליטו ראשי הערים להכין רשימה מפורטת של גורמי הקיפוח ולהגישה במשותף לממשלה תוך תביעה נמ־רצה למימוש.

נושא הקמת המפלגה המשותפת לשלושת ראשי הערים, שעליה דיברו מספר פעמים קודם, לא נידון בפגישה זו.

רבה של קריתיים פנה לשר המשטרה שיאפשר לאסירים נשואים להתייחד עם נשיהם

מאת א. צבי גבעון

הרב יעקב הלוי שפיצר, רב העיר קרית ים ערך באחרונה בי־קור בכלא רמון שליד חיפה. יו־חד עם עוברים סוציאליים ש־התלוו אליו שוחח עם אסירים מתושבי הקריות בעיקר. בעק־בות ביקור זה הגיש יחד עם ח"כ יצחק ארצי הצעה דחופה לשר המשטרה, לאפשר לאסירים נשואים להתייחד מידי פעם עם נשותיהם.

במכתבו הציג הרב מקרים חמו־רים בטיפולו, והם מוכח בעליל, כי חוסר אפשרות לפגישה גורם לרס משפחות רבות, לפי המהולים הקיימים בשבים. אסיר לא נכנס כלל לסבב החופשות, כל עוד לא ריצה לפחות רבע מתקופת מאסו־רו. בכך מענישים את האסיר ואת משפחתו כולה, ואף מחטיאים את אוכלוסיית בתי הכלא בישראל ב־כיוון של ההומוסקסואליזם.

ח"כ ארצי מסעים עוד, כי ב־עקבות תופעת ההומוסקסואליזם ב־בתי הכלא, הפכו אלה לחממה ל־מחלת האיידס, המסכנת את ה־חברה בישראל עם שיחרורם.

הרב עוד מציין כי מטיפולו ל־טיפול בצעירי המתנחית עד מה־שפט בהוגתו כרבה של רמת ה־גולן התברר לו שמאסירים חתיים נמנעת בכך גם אפשרות לקיום מ־צות פרו ורבו. בפנייה לשר המש־טרה הוצעו לתקן מספר הנחיות השולים מדריכי הענישה של הבישפט העברי.

בית אבות נוסף יוקם בחיפה

ועדה מכספים של עירית חיפה אישרה בישיבתה האחרונה את המלצת ועדת מכרזים בדבר חכי־רתו של בית אבות על מכרמל.

האורקט בעידודו של ראש העיר אריה גוראל, יוקם ע"י קבוצת משקי־עים מארה"ב בשיתוף עם משקי־עים מקומיים ובסה"כ יושקעו בו כשמונה מיליון דולר. בבית האבות יוקמו 400 מיטות ויכלול דירות מ־רוהטות עם מטבחונים, טלפון, טל־וויזיה ואביזרים חיוניים אחרים.

דגש מיוחד יושם בבית האבות על טיפול מעולה בקשישים ע"י צוות מומחים מתחום הרפואה הג־ריאטרית. בבית האבות שבבנייתו תושלם בתוך כשלוש שנים יהיו 3 אגפים, — אגף מגורים, אגף סיעודי ואגף לתשושים וכן יוקם שאר יכלול בריכת שחיה, חדרי חוגים ואגף ל־טיפול רפואי מתמשך.

תל אביב

בית הכנסת הגדול

רח' אלנבי 110 בת"א

השבת, בבית הכנסת הגדול יעבור לפני התיבה החזן מנחם בן ארי — מניו יורק, לפני קבלת השבת, הד־שעור ברמב"ם מפי נשיא בית הכנסת הגדול מר אברהם חצרוני בהלכות תלמוד תורה ה', א', בנושא: „מרשג קנאות וקנאים".

מנחה: 7.15, שחרית: 8.00.

„נוה אדומים" — בית אבות

בימים אלו נפתח במעלה־אדומים בשכונת מצפה־נבו —

בית אבות קטן ומשפחתי

משתכני הבית יקבלו:

* פעילות תרבותית ענפה
* אוירה משפחתית וחמה
* השגחה רפואית צמודה

כשר למהדרין — מטבח המקומות מטבל —

לפרטים: 02-534046

מימוש בשוק המניות

מאת מרדכי זפט

מגמת היוצעים היתה אתמול בשוק המניות, לאחר מספר ימים של עליות מתונות. אתמול נק־בעו 281 ירידות, לעומת 48 ע־ליות ו־70 ניירות שנסחרו ללא שינוי בשער.

המחזור הסתכם ב־14 מיליון ש־קל ועוד 5.3 מיליון שקל במניות ההסדר, שנסחרו בשיעורים מתונים.

את היוצעים ב„חופשיות" הזרי־מו בעיקר מנהלי בנקים ו„מקור־בים".

בדי"ב נקלטו היוצעים בירידות עד 5 אחוזים.

בשוק אגרות החוב הצמודות למד־דד היו עליות עד כ־2 אחוזים ב־עוד בצמודי המט"ח היו ירידות קלות.

אתמול בבורסה

שערי המניות

מניות	השער	השינוי בנק'	ב־%
ספנות 0.1	1845	— 55	— 2.9
הבינלאומי	7540	—299	3.8
פ.י.בי.	8938	—183	— 2.0
אי.די.בי. ר'	100800	+1300	+ 1.3
אגוד	75134	+350	+ 0.5
דיסקונט א'	129044	+640	+ 0.5
מזרחי ע"ש	41540	+300	+ 0.7
פיצלים ע"ש	68410	+320	+ 0.5
כללי	175754	+840	+ 0.5
בז"ל	43600	+400	+ 0.9
בימון 1.0	58238	+290	+ 0.5
אדגים	28150*		
לאומי מש ש'	9800	—200	— 2.0
פתמד"ע	2700	—110	— 3.9
משכן	4030	— 69	— 1.7
עצמאות	19500*		
ספחות ע"ש	23999	—701	— 2.8
מירב	8900	—400	— 4.3
שלמון	855	— 18	— 2.1
לאומי תע' ש'	12437	—1100	— 8.1
הסנה	303	— 15	— 4.7
סקורידס	1140	— 24	— 2.1
שופרסל א'	13477	—310	— 2.3
דלק	2720	—130	— 4.6
אזורים	1123	— 52	— 4.4
אפריקה 1.0	41800	—1500	— 3.5
נכסים	3450	—105	— 3.0
גב ים 0.5	4010	—120	— 2.9
הכשרה	66489	—2411	— 3.5
ישפרו	3660	—340	— 8.5
יצרס	17900	—1000	— 5.3
כלל נדל"ן	679	— 22	— 3.1
מנרב	2121*		
נאות אביב	5700	—126	— 2.2
רסקו מ"ר	3172	—353	—10.0
פולגת 4	1129	— 61	— 5.1
פוליגון	10650	—550	— 4.9
אורדן 1.0	8900	—300	— 3.3
כבלים	337	— 8	— 2.3
קופ. פח 1.0	4520	—140	— 3.0
אלקו ע"ש	5000	— 44	— 0.9
אלקטרה 5.0	1646	— 34	— 2.0
כלל אלקטרו'	2470	—130	— 5.0
אי. סי.	209	— 5	— 2.3
תעשיות מודול	635	— 10	— 1.6
דשנים 5	1845	— 5	— 0.3
חיפה כימיקלים	926	— 21	2.2
טבע	15020	—796	— 5.0
חיפה כימיק'	926	— 21	— 2.2
ים המלח	2821	— 65	— 2.3
פטרוכימים	704		
פרוטארום	38500	—1150	— 2.9
מפעלי נייר	412696	—13524	— 3.2
פולק 5	1344	— 6	— 0.4
מרכזית	11820	—380	— 3.1
כלל תעשיות	251	— 11	— 4.2
אי.די.סי. פי	10150	—188	— 1.8
ההבורה 1	4640	—360	— 7.2
אמפא	25815	—527	— 2.0
פועלים השקי'	927	— 59	— 6.0
דיסקונט השקי'	2690	— 94	— 3.4
מזרחי השקעי'	34600	—1000	— 2.8
יצוא	13750*		
ירדן	1921	— 19	— 1.0
כלל ישראל 10	1275	— 42	— 3.2
פז השקעות	3448*		
עוז 0.5	1890	—210	—10.0
פנכה 0.5	6089	—253	— 4.0
פז נפט	23843*		

* ללא עסקאות

שרון נחוש בדעתו להקים ב„חרות" ועדה מדינית שהוא יעמוד בראשה

— מאת סופר „הצופה" —

שר התעשיה והמסחר אריאל שרון נחוש בדעתו להקים ועדה מדינית ב„חרות" בראשותו, בלא להתחשב בהתנגדותו של ראש הממשלה יצחק שמיר — נודע למופרנו.

השר שרון הודיע על כך בפגישה עם מקורביו. ברצונו להכריע בנדון בישיבה הקרובה של מרכז „חרות" שיוזמן בעוד כשבועיים.

שרון המכהן כיו"ר המרכז מקווה, כי יש בידו לגייס רוב בהצבעה חשאית.

קייטנת ילדים ראשונה מסוגה תפעל בקרית ים

קייטנת ילדים ראשונה מסוגה תפעל ההל מר"ה אב בין כותלי סניף התנועה בקרית ים.

הקייטנה הנערכת מטעם סניף ה־תנועה במקום, ובשיתוף המרכז ל־חינוך דתי, מיועדת לתלמידי בתי הספר המרכזיים ומחיר ההשתתפות בה זול באופן מפתיע, שכן היא מסובסדת ע"י גורמים שונים.

את הקמת הקייטנה ופתיחתה יזם ואירגן במשך תקופה ארוכה מזכיר הסניף, דב זכיר, שאף הצליח לכלול בין תוכניותיה פעילות חברתית ותר־בותית מגוונת, טיולים, נסיעות לים ולברכה ועוד.

בתנועה

„אמונה" — הנהגה הארצית הדתית לאמית

פרשת משכנע

בהמשך שינקין רח' המערכה 40 תל אביב. המרצה: הגב' מלכה אר־פיר.

במבנין הנוער הדתי קרית שלום המרצה: הרבנית סגל.

בדרך הנצחון בבית הכנסת בשעה 11.15 לפנה"צ ע"י הרבנית גולד־שמיט.

יום שני

שעור התנ"ך עם הרבנית גולד־שמיט — בשעה 8 בערב בבצרון ע"י הרבנית גולדשמיט.

„אמונה" — המדור לקליטה

חברתית רוחנית של עולים

שבת:

ירושלים — משפחות עולים ש־עלו לאחרונה מברית המועצות ד־גרות בירושלים, תתארחנה השבת אצל משפחות בקהילתם. בתכנית: שיחות, הווי והכרת המקום. מארג־נת: שושנה בן שחר, יו"ר ועדת קליטה בסניף ירושלים.

יום ראשון:

פתח־תקוה — אמהות וילדים עולים מאתיופיה, בקרו במושב נ־חלים, יסיירו במוסדות החינוך ד־במשקים החקלאיים במקום ויבלו עם ילדי הקייטנה במקום, בהד־רכת מרכזות הקייטנה שרש.

מארגנות המתנדבות בקליטה ב־פתח תקוה.

יום רביעי:

שדרות — בשעה 6.00 בערב חוג ליהדות לעולים מאתיופיה במועדון אמונה. מארגנת: מרים אדף, מד־כירת אמונה.

בתי מרקחת

ירושלים: קופ"ח של ההסתדרות — מרפאת רוממה, רח' המ"ג 28, טל. 523191.

תל־אביב: בס — פרישמן 66, טל. 237326; מעיין חיים, סניף צה־לון — שד' ירושלים 98, יפו, טל. 822986.

פתח־תקוה: קופ"ח הכללית — חיים עוזר, טל. 905271.

נתניה: קופ"ח כללית, רח' ברד־דצקי 31, טל. 61123.

חולון: אסותא — רח' סרומפלדור 4, טל. 5058197; עין יהב — רח' עין יהב 4, טל. 884854.

חיפה: גוה שאנן — תתיכון 37, טל. 235530.

בני־ברק, רמת־גן: פיבצי — חיבת ציון 43 ר"ג, טל. 782821.

שבת

ירושלים: הר הזיתים — הר הז־יתים, טל. 287480.

תל־אביב: בס — פרישמן 66, טל. 237326; צפון — יהודה המכבי 33, טל. 449995.

פתח־תקוה: קופ"ח הכללית — חיים עוזר, טל. 905271.

נתניה: הנשיא — שד' ויצמן 36, טל. 23639.

חולון: ד"ר חורי — רח' סוקולוב 70, טל. 842433.

חיפה: הנשיא — שד' הנשיא 23, טל. 333312.

בני־ברק, רמת־גן: אסותא — ז'בוטינסקי 41, ר"ג, טל. 7511874.

מוצאי־שבת

ירושלים: העמודים — יפו 50, טל. 233081.

תל־אביב: בס — פרישמן 66, טל. 237326; צפון — יהודה המכבי 33, טל. 449995.

בתי חולים

ירושלים: ביקור חולים (ילדים), שערי צדק (פנימית), הדסה עין כרם (נשים, כירורגית, אורטופדית, עי־ניים, א.א.ג.).

תל־אביב: רוקח (ילדים) איכילוב (פנימית, כירורגית).

נתניה: לניאדו.

שבת

ירושלים: שערי צדק (ילדים), הדסה הר הצופים (פנימית), ביקור חולים (נשים), הדסה עין כרם (כי־רורגית, אורטופדית, עיניים, א.א.ג.).

תל־אביב: רוקח (ילדים) איכילוב (פנימית, כירורגית).

נתניה: לניאדו.

לזכרון ולהבדיל

ר' **נחמיה לביא וב"ב**

חבר הנהלת „גילעד" בע"מ

אנו אתכם באבלכם הכבד בהילקח מכם האשה־האם היקרה

שושנה ז"ל

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד.

הנהלת „גילעד"

וצוות העובדים

אוניברסיטת בר אילן

הפקולטה למדעי היהדות

משתתפים בצערם של

מר **נחמיה** ומר **צבי לביא**

במות עליהם הרעיה־האם

שושנה ז"ל

ובבי"ע תנחומיהם להם ולמשפחה

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד

ההנהלה

הוועד והעובדים

שערי חליפין במט"ח

בנק המזרחי המאוחד בע"מ

שערי קניה ומכירה של בנקנוטים והעברות במטבע־חוץ ליום 16.7.87 עד למחרת בשעה 12.30 לעסקות בדולרים עד לסך 1,000 דולר וביתר המטבעות עד שווי 500 דולר, יהיו כמפורש להלן:

בנוסף לשערים דלהלן יש לגבות עמלה בשיעור של 0.75%

המדינה	המטבע	יחי'	שער קניה (שקים העברות)	שער מכירה (שקים העברות)	שער קניה (בנקנוטים)	שער מכירה (בנקנוטים)
ארה"ב	דולר	1	1.5970	1.6170	1.57	1.65
בריטניה	ליש"ט	1	2.6063	2.6389	2.56	2.69
גרמניה	מרק	1	0.8726	0.8836	0.85	0.90
צרפת	פרנק	1	0.2614	0.2647	0.24	0.27
הולנד	גולדן	1	0.7733	0.7831	0.76	0.80
שוויץ	פרנק	1	1.0461	1.0593	1.02	1.08
שוודיה	כתר	1	0.2497	0.252*	0.24	0.26
נורבגיה	כתר	1	0.2497	0.2529	0.24	0.26
דנמרק	כתר	1	0.2294	0.2323	0.22	0.24
פינלנד	מרק	1	0.3592	0.3638	0.34	0.37
קנדה	דולר	1	1.2080	1.2231	1.17	1.25
אוסטרליה	דולר	1	1.1418	1.1562	1.08	1.19
דרא"פ	רנד	1	0.7793	0.7891		
אוסטריה	שילינג	10	1.2399	1.2554	1.21	1.28
איטליה	לירה	1000	1.2061	1.2213	1.13	1.25
יפן	ין	100	1.0693	1.0827	1.05	1.10

* רק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 100 כתר.

** רק לגבי בנקנוטים של עד 10,000 לירטות

לגבי בנקנוטים בערכים גבוהים יותר יש לקבל את השער מהאגף לעסקות חוץ.

רדיו

קול המוסיקה

06.00 „שמע ישראל"; 06.01 „צי־לילי בוקר"; 07.07 „מה בשמע"; 07.09 „בהאזנה בינותה"; 09.40 „קונצרט בוקרי"; 11.57 „פינת ה־שירי"; 12.00 „מן הסרטייה"; 13.05 „בהאזנה בינותה"; 15.00 „לקראת שבת"; 16.00 „לבקשתכם"; 18.40 „דור הזהב"; 19.00 „מוסיקה קאמ־רית".

מוצאי־שבת

21.05 „אופרה" — שטראוס: „ה־צפלוט".

רשת א'

06.00 שידורים לעולים; 07.30 „רדיו קל"; 07.58 רגע של עברית; 08.05 „פצעי המרוח"; 10.05 „שי־דיקודי"; 11.05 „היום השישי"; 12.05 „מעורב ים תיכוני"; 13.00 הדשות באנגלית; 13.15 תכנית ב־אנגליה; 13.29 עיקר החדשות בצ־רפתית; 13.30 חדשות ותכנית בצ־פתית; 14.06 „בראש צעירי"; 16.05 תכנית לזכרה של אסתר כרול בצ־לאת 30 לפטירתה; 17.00 חדשות באנגלית; 17.05 חדשות בצרפתית; 17.10 שירי צדה; 18.06 „מוסף רדיו לספרות".

מוצאי־שבת

20.55 שידורים לעולים; 28.05 פרקי היום בתנ"ך; 22.10 „מלוה מלכה"; 23.05 „דרכי אדם".

רשת ב'

06.00 „שמע ישראל"; 06.01 חד־שות; 06.04 סקירת מאמרי המשד־כה של עתוני הבוקר; 06.10 התד־עמלות בוקר; 06.20 התעות; 6.30 עיקר חדשות הבוקר; 06.44 „זה בשמעי"; 06.52 „אור ירוקי"; 06.57 רגע של עברית (שידורים צבוריים בין 06.00 ל־7.00); 07.00 „הבוקר ה־זהי"; 08.05 „בראש צעירי"; 09.05 „כל צבעי הרשת"; 12.05 הדשות מקומיות; 12.10 שירים צבוריים; 13.05 „בהצי היום"; 14.06 „לד־אות או לא לראות"; 14.45 „זה נשמעי"; 15.05 הודעה על זמן כניסת השבה; 15.06 „בשמים ל־שבתי"; 16.05 „עיבר לשבי"; 17.05 „מאחורי הכותרות"; 18.06 „השי בוע שלי" — עם העתונאי יוסף לפיד.

מוצאי־שבת

20.45 „המבדיל"; 20.47 התדעות; 21.05 יומן השבוע (שידור שני); 22.05 „בקצה השבוע"; 00.10 „תוי ארצי מולדתי".

גלי צה"ל

05.45 פרקי אבות; 05.55 באופן מילולי; 06.00 את פתיחת השידו־רים; 06.05 צליל בוקר; 06.30 „פוקחים עין"; 07.07 תוספת בו־קר; 08.00 בוקר טוב ישראל; 9.05 בילוי נעים; 11.05 קולה של אבא; 12.05 „סנדלים"; 14.05 „עוד לא שבת"; 15.05 „מוכרח לשיר מזי־כרה לרקוד"; 16.05 שעתיים עם הזמרת סינה טרנר; 18.05 „בראש צעירי"; 19.05 „מרחקים קרובים".

מוצאי־שבת

21.00 מבט לחדשות; 21.30 שי־רים עבריים; 22.05 „מסורת מסו־רת"; 23.05 „פשים מדינה"; 00.05 ציפורי לילה מארח; 02.00 מבזק ידיעות.

ניגון דוד

טלפון חירום 101 ירושלים, בית־שמש, תל־אביב, חיפה, נהריה, עכו, חדרה, הרצליה, כפר־סבא, נתניה, קרית־שמונה, צפת, ראשון לציון, באר־שבע, אופקים, דימונה, ערד, אילת.

ירושלים — טל' 523133, בית־שמש — 811268, תל־אביב — 460111, רמת־גן, גבעתיים, בני־ברק — 781111, פתח־תקוה — 9231112, קרית־אונו — 344442, חולון — 803133/4, בת־ים — 585555/6, חיפה — 512233/4, נהריה — 923333, 979333, עכו — 912333, קרית־טבעון — 931401, קרית־ביאליק — 721817, חדרה — 063-22333, הרצליה — 541333, כפר־סבא — 33222, טבריה — 067-90111, קרית־שמונה — 067-44334, בית־שאן — 065-8722, עפולה — 065-93333/4, חצור הגלילית — 067-36333, קצרין — 067-61333, נצרת עלית — 065-73333, מגדל־העמק — 065-4006, רחובות — 054-451333, אשדוד — 055-51332/3, אשקלון — 051-23323, לוד — 054-229133, רמלה — 054-221022, קרית־גת — 051-881333, קרית־מלאכי — 055-8233, ראשון־לציון — 942333, שדרות — 051-97074, באר־שבע — 923022, אופקים — 057-78333, נתיבות — 941033, דימונה — 59233, ערד — 957222, ירוחם — 80133, מצפה־רמון — 88333, אילת — 059-72333, צפת — 067-30333.

שערים יציגים

סל:	1.6786
דולר ארה"ב:	1.6075
מר"ג:	0.8772
ליש"ט:	2.6210
פר"צ:	0.2633
ין יפני: (100)	1.0736
פל"ה:	0.7793
פר"ש:	1.0535
כת"ש:	0.2515
כת"נ:	0.2399
כת"ד:	0.2311
מר"פ:	0.3616
דולר קנדי:	1.2154
דולר אוסטרלי:	1.1474
רנ"ד:	0.7855
פר"ב: (10)	0.4230
שיל. אוס': (10)	1.2476
לירה איטלקית: (1000)	1.2118
לירה אירית:	2.3507
פזטה ספרדית: (100)	1.2769
יחידת מטבע אירופית:	1.8221
דינר ירדני:	4.5814
לירה לבנונית: (10)	0.0965
לירה מצרית:	0.7796

חיפה

התפילה ההזן האורח

דוד בגלי

בביהכנ"ס המרכזי „הר הכרמל", רח' דרך הים 10, יעבור לפני התיבה החזן האורח מקנדה, ד. בגלי ב־תפילות קבלת שבת, שחרית ומוסף. וכן תתקיים במקום סעודה שלישית חגיגית לכבודו בשעה 19.00 בהש־תתפות רב ביהכנ"ס, הרב דוד כץ.

ערב חזנות מטעם המועצה"ד חיפה

ביום ראשון הקרוב, יתקיים ערב חזנות באולם „ביתנו" רח' ירושלים 29, בהשתתפות החזן האורח דוד בגלי, המנחה החזן אלימלך רוזן. דברי ברכה מר י. לבנון יו"ר ה־מועצה"ד כרטיסים עממיים בקופות ובערב ההופעה בכניסה לאולם.

בבית הכנסת לנוער

בביה"ס יבנה — נצח ישראל התפילות בליל שבת לפי זמני הדלקת נרות, ובשבת בבוקר ב־8.15. לפני התפילה ב־7.30 שעור בתלמוד מפי הרב ישעיהו נגר, רבו של בית הכנסת. לפני הקריאה לימוד משניות לזכרם של תלמידי ביה"ס שנפלו במערכות ישראל.

בבית הכנסת הפועל המזרחי (רח' החלוץ 59)

בשבת בשעה 7 בבוקר יתקיימו 2 שיעורים בתנ"ך ובגמרא מפי כבוד מר, בשעה 10.30 שיעור בהוג רמב"ם מפי יוסף קרייצר.

טלוויזיה

טלוויזיה לימודית

09.00 טלטקסט; 09.05 שעת כי־שר; 09.15 רחוב סומסום; 09.45 הלב; 10.10 סרט קולנוע — נסיכת הפוטבול; 11.40 קשר משפחתי; 13.30 טלטקסט; 13.35 גבורת פלי־שית; 13.45 זהו זה; 14.30 היכלות רחוקים; 15.25 מפגשי בראשית — פרשת פינחס; 15.40 באה צילום מפורסמים; 16.00 ערב חדש — מוסף לשבת.

טלוויזיה כללית

מוצאי־שבת

21.00 מבט לחדשות; 21.30 תש־דורי שירות; 21.35 ספורט: „משי־חק השבת"; 22.35 בתו של ספורי פילד; 23.20 „זמירות" — „בזכרנו את ציון"; 23.50 „פסוקו של מי־קום החדשית הלילה".

הצופה

עיתון יומי

HATZOFE

DAILY

המו"ל: הצופה בע"מ.

העורך: משה אישון. מערכת ומנהלה: תל־אביב, רח' המסגר 66, טל. 336056, ת"ד 2045. חשבון בנק הדואר 441144. סניף ירושלים: רח' בן־יהודה 3, ת"ד 1148 טל. 02—234910. בערב טל. 02—639524. סניף חיפה: רח' ארלוזורוב 1, טל. 04-717145 בערב 04-663628.

דפוס העשור בע"מ ת"א

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ולפגנונן

הבעיה הדמוגרפית לא נוצרה ב־67' ולא תיפתר ע"י מסירת שטחים

יש להביא יותר יהודים ארצה ולהיות חזקים ● על פגישת חוסיין וולדהיים: מדינות ערב רוצות להביע שנאה לישראל על־ידי הזמנת וולדהיים

הסתיים תרגיל עוצבתי גדול בצפון הארץ

המצילים בחופי ת"א — יפו לא יעבדו היום

הגמלאים מודים לח"כים שתמכו בתיקון השחיקה בקצבאות

בטקס חנוכת מעון ילדים בשכונת רמות בירושלים

השר המר: „אמונה" מחנכת הילדים בדרכי מורשת העם היהודי

נשיא המדינה ערך קבלת־פנים בלשכתו ליתומי צה"ל שהגיעו למצוות

הגר"א שפירא הבטיח לפעול למען מסורב עלייה

ח"כ שאקי — אורח „הנוער הדתי העובד והלומד" בטירת הכרמל

הדיון בדבר קניית יחידת שאיבה רביעית לתחנת ספיר במוביל הארצי נמשך 9 שנים

הגר"מ אליהו מברך את ח"כ שאקי על מאבקו לתיקון חוק השבות

הופיע שנתון הציונות הדתית

אישים ומוסדות

בית החולים בקור חולים ירושלים

ברכות מזל־טוב

להולדת הבנים/הבנות

יזכו ההורים לגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים

ההנהלה

המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה

לחבר ההנהלה ורפרנט המחלקה בארה"ב

הרב אליעזר (לואי) ברנשטין

רעייתו ומשפחתו

ברכות מזל־טוב

לנשואי בתו סימה

יצחק מאיר
ראש המחלקה
המנכ"ל
הנהלת המחלקה
ועובדיה

זה עתה הופיע

ניב המדרשיה

סיד כ"כ"א / תשמ"ז־ח

מוקדש לכבודו של הרב מ.ד. כספר שליט"א

רבה הראשי של דרום אפריקה

בהזמנות נא לפנות למשרד הראשי של המדרשיה: תל־אביב, רח' אחוזה בית 3, טל' 03-652637/8

"סגולה" — אולפנת בנ"ע — קרית מוצקין

לשנת הלימודים תשמ"ח

דרוש: מרכז פנימיה

נא לפנות בטלפונים: 04-711225, 04-708295
במשך היום עד שעה 16.00;
ובערב: 04-936641, 04-226431
או בכתב: קרית מוצקין, ת.ד. 29

המחלקה לתרבות

מי נגד?

שיפור השכר הנמוך

גימלאות שאפשר לחיות מהן

התייעלות וקידמה

ב־5 ימי עבודה בשבוע

ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י • מטה המאבק

המועצה הדתית לתל־אביב—יפו

רח' אלנבי 110

טקס סיום לימוד המשנה היומית

יתקיים אי"ה ביום שני, כ"ג בתמוז תשמ"ז (20.7.87), בשעה 6.00 בערב בבית־הכנסת הגדול, רח' אלנבי 110, תל־אביב

דברים:

מרן הרה"ג ח. ד. הלוי שליט"א, הרב הראשי ורואב"ד לת"א—יפו
מרן הרה"ג י. קוליץ שליט"א, הרב הראשי ורואב"ד לירושלים
ח"כ הרב אברהם י. שפירא
ח"כ הרב חיים דרוקמן
מר פנחס שיינמן, ראש המועצה הדתית
מר אברהם חצרוני, נשיא ביהכ"נ הגדול

החזן העולמי ר' משה שטרן ומקהלה
חזן ביהכ"נ הגדול הרב חיים אדלר
החזן הירושלמי יגאל בן חיים

למשתתפים ינתן שי. מתנת ביהכ"נ הגדול — ספר פרקי אבות מבואר

מקומות לנשים

הציבור מוזמן

בס"ד

ארגון הבוגרים
ישיבת בני עקיבא
בוגר יקה,

כפר הרא"ה
ישיבת בני עקיבא

בימים אלה נשלחו

שאלונים למפקד בוגרים

לקראת שנת ה־50

אם לא קיבלת את השאלון, אנא כתוב אלינו לפי הכתובת: ישיבת בני עקיבא כפר הרא"ה — ארגון הבוגרים, וישלח שאלון לביתך.

בברכה
הוועדה המארגנת

בס"ד

לישיבת בני עקיבא בכפר הרא"ה

דרושים לשנה"ל הבאה

* מדריכים חינוכיים (אפשרות מגורים במקום)
* מורה לאנגלית
* מורה להיסטוריה
11 ש"ש (עדיפות לבעלי M.A)

● המעוניינים יפנו לטל' 063-65204, או לפי הכתובה: ישיבת בני עקיבא כפר הרא"ה.

ב"ה

למכינה התורנית חט"ב באלקנה

דרושים

מורים

לאנגלית, מתמטיקה, מחשבים והסטוריה

מועמדים מתאימים יתקשרו לטל' 03-9362292, 9362416

לישיבה טכניקום כפר סיטרין

דרושים:

1. ר"מ מחנך
מגורים במקום
2. מדריך חברתי
מגורים במקום

● פרטים נא לפנות לטל' 04-842583/4

קרית יעקב הרצוג כפר־סבא

אחות במשרה מלאה או חלקית

הכישורים:

המעוניינות תפנינה למשרד הראשי בתל־אביב, רח' אחוזה בית 3, טל' 03-652637/8, לשם קביעת ראיון.

ב"ה

לר' שמחה פלמון נ"י

במלאת שבעים שנה

רוב אושר ונחת

הילדים
הנכדים
והנינים

תנועת בני־עקיבא
ההנהלה הארצית

דרושים

א) פעילים חינוכיים
1) רכזי מחוז
2) רכזי הדרכה
ב) כתבנית
רצוי ידע במעבד תמלילים

מועמדים מתאימים יפנו אל אתי: 05-217145

לישיבה תיכונית במרכז הארץ

דרושים

1. ר"מ לישיבה
2. ר"מ לחטיבת הביניים

להתקשר 03-9225994, 9229536

המפלגה הדתית הלאומית — ועדת התרבות
סניף תל־אביב
טל': 204175/6/7

ימי נופש בחופשת הקיץ

איחוד בתי הכנסת בקרית אונו

מברכים את

הרה"ג ר' רצון ערוסי שליט"א

לרגל היבחרו לכהן פאר
לרב ראשי ספרדי בקרית אונו

ברכות מאליפות והצלחה מרובה
יזכה בע"ה להגדיל תורה ולהאדירה
ולהרבות יראת שמים ואהבת ישראל
בריות גופא ונהורא מעליא

בתי־הכנסת:

„אהבת אחים" „אליהו הנביא" „שבזי"
„אהבת שלום" „אמונה ודעת" „שילה"
„אהל מועד" „ג'רבה" „שיבת ציון"
„איר ציון" המרכזי „דרך בר־אילן" „שערי צדק"
„יד הרמב"ם" „משכן" „שערי שמים"
„ישראל הצעיר" אהבת שלום „שרעבי"
„כתר תורה" „נחלת נשלסקי" „תמימי דרך"
„עדת ישורון" „תפארת האר"י"
„עץ חיים" „תפארת ישראל"

המרכז העולמי של המזרחי—הפועל המזרחי
„מסילות" להסברת הציונות הדתית

הופיע

שנתון הציונות הדתית תשמ"ז

בעברית ובאנגלית (456 ע')

מכיל חומר רב ומגוון על הציונות הדתית, מעמדה, מפעליה ובעיותיה.

המחיר: 17 ש"ח, כולל משלוח

המרכז העולמי של המזרחי—הפועל המזרחי
מפעל רבנים ובני תורה

הופיע

„ברקאי" קובץ ד' (416 ע')

בטאון רבני מרכאי לענייני רבנות, בירורי הלכה, חידושי תורה, הגות ומחשבה

בעריכת הגר"ש ישראלי שליט"א

המחיר: 12 ש"ח, כולל משלוח

כן הופיעה מהדורה שניה של הקובץ

„דורש לציון"

מאסף דברים לפרשיות השבוע ולמועדי השנה

המחיר: 16 ש"ח, כולל משלוח

هكذا من الإسرائيل
هتسوفيه ١٩٨٧/٧/١٧

הצופה

★ ★ ★ ★ ★

מוסף של שבת

מהות וייחוד / מאת משה אישון

מה מבדיל בין המפלגה הדתית לאומית הנשענת על היסודות של הציונות הדתית המשלבת בין דת ומדינה לבין אגודת ישראל השוללת את הרעיון הציוני והמתבדלת מהמדינה?

שאלה זו אינה חדשה. גם התשובות ידועות, ממילא אין בהן משום חידוש. בכל זאת בעקבות שורה של אירועים שאירעו בזמן האחרון ראוי לבחון מחדש, מה באמת מבדיל בין שני המחנות, במציאות החיים היומיומיים, במדינה ובחברה הישראלית.

אגודת ישראל מרבה דברים בתחום זה. מפלגה זו אינה מחמיצה הזדמנות לתקוף את הציונות הדתית, תוך התחרדות והתחסדות כשהיא מתעטפת בטלית שכולה תכלת.

בעקבות הכשלון שהיהדות הדתית ספגה בכנסת עם העלאת ההצעות לתיקון חוק „מיהו יהודי" הציג היומון האגודאי את השאלה: „הכשלון, ומה הלאה?" אגב הפולמוס עם המפלגות החילוניות שהכשילו את תיקון החוק, תוך הפגנת שנאתם ליהדות הדתית מבקש העתון להדגיש גם את המבדיל בין המחנה האגודאי לבין המחנה הציוני יחד הדוגל בחקיקה דתית.

כותב ישראל שפיגל, אחד מעורכי „המודיע":

„גישת המפד"ל יונקת מאמונה שאימצה לה, כי המדינה היא מהות דתית... אבל אנחנו (אגודת ישראל) שהתייחסנו ומתייחסים אליה כאל עובדה מדינית ולא יותר... יכולים להתקיים כאן (בארץ־ישראל) כסיעת מיעוט כמו סיעות מיעוטים אחרות, שאינן תובעות מהכנסת לקבל חוקי מדינה ברוח האיסלאם, או הנצרות, אבל הן עומדות בהצלחה ומקבלות מה שמגיע להן...".

הקו של „המודיע" תמוה בדור ביותר. הוא גם רב משמעי. לא אנו אמרנו כי „אגודת ישראל" קובעת את יחסה למדינת היהודים על פי העקרון המנחה את נאמני האיסלאם. אמר זאת איש הנאמן על היהדות החרדית ודיוקו העיקרי הסברת ה„אני מאמין" האגודאי.

הדברים מדברים בעד עצמם. ולשם חיזוק הקו שנוקטת „אגודת ישראל" לא מניח הכותב מקום למשיגים פן ישאלוהו: אם כן, מדוע אתם משתתפים בבחירות לכנסת, נהנים מהפרלמנט של המדינה הציונית ותומכים בעת לעת גם בממשלה הציונית? הוא מקדים התשובה לשאלה: „האמת היא, כי היהדות החרדית הלכה למהלך זה של השתתפות בבחירות למען שתי מטרות, להיות „יהדות של מחאה", יהדות שלא תפסיק להזכיר לעם כולו מי אנו ומה אנחנו ונוסף לכך לנצל את הכוח הזה כדי לדאוג את דאגת עצמנו וקיומנו. בדרך זו היו לנו הרבה הצלחות, כפי שהמציאות מוכיחה זאת היטב ובצורה הברורה ביותר".

מהן ההצלחות הללו?

משיב „המודיע": „אנו מצליחים בצורה זו, או אחרת להשיג תמיכה תקציבית בקיום מוסדות החינוך והתורה שלנו, והדומה שבזה נוכל לעמוד גם להבא...". יחסם למדינה נקבע איפוא על־פי גודל התקציב ולא על־פי קריטריונים שהציונים הדתיים דבקים בהם. הם משלימים כראש עם המהות החילונית של מדינת היהודים, כמי שאומרים שלום עלי נפשי. העיקר שבכל הנוגע לצורכי קהילותיהם ידם צלחה, ממילא כל השאר כנטול דמי.

אם תקראו לכך התבדלות, אומרים אנשי אגודת ישראל: „אין לנו להתפעל מכך...".

לומר את האמת, גם אנו לא מתפעלים עתה מהבדלים. מאז היווסדה — ידועה אגודת ישראל בהתבדלותה. ואם בכל זאת יש דבר המעורר פליאה, הרי זה בלימוד גזירה שווה בין העמדה, שנוקטת אגודת ישראל לבין נאמני האיסלאם והנצרות.

זהו ללא ספק חידוש גדול בתפיסת עולמם של אגודאים. מכל מקום עד כה לא שמענו מפי מנהיגיהם, כי יעמידו זה מול זה — את המחנה החרדי הקדוש לצידם של נאמני האיסלאם והנצרות. אין זאת שאלה המעוררת תמיהה אך ורק בשל ניסוחה הלא כל כך מוצלח אלא בשל ההדגש שבגזירה שווה שיש בו כדי לחשוף את אגודת ישראל בצביעה האמיתיים, לא רק בכל הקשור ביחסה למדינת היהודים, אלא גם לגבי תפיסת עולמה בנוגע לארץ־ישראל ומצוות יישובה, גם בזמן הזה, אשר כדברי הרמב"ן היא אחת מתרי"ג המצוות.

לפנינו תפיסת עולם שאינה מכירה במדינת ישראל כמדינת היהודים בה נשמעים פעמי הגאולה העתידה — קמעא־קמעא. יחסה למדינה הוא כאל מדינה הנשלטת על־ידי זרים ובה מחפש היהודי החרדי פינה לקיים את אורח חייו בתוך ד"א אמות שלו, בלא לראות עצמו כחלק בלתי נפרד מהעם היהודי החי בתוכה.

תפיסת עולם זו שונה תכלית שינוי מזו שייצגו ראשי „אגודת ישראל" עם הקמת מדינת ישראל. המנהיגות האגודאית של שנת תש"ח היתה מושפעת מגדולי התורה שנתנו ביטוי לגודל הנס בהסתמכם על דברי חז"ל הידועים: „כך היא גאולתם של ישראל קמעא־קמעא". הם ראו במדינה שלב אבטי בגאולת הגאולים של עם ישראל, גם אם סירבו לראות בה „ראשית צמיחת גאולתנו". לא כן, הגלריה המנהיגותית החדשה בהנהגה האגודאית. הם מתייחסים למדינת ישראל כאל גלות אצל יהודים.

ואם המדינה היהודית היא בהוקעת גלות, מה פלא שהם חשים בה כמיעוט העומד על זכויותיו ככל שאר המיעוטים שאינם מבקשים „חקיקה דתית", אלא תובעים את המגיע להם.

ובכך המבדל המשמעותי בין הציונות הדתית לבין אגודת ישראל. מכאן גם התשובה, מדוע הדרכים נפרדות, לא רק בחזון — בעניינים אידיאולוגיים, אלא גם במעשה, ביישוב ארץ־ישראל, בבניין הארץ ובהגנה עליה.

המבדיל בין האגודה לציונות הדתית הוא ביחס למדינה. הציונות הדתית רואה בה „מהות דתית" בעוד שהמחנה האגודאי מתייחס אליה כאל ישות חילונית, ששומר תורה ומצוות ירחק מכנה.

השתתפותה של הציונות הדתית בבחירות לכנסת אינה על תקן של „יהדות מחאה" אלא של יהדות משפיעה, הבונה ויוצרת עם כלל ישראל, תוך מאמץ להקרין מאורה של תורה על מדינת ישראל. ומעט האור שזכינו לו, הוא פועל יוצא של עבודה ללא ליאות של הציונות הדתית הבולטת בכל אחד מתחומי החיים במדינה, כולל הממשלה, הכנסת, הצבא, הרשויות המקומיות, האיגודים המקצועיים וכיוב'.

החזון לציונות הדתית שידעה לקשר ולגשר בין דת ומדינה נשמר עד עצם היום הזה חותמה היהודי על מדינת ישראל. כמובן, טרם הושג הכל. יש לעמול הרבה לשם השלמת החסר וביסוס הקיים. אולם, לא אחת נוצר מצב שמיעוטם של ההישגים בתחום הדתי אינו אלא תוצאה ישירה מהתנהגותם של יהודים דתיים שלדידם העיקר הוא בתקציבים ולא בחוקים דתיים.

אילו התמקדו נבחרי הציבור הדתי בכנסת בשמירה על המהות הדתית של מדינת ישראל ניתן היה להשיג הרבה יותר ממה שהושג עד כה. אולם לצערנו במקום לפעול בעצה אחת, לרוב מופיעים הנציגים הדתיים כחותות כתות כשכל אחת מהן מושכת בכיוון אחר ולא אחת אף משתעבדת לאחת הסיעות הגדולות בכנסת במחיר של „נזיד עדשים"...

למען כבודם לא נפרט בשמם של הנציגים הללו אם כי קשה להסתיר את זהותם, בפרט של אלה שמרוב עסקנותם מרבים להופיע מעל במות תקשורתיות, לרבות הטלוויזיה, למרות שלפי השקפת עולמם מכשיר זה הוא בחזקת מוקצה מחמת מיאוס.

*

„המודיע" הציג את האידאולוגיה האגודאית, אגב שאלה: הכשלון — ומה הלאה?

העתון עושה חשבון נפש עקב הכשלון של ההצבעה בכנסת בעת שהועלו ונדחו ברוב ההצעות לסדר היום בשאלת „מיהו יהודי". מסקנתו היא, כי אין תועלת רבה בהעלאת נושאים דתיים על סדר יומה של הכנסת בשעה שהכשלון ידוע מראש. עם זאת מנסה הכותב אגב־אורחא לעקוץ במפד"ל שלגביה הצבעת חוקים דתיים בכנסת זה עניין שבמהות „בעוד שאין הדבר כן לגבי הסיעות הדתיות הלא ציוניות...".

„בעיני המפד"ל — מוסיף „המודיע" — זוהי גישה עקרונית, כי הכנסת תחוקק חוקים דתיים... ולא כן לגבי היהדות האגודאית, היהדות הלא ציונית, שמעולם לא קידשה את המדינה בקדושה דתית... ולכן גם אין היא חייבת לדבוק בעקשנות, כי הכנסת נולדה לחוקק חוקים דתיים, או בכוח יותר שמהלכה הפוליטי והשתתפותה בבחירות נועדו למטרה זו...".

והנה באותו יום בו נתפרסמו הדברים ביומון האגודאי הופיע אחד משני הח"כים האגודאים והזהיר בפני התקשורת הכתובה והאלקטרונית כי מגבי וגמור אמר להגיש הצעת חוק פרטית לתיקון החוק „מיהו יהודי" וכי כבר שוחח על נושא זה עם יו"ר הכנסת, כדי להשיג את הסכמתו שהצעתו תועלה לדיון, תוך שבוע־שבועיים.

שמענו את הדברים מעל גבי גלי האתר ובאותו פרק זמן גם קראנו ב„המודיע" דברים הסותרים זאת. מצד אחד, הקו המנחה את המחנה האגודאי הוא שאין צורך בחקיקה דתית; מצד אחר לפנינו יוזמה נלהבת להביא תיקון באמצעות חקיקה חילונית לבציעת „מיהו יהודי" על־ידי הסמכת בית־הדין הרבני לקבוע, מי נתגייר כהלכה ובדרך זו למנוע רישום גויים כיהודים.

הסתירות בולטות לעין. אך אין זה מפריע לראשי מפלגה זו הפוסחים על שני סעיפים ביחסם למדינה והחקיקה הדתית. אם אמנם יממשו את הצעתם בלא להבטיח מראש רוב פרלמנטארי, הרי שנעמוד שוב בפני אותו בזיון כפי שזה השתקף לעין כל בעת הדיון האחרון בכנסת כאשר הוצגו שלוש הצעות אלטרנטיביות בשאלת „מיהו יהודי": האחת — תוספת המלה לגיור „כהלכה"; השניה — תיקון חוק ההחזרה שיסמיך את ראש העדה הדתית (הרב הראשי) לאשר גיורים והשלישית — להעביר את הסמכויות בענייני גיור באופן בלעדי לרבנות הראשית כפוסקת אחרונה בענייני הגיור וכו'.

כידוע, שלוש ההצעות נפלו. ספק רב אם גורלה של ההצעה החדשה המתגבשת באגודת ובש"ס יהיה שפיר יותר. בנסיבות הקיימות, סופה ליפול, כי אין רוב בכנסת לתיקון החוק, כל עוד מפלגת העבודה מטילה משמעת סיעתית על חבריה בעצה אחת עם השמאל הקיצוני, ואילו הליכוד בלבד אין בכוחו להבטיח רוב, בפרט שחלק מחבריו ידועים לא רק בהתנגדותם לתיקון החוק „מיהו יהודי", אלא גם בהשקפת עולמם החילונית.

בהזדמנות זו ראוי להזכיר, כי היתה שעת רצון אחת בלבד להביא לתיקון החוק „מיהו יהודי", היה זה בימי המהפך הפוליטי של מאי 1977. בימים ההם לא היתה כל אפשרות להקים ממשלה בלי המפלגות הדתיות שכוחן היה איתן. אולם דווקא אז, לא נעשה דבר ממשי, כדי להביא לתיקון החוק. השותפים הדתיים לממשלת בגין הסתפקו לכלול דרישה זו כאחד הסעיפים בהסכם הקואליציוני, בלא לדרוש מאת ראש הממשלה לפעול לתיקון החוק. ראש הממשלה דאז מנחם בגין הסתפק בהבטחה לאקונית. „אעשה כמיטב יכולתי לגייס רוב...". למעשה גם המפלגות הדתיות הסתפקו בהבטחה סתמית בלא לעשות כמיטב יכולתן שהחוק אכן יתוקן.

ראשי „אגודת ישראל" הם שקבעו את הכיוון במשא־ומתן הקואליציוני על פיו, ענייני הקבוצות הועמדו בראש סולם העדיפויות על פני התורה שנשארה בקרן זווית.

כיום, בעקבות חשבון הנפש שערך „המודיע" ניתן להבין טוב יותר, מדוע „אגודת ישראל" אינה מחשיבה חקיקה דתית, ומה קודם אצלה למה: חוקים דתיים, או תקציבים...

ולנוכחם ייאמר, כי הפעם הם מודים על האמת, ואינם מסתירים עוד את הקו האידאולוגי על פיו פועלים וגם מתייחסים למדינה היהודית שחיים בתוכה.

*

הקו המתבדל בולט בכל. גם בוויכוח שהתנהל כסביב ל„חיטת הכמיסה" — בלטה הרוח הבדלנית ולא הדבקות ההלכתית. לא היה זה ויכוח: מה יאכלו המהדרין בקיום מצוות השביעית, אלא נסיון מחושב לפגוע ברבנות הראשית הואיל ואף היא רואה במדינת ישראל „מהות דתית".

הוויכוח לא היה על „חיטת השמיטה", אלא על היחס למדינה היהודית. ממילא גם השאלה: האם מותר כיום להשתמש בהיתר שניתן בשעתו על־ידי מרן הרב קוק זצ"ל כשהיישוב חי במצוקה נוראה לא היתה לגופו של עניין אלא זו השפעה בעקיפין מיחסו של המחנה המתקרא חרדי למדינה היהודית. ומי שאין לו יחס למדינה היהודית, הוא הסר יחס גם לפסקי ההלכה של מרן הרבנים הראשיים.

התפתחות זו מחזירה אותנו לוויכוחים העוקבים של הימים ההם — בהם עמדה הציונות הדתית בעימות קשה עם המחנה האגודאי בענייני עליה ויישוב ארץ־ישראל ובהגדרת היעדים של תנועת התחיה היהודית הלאומית עם שובם של היהודים לארץ־ישראל. אבל אין מנוס מזה. אחרי שאגודת ישראל חשפה את עצמה, כמות שהיא, זה הזמן להדגיש את הניגודים כדי להציג: מה באמת מבדיל בינה לבין הציונות הדתית?

היהדות אינה כת דתית כדוגמת הכיתות הדתיות בעולם. היא מסמלת — לאום יהודי כפי שזה משתקף בדברי חז"ל: „ישראל, קודשא בריך הוא ואורייתא חד הוא". לא ניתן להפריד בין עם ישראל, ארץ־ישראל ותורת ישראל המהווים שלמות אחת בהגדרת הזהות של הלאום היהודי.

יהודי שחי בארץ־ישראל אינו בגלות, גם אם הוא נתון במאבק מתמיד על דמותה וצלמה של המדינה היהודית. הוא חלק בלתי נפרד של העם ששב בחסדי ה' לארץ מכורתו, כדי לבנות ולהבנות בה.

הלכך, מי שמציג את עצמו כ„סיעת מיעוט" דוגמת בני המיעוטים החיים בתוכנו לא זו בלבד שהוא מכפר במהותה של המדינה היהודית, אלא פוגע גם ביחוד היהודי המבוסס על עקרון ההבדלה, בין ישראל לעמים ולא בין יהודים ליהודים.

הכיתתיות שהיתה נר לרגליה של אגודת־ישראל סופה לפגוע בה ולהסגיר אותה בידיהם של „נטורי קרתא" אשר כבר הצליחו להעתיק חלק מהשקפת עולמם הבדלנית, הכופרת בעצם זכות קיומה של מדינת ישראל — אל תוך ביתה של אגודת ישראל.

וככל שה„נטורי קרתיזם" יוסיף להשתלט על אגודת־ישראל היא תלך ותאבד את זהותה שלה.

בשלב זה, רוח ההתבדלות המושלת במחנה האגודאי אינה בולטת לעין הואיל ועסקניה החרדים חדי הלשון מצליחים מדי פעם בפעם להסתיר אותה, עד שבא „המודיע" וברגע של אמת חשף את אגודת ישראל בצביעיה הבדלניים...

חשיפה זו ראויה לציון הויא גם לתועלת לא רק לעומדים בעימות עם אגודת ישראל בלבד אלא קודם כל לאגודת־ישראל. כדי שזו תעצור לרגע קט לשם עריכת חשבון נפש: פני האגודה לאן?

עם זאת חשוב שגם הציונות הדתית תקדיש תשומת לב לתמורות המתחוללות ב„אגודת ישראל". לא כדי להשיב למפלגה זו כגמולה על ההתקפות שלוחות הרסן שלה המופנות כלפי המחנה הדתי־לאומי, כלפי הרבנות הראשית לישראל, החינוך הממלכתי דתי, ההתיישבות הדתית, תנועת הנוער הדתית וכו'. לא עלינו להשיב להם כאיוולתם. כוונת הדברים היא, כי אנחנו ניטיב להבין, מה באמת מפריד בין הציונות הדתית לבין המחנה החרדי שבמרכזו ניצבת אגודת־ישראל.

המבדיל אינו בתחום ההומרות שאדם מקבל על עצמו, אם זה בענייני כשרות ואם זה בעניינים שבצניעות — המבדיל בינינו הוא בתחומים יסודיים ביותר ונוגעים למסד הקיומי של העם היהודי והם: היחס למדינת ישראל ומחוייבותו של האדם הדתי כלפיה.

בעוד אנו רואים במדינה היהודית „מהות דתית", הם מתייחסים אליה כאל יצירה חילונית שיחסו של האדם הדתי כלפיה כלמדינת נוכרים, בה המיעוט היהודי מחפש לו מסגרת חיים אוטונומית, בתוך הגיטו שלו. אנחנו רואים במדינה ראשית התגשמות החזון של שיבת ציון ומתייחסים אליה ברטט של קדושה; ואילו הם מתכחשים לקדושתה.

ברוח זו עלינו להציג את המבדיל בין המחנות ולהסביר זאת בתוך המחנה הציוני דתי ומחוצה לו. בהעדר הסברה נאותה עלולה להטשטש הזהות של הציונות הדתית וגם לסלף את דמותו וצלמו של היהודי־המאמין השומר אמונים לעם ישראל, ארץ־ישראל ותורת ישראל. ואין בזה משום תוספת על י"ג העיקרים שקבע הנשר הגדול, כפי שמוציאים אנשי ה„אגודה" נגד הציונות הדתית, כאילו יש לה עיקר נוסף שהרמב"ם לא כולל אותו. זהו חלק בלתי נפרד מאמונתנו הכלולה שכל דברי הנביאים אמת ובכלל זה בשורת הגאולה העתידה שאת ניצניה הראשונים אנו רואים בארצנו — ארץ הבחירה ששבנו אליה אחרי אלפיים שנות נדודים בגולה והחשכה.

המבדיל בין המחנות, כהבדלה בין אור לחושך: הציונות הדתית במעט האור שהיא מצליחה להעלות מאפלת לגרש את החושך ואילו הם — המתבדלים האגודאיים עמלים לכבות את האור המאיר על ציון ומבשר את תקומת עם ישראל בארצו הקדושה.

הישגי הציונות הדתית במדינת ישראל, אילו אינם נמדדים בתקציבים. אך הם בולטים לעין כל בהתיישבות, בחינוך, בישיבות, בתנועת הנוער הדתית ויכן הזוכר שלהם במערכה המתמדת להגשמת החזון של מבשרי התחיה הדתית לאומית המקיפה במשפט קצר אחד: ארץ־ישראל, לעם ישראל על־פי תורת ישראל.

וכל עוד שהמחנה האגודאי יתמיד להופיע כ„סיעת מיעוט" כמו יתר סיעות המיעוטים, ספק רב אם נותר מכנה משותף בינו לבין המחנה הציוני דתי הרואה עצמו נבדל מסיעות בני המיעוטים, ומאמין באמונה שלמה בשליחות השמימית המוטלת על עם ישראל לבנות את מדינתו בארץ־ישראל ולהשפיע עליה במעשים, כי תהיה זאת מדינה יהודית שבניה־בוניה מתיחדים במעשיהם ובאורח חייהם, כפי שנצטווינו: „והיית לי עם סגולה מכל העמים".

ראש הממשלה יצחק שמיר: לאן מכוון התותח?

הרוסים עדיין לא באים

מאת יעקב אדלשטיין

בשנת 1971 נפגשו שליחים סובייטיים עם נציגים ישראלים בווינה, והעלו רעיון של עריכת ועידה בינלאומית לענייני המזרח התיכון, לא רק לשם דיונים, אלא גם כתחליף ליחסים דיפלומטיים. באמצעות ועידה זו יוכלו נציגים סובייטיים לשהות בישראל במעמד של דיפלומטים, ובכך יכוננו מחדש היחסים בין שתי המדינות, שנותקו אחרי מלחמת ששת הימים. ההצעה הסובייטית לא נתקבלה. לא כך ראתה ישראל את חידוש הקשרים הדיפלומטיים. בדעתה היה לעמוד על חידוש קשרים בצורה נורמלית בין שתי המדינות ולא בצורה עקיפה.

בשנת 1977 שוב נוצר מגע על רקע זה, שליחים סובייטיים שביקרו בירושלים בחשאי, הציעו חידוש קשרים דיפלומטיים תמורת הסכמה ישראלית לכונן מחדש את ועידת ז'נווה. עמדנו אז בפני הסכם השלום עם מצרים, וחידוש ועידה זו היה משבש את ההסכם הזה. ברית המועצות היתה מעוניינת להיכנס לזירה הדיפלומטית של האיזור והיתה מוכנה לשלם את מחיר כרטיס הכניסה: חידוש קשרים דיפלומטיים. שיקולים של רווח והפסד הביאו להחלטה לדחות את ההצעה, שהיתה מפריעה לתהליך השלום שנוצר אז עם מצרים, ושהיה קשור במאמץ דיפלומטי אמריקני שהוציא את ברית המועצות מן הזירה.

הצעות של „תן וקח"

ההצעות הללו של תן וקח סביב חידוש הקשרים בין שתי המדינות אינן חדשות. בכל המגעים הללו עמד נושא הועידה הבינלאומית על הפרק. נושא זה נוח לסובייטים, משום שהוא נוח לערבים ותואם את הקו המדיני שלהם, ומשום שכך אפשר יהיה לחדש קשרים דיפלומטיים, במסווה של נציגות הזוכות בועידה בינלאומית. הצעות מסוג זה [illegible] במסדרונות הדיפלומטיה של שנים רבות. הסובייטים בהפגשים כל הזמן דרכים כיצד לאכול את הפרי האסור בלא להינזק. כאמור, כיצד לחדש את הקשרים עם ישראל, במסווה זה או אחר, כדי לצייר תגובה ערבית חריפה. ועידה בינלאומית היא מעין עלה תאנה שבאמצעותו אפשר לערוך עסקה שונות, מבלי להיכוות בשבט הזעם של הכוחות התיכוניים. ברית המועצות השקיעה רבות בבניה בבסיסים סובייטיים באיזור, ובראשם סוריה, והיא אינה רוצה לאבד אותם על ידי צעדים בלתי שקולים שיעוררו את זעמם של הערבים ויערערו את מעמדה של ברה"מ בקרב מדינות ערב.

לפקידים סובייטיים יש גרסאות שונות לגבי התנאים להחדיש יחסים. [illegible] יחסים עד לכינוס הועידה הבינלאומית בכל הנסיבות. באופן לא רשמי הם מציעים [illegible] את חידוש היחסים: [illegible] — [illegible]. בגינה אחרת הם משליכים, כאשר הם מדברים עם ישראלים שלא מן הדרג הדיפלומטי. ברית המועצות היא מעצמה ואין מצדידים זה תנאים לחידוש יחסים או להשתתפות בועידה בינלאומית, הם מצליחים גם אפשרות לשלב את בעיית הכניסה לועידה בדבות משרד אינטרסים במשרד שהקימה פולין. שלב נוסף זה יכול לשמש אצלם בתוך תקופה ארוכה, ואחר כך יציגו דרישות נוספות לשם חידוש מלא של היחסים, [illegible].

מגעים לחידוש יחסים נערכו בכל התקופות בין אמצעות מדינה שלישית, בראש וראשונה באמצעות ארה"ב. גם שר החוץ הגרמני, הנס דיטריך גנשר, העלה את הנושא בביקורו במוסקווה. [illegible] באמצעות מדינות אחרות. [illegible] מצד ארה"ב, שראתה את עצמה כיפרית בשם ישראל של הנושא הזה. במוסקווה היא אינה [illegible]. אשר בדרך כלל קיבלו מהסובייטים תשובות דיבות. לא [illegible] הוכל חידוש יחסים רק באמצעות [illegible]. [illegible] את דעת הערבים. [illegible] כי ריבוי השליחים והמתווכים [illegible] את הולשתה של ישראל.

עם בוא המשלחת

ביאה של המשלחת הקונסולארית הרוסית המבקרת בישראל היא פרטים של מגעים דיפלומטיים שהתנהלו בבירות שונות, ובראש וראשונה בוואשינגטון, בין שגרירי ישראל וברית המועצות. משלחת זו עמדה לבוא לארץ לפני שנה, אך דחתה את ביקורה בשל ביקורו של נשיא סוריה חאפז אסאד במוסקווה. אחר כך ביקשה ישראל פגישה מוקדמת לפני בוא המשלחת, וזו נערכה בהלסינקי. שם הציגה משלחת ישראלית את בעיית יהודי ברית המועצות. הפגישה גרמה לדחייה נוספת של בוא המשלחת, [illegible] ולא קדמה דבר. מדובר במשלחת טכנית שבאה לפקח על הרכוש הרוסי בארץ. המשלחת לא תעסוק בעניינים מדיניים.

ניכר היה מן המגעים עם הסובייטים, שאלה משוכנעים כיום כי ניתוק היחסים בשנת 1967 היה משגה, ואמריקה ניצלה זאת לחיזוק השפעתה באזור. הם הסבירו את השגיאה בלחצי [illegible] שבשנת 1967 היה קשור עם [illegible] „העולם השלישי". הוא בא למסקנה כדי לשכנע את [illegible] לנתק את היחסים, במטרה להציל את [illegible]. לא היה זה לכבודה של רוסיה שלא לנתק את היחסים. כאשר דווקא יוגוסלביה עומדת לעשות זאת. לכן נאלצה להיגרר אחרי [illegible], שהיו לו [illegible]. [illegible] כבר כדוגמה העולם השלישי. [illegible] להיות צבור התיכון בו. אבל [illegible], קשה להם לחזור ולהודות בטעות. הם מוכנים לחדש יחסים רק תמורת „התקדמות" בתהליך השלום. היינו, להשיג כשהם בשביל הערבים.

יצא המרצע מן השק

בשיחות שנערכו בז'נווה בין ריצ'ארד מרפי לבין פוליאקוב, יצא המרצע מן השק. הסובייטים דורשים ועידה בינלאומית מליאה, בהשתתפות אש"ף. הם לא מוכנים לוועידת פתיחה [illegible] לקבל חלק פעיל בדיונים [illegible] בצורה רבה. יתכן שעמדות אלה הוצגו גם בפני פרס בשיחות שניהל עם שני נציגים סובייטיים ברומא. אבל הוא הצליח להסתיר זאת מדעת הקהל, בהשתמשו במטבע לשון של „אי נפיחה", שלכך הסכימו הסובייטים. הוא חשף רק מה שהיה נוח לו, אבל הסתיר מרכיבים אשר [illegible] את יוזמת השלום שלו, כמו [illegible] אש"ף והדיונים בצורה רבה. כך מתברר כיום שרעיון של ועידת פתיחה אינו מקובל על הסובייטים, ולא על האירופים. כך מתברר גם שפרס הביא לפני הקבינט המדיני הצעה לא מושלמת בכל הנוגע לועידה, מבלי להביא במלואה את ומרכיב הסובייטי. [illegible] את הדרישות [illegible] לגבי [illegible] הועידה. דרישות שגם פרס אינו מוכן להסכים להן. פרס הבטיח ועידת פתיחה בלבד, כשלא היו לו שום הבטחות ברורות שיש הסכמה של המעצמות להשתתף במעמד כזה. רק עכשיו מתחילים בבריה"מ עם הסובייטים על תנאי ההשתתפות, אשר בלעדיהם לא תיתכן ועידה בכלל. [illegible] את רעיון הועידה [illegible] בין המערך לליכוד כדי להקדים את הבחירות הוא מגיחי. כאשר לבעצה מדובר ברעיון [illegible] שלא מורכב באופן כלא, ויתכן גם שאינו בר ביצוע בכלל. הכוח עצמו עם הסובייטים אינו [illegible] הם הכיר היו מוכנים למו"מ כזה על ההיתהם [illegible].

ביאה של המשלחת הקונסולרית הסובייטית הוא צעד זעיר, אחרי דיונים שנמשכו עשרים שנה. היא לא מעיד על שום התפתחות של ממש. ייתכן שזה ניסיון [illegible] את התגובה הערבית. אם זו תהיה מתונה, תוכל המשלחת לשהות בארץ זמן ממושך.

תגובה מהגרה

[illegible] הדובר הסובייטי במוסקווה שלא [illegible] בקבלה בישראל [illegible] בברית המועצות היא הכירה בתגובה [illegible] את דעת הקהל הערבית. [illegible] עצמה כל הזמן. [illegible] ישראלית [illegible] ברית המועצות [illegible]. אין לביא הכשיחה, עליה הוסכם [illegible] לצלצל את [illegible] שלו, [illegible] עם הועידה הבינלאומית. [illegible] הועידה [illegible] במצרים. [illegible] מבחינת [illegible]. שהודיע לממשלה זו היא רחוקה. [illegible] על פרטי הועידה [illegible]. אפשר לומר כי הוא לא קיים אלא [illegible]. [illegible] עמידה בדרך קשיים גדולים. [illegible] של הרעיון. [illegible] את הקדים את המאוחר. לפניו עוד עבודה רבה [illegible]. הסובייטים הם גורם [illegible]. אם הם עומדים על ההתחפות [illegible], הם לא יוהדרו על כך. [illegible] כאחה גם פרס, לא מוכן לועידה. [illegible] בעקרה זה, כאשר נתברר כי המרוחים שהמוכן [illegible] הועידה [illegible] דורשה קשה של הוגאה עצמית, [illegible] של אחרים. מתברר שאין לו הסבב על ועידת פתיחה, גם לא עם הרוסים, [illegible] לא עם המעצמות. ואם מדובר בועידה בינלאומית של ממש, הרי גם המערך לא מסכים לכך, ובשל מה המחלוקת?

פיחות: האמנם בשער?

מאת יצחק דויטש

הפיחותים הגדולים בעבר אפיינו בסימנים מקדימים בשטח. הציבור הרחב קורא היטב את המפה הכלכלית ובהתאם לכך הוא מעריך את הבשלת המהלך על־ידי הממשלה.

הסימנים המקובלים בשטח הם: א) עיכוב העברות של מטבע חוץ מחו"ל לארץ — הן של העברות יצוא והן של כספי תרומות, מתנות וכיו"ב: ב) העברת כספים לחו"ל כהקדמת רכישה, עזרה להורות וכל העברה אפשרית אחרת: ג) הקדמת רכישות של מוצרים עתירי מטבע־חוץ, בעיקר מכוניות ובני קיימא אחרים: ד) רכישות מוגברות של מטבע־חוץ. סימנים אלה הופיעו בגלים בעבר.

על רקע היציבות היחסית מאז התכנית הכלכלית ביולי 1985 — לרבות פיחות ינואר 1985 אשר בא בהכשרה שקטה יחסית — הסימנים הם בעלי אופי שונה. בכל מקום, עד עכשיו אין קפיצות דראסטיות השתמנו שיעורים מתונים יחסית בשני התחומים הללו: —

★ המרות מטבע רשמיות

לאחר פיחות ינואר החל הסקטור הפרטי להעביר ארצה מטבע זר. זאת בניגוד למגמה הבסיסית של עבירת מטבע זר ע"י הסקטור הפרטי. ב„ימים נורמאליים" הסקטור הפרטי רוכש מבנק ישראל סכומים של 70—90 מיליון דולאר לחודש כדי לכסות את הגרעון בפעילותו. לאחר הפיחות לא זו בלבד שהופסקו הרכישות הללו, אלא שהסקטור הפרטי הציף מטבע־חוץ נטו. האומדנים אומרים, כי בינואר—יוני הזרים הסקטור הפרטי סכום של כמיליארד דולאר. הדבר נבע משני מקורות עיקריים: א) לפני הפיחות בינואר עוכבה העברת כספים לארץ בשל הציפיות לפיחות ומתוך רצון ליהנות משער טוב יותר וכספים אלה הועברו לאחר הפיחות: ב) לאחר פיחות ינואר 1987 נוצרו בשוק תנאים מיוחדים — מצד אחד הוצמד שער חליפין יציב וממילא לא ציפו לפיחות קרוב ומצד אחר שערי הריבית בארץ היו גבוהים מאוד בעוד שהריבית בחו"ל נמוכה וממילא נוהר „ברחוב מחוה" לרווחים על־חשבון הפרשי ריבית בשער חליפין קבוע. כבר במחצית השנייה של חודש יוני הסתמן שינוי במגמות. אך מאז תחילת יולי ישנן משיכות נטו של מטבע חוץ ע"י הסקטור הפרטי והדבר מבטא ציפיות חדשות.

★ התעוררות השוק השחור

מאז יולי 1985 השוק השחור היה רדום כדרך כלל ושער הדולאר השחור היה צמוד לשער הדולאר הרשמי. כאשר „דולאר הנוסעים" היה יקר יותר כמעט בגלל שיעור ההיטל על יבוא שירותים. הפרשים קלים היו בתקופות קצרות בלבד. הנה מזה לשבועיים שהמצב השתנה. תחילה בשיעורים נמוכים ולאחר מכן בשיעורים גבוהים יותר. אף כי בסך הכל לא שיעורים הללו ועדיין [illegible] הפער הוא לדולאר השחור לעומת דולאר נוספים.

שני הסימנים הללו מצביעים על כך שאנו עומדים בפני שינוי אווירה והערכה בהודעות בעניין שער החליפין.

★ ההתעוררות בשער הדולאר השחור

מה שקורה בתחום שער הדולאר השחור אפשר למדוד בגידה מסויימת מהכלכלה הכוללת. יכולות להיות לכך סיבות מיוחדות שהזמן גרמן. אנו מצויים בעונה של צאת הנסיעות לחו"ל. מאות אלפי ישראלים יוצאים הקיץ לחו"ל באופן פרטי ובנסיעות מאורגנות. על פי הסידורים הקיימים אפשר לרכוש את שירותי התיירות בחו"ל ולשלם שם. אין שום חובה לקנות את הדולארים במסגרת ההקצבה הרשמית. באותו זמן הדולאר השחור היה נמוך בכ־15% מ„דולאר הנוסעים". אין כיום איסור פורמלי בהחזקה של מטבע חוץ בסכום של אלפיים דולאר לנפש ואף להוציא סכום זה בנסיעה לחו"ל. ממילא טבעי הדבר שחלק מהנוסעים ירכשו דולרים בשוק השחור. ביקוש מוגבר זה מעלה את השער. אבל בהחלט יתכן כי בתחום צר זה העלייה היא זמנית ותוספת היצע, לרבות ממקורות תיירות נכנסת ומהמרות של דולארים המעוצבים בידיהן, יכולה לקזז את הביקושים ולהחזיר את הרגיעה בשוק זה; אלא אם כן הציפיות תהיינה לשינוי שער.

★ מקור הציפיות

מה שמשפיע יותר הוא המצב הבסיסי.

* במחצית הראשונה של השנה הסתכם הגרעון המסחרי של ישראל ב־1.6 ביליארד דולאר — גידול של 44 אחוז לעומת התקופה המקבילה אשתקד.
* היבוא גדל במחצית הראשונה של השנה ב־23 אחוז. גידול מוצרי הצריכה הגיע ל־45 אחוז ויש ביצרים בגידולו ל־36 אחוז. שיעורי הגידול הם גבוהים להם שמשק נורמאלי יכול להרשות לעצמו.
* במגזר העסקי כבר שילמו תוספת שכר זהן השפיעה על רווחיות היצוא.
* באוקטובר יגיעו לפדיון מניות הבנקים שבהסדר בסך 1.2 ביליארד דולאר. הפדיונות שלהם הם במונחים דולאריים. יש מי שסוברים כי ייבוצו הפיחות עד לאחר הפדיון, כדי להקטין את הסכומים שישולמו — אבל לאחר מכן יבצעו פיחות.
* מתרבים קולות הכלכלנים והפרופסורים המנבאים הקוראים לפיחות.
* הציפייה לפיחות מבוטאת במציאות חריפה בשוק, הן עצמן במחציתה לממשלה במדינות מסוימות.

כל אלה יחדיו יצרו את הציפיות לפיחות. שר האוצר, משה נסים, ונגיד בנק ישראל, פרופ' מיכאל ברונו, אינם שמים לביצוע פיחות כיון שהוא כהווה אינם על העיכובות בשוק. נכון שפיחות ינואר 1987 היה מוצלח ביותר ולא נגרר אחריו התעוררות הביקוש במשק. אבל אין שום ערובה כי ההצלחה תחזור על עצמה. זאת ועוד: פיחות ינואר בוצע רק לאחר שהושגה הסכמה עם ההסתדרות לעיקור חלק מתוספת היוקר הנובעת מהפיחות [illegible] את המפסיקים, באמצעות העלייה הצפויה [illegible], על עליית עלויות היצור כתוצאה מהפיחות. כרגע לא נראה באופק הסדר דומה שיאפשר ביצוע פיחות מוצלח. בלי לערער את היציבות במשק, בשלב זה העבודה ברור על השכר הן קשות מאוד. ההסתדרות חורשת להעלות את השכר הראלי. [illegible] להאית הסכמה של ויתורים בשכר הראלי.

קיים מצב בסיסי בשוק: האינפלציה מצויה ברמה של כ־20% אחוז לשנה. נכון שזהו הישג עצום לעומת רמת האינפלציה שהיתה בעבר — אינפלציה תלת־ספרתית. אף על פי כן, אי־אפשר לקיים לאורך ימים את הפער הזה שבין האינפלציה לשער החליפין הקבוע. כל תוספת שכר שאינה מלווה בגידול הפריון פוגעת ברווחי היצוא. אם אין תיקון בשער החליפין, אם אין מצליחים לפצח את „הגרעין הקשה" של האינפלציה הסייעת, הרי פיחות היא שאלה של זמן. אין בידינו לדוחייה לגבי הפיתוי והפיתוח, אבל צעד המהלך היא בלתי נמנע, אלא אם כן יוכנו הסמכות באמצעות בתחום של השכר. אך מי שמתכוון מהלכים לפזול קצר [illegible] של פיחות העומד מאחורי כתלינו לוקח גם סיכונים. [illegible] הדולאר בכל מחיר, [illegible] — לפיחות בעבודת האחרונה זו.

עובדי התעשייה האווירית בשיחה ל„הצופה"

„הן עם כלביא יקום"... האם יפיל את הלביא?

מאת נ. גולן

„כמה כסף קיבלתם החודש מהממשלה" — התעניינו לפני כמה ימים בבית הכנסת של יעקב נ' איש כספים וכלכלה של התעשייה האווירית ופרוייקט ה„לביא".

יעקב, גבר אדמוני בכיפה סרוגה, אב לארבעה (הגדולה באמנה כפר סבא, שניים בנצח־ישראל והמאסף בגן) — נדהם. מאז נכנס לעבוד בתעשייה האווירית („בדק" בפי העם, בשנת 1975 זכה לכבוד ויוקרה בקרב חבריו קרוביו ושותפיו לתפילה ול־פתע בקיץ האחרון נתפס „כשתטן כספים מהמדינה".

יעקב קורא בעתון כיצד מנכ"ל רפא"ל מכריז, אפוקליפטית: „המשך ה„לביא" יאלץ את חיילי צה"ל לעצור בגופם את האויב במלחמה הבאה"...

הרמטכ"ל מתנבא: אם יתאפשר לצה"ל להשקיע בזלופות... נוכל להפחית בצורה משמעותית את מספר הנפגעים במלחמה הבאה"; שר הביטחון מ־ייף מוסר: „דם עובדי התעשייה האווירית אינו סמוק יותר מדמם של ארבעה עשר אלף עובדים בתעשייה הבטחונית האחרות שכבר פוטרו" — והדם אוזל מפניו. יש לו קושי להישיר מבט בראי בבקרים כשהוא מתגלח. גם אצל החברים הוא מזהה, נדמה לו, ירידה בתפוקה ובוודאי ירידה במצב הרוח.

יצחק ס' מהנדס חשמל ואוויוניקה (אלקטרוניקה מוטסת) עולה מסקנדינביה, הגיע לארץ במטרה מוצהרת לעבוד בתעשייה האווירית. ממסלול האספלט בשדה־התעופה לקחו אותו הישר אל המבנים המגודרים, השמורים היטב, של פרוייקט ה„לביא". גם לסטמון ארבעה ילדים הלומדים ב„אמנה", ישיבה גבוהה, חטיבת הביניים ישורון בבית האוניוורסיטה בירושלים. כיפה סרוגה לראשו, שרידי מבטא אנגלי בדיבורו וציניות מרה בסוף שלו כשהוא אומר: „נמאס לי מן המתח ומן הוויכוחים בממשלה ובכנסת. שיחליטו כבר, כן „לביא" לא „לביא" אבל דבר אחד בטוח — בעוד עשר שנים תקום ועדת חקירה להחליט מי נתן את ההוראה להפסיק את הפרוייקט הכי חשוב לעתיד המדינה..."

יונה ל' איש מחקר ופיתוח מערכות ממוחשבות, שניים מבניו בישיבות (אלון שבות וכפר הרואה) והשלישי לומד מדעי מחשב בבר־אילן, מגלה יותר סבלנות ואופטימיות. אין לו ספק שה„לביא" — טוס יטוס. מדינת ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה להפסיק.

במקום קדמה — לוואנטיזאציה

גם חברו, ישעיהו ש' חוקר ומפתח בתחום המחשב, חייל לשעבר בפלמ"ח ובמלחמת השחרור, מרצה באוניוורסיטה ובעל תואר בכלכלה אינו מסוגל לדמיין ישראל בלי „לביא". זו תהיה ישראל שבמקום לצעוד לכיוון הקידמה הטכנולוגית כחברה עתירת ידע — תשקע בתוך לוואנטיזציה.

לא במקרה — שוחחתי השבוע עם ארבעה חובשי כיפות סרוגות מתוך האלפים העובדים על ה„לביא", מהנדסים דתיים, בהם עשרות עולים חדשים מארצות אנגלו־סאקסיות, בולטים על ה„לייף" ובמעבדות המחקר של „בדק". הם בולטים גם ברמת התחכום של הסניגוריה שהם מלמדים על הפרוייקט המספק להם פרנסה. שמענו הרבה מה אומרים היושבים „למעלה" מעזר ויצמן ועד השר נסים, מראש הממשלה שמיר ועד לאנשי המימשל האמריקני.

פחות שמענו איך מדברים בדרגים הנמוכים. נכון שהם אינטרסנטים, נכון שהם לוחמים (בין היתר) על מקום העבודה היוקרתי והמעניין שלהם. אבל ארבעה שהתאמצו לשכנעני, מונעים גם ע"י השקפת עולמם הציונית־הדתית. וזה כבר משהו אחר. תוספת של קול יהודי לוויכוח הכללי.

אבותיי: כיהודים דתיים שומרי מצוות אין לכם שום ספיקות עם מצב שבו מיטב המוחות של עם ישראל בתחום הטכנולוגיה והאלקטרוניקה שלא לי דבר על המשאבים הכספיים האדירים — מושקעים בכלי משחית, במיבצע צבאי במהותו. לעם מיליטריסטי הפכנו, לייצרני נשק או מפתחי הנשק של העולם?

השאלה מרגיזה וגם מקוממת אותם. וודאי שצריך היה לחיות תחת תאנתנו וגפננו ולהשקיע בתעשיית של שלום, אומר יעקב. הייתי שמח להוציא מתיירות כמו ספרד ומפיננסים כמו שווייץ וליכטנשטיין. אם מישהו סבור שאפשר להפוך את המדינה למדינה המתפרנסת משלום — שיקום. אבל אם הוא נטול אשליות עליו להבין שנגזר עלינו, אולי לצערנו, לקיים מצוות „הבא להרגך", ואם להתגונן — אז במיטב הכישרון והמוחות, במיטב הטכנולוגיות, להיות עמוד האש של ההתפתחות המדעית. ויצחק מוסיף, באירוניה: שונאינו וגם שונאי עצמם בשמאל הישראלי הלבישו עלינו תדמית של סרסורי נשק. אני מצהיר שבשמונה עשרה שנותי בתעשייה האווירית אין לי שום נגיעה לכלי־משחית. אני עוסק בתכנון בעזרת מחשב ומפתח טכנולוגיות שקודם לא עמדו לרשות ישראל.

אפשר לומר לנו — אז תייצרו „בואינג", מטוסי ערבה. או. קיי. ה„בואינג" יעלה לנו פי כמה וכמה מאשר ה„לביא", ואם נמכור אותו בחוץ כדי להשיג כסף ובכסף הזה לקנות מטוסי קרב של אחרים. המבקרים המקצועיים יתקשו למובן גם אז.

מוסיף סטמון: ה„לביא" הוא פרוייקט גם לימי שלום. פרוייקט של המדינה כולה — לא רק שלנו. אם יפסיקו אותו — תהיה בכייה לדורות. תהיה ירידה גדולה. כבר היום אין איפה לקלוט את המהנדסים וטכנאי האלקטרוניקה, ואם נפסיק בפרוייקט — קל לנחש מה יקרה.

במקום לבטל את ה„לביא" — מציעים עכשיו לעשות „לביא קטן". זה כולל פיטורי ייעול, פיתוח בקצב איטי יותר (למשל לא יכינו כבר עכשיו את ספרי המפרט הטכני של המטוס) ואולי אפילו קיצוץ במשכורות. הנה שבעים המנהלים בתעשייה האווירית ויתרו על עשרה אחוזים משכרם וכבר „חסכו" למפעל שלושים אלף שקל כל החודש.

האם העובדים ילכו בעקבותיהם: ישעיהו — מוכן ומסכים.

סטמון מתנגד. מה פתאום האנשים התורמים את אחת התרומות הנכבדות ביותר לעתיד המדינה — צריכים להקריב משכרם?

יעקב מוסר מידע: פיטרנו אלף וחמש מאות איש בשנתיים האחרונות. תרמנו מרצון כארבעה מיליון דולר ע"י שעות נוספות בלי משכורת וויתור על שעות חופש, אפשר לחשוב על עוד דרכים. נגיד הנפקת אגרות חוב לעובדים לעשר, חמש עשרה השנים הבאות; אולי הכרזה על מלווה מרצון. הדרכים להמשך המימון — יימצאו.

בציבור משוכנעים שמדינה ענייה כישראל אינה יכולה לממן מטוס יקר כמו ה„לביא".

יונה איש המחקר תמה: על איזה מימון מדברים? הרי המטוס לא עלה בינתיים פרוטה למדינת ישראל. קבלנו בשביל לייצר אותו שלוש מאות מיליון דולר לשנה מארה"ב 15 אחוז מסה"כ מהסכום הזה הופרשו לכיסוי של האוצר. כלומר הוא לא עלה אלא הכניס עוד לפני שהמריא בכלל.

וזה עוד לפני שלקחים בחשבון את תרומתו העצומה לקידמנו. לפני עשר שנים פיגרנו בתחום האלקטרוניקה פיגור של שלושים שנה אחרי המדינות המתפתחות. ה„לביא" קיצרנו את הפער לפיגור של מקסימום חמש שנים. יש לנו לוחמה אלקטרונית שאין לה אח ורע בעולם.

עובדים על ה„לביא" בשקידה ובתקווה

שאלה: בעצמכם אמרתם: טנק, ספינה, מטוס. אבל אתם לוקחים את רוב העוגה למטוס ומה יישאר ליתר?

יונה: עם קצת חוזק לראות שהפיתוחים הטכנולוגיים הנעשים סביב ה„לביא" — מעמידים אמצעי לחמה מתקדמים ביותר גם לרשות החילות האחרים, טנק מודרני הוא טנק ממוחשב. האשר לצי — בתחילת שנות ה־70 האשימו אותנו מפתחי הטיל גבריאל בבזבוז משאבי המדינה אמרו שאנחנו משוגעים, לבסוף — מערכת הביטחון קנתה אותו ועליה נוסף יצוא מעבר בסך מיליארד דולר. גם ה„לביא" יכניס פי כמה וכמה יותר מכל עלותו, הן בכסף, הן במקורות תעסוקה, הן בעלייה והן בקידומה המדעי של ישראל. איך מכנה פרופ' ליהמן מלונדון את הלביא? „מחשב מעופף".

יונה ויעקב, ישעיהו וסטמון מרמזים יותר מפעם, במהלך השיחה כיצד השותפות עם האמריקנים על ה„לביא" (חלק מכספי ארה"ב חוזר לחברות כמו גרומן או „פראט או ויטני" המייצרות את הכנפיים, המנוע והדומה) — סייעה לישראל לקבל תוכנות ומידע בתחום האוויוניקה שאחרת אי אפשר היה אפילו לחלום להשיגו שכן משרד הביטחון האמריקני אוסר כל העברת מידע בתחום התוכנה.

מזהירים מפני „רעידת אדמה"

לולא ה„לביא" — היינו נשארים מדינה של חוטבי עצים ושואבי מים בעידן הטכנולוגי המתקדם — הם משוכנעים.

הגדרת הטנקים — היא פועל יוצא של הנדסת מטוסים. לוחמת הטילים של השריון והרגלים — כנ"ל. מכשירי עזר משוכללים (ממוחשבים) של כל החילות — כנ"ל. אז מה הדיבורים על קיפוח החילות האחרים — שואלים אנשי התעשיה האווירית.

ועוד אוהבים לנפנף שם בשלוש מאות וחמישים המפעלים ברחבי הארץ (ביניהם קיבוצים) העובדים בקבלנות משנה בשביל הלביא ויינזקו מיד; בשלושים אלף המפרנסים שבמישרין או בעקיפין — חיים מן הפרוייקט. פרופ' מיכאל ברונו הבהיר שאין בעייה — הוא ימצא שלושים אלף משרות חלופיות. בבדק מתבדחים: כן, שלושים אלף משרות חלופיות לעובדים מן השטחים, מעזה, מקלקיליה... היכן יש בארץ שלושים אלף משרות פנויות לאנשי אוויוניקה, למהנדסים, לטכנאים, לרתכי מטוסים, לתחזוקנים? — ומזהירים מפני רעידת אדמה שתתחולל.

יונה מתוודה: בן של חברים מקליבלנד, בוגר שלמד בישיבת הסדר בגוש עציון רצה לעלות לישראל. אמרתי לו: חכה שנה. אין לי מה להציע לך כרגע בתחום המתמחה... מהיכן יוצצו איפוא אלפי מקומות עבודה חלופיים?

יעקב: אם נלך על שיקולים כלכליים קרים — המדינה כולה אינה מפעל רווחי. רוצים קפיטליזם טהור? בבקשה, לא נייצר דבר בארץ. נייבא הכל מארצות אחרות, נפתח רק מפעלים בהם מכבנים לעבוד תמורת שני דולר לשעה (עם כוח עבודה זול מהשטחים) ניכנס לעסקי תיירות מה שאנחנו מכנים עסקי הבמבה...

היותר מזהירים חיוך שחציו מר וחציו מלגלג. ויצחק ממשיך באותו סגנון: הפכנו לחברה של „בוא לא נעשה דברים". בואו לא נעשה „לביא", בואו נזוז מהשטחים, בואו נייצר בלונים מנופחים... קשה לו לשמוע חברים שאינם בעניינים, מאשימים אותנו כאילו הוא אשם בקיצוץ בחינוך, בבטל המיסים, בבעיות התקציביות. שטיפת המוח של הפוליטיקאים והתקשורת — הוא מכנה זאת.

...והיו גם ימים של שמחה: בעת הרמת כוסית אחרי טיסת הניסוי המוצלחת

מטוס אף 16 יש גם לערבים

הקשיתי: והלא האמריקנים מוכנים למכור לנו בתנאים אידיאליים מאה מטוסים אף 16־סי ולספק מטוסים נוספים כחלופה ללביא.

יונה — למה שאסכים לקבל מטוס שכמותו יש גם לערבים? איננו יכולים לחיות עם משהו שמוכר להם. מה גם שפיתחנו אמצעים שאין לאף אחד.

שאלה: ניקח את האף־16 ו„נשתול" בו את התוספות שלנו...

יונה: זה קשה ביותר. אבל הצענו לאמריקנים בעבר משהו אחר — לקבל רק את הגוף של האף־16 כדי שנכניס בו את האלקטרוניקה היהודית שלנו. סוף סוף מהו מטוס היום? מאה מחשבים באוויר... האמריקנים שלחו אותנו לעזאזל. מדוע? כי הם דואגים לתעשייה שלהם ולא לפיתוח שלנו. הם רוצים לתת פרנסה לחברות המחשבים והטכנולוגיה האמריקניות. אם ניכנע — זו לא תהיה כניעה בתחום הכספי אלא ויתור על עתידנו כמדינה תעשייתית ומדעית מודרנית.

שאלה: או. קיי. לא נכנעים. מחר האמריקנים סוגרים את הברז. לא שולחים יותר תקציבים לפיתוח הלביא.

יעקב: התעשייה האווירית הותקפה בעבר משום שלא הצליחה למכור את מטוס ה„כפיר" לצבאות אחרים.

מה התברר?

שבכל זאת מכרנו מערכות כפיר והעלוות אליהן בהיקף של מיליארד דולר. יותר מזה: הפיתוח והידע שהצטברו הודות לכפיר אפשרו לנו להתמודד עם חילות אוויר אחרים על מכרזים להשבחת מטוסים. את האפשרויות שמעניק לנו ה„לביא" להכניס כספים למדינה, הכפילו פי שבעה.

יונה: חלמנו בארץ לפני כמה שנים למכור תוכנה במיליארד דולר. להפוך למעצמת מחשבים. ובכן — „אלסינט" ו„סייטקס" הם פושטי רגל ואת התוכנה בכמויות עצומות נוכל למכור רק הודות לפיתוחי ה„לביא".

יש לנו מוצרים גלויים משוכללי מחשב שעתידים להכניס הון.

מאז 1948 אנו „ראש גדול"

ישעיהו: אומרים — גוף קטן כמו ישראל אינו יכול להלביש על עצמו ראש גדול כמו פיתוח מטוסי קרב. אין לנו ברירה. מאז 1948 אנחנו „ראש גדול" של בטחון על גוף קטן של מדינה. זה גורלנו. כפלמ"חניק לא אכלתי ושתיתי והצטיידתי בתחמושת בקיבוצים ובמשקים? הם נשאו בעול הכלכלי של הפלמ"ח כי ידעו שהוא תורם לאבטחת קיומם. דבר לא השתנה מאז, ה„ראש הגדול" הוא המבטיח את חוסננו כמדינה. ראינו זאת היטב בזמן „אמברגו" הנשק הצרפתי ובזמן ה„אמברגו" האמריקני שהנרי קיסינג'ר כינה בשם „ריאססמנט" הערכה מחדש ולמעשה עיכב לנו כלים שהיו נחוצים להמשך המלחמה.

בן־גוריון הציע בשעתו לחלק את תקציב הביטחון לשלושה: לטנק, לספינה, למטוס. בתעשייה האווירית אומרים היום: צריך להכניס חלק רביעי: טנק, ספינה, מטוס ו... תחכום טכנולוגי.

יעקב: שלא יבהילו אותך באיום שהאמריקנים לא יתנו כסף נוסף. הם יודעים היטב שאם יסגרו את הברז — יש שניים שלושה גורמים בעולם המוכנים למלא את החסר במקומם.

יעקב סטמון: קראנו בשבת האחרונה בפרשת בלק. דווקא גוי צריך להגיד לנו: הן עם כ„לביא" יקום. מתי נלמד לומר דברים כאלה לעצמנו?

היותר מהנהנים בהסכמה. מובן שיש גם צד אחר למטבע אבל אני באתי ללוד לשמוע את הצד שלהם והרושם, אגב, שהעניינים מתנהלים שם בדיוק כתמול שלשום. אין האטה, אין שינוי בקצב. בינתיים „ביזנס אס יוז'ואל" — הביזנס כרגיל.

יולי אדלשטיין - מסיביר לאלון שבות בהרי חברון

מאת חיים פיקרש

יולי אדלשטיין ורעייתו כפי שצולמו בברית־המועצות

— — — „אלוקי ועמי, עיזרו לי בדרך הארוכה שנגזרה עלי, ללכת בה לפני שאגיע למולדתי" — תפילה זו נשא יואל יולי אדלשטיין, הצעיר היהודי חובש הכיפה בבית המשפט במוסקווה, דקות ספורות לאחר שהשופט גזר את דינו, והוא נשלח לריצוי עונשו בירכתי סיביר, ליד גבול מונגוליה.

— — — „מודה אני לפניך, רבונו של עולם, ששמרת נפשי והעלית אותי לארץ אבותי" — מלמל שלוש שנים לאחר מכן הצעיר היהודי ממוסקווה, כשדרכו כפות רגליו על אדמת הארץ הנכספת, שעל אהבתו אליה שילם ביסורים קשים — יסורי גוף ונפש, אך למרות הכל, כגי יואל, כמו שנבחו כל הצרות שעברו עליו שם בגרועים שבבתי הכלא בברית המועצות.

„הייתי כחולם" — הוא מספר, בטעם המי־יהדי כמה בביתו החדש ברחוב התאנה שבאלון שבות, בגוש עציון, ועיניו בורקות, מהותה. גם לאחר קבלת הפנים הספונטאנית של אלפי אוהביו בישראל, בנמל התעופה וליד הכותל המערבי, הבית מלא מבקרים הבאים לברך אותו בברכת „יישוב טוב", או להזמינו לאירועים שונים ומגוונים „שישמחו את ליבו". ויולי, נבוך נוכח גלי אהבה אלה המציפים עליו „מכל הכיוונים". „לא תארתי לעצמי קבלת פנים כזו, הן אני אחד מני רבים" — הוא שב ומעיר, ואחר כך מוסיף ומספר לסובבים אותו: „דעו לכם, לא רק אני וחברי שישבו ויושבים בכלא אסירי־ציון, אלא כל יהודי ברית המועצות הם בבחינת אסירי־ציון, שצריכים לעשות הכל כדי לשחררם ולהביאם לארץ"!...

בדבריו אלה ביקש להפציר „מכל מי שרק אפשר להמשיך את הפעולה הכלל עולמית למען יהודי ברית המועצות.

ביתו החדש באלון־שבות, מקושט בזרי פרחים לבנים, שנשלחו על ידי תלמידי ישיבת הגוש ועל פתח הדלת, תלויה עדיין הכרזה המסמלת של מאמצי המקדמים אותו בברכת „ברוכים הבאים" ועליה מאות חתימות של תושבי היישוב; כרזה המעוטרת מפסוקי תנ"ך אופייניים ורישומי פרחים של בנות אלון־שבות.

משאלת לבו — להמשיך ללמוד

בדירה החדשה שהועמדה לרשות המשפחה על־ידי הסוכנות האווירית, הבדירה הקטנה יותר שבמרכז הקליטה במבשרת־ציון, יעשו, לחלופין, בני משפחת אדלשטיין — טטיאנה והבת יעל — את ימי הראשית שלהם בארץ. יולי עדיין אינו יודע מה יעשה לאחר מכן, אך משאלת לבו היא להמשיך וללמוד, אולי בישיבת הר עציון, שפתחה שעריה בפניו והזמינה אותו להיות תלמיד מן המניין...

לנוח, להירגע וללמוד. ללמוד, מבקש יולי אדלשטיין, את מסכת הלימודים שלו במוסקווה קטעו אנשי הק.ג.ב. בסוף חודש אוגוסט 1984, כשבאו באישון לילה לערוך חיפוש בדירתו. הם החרימו את ספרי העברית בהם לימד שם יהודים, אחר כך „שלפו" גם קופסת גפרורים קטנה וקבעו כי יש בה „חומר לא מזוהה". בבדיקה שערכו, לכאורה, גילו את ה„סמים". זו סיבה מספקת במוסקווה כדי לעצור את הצעיר היהודי שאינו יודע אפילו כיצד נראה סם בכלל...

הרדיפה אחר יולי אדלשטיין, הצעיר היהודי שבא ממשפחה מתבוללת, ושסבו נמנה בשעתו עם סופרי הסופרים היהודיים שם, החלה למעשה כשנה לראשונה בבקשה לקבל היתר עלייה לישראל. זה היה, נזכר יולי, בשנת 1978, ההוא קיבל סירוב. „סמכו שבי שהמליץ על באי לארץ. אין לו קירבה מספקת אלי"... יולי היה אז סטודנט לאנגלית במכון במוסקווה, משם גירשו אותו מיד לאחר שנודע להם על הפנייה לקבל היתר עלייה לישראל.

יולי מצא אז עבודה כפועל פשוט, מנקה רחובות. גם רעייתו טטיאנה, מהנדסת במקצועה, שלמדה עברית, פוטרה, ולא מצאה עיסוק במקצועה, מאז הפכה להיות למסורבת עלייה.

היא שהרהיבה עוז בנפשה ופתחה בתלונה לתובע הכללי של ברית־המועצות בטענה כי הסם שעל החזקתו, כביכול, נלקח יולי בעלה למאסר, הוא „שתול במתכוון". אך היא לא זכתה מצד התובע.

יולי הובא למשפט ב־19 בדצמבר 1984. המשפט כשלעצמו נמשך 4 שעות בלבד, והסתיים בהרשעתו באשמת „אחזקת סמים". הוא נדון לשלוש שנות מאסר במחנה עבודה. „אבל אינני אשם", זעק בקול. „לא החזקתי סמים בביתי, משלם גם לא היו ברשותי סמים. אינני יודע כיצד נראה סם" — אך מי שמע אותו, מי שם לב אליו. פסק הדין נקבע, הוא נשלח לרצות את עונשו. בתחילה בבית כלא במוסקווה, שם „זכה" לתנאים מיוחדים, איפשרו לו להחזיק סידור ותפילין, ושם גם פגש בשמיוחו, מסורבי עלייה, אסירי ציון ואחרים. אך כשנשלח אחר־כך אל בית הכלא הידוע לשימצה, באולאן — אודה, בעומקה של סיביר ליד גבול מונגוליה, החל נתיב היסורים, שאיש אחר, לבד מיולי, בעל האופי הנוקשה במיוחד, לא יכול היה לעמוד בו!

„להוציא הדת מראשו"

כבר ב„קבלת הפנים" הראשונה חש יולי, שכאן התכוננו במיוחד לבואו. מפקד הכלא זימן אז את יושבי צריף האסירים שאליו הוכנס יולי, ואמר להם בקול מצווה ומפקד: „אתם צריכים לעזור לי להוציא החוצה מראשו של יהודי זה את דתו"! ואמנם, דיירי הצריף, עבריינים מועדים, מילאו אחר הצו ב„אמונה רבה". הם החלו מציקים ליולי, מתגרים בו, מכים אותו גם ללא כל סיבה, לא איפשרו לו לעיתים להיכנס לתוך הצריף, והוא נאלץ לעשות לילות קשים ומשוגים מחוץ ל„צריף החם"...

בחודש אפריל 1986, במהלך עבודה קשה של תיסוב עצים לבניית מסילת ברזל, נפצע יולי קשות ברגלו מסיבות שעד היום אין הוא יודע אותם. פציעתו היתה קשה עד כדי כך שגם הנהלת בית הכלא ביקשה להיות „רחמנית" כלפיו ושלחה אותו לבית־החולים, שם נותח ורגלו הושמה בגבס.

באותם ימים „שלא יישכחו לעולם" עשתה רעייתו כל שביכולתה כדי להקל את סבלו. אשה טובה זו היתה עושה לפעמים את הדרך ממוסקווה עד לירכתי סיביר המזרחית, מרחק של יותר מ־4000 ק"מ, כדי לפגוש את בעלה. היא נסעה ברכבת חמש שעות, באוטובוס — שבע שעות, עלתה על עגלה לשעות נוספות והלכה גם ברגל, עד שבאה לשערי המחנה... ולא נתנו לה להיכנס.

„היא סבלה אז יותר ממני" — מצטחק יולי חוזק מבט של רוך לעבר רעייתו... יולי החוזר אחר־כך אל צריף החה, ודייריו החלו לגלות כלפיו יחס אחר, מבין ב... כ דיברו על סמים, היה יולי חוזר ומבהיר כי הוא אינו יודע איך נראה סם, ואלה הבקיאים ב„נושאי הסמים" צחקו בפה מלא. הם גם גילו הבנה למעללי הק.ג.ב. המבוריים, לא אחד מהם „הכיר את השיטה"...

הימים בכלא ויותר מכך — הלילות, היו קשים ליולי אדלשטיין, גם מחמת העובדה שמנעו ממנו כל אפשרות לקיים את דתו. אך זכרונו הטוב לא בגד בו, הוא היה אומר על פה תפילות רבות במלואן. מרגש במיוחד היה אותו ליל סדר, כשיולי נותר לבדו בצריף. בדמיונו הוא ערך שם שולחן הסדר. על השולחן פרש מגבת לבנה, ועליה פיזר את עשרות הגלויות הססגוניות ששלחו אליו מאמציו מהיישוב אלון שבות, והסתכל במשך שעות על נופי הארץ שאליה נכסף כל כך...!

אך לא כל המכתבים ולא כל הגלויות שנשלחו על ידי תושבי אלון שבות הגיעו אל המשפחה. בשלב מסויים חלה הזמרה שיפתה לגבי כל הדואר שנשלח למען ביתו. „נדמה לי, שק.ג.ב. מצוי הא שלנו ובו מאות מכתבים וגלויות, והוא הגדול ביותר שם" — מצטחקת אשתו טטיאנה. היא לא הניחה, ולוא גם ליום אחד, לשלטונות, ופעלה למען בעלה מבוקר עד ערב. כל הגורמים הנוראיים הכירוה כבר. היא תבעה במפגיע את שחרורו של יולי, לפי החוק הסובייטי המתיר שחרור אסירים חולים, שרצו מחצית מתקופות המאסר ומצבם הבריאותי לקוי. אך כל הפניות הללו הושבו ריקם. „הם כלל לא התייחסו אלי" — מספרת האשה.

ובכל זאת, הפעילות שמחוץ לגבולות ברית המועצות השפיעה כנראה. עובדה. מסכת הפגנות, עצרות המחאה, לרבות שבוע ההזדהות שקיימו תושבי אלון שבות בימי החנוכה, אשתקד, שבו קיימו גם שביתת רעב כמחאה, אילצו את השלטונות במוסקווה לשנות את היחס כלפי יולי. הוא הוסט לבית החולים בנובוסיבירסק, וקיבל טיפול „שהלם את מצבו"...

השחרור — ערב יום העצמאות

בתחילת חודש מאי השנה שחררו השלטונות את יולי מהמאסר. זה היה בערב יום העצמאות. וזהו יום סמלי בשבילי, מספר יולי, ומוסיף, כי היה זה ארבעה חודשים לפני תום ריצוי העונש. במסגרת בדיקה מחודשת של תיקים פליליים של אסירי ציון. ימים מספר לאחר מכן הגיע למוסקווה. שם הקבילו את פניו עשרות מחבריו ובעיקר — מתלמידיו בשפה העברית. הם הרימו אותו על כפיים (שקלתי אז 60 ק"ג, נזכר יולי) ורקדו עמו שעה ארוכה אל מול עיניהם המשתאות של באי הרכבת שם.

הקשר עם מאמציו באלון שבות החל, למעשה, כשהוסף יולי למסורבי עלייה. שמיהו, אריה רוזנברג, ורעייתו אורה, בתו של דב קנוהל, ממייסדי ותיקי גוש עציון וגיבוריה, שמעו יחד עם תושבים אחרים באלון שבות על פעולת האימוץ של היישוב ראש־צורים הסמוך של אסיר ציון אלכסנדר חולמיאנסקי, אף הוא מורה לעברית. באותה תקופה החלה הרדיפה של השלטונות אחרי העוסקים בהוראת העברית, החל גל מעצרים נרחב. רבקה ברזילי מראש צורים החלה להתכתב עם חולמיאנסקי, והחלה גם היוזמה לפעול למען שחרורו של מחנך זה.

הועלתה גם הצעה, שאלון שבות יאמץ אסיר נוסף, והשם של יולי אדלשטיין הועלה אז. החלה התכתבות ושיחות טלפון כדי לעודדו בפועלו במריחים. „ידענו אז שהוא אחד מהבולטים המוכשרים שבקרב פעילי העלייה. צעיר נמרץ, שומר מצוות, שפתח גם את שערי ביתו לאורחים־תיירים יהודים שהגיעו לברית־המועצות, אם זה לביקור תיירות ואם זה לכינוסים של מדענים. שומרי כשרות ביניהם הסבו ל„שולחן היהודי" שהנהיג בביתו. בין אלה היה גם זלמן דוישס, חייר בארצות־הברית, וכיום — תושב אלון שבות !...שכנו של יולי.

כל אלה שביקרו ושהו בביתו של יולי התרשמו עמוקות מאישיותו היהודית. טוב סבר, לבבי, שולט בעברית, שמכירה צלילי עברית „צבריים". בעל חוש הומור, חרף הסכנה שריחפה עליו, פתח את שערי ביתו ברחש גלי והזמין את כולם לבקר „ביום ובי לילה"...

אל עולם היהדות, סיפר, הגיע בכוחות עצמו, מתוך סקרנות גרידא. ידע, כי הבית יהודי, חרף העובדה שהוריו נמנו עם היהודים שרחקו מכל נושא יהודי. מן העיון בספרים למד השפה, וחיש מהר הפך למורה לעברית.

הביקור בבית הכנסת במוסקווה במוצאי שמחת־תורה, שעשה לו משהו בלב, ועד קבלת עול מלכות שמים היתה הדרך קצרה.

הוא גידל זקן, חבש כיפה, הירבה להתפלל ויותר מכל — לשקוד על תלמודו, שכלל את השפה העברית והנחלתה לאחרים. כך עורר את תשומת הלב של אנשי הק.ג.ב., שהחלו להציק לו ולבני ביתו. כשהשלב הבא היה ה„מסמוך" של הסם בקופסת הגפרורים הקטנה. שהוביל אל המאסר הקשה הרחוק מביתו ומכל מה שעשוי להזכיר לו משהו מעולם היהדות, היהודים וארץ ישראל.

אך דווקא הריחוק והניתוק הזה הגבירו בתוכו את החלום שהגיע לארץ. ידעתי שרבים פועלים למעני וזה עודד אותי מאוד, הוא מספר. תחושה זו סייעה לי להחזיק מעמד, לכן הוא כל כך רוצה לראות בהמשך המאבק הציבורי למען יהודי ברית־המועצות. „אני, הוא מוסיף, „לא ארגיש שקט בנפשי עד שאחרוני אסירי ציון יעלו לישראל".

החתימות שעל המפיות...

בין באי ביתו במוסקווה טרם מאסרו, היו גם כמה חברי־כנסת, בהם הרב מנחם הכהן, שהביא צבו תשורות כמו גם מפיות בד לסעודה, שעל אחת מהן רשמו יולי וחבריו את שמותיהם, צירפו את התיכוניהם והכתירו את התפילה של „לשנה הבאה בירושלים הבנויה". תצלומי החתימות על המפה הצחורה מקשטים כיום כתלים רבים בבתי המאמצים באלון שבות. יולי חתם בשמו העברי „יואל" ב„ע"... היום הוא יודע כבר שכותבים „יואל" ב„א"...

תושבי אלון שבות, בהם גם תלמידי ישיבת הר־עציון, עקבו אחרי מאבקו של יולי — יואל אדלשטיין, ויום בשורת שחרורו ויום עלייתו ארצה היה בשבילים ליום חג.

„זכות גדולה נפלה בחלקנו שיואל נמצא בתוכנו" — הקביל הרב אהרון ליכטנשטיין, ראש הישיבה, את פני האורח שבא בשערי הישיבה במהלך קבלת הפנים שערכו לו כל תושבי הגוש כיוד עם הגיעו ארצה, בתחילת השבוע.

אחר כך הוזמן יואל להימנות עם תלמידי הישיבה, והזמנה זו גרמה לו אושר של ממש. אך עד שיחזור אל חיי השיגרה של לימוד מבזיק בתורה, הוא עוד יסייר ברחבי ישראל כדי להכיר את נופי הארץ; שצליהם למד מהתנ"ך והגלויות הרבות ששלחו אליו. גלויות, שכיום כמוה יולי, סייעו לו גם הן להחזיק מעמד בתנאים הקשים והייסורים שעברו עליו בדרך להגשמת חלום העלייה לארץ ישראל — ארץ אבותיו.

„גמולה" קרן פנסיה
ליד
בנק המזרחי המאוחד בע"מ
החברים מוזמנים בזה
לאסיפה שנתית רגילה.
של החברה, אשר תתקיים אי"ה באולם הישיבות של בנק המזרחי המאוחד בע"מ, רח' לילינבלום 27 ת"א, ביום 20.8.87, כ"ה אב תשמ"ז, בשעה 14.00.
אם בשעה הנ"ל לא יהיה מנין חוקי, תידחה האסיפה לשעה 14.30 באותו יום ובאותו מקום ותהיה חוקית בכל מספר משתתפים.
סדר היום: • אישור המאזן ליום 31.12.86 • בחירת רואי חשבון • בחירת מנהלים
מזכיר החברה

„הקופה לפיצויי פיטורין"
ליד
בנק המזרחי המאוחד בע"מ
החברים מוזמנים בזה
לאסיפה שנתית רגילה
של החברה, אשר תתקיים אי"ה באולם הישיבות של בנק המזרחי המאוחד בע"מ, רח' לילינבלום 27 ת"א, ביום 20.8.87, כ"ה אב תשמ"ז, בשעה 15.00.
אם בשעה הנ"ל לא יהיה מנין חוקי, תידחה האסיפה לשעה 15.30 באותו יום ובאותו מקום ותהיה חוקית בכל מספר משתתפים.
סדר היום: • אישור המאזן ליום 31.12.86 • בחירת רואי חשבון • בחירת מנהלים • שונות
מזכיר החברה

דרוש חזן
לבית־הכנסת „אילון"
יד אליהו, תל־אביב
להתקשר טלפונית
לחברי ההנהלה:
טוביה אברמוביץ 03־390219
שבתי רייכמן 03־390454
בין השעות 12—8 לצהריים, 9—7 בערב

לבני תורה
ומשפחות דתיות
נופש זול
החליפו דירתכם
עם משפחה אחרת
בכל רחבי הארץ!
טלפון 02-344865
בשעות הערב

החינוך הממלכתי הדתי בסכנת התמוטטות
לנוכח הקיצוץ החריף של שעות לימוד בחמ"ד, בתי ספר רבים יפגעו מאות מורים בסכנת פיטורים אלפי תלמידים ילמדו מחצית התקן.
קוצצו השעות לתיגבור תורני בבתי הספר.
קוצץ התקציב להסעות ילדים המהווה פגיעה קשה לתלמידי החמ"ד המפוזרים גיאוגרפית. זאת בנוסף לקיפוח מכוון בבנית מוסדות חינוך דתיים הצרת הצעדים של האגף לתרבות תורנית ועוד.
לפיכך הוחלט: אם הקיפוח וההשפלה ימשכו ולא יתוקנו העיוותים לצאת למאבק ע"י השבתת בתי ספר מתחילת שנת הלימודים.
הפגנה ליד משרד החינוך והתרבות בראשית שנת הלימודים, לבקש פריצה של נציגי התנועה הדתית לאומית מהממשלה ולתבוע את תיק החינוך כתנאי לכל שותפות קואליציונית בעתיד.
יושבי ראש ועדי ההורים ופעילי החמ"ד מתבקשים לעקוב אחר המודעות בעתונים ולהיות בקשר עם מטה ועד הפעולה, בטלפונים: ירושלים — 02־248113, תל־אביב — 03־441531, חיפה — 04־662514.
ועד הפעולה של ועדי ההורים
ופעילי החמ"ד שליד המרכז
לחינוך הדתי בישראל
ת.ד. 7524, ירושלים

הועידה הדתית לאומית
המושב האידיולוגי
בהתאם להחלטת הועידה בכנס הראשון של המושב האידיולוגי ביום א' אייר תשמ"ז (30.4.87) תקיים הועידה כנס שני שיוקדש לנושא חינוך ולשאלות חברה וכלכלה וכנס שלישי שיוקדש כולו למדיניות חוץ ובטחון התיישבות ועליה.
הועדה המתמדת הפועלת מתוקף החוקה גם כנשיאות הועידה, החליטה כי הכנס השני יערך אי"ה ביום חמישי כ"ו תמוז תשמ"ז (23.7.87), במלון פאלאס (שרותון לשעבר), רח' הירקון 277, תל־אביב (באותו מקום בו נערך הכנס הראשון). וייפתח בשעה 9.00 בבוקר.
הצעות ההחלטה הכוללות בנושא החינוך נשלחו לצירים בדואר ויתפרסמו ב„הצופה" בגליון ערב שבת. ההצעות בשאלות חברה וכלכלה ישלחו בנפרד, יותר מאוחר, ויתפרסמו אף הם מעל דפי הצופה.
הערות או הסתייגויות לגבי הצעות הועדה המתמדת ניתן לשלוח לפי הכתובת:
יהודה בן מאיר. הועדה המתמדת ת. ד. 20175 תל־אביב.
להלן סדר היום לכנס השני של המושב האידיולוגי ביום חמישי כ"ו תמוז תשמ"ז (23.7.87).
08.00 — קבלת תעודת ציר ותשומי לקראת הכינוס.
09.00 — ישיבה א' — חינוך
א. 09.00—10.00 — הצגת ... הועדה המתמדת ...
ב. 10.00—13.00 — דיון.
13.00 — הפסקת צהריים, תפילת מנחה, ארוחת צהריים.
14.30 — ישיבה ב' — ... חברה וכלכלה.
א. 14.30—15.00 — בחירת ... העליון ...
ב. 15.00—16.00 — הצגת ... הועדה המתמדת בשאלות חברה וכלכלה והסתייגויות.
ג. 16.00—18.00 — דיון.
18.00 — ישיבה ג' — קבלת החלטות — והצבעות.
בברכת חברים
הועדה המתמדת

ריאיון עם משה קרונה, יו"ר המרכז העולמי של המזרחי-הפוה"מ

לתנועה הציונית חסרה מנהיגות נועזת ואמיצה

במשך תקופה ארוכה זיכה משה קרונה את קוראי „הצופה" בסדרת רשימות שעסקו בתולדותיה, במפעליה ובאישיה של התנועה הציונית הדתית-לאומית. סדרה זו הגיעה לסיומה ובקרוב יזכו שוחריה ואוהדיה של התנועה לקרוא את הדברים בספר עב-כרס בהוצאת „מורשת".

במחבר שנילה בקיאות מפליאה לא רק ביסודות הרעיוניים של התנועה אלא גם בתהליכים ההיסטוריים שעברו עליה מאז היווסדה לפני כשמונים שנה ובאישים הגדולים שהיו במייסדיה ומחולליה. אולם כוחו של מר קרונה אינו רק בהעלאת פרקי ההיסטוריה על הכתב. ידיו רב לו גם בעיצוב והשפעה על כמה מן התהליכים הללו, אם בתפקידיו השונים בתנועה אם בתפקידו כראש המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה של ההסתדרות הציונית העולמית. מטבע הדברים שפרק זה לא בא לידי ביטוי בולט בסדרת הרשימות. אולם הקוראים מבחינים בין השורות והקורא יכול להבחין בטביעת אצבעותיו של המחבר.

משה קרונה מכהן כיום כיו"ר המרכז העולמי של המזרחי-הפוה"מ, בתוקף תפקידו זה עומד הוא בקשר הדוק עם ראשי התנועה בכל רחבי העולם ושליחו את פעולותיה בלשכתו שב„בית מאיר" בירושלים. כמי שבקיא בתולדותיה של התנועה הציונית הדתית יודע מר קרונה שהתנועה איננה נמצאת כיום בשיא תפארתה אם להתבטא בלשון המעטה. ואעפ"כ נשאר מר קרונה חדור אמונה בצדקת דרכה של התנועה ובכוחה להוליך את התהליכים החיוביים לא רק בתנועה הציונית אלא בעם היהודי כולו. הדבר תלוי במידה רבה בתנועה עצמה ובמנהיגיה.

אולם בטרם יפרוש מר קרונה את משנתו הסדורה לגבי הדרך הנאותה והרצויה להבראתה ולהעלאת קרנה של התנועה, מבקש הוא „לחסל חשבונות" עם כמה גורמים בתנועה הציונית שציבו בשנים האחרונות מכשולים בדרכה של התנועה הציונית הדתית.

לא ייתכן שבשל תככים ומניפולציות יפגעו בייצוגה של הציונות הדתית בארה"ב

חשוב שמנהיגינו בארץ ירגישו שאצה לנו הדרך לשיקום התנועה הדתית-לאומית

מאת שלום צוריאל

נסיון הפדרציה להמעיט

המכשול האחרון שאליו הוא מתייחס הוא הניסיון הנואל שעשתה הפדרציה הציונית בארה"ב להמעיט מהישגיה של תנועת „המזרחי" בבחירות לקראת הקונגרס הציוני הבא. זוהי שערורייה שהתנועה לא תעבור עליה לסדר היום ואם יהיה צורך לא תהסס לפנות לגורמים משפטיים וציבוריים כדי להסיר את הכוונה לפגוע בכוחה של התנועה בארה"ב, אומר קרונה. לא ייתכן שבשל תככים ומניפולאציות שונות יפגעו בכוחה של התנועה שהגיעה להישגים מרשימים ואשרו לה רק 14 נציגים במקום 27, כפי שמגיע לה בהתאם למספר הקולות שניתנו לה. אנו דוחים מכל וכל את הטענה שנתגלו כביכול המימצאים הפוסלים כמה מן החברים המאוחדים מלהשתתף בבחירות. אם אכן יש יסוד לטענה זו היה צריך לפסול אותם לפני הבחירות ולא לאחריהן.

בפי מר קרונה ביקורת נוקבת על תצפויי דרכה של התנועה הציונית בשנים האחרונות הסובלת מהעדר מנהיגות נועזת ואמיצה המודעת למדע ליעדים ברורים. יתרה מזו, התנועה הציונית מפוצלת ומפוררת, מושפעת ממהלך העניינים הפוליטיים בארץ ומהסתכלות ביחסיה המשובשים עם הלא-ציונים בסוכנות היהודית.

את דעתו זו על התנועה הציונית מחזק מר קרונה במספר דוגמאות: העלאת העניין של ההכרה בפלורליזם הדתי קיבלה עידוד רב מחלקים של התנועה הציונית. רבים ממנהיגים הציונים, בעיקר בתנועת העבודה, חשבו שזו הזדמנות טובה להת„נכות" לציונות הדתית „המורדת". מהם יצא גם העידוד ללא-ציונים ולרפורמים להעלות בפורום הציוני ענייני של דת. טיבם של מהלכים כאלו שהם יוצרים דינאמיקה של סחף בנושאים אלה. המקביל לפילוג ולפירוד העמוק שחל במחנה הציוני נעשתה הקיפוחם ותוקפנותם הבוטה של הלא-ציונים נועזת, בולטת יותר ומשפיעה יותר. הגיעו הדברים לידי אבסורד של „מסדר ההודחות הציוניות" לגבי מוסדות תורה. אבסורד גדול עוד יותר הוא שהלא-ציונים רצו להכתיב מיהו ציוני. אלה הן החולשות המהותיות שנוגסות ואוכלות בכל פה בתנועה הציונית בשנים האחרונות, חולשות שגרמו לירידת מעמדה ולכיעור תדמיתה ולזלזול בעמדותיה בכל עניין שהוא. עובדה נוספת הראויה לציון היא התייחסותם הבלתי הולמת של המפלגות בארץ למוסדות התנועה הציונית. מהתעניינות אקטיוויות שהייתה בעבר הגיעו היחסים עד לאי-איכפתיות כמעט גמורה. ריפוי החולי הזה בתנועה הציונית צריך להיות בעל אופי מהותי, ארגון יותר קומפקטי, פחות הקפדה על יוקרה ויאוקוצנות, עמידה איתנה ומאוחדת כלפי הלא-ציונים דווקא מתוך רצון לשיתוף פעולה איתם.

על רקע הקשיים והאכזבות שהיו מנת חלקה של תנועת „המזרחי" בשנים האחרונות במוסדות התנועה הציונית שאלנו את מר קרונה האם אין מקום לשקול מחדש את המשך השותפות בתנועה הציונית ועל כך השיב: באופן עקרוני אנחנו מחויבים. את המשך השותפות בתנועה הציונית תוך הפעלת מאמצים להבראתה מבפנים. זאת מתוך תחושה באחריות הכבדה המוטלת עלינו להמשיך את המפעל הציוני. הייתי אומר שמלווה אותנו התחושה שמא אנו בין הציונים האחרונים על החומה.

צריך לזכור עוד דבר: התנועה הציונית היא כיום בשבילנו הכוח היהודי העולמי היחיד שהיהדות הדתית נוטלת בו חלק פעיל. לכן אין לדבר בקלות על עזיבה בגלל התנאים להשתלבות בארגון אלטרנטיבי המאגד בתוכו את יהדות העולם. יחד עם זאת אני רוצה לציין כי בעניין זה נקיים עוד בירורים ודיונים רבים ביחד עם חברינו מחו"ל תוך בחינת כל ההשלכות של המצב השורר כיום בתנועה הציונית.

בעיצומו של תהליך בלימת ההידרדרות

מר קרונה אינו מעורה כיום בעבודה השוטפת של התנועה בארץ. אולם כמי שעוקב מקרוב אחר העניינים וכמי שמכיר היטב את רזי ושבילי הפוליטיקה הפנימית בישראל יש לו עמדות ברורות ומתוקנות בכל הנושאים העומדים על סדר יומה של התנועה. להלן עיקרם של הדברים המבטאים את משנתו הסדורה באשר לדרכה הרעיונית והפוליטית של התנועה בארץ.

אינני מעורה לעצרי בעניינים המעשיים השוטפים בארץ, אומר קרונה. כאשר אני נתבע לפעילות אני נענה ברצון. אבל נדמה לי שיש לי היכולת של מתבונן-מומחה לנסות ולהביע דעה. ראשית, חבל מאד שהועידה לא נעלה והיא נמשכת על פני תקופה ארוכה מדי. אומנם טוב שמעמידים מושבים מיוחדים לבירור סוגיות אידיאולוגיות מסויימות בסמכות ועידה, אלא שצריך לשים קץ ובהקדם למצב של תהליך שהוא כמעט ועידה מתמדת, לאחר כינון המוסדות נדמה לי שהתנועה עלתה על דרך המלך של פעילות מסודרת. יחד עם זאת אין לשגות באשליות שהכל תקין ושפיר. לעניות דעתי אנו נמצאים עדיין בעיצומו של תהליך בלימת ההידרדרות שפקד אותנו בשנים האחרונות.

מר קרונה עושה אתנחתא קלה בשטף דיבורו, ניכר בו שהוא שוקל היטב את דבריו שיש בהם מצד אחד ביקורת על המצב הקיים ומצד אחר נקיטת עמדה והתוויית דרך לגבי הראוי והרצוי: לדאבוננו, עברו עלינו שבועות קשים בהתנהגותם של שליחינו בכנסת כפי שבאה לידי ביטוי בריצה הכמעט אוטומטית אחרי „המרוגנים" ומניפולטיביים שאינם הולמים מפלגה דתית-לאומית רצינית ובעלת מסורת של תרבות פוליטית. החיזיון הזה של שותפות לכשלונות פרלמנטריים על רקע של בעיות דתיות היא חיזיון קשה וסותר את אופיה של הציונות הדתית. שורש הבעיה נעוץ בפיזורם של חברינו הפעילים והטובים ביותר במערכת מסועפת של „שדולות" וקואליציות אד-הוק שונות. אם לא נצליח לבער את המנהג שפשה בשנים האחרונות במחננו שאי אפשר כביכול להצות עניינים במסגרת הבירור התנועתי. כך, למשל, מצויים כאלה הסבורים שלמען קידום ענייני ההתיישבות באיו"ש צריך להיות פעיל בגוש אמונים. לשם קידום חקיקה דתית כלשהי צריך להשתייך לאיזו „שדולה דתית" או לאיזו חבורה אחרת שמקבלת הנחיות והוראות מגופים ומאישים רחוקים מדרכנו הרעיונית המעשית. אני סבור כי לא יהא מרפא להגרעה אם לא יהיה ברור לכל החברים, ובייחוד לנציגי התנועה במישור המוניציפאלי או הפרלמנטרי, שעליהם להגשים את מאוויהם החברתיים, הכלכליים והפוליטיים במסגרת התנועה ומוסדותיה בלבד מבלי שיזדקקו לפעול לכיוונים אחרים.

דבר נוסף: אני רואה בחומרה רבה את אי-ההזדקקותה של התנועה בחיי היומיום לשאלות מרכזיות וחיוניות העומדות על הפרק במדינה. אתן לכך כמה דוגמאות: הנה עניין הבריאות הנוגע למרבית אזרחי המדינה אם לא לכולם. קונצפציות שהיו מקודשות בעבר צריכות להיבחן מחדש. האם היו בתנועתנו בירורים מעמיקים בנושא זה? האם מוסדותינו עסקו בכך? האם נשאלנו על כך חברים בעלי ידע והבנה לחוות דעתם?

איך זה ייתכן שתנועה גדולה הנושאת את פניה להשפעה על חיי המדינה איננה מגייסת את כוח האדם המומחה לבעיות כאלו לבדוק את העניינים ולגבש עמדה?

תחום נוסף המחייב ללא ספק דיון מעמיק והתייחסות רצינית מצד מוסדות התנועה הוא התחום הכלכלי, בכלל זה המשבר המתמשך בחקלאות. לא רק שאלפי חברים שלנו קשורים במשבר זה אלא יש לו השלכות לגבי דמותה של המדינה והחברה הישראלית כולה, האם נתנה התנועה דעתה על כך?

חוסר העמקה בשאלות דתיות חשובות

למרבה הצער אנו דשים בעניינים שוליים ומתרבצים בתוך המעגל המצומצם של שאלות ההפסקות החוזרות ונשנות בעיתונים ואיננו מעמיקים אפילו בשאלות דתיות חשובות. דוגמה לכך: הייתה אצלנו התעוררות (חיובית כשלעצמה) בעניין הישנת השמיטה. אולם זהו פרט אחד מתוך הכלול שלם. הן ראוי הוא שנבדוק בתוכנו את עניין ההפרדה הקיימת בין הרבנות והדיינות נוכח המגבלות החוקיות שהוחדרו לאחרונה והמצרות למעשה את צעדיהם של הרבנים שמתוקף סמכותם ומעמדם הם גם רועים רוחניים. כל הקונצפציה בקשר לענייני הכשרות בארץ טעונה רוויזיה וחשיבה תנועתית מחודשת. ריבוי סוגי הכשרות צריך לעורר בקרבנו דאגה המחייבת תשובה עניינית ומעמיקה בעניין זה.

כללו של דבר, אני חוזר ואומר שהתנועה שהלכה כל השנים בגדולות בנוגע להיקף הבעיות הרוחניות הגשמיות המוצגות את היסוד של ריבונות ממלכתית — תנועה זו איננה יכולה להימנע מהפעלת התהליכים בסדרים של חשיבה בסוגיות היסוד של הקיום הממ-

(המשך בעמ' 8)

השר מיכאל חזני — שתים-עשרה שנה לפטירתו

תורה, עבודה והתיישבות דתית

מאת אהרן נחלון

לראשונה נפגשתי עם מיכאל חזני ז"ל במאי 1935 בסיורנו הראשון בעמק בית שאן, אשר עליו כתבתי בפירוט בספר שהופיע במלאת 44 שנה לעלייתה של שדה-אליהו להתיישבות. בסיור זה היה חזני עציון בכפר יעבץ וזה היה צעדו הראשון בפעולותיו הגדולות והברוכות בהתיישבות. פגישה ממושכת נפגשתי עם חזני כאשר שהינו זמן ממושך בטירת צבי הקיף אחרי עלייתה. הפגישה היתה כלאה חוויות, לקחים רבים ועשייה רבה וגדולה שבצעה את התנופה על כל פעילות ההתיישבות של הציונות הדתית, קרי הפועל-המזרחי. השהייה בטירת-צבי וביקוריו התכופים בה אחרי כן היתה תחילתה של עשייה משותפת לקראת ההתיישבות של הקיבוץ הדתי.

שנינו היינו חברי ההגנה ותיקים, וכאלה לא היו רבים בתוכנו. דומה שהרקע הנפשי שלנו לפעילותינו בהגנה היה משותף: אהבת ארץ ישראל ללא חשבונות וללא שיור, ולכן הצטרפנו להגנה זמן קצר אחר עלייתנו ארצה (בזמנים שונים לגמרי), כדבר המובן מאליו. בפגישותינו אחרי כן עם מפקדי ההגנה שעסקו בענייני ההתיישבות לא היה בליבנו מורך והסכול, וכן בפגישותינו עם אנשי ההתיישבות ועם פעיליה של ההתיישבות העובדת. אבל שנינו ידענו והתנסינו בכך, שמעבר ליחסים האישיים הטובים עם פעילי ההגנה וההתיישבות יהיו לנו מאבקים תמידיים וממושכים כדי להבטיח את מקומו של החלוץ הדתי ואת חלקו ביישובה של הארץ השוממה.

דבר שני ששבה את לבי בכל פעם מחדש היה עיסוקו בתורה למרות פעילותו ועשייתו בהתיישבות ועסקנותו גם בהסתדרות הפועל-המזרחי. בכל פגישה שמעתי ממנו חידוש שנתחדש לו בלימודו, וגם בכך היה כמעט בודד, ולא נמצאו הרבה חברים שקבעו עתים לתורה. זה היה לימוד מתוך אהבת-תורה, אבל היה זה גם כאשר נבחר לכנסת והיה חבר ועדת הכספים, סיפר לי אגב אורחא, שהוא לומד כלכלה באוניברסיטה ולא הופתעתי בכך. אצלו זה היה „שידך", שחזני לומד על מדיו באופן עיוני כל דבר שהוא עוסק בו, כדי לצבור ידע לעשייה, מעין פירוש משלו לרעיון תורה-ועבודה.

חוויה מיוחדת היו הסיורים אתו במקומות שונים בארץ. הוא היה בקי מופלג ומובהק בידיעת ארצנו, ובכל מקום ומקום האיר והרה מיוחדת את ענייני המקום, החל בספרות המדרשית, וכלה בארכיאולוגיה. ברצוני לרשום כאן שני סיורים שהיו קשורים בהתיישבות ולא ראיתי שחבריו לעבודה סיפרו על כך.

הסיור הראשון היה בשנות הארבעים הראשונות בהרי חברון, לקראת ההתיישבות המוצעת בכפר עציון. היינו שלושה: חזני, אריה יוהנפרוינד ז"ל ואני, ונדמה לי שגם חזני סייר במקום זה בפעם הראשונה. קודם ראינו את משתלת עצי הפרי של הולצמן (היזום ובעל הקרקעות). המשתלה היתה ליד אחד הבניינים, אבל לא הצלחתי לאתרה שוב בביקורי הבאים. אחרי כן יצאנו ל„שטח", מודרגן תלול, מסולע ומשופע לתוך ואדי עמוק. יוהנפרוינד ז"ל התפרץ: איפה יש כאן אדמה ראויה לעיבוד? חזני ז"ל ניסה לשכנע והצביע על שרידי מדרגות (טרסות), על הכשרת קרקע, על מסעים, על החקלאות הקדומה ועל ההיסטוריה של עם ישראל בהר. — אבל יוהנפרוינד בשלו. בהגיגיו הייתי לצדו של יוהנפרוינד. אבל חשתי ברגש: שאין אנחנו, אנשי העמק, יכולים להכריע את ההתיישבות בהר רק מתוך קנה המידה של עשרות אלפי דונמים מישור. עד כמה שזכור לי הוכרעה ההתיישבות בכפר עציון מתוך ההיבט הבטחוני ושתיית האיזור ליהודים.

ביום שחרור ירושלים בצהריים הופיע חזני פתאום בשדה-אליהו, „רק להיות קצת עם החברים בימים אלה". חזני סייר גם במקומות אחרים בסביבתנו וסיפר שאולי בשעות אלו הר הבית הוא כבר בידינו. בארבע עיניים אמר לי: נו, מה תגיד. אם נחזור שוב לכפר עציון, אחרי ששוחרר? הופתעתי לגמרי, וחזני הוסיף פרטים על עניין כפר עציון. במשך השיחה הקצרה הרגשתי, שחזני ציפה וחיכה לשעה זו מאז נפילת כפר עציון באייר תש"ח.

הסיור השני לא היה דרמאטי בתוצאותיו אבל היה קשה ומרגש בתנאים של 46—47. זה היה סיור באדמות חוואלה, עשרות קילומטרים דרומית לבאר-שבע. בבוקר השכם יצאנו מתל-אביב, חזני, גרשון יערי ואני. נסענו בכביש החוף דאז דרך עזה ומשם לבאר-שבע, כביש שחזני הכיר היטב מסיוריו בבארות יצחק. במצפה „בית אשלי" (מזרחית לבאר-שבע) חיכה לנו קומנדקר עם נוטרים חמושים בתור ליווי, ובדרך לא דרך הגענו ל„שטח". אשר אני ראיתי בו רק דיונות אין-סופיות של חול (סיורים במדבריות חול לא היו אז נפוצים מחוץ לפלמ"ח). חזני הסביר, כי המומחים מציעים לחפור בחולות תעלות ניקוז ו„להלביש" מהם את הגיא והאיזורים בתוכם. אבל גם חזני לא סתר את העובדה של תנאים קשים במיוחד שישנם להתיישבות במקום.

בסופו של דבר הכריעו שיקולים איסטרטגיים של תפיסת הנגב להתיישב בחוואלה. קבוצת שלומים (סעד כיום) עלתה לחוואלה, וכעבור זמן קצר הועברו קרוב יותר למקום התיישבותם הסופית. נראה, שלמרות השיקולים האסטרטגיים, אי אפשר היה להחזיק מקום בגלל התנאים הקשים במיוחד.

בדברים דלעיל אין אף כמעט תיאור אישיותו הגדולה ורבת-האנפין של חזני ז"ל. הדברים הם דברי זכרון אישיים בלבד, הספד פרטי לידיד מנוער ורע יקר, חבר שלא נגשתי שני לו. זכרו לא ימוש מלבי.

מימין — משה אונא יבלח"א ולידו מיכאל חזני ז"ל מגיעים עם משלחת של ערביי הסביבה לחגיגה בשנה החמישית לקיומה של טירת-צבי. השר חזני ז"ל לא זכה להשתתף בחגיגות יובל החמישים שהתקיימה בימים אלה.

השביתה שקירבה את ההסכם

סיכומו של שבוע

ניצול נשק השביתה בתחילת השבוע, על ידי ההסתדרות והאיגודים המקצועיים בשירותים הציבוריים, הוכיח שוב שלמשפקים אין מענה, אלא לחוש ולהביא אל שולחן הדיונים, במגמה להגיע בהקדם לחתימת ההסכם.

בהסתדרות ידעו שלשר האוצר נסים לא תהיה ברירה, ואכן אך החלה השביתה בת היממה ומיד נוצר הקשר בין לשכתו של שר האוצר לבין מזכ"ל ההסתדרות והועברה הפנייה של השר לקיומה של פגישה בדרג הבכיר במגמה להגיע לחתימת ההסכם. „זה לא היה איום זה היה בגדר העברת מידע, מעין איתות" — העיד חיים הברפלד, ראש האגף לאיגוד המקצועי, האיש „התופס עוצמה" בניהולי מו"מ, ובמיוחד אלה הנמשכים אל תוך הלילה...

הוא גם ידע מראש שהאיגודים המקצועיים „אינם יודעים איך לאיים", ובלית ברירה יקבלו את פסיקת מטה המאבק, להבטחת שקט תעשייתי, עד לסיום הפגישה עם השר.

והפגישה, אומרים הצדדים, היתה מעודדת, עובדה, הועלו הצעות כעשיות חדשות, כמו תשלומי תוספות ובחינת האפשרויות להנהגת שבוע עבודה מקוצר במשרדי הממשלה, בתמורה להסכם שכר שיחתם לשנתיים.

במקרה זה בא דווקא הויתור מצד מזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר, שבשעתו הביע התנגדות נמרצת לחתימת הסכם שכר לשנתיים. שחיקת השכר המשכורתית מחייבת בחינה מחודשת של הנושא, אחת לשנה, אמר, ואחרים הבינו כי בעצם, בעידן של ימי בחירות, ההולכות ומתקרבות, בכל מקרה רצוי להגיע להסכם בכל שנה, שכן אז מובטחות הטבות מפליגות לעובדים (שהם גם בוחרים...).

כך או כך נראה, שההצעות של שר האוצר, שיובאו, קרוב לוודאי, לדיון ואישור בישיבתה הקרובה של הממשלה, ביום ראשון הבא, ישימו, אולי, קץ למאבק המתמשך בין העובדים המועסקים בשירות הציבורי ויחתם הסכם, שצריך היה להיכנס לתוקפו עוד בחודש אפריל.

במקרה שהממשלה לא תאשר את הצעות שר האוצר „ירים ידיים", אזי יממשו האיגודים המקצועיים את איומיהם, ואז צפויים אנו לשביתות ועיצומים, עם כל מה שמשתמע מכך.

אך נראה ששני הצדדים מעוניינים כבר להיות מאחורי ההסכם. למי יש כוח בימים חמים כאלה להתנצח ולהתווכח. הפשרה, בכל מקרה, רצויה, וטוב שזה הקו המנחה את שני הצדדים, אומרים המושכים בחוטים.

עם זאת סביר להניח, כי חתימת ההסכם שכר לא תשביע את רצונם של כל מגזרי העובדים ויהיו כאלה שינקטו צעדים ארגוניים. אך לגבי אלה, אומרים הצדדים, „דיה לצרה בשעתה".

חיים פיקרש

בנייה מתוך חורבן

אסיר-ציון, יורי אדלשטיין, שהגשים השבוע משאת-חייו ועלה לארץ, היה אחד הגיבורים הבולטים של מאבקם של יהודי בריה"מ.

שנים רבות נאבק המורה לעברית בן ה-29 על זכותו לעלות לארץ ולא נרתע בהתנכלויות. השלטונות הסובייטים טפלו עליו עלילות, דנו אותו למאסר והושיבוהו עם פושעים פליליים. אך הוא נשאר איתן באמונתו ובתקוותו כי בבוא היום יגשים את שאיפתו ויעלה לישראל.

גורמים רבים בארץ ובעולם פעלו למען שחרורו. בלטו ביניהם אנשי אלון-שבות שבגוש-עציון שעמדו בראש המאבק, לא נחו ולא שקטו.

מנמל התעופה בלוד נסע יולי אדלשטיין עם בני משפחתו הישר אל הכותל המערבי, שם נערכה לכבודו קבלת פנים נרגשת. בה בלטו בני נוער דתיים. השר לענייני דתות, זבולון המר, נתן בדבריו ברכתו ביטוי לרחשי ההערצה וההוקרה של העם בישראל ליולי אדלשטיין. השר ציין את העובדה שאדלשטיין עשה את דרכו ישירות למקום המקודש ביותר בארץ-ישראל, אל מול הר הבית והוסיף, בין היתר:

„דווקא פה, במקום זה, נפגשים אנו במציאות הארצישראלית: עדיין הר הבית בחורבנו ומאידך גיסא מזכיר לנו המקום את הישגיה של א"י ואת גבורת חייליה. זאת המציאות, שאתה, יולי, תפגוש בכל צעד, שלך במדינתנו — בנייה מתוך חורבן. יתן ה' שעיניך תראינה את בנין ירושלים בשמחה, למרות כל הקשיים שבהתחלת צמיחת גאולתנו. מסרת את נפשך למאמץ קיבוץ הגלויות ועל זה נאסרת ונשפטת. העולם היהודי גם הוא אשם שלא התעורר די הצורך בעקבות עלילת הדם נגדך. אנשי אלון שבות, ראשוני חידוש היישוב הציוני הדתי בגוש עציון, קמו במאבק נמרץ למען שחרורך. הם קנו נסיון רב במאבקם הקודם לשחרור יוסף בגין דלביץ'. ההתגייסות הזאת נבעה מתוך ערכים ציוניים דתיים נשגבים. אנשי אלון-שבות עוררו את דעת הקהל העולמית למען שחרורך והנה אתה בינינו — במקום הזה שבו נתגלתה מסירות וגבורת ישראל בהעקידה ועד ימינו חובה עלינו להבטיח את המשך מאבקנו למען שחרורם ועלייתם של כל יהודי בריה"מ. לא נפסיק במאבק, ואתה, יולי, קח חלק חשוב במאמץ האדיר הזה".

מ"ה

משמרת מחאה של אנשי החברה להגנת הטבע נגד הכוונה לתושבי בית ג'אן והוסולה של שמורת הר מירון (צילום יהונתן סלינגר)

השמורה והפוליטיקה

גם שמורת טבע שייכת לפוליטיקה. המסע הוכיח זאת שר החוץ, שמעון פרס, כאשר ערך הסכם עם הדרוזים מכפר בית ג'אן על עיבוד אדמותיהם בשמורת הטבע בהר מירון. לפיו, אדמותיהם שהופקעו בשמורת הטבע יוחזרו להם על ידי הצעת חוק בכנסת, ושר החקלאות יתקין תקנות בדבר שחזור אדמות באיזור השמורה שהופקעו מן הדרוזים.

הסכם זה נערך למחרת ההתפרעות של הדרוזים בבית ג'אן, שבה הותקפו שוטרים ופקחי רשות שמורות הטבע, ונגרמו נזקים כבדים לרכוש. השוטרים ברחו מן הכפר מחשש לחייהם. הם לא היו מוכנים להיכנס לעימות עם הדרוזים, לאחר שנאסר עליהם להשתמש בנשק. ידיעות אמרו, שהדרוזים זעקו „אטבח אל יהוד" בעת ההתפרעות. עכשיו חוששת המשטרה לחזור לכפר ולעצור את המתפרעים.

כדי שלא לעורר עליו את חמתו של שמיר, הודיע לו פרס מראש על הפגישה הצפויה עם הדרוזים. אך שמיר הגיב, שהוא רואה בכך פגישה פרטית אשר תוצאותיה אינן מעניינות אותו.

ההסכם עורר תגובה חריפה מצד אנשי רשות שמורות הטבע. מנהל הרשות אורי בירדיין, כינה את ההסכם שערורייה; כניעה לאלימות. בפני חובבי טבע, שהפסיח לדרוזים לא יותר ממה שהיו מוכנים להבטיח להם קודם. שר החקלאות, אריק נחמקין, אמר, כי אם תוגש הצעת חוק להפקיע מן השמורה את הקרקעות של הדרוזים, הוא יודיע על התנגדותו, אבל לא יתבע הגשת ההצעה. עמדה מוזרה במקצת, אבל מובנת. בפגישה עם הדרוזים השתתף גם שר האנרגיה והתשתית, משה שחל, שהשתתף במו"מ עם הדרוזים. כאשר נשאל בממשלה, מה תפקידו במו"מ זה? השיב: אני שר התשתית, ואדמות השמורה שייכות לתשתית...

סיעת התחיה בכנסת העלתה בעקבות ההסכם הזה הצעת אי אימון בממשלה. ח"כ גאולה כהן טענה, כמר פרס „מוכר קרקעות המדינה בפנים ובחוץ". הצעת האי אימון נדחתה בקולות המערך והליכוד. ח"כ דרורי טען, שהדרוזים בסך הכל מגינים על אדמתם. בינתיים נמנעה המשטרה מלעצור את המתפרעים בבית ג'אן על פי הסכם בלתי כתוב. ראש עיריית הרצליה ערך הפגנה קטנה מצידו נגד התנהגות המשטרה ועצר את התחבורה בכביש החוף. הוא ייתבע לדין. השר יוסף שפירא הגיש הצעה לממשלה לדון בהקמת ועדת שרים שתדון בבעיית הסכסוך עם הדרוזים, כדי להפקיע את הנושא של השמורה מידי הפוליטיקאים.

י.א.

האין גבול לצביעות?

התקנון מהר ימישכן של הכנסת מאפשר לכל סיעה, והוא זו הסיעה הקטנה ביותר, להעסיק כל שבוע את המליאה בהצעת אי אימון בממשלה.

השבוע ניצלו זכותם זו חמש סיעות שמאליות קטנות בכנסת: מפ"ם, ר"צ, חד"ש, שינוי ומתקדמת. העילה להצבעתם הפעם היתה הצבעתו של רה"מ, יצחק שמיר, בעד חוק החנינה לשבעה אנשי „מחתרת יהודית".

הנואמים מהסיעות הנ"ל כמו התחרו ביניהם בביטויים שלוחי רסן כלפי ראש הממשלה, גם מעבר לנימוסים פרלמנטריים. איש מפ"ם האשים את שמיר ב„גיוס של פושע נגד המדינה והחוק על ידי שמיר בבא וארבעים השודדים" (40 תומכי חוק החנינה). אם הח"כים היהודים כך, מה ומי ימנע את מוחמד מיעארי („המתקדמת) לומר, ש„דרך מחשבתו ותפישת עולמו של ראש הממשלה אומרת במפורש שיהודי רשאי לרצוח ערבי באשר הוא ערבי, גם כשמדובר באנשים בלתי חמושים, חסרי מגן וחפים מפשע, כולל נשים וטף. האיש, שעסק בטירור בשנות השלושים והארבעים, שואף כנראה להנחיל את הטירור הזה לכלל הישראלים".

האומנם האין זו מחובת יו"ר הישיבה במליאה להגן על חברי כנסת, על ראש הממשלה, מפני דיבורים מרושעים כאלה?

כיוון שהלה השמיע דברי בלע אלה ואחרים, ואיש לא היסה אותו, המשיך בקו האשפסוסי הגלוי והשמיע האשמות זדוניות חמורות יותר, עד כדי הבעת תקווה להרחקת ישראל ממשפחת העמים. וכך אמר: „אולי מזל הוא, רק מזל, שעמי העולם וממשלותיהם אינם מפעילים, בכל אופן לעת עתה, נגד מדינת ישראל והעם היהודי את ההיגיון שמפעילים ראש הממשלה ורבים בבית הזה כלפי העם הפלסטיני. אילו היו עושים כן, היו נאחזים בטרור היהודי ושוללים באמצעותו את זכות ישראל להגדרה עצמית ולקיום מדיני ריבוני, או את החברות בארגונים בין-לאומיים ובמשפחת העמים, שהרי בראש ממשלת ישראל עומד אדם שהיה חבר, מדריך, מארגן, מבצע ומפקד בארגון טרור פעיל ויעיל באין כמוהו".

חברי הכנסת שבאולם, וגם יו"ר ישיבת המליאה, שומעים דברי השמצה, חריפות וגידופים כאלה, ואינם מגיבים.

לשיא הצביעות והגיחוך הגיעו נציגי חמש הסיעות הנ"ל בטענתם, שבהצעת החוק לחנינה יש כאילו פגיעה בסמכותו של נשיא המדינה ובסמכותו לחון את הראוי לחנינה.

יובל נאמן ואחרים הוכיחו, ובצדק, כיצד נציגי אותן הסיעות דיברו וכתבו נגד הנשיא שחנן את אנשי השב"כ. בעיתון זה ובמדור זה נחלצנו להגנת כבוד הנשיא, אם כי אין כבוד הנשיא זקוק להגנתנו. מגיני סמכות הנשיא השבוע הם שתבעו את הנשיא בפני הבג"צ...

אגב בולטת יותר לצביעות שהופגנה השבוע בכנסת, מתוך שנאה חולנית, היא כאשר נציגי ר"צ דיברו על שלטון חוק וכבוד המשפט, בעוד אלוני לא נרתעה מהתבטאויות נגד שופט ביהמ"ש העליון ופסק דינו שלא היה לרוחה, ולציין שאותו שופט הוא „שופט דתי".

לשווא ניסו חמשת נציגי הסיעות הנ"ל להוכיח ולקבוע כי תמיכה בחוק חנינה זה כמוהו כתמיכה במעשי הנידונים. היו שהוסיפו (כרובינשטיין וחבריו) שבקשת חנינה כמוה כהתרת דמם של ערבים.

הדיון שהיה השבוע בכנסת מעיד על הידרדרות ברמת הדיונים ובמידת הגינותם. אלקים ידע להיכן נגיע.

יונה כהן

היו ימים... לציון מלאות חמש שנים לבסיסי חיל האוויר הדרומיים החדשים, רמון ועובדה, מתפרסם בגליון יום חיל האוויר הליס של „בטאון חיל האוויר" תצלום היסטורי המראה את שר ההגנה האמריקני, קאספר ויינברגר, נוטע עץ בביקורו בבסיס רמון. ויינברגר מקבל מעדר מידי מפקד בסיס רמון דאז אל"מ אביעם סלע. (צילום, בטאון חיל האוויר)

עט לשחוק

שמיר נחלץ לעזרת המושבים כדי למנוע משבר קואליציוני שעלול להביא לבחירות חדשות. אין ספק שלנגד עיניו עומדת טובת **המושבים**.

*

שתי בשורות משמחות: מדד יוני בסימן ירידה, יולי (אדלשטיין) בסימן עלייה.

*

יוזמיו של חוק ההמרה התקינו את עצמם, כיעקב אבינו בשעתו, לתפילה ולמלחמה אך התעלמו **מדורון**.

*

עושה רושם שהחיילים מברכים על הפקודה החדשה להורדת הכומתה אל הכותפות: הכל נותנים כתף לביצועה.

אילן בומבך

עמוד סופרים וספרים

י. תירוש, י. ארליך וא. שרביט - חתני פרס התנועה תשמ"ז

ביום שלישי הבא, כ"ד תמוז תשמ"ז (21.7.1987), יוענק בטקס ה-24 פרס התנועה לזכר השר חיים משה שפירא. פרס הוקרה יוענק ליוסף תירוש, פרס למחשבת הציונות הדתית לישראל ארליך ופרס לספרות דתית יפה למשורר אליעזר שרביט.

אנו מביאים את נימוקי ועדת השופטים להענקת פרס התנועה תשמ"ז.

פרס הוקרה ליוסף תירוש

אישיותו ותחומי פעולותיו של חברנו הוותיק והדגול ר' יוסף תירוש מגוונים הם ויש בהם מזיגה נפלאה של מחשבה והגות במשנת תורה ועבודה.

ר' יוסף תירוש נתן ביטוי חדש למשנת תורה ועבודה. ביסס ופיתח את הרעיון ועשה לו אזניים בדרך הפשט ההסבר השכלי. ר' יוסף, חבר שכולו נפש ונשמה, איש החידוש, חידש את ההגות במשנת תורה ועבודה וביטא את הרעיון שבו בשפת הדור הצעיר, וקירב את ליבם ל-אביהם שבשמים.

משני מקורות ינק את הרעיון הדתי הלאומי, כותב ר' יוסף בפתח מאמרו על הציונות הדתית, במקור הפיוט החוזר וההשתלבות העמוקה בתורת ישראל, על הגאולה והנסתר שבה, ובמקור ה-ראייה הבהירה המבט הרחב בתוות, במציאות הגלותית, על המצוקה הרוחנית והחומרית שבעקבותיה.

ר' יוסף תירוש, בצעירותו בעירו ביאליסטוק, מקום הולדתו, שתה בצמא את שיעוריו והגותו של רבי שמואל מוהליבר ז"ל, שהצליח להבחין בסגולות הקיימות בין העם הנבחר וארץ ה-בחירה, לכן הוביל למושג — ארץ ישראל לעם ישראל על פי תורת ישראל, שרק בגאולתה תבוא לידי גילוי מלא וחזוני.

בוורשה היה מבאי ביתו של הרב ניסנבוים הי"ד, שאמר וקבע ,,בשלושת הערכים העיקריים של היהדות נשמרו גם בתנאי הגלות — אלקי ישראל, עם ישראל ותורת ישראל. ברבות הימים נתערערו יסודות הדת והתורה ואין להם תקנה אלא בשיבה לארץ ישראל".

בארץ ישראל הצטרף לחוג הוגו והגשמה, שחבריו הדגולים נשאו חזונם להגשים חיי תורה ועבודה: רבי ישעיהו ברנשטיין, ישלח לו ה' מרפא רפואה שלמה, רבי פנחס רוזן זצ"ל, רבי ישעיהו שפירא ,,האדמו"ר החלוץ", גאון הגאונים רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל שפרש את יסודות משנת תורה ועבודה כיסוד לקיום האומה, תורה ומשפטים, כמציאות קובעת בהליכות חיינו — ר' יוסף היה אחד מעמודי התווך בבית מדרש זה, עוד בהיותו בבית ואהשה, כשר את לבו ליסוד החלוץ-המזרחי, ראה בחלוצים חיל כילואים לתנועת תורה ועבודה, צבא ה' בבניין ארץ-ישראל הדתית.

ר' יוסף תירוש, חייו הם מסכת של קידוש השם, מתמיד ועולה, ידועה דאגתו לפרט, לגורלם של חלוצים שנתקעו בשואה האיומה. הוא שימש כ,,כותל המערבי" למענם.

ר' יוסף תירוש (אין השעה כשרה להרבות בדברי שבח לפעולתו, והוא לא כתב תיאורים אלו, מתוך צניעות וענווה קיים כדת ,,הצנע לכת") שח בשיחות חולין עמו ואמר: ,,לא הגעתי לגדולת אבותי, אשר היה פועל ב-בית-המ"ר בקסמל ביום ובערבים הקדיש לתורה, ואני נמשכתי לעבודת המשרד, ותורה ועבודה בה יהא עליה". אמר ושאל.

ועדת השופטים לבחירת מתן לפרס הוקרת בחרה בך, רבי יוסף תירוש כחתן הפרס, להביע לך הוקרת התנועה לחייך היפים והטהורים, מנשים הבורך רעיונך, לאת, עמידה לימינך בדרך חייך, וצאצאיך הנחמדים והאהובים עליך.

אנו מאחלים לך אושר ובריאות, תמשיך ל-העשיר את מחשבת התנועה בתורה ועבודה.

באנו על החתום

אפרים יעיר, יצחק גולדשלג, אלעזר גואלמן

פרס ל,,מחשבת הציונות הדתית" לישראל ארליך

הצדיקים לבית סוכאטשוב שילבו ואיחדו ב-תוכם גדלות בתורת הנגלה והעמקה במשנת החסידות. הראשון לשושלת מפוארת זו, צור התורה מ"ר רבי אברהם זצ"ל, בעל ,,אגלי טל" ו,,אבני נזר", מוכר ומקובל בעולם התורה כגאון אדיר וכאחד מגדולי הדורות, בשל שיטת לימודו העיונית והמעמיקה, פסקיו הרבים ורשפי תשובותיו בהלכה. גם בעולם החסידות סלל דרך עצמית, תוך נאמנות להשקפת רבו וחותנו ה-גדול רבי מנחם מנדל מקוצק, אולם שונה בגישתו ובאפיקי הבעתה. לאור דמותו המאירה של רבי אברהם ובעקבותיו המשיכו יוצאי חלציו: בנו רבי שמואל בעל ,,שם משמואל", נכדיו האדמו"רים רבי דוד בפילץ ורבי חנוך הניך בירושלים, וניניו, האחרון לנושאי הכהונה, רבי שלבה, שניספה בדמי ימיו.

לגלריה דגולה זו הקדיש בכבודנו ר' ישראל ארליך נ"י את ספרו הגדול, בן 700 עמודים, ,,אבירי הרועים". בהיכלו אסף וכינס ממקורות רבים את כל הידוע לנו על תולדותיהם, מעשיהם הטובים והליכותיהם בקודש של צדיקים אלה, כאשר בדיביה הספר מוקדשת לראש השושלת.

ארליך עשה את מלאכתו בכשרון ובטוב טעם, הגיש לנו דברים מלאים, מנוסחים היטב ובתו-בים תוך אהבה והערצה לנושאי חיבורו. היא לא הניח אף מקור כאריתי בו מסופר על שושלת סוכאטשוב או הובא בו מדברי צדיקיה שלא עשה בו שימוש לטובה. במיוחד הדגיש בחיבורו את זיקתו העמוקה של ראש השושלת לעניני ארץ-ישראל תוך נקיטת עמדה חיובית ואוהדת ליישוב המתחדש באה"ק.

רבי אברהם ראה בעין יפה ותמך בעליה לארץ-ישראל בימינו בתנאי שהעולים יתפרנסו מעבודתם ומעמל כפיהם. זיקת בית סוכאטשוב למפעל התחייה הלאומית באה לידי ביטוי מלא בדבריו הנפלאים של האדמו"ר רבי חנוך הניך, כעמודי הציונות הדתית.

אם כי ר' ישראל ארליך איננו מתנזר מעולם המעשה, ועסק בהצלחה בכמה וכמה מפעלים ושליחויות, הוא מוצא תמיד עתים לציין בספרים ולחיפוש במקורות. הוא מתכנן בעת סופרים והספיק להגיש לנו כמה ספרים בשלים וקריאים. אך באחרונה הופיע ספרו החדש על ,,רבי יצחק מבורשטיין", כמתכונת הספר ,,אבירי הרועים" — בהם מצא דרך משלו להפצת תורת החסידות.

ארליך ראוי לכן להוקרה ולעידוד בעבודותיו ועל כן ראינו לנכון, פה אחד, להעניק לו את ,,פרס שפירא" — תשמ"ז.

*

בהודעתנו זו מצאנו לנכון לציין תוך הערכה את פעלו של ר' אלעזר גואלמן השוקד על מתן פרס-שפירא מדי שנה בשנה ברציפות ובצורה מכובדת ושומר על הזיקה לעניני ספרות במסגרת התנועה.

ועדת השופטים:

יצחק רפאל, יו"ר; פנחס שיינמן; אברהם מרמורשטיין

פרס לספרות יפה דתית למשורר אליעזר שרביט

בספרו ,,אתנו פה" מציג המשורר אליעזר שר-ביט את עמדותיו השיריות-אמונתיות, כאשר הוא מתבסס על הגילוי הדתיני בבסיס ועל אפיקי סיני כראייה חזונית. הוא מתמודד עם רבדים שיריים ועם השירה במיטב של זמננו, אך קשורה לערכים של הנצח.

בשיריו הוא בוחן את הזמן בראי העבר כשהוא עומד על בימת הכהנים והנביאים ומשם צופה אל העבר ואל ההוה.

בלשונו השירית יש מזיגה של רבדים. מן המקורות בשילוב עם חידושי לשון בקדירים. צירוף זה מעלה את שירתו ליחידה בפני עצמה, שיש לה השלכות גם ליסודות שירים מתקופות שונות.

כמו בספרו הקודם ,,שמיך ירושלים" כך ב-ספרו זה ,,אתנו פה", נעים השירים בין לירקה אישית-יחידית, לבין ההבעה הגובלת ב-,,ש-שית-ארצית", לעבר ההוויה הישראלית של נוף יחבר — על ככל ההתרחשויות והאי-רועים שבה.

שיריו הם מאבק מתמיד בין אמונה לאמנות, בין דבקה לתפילה, בין הנימה האינטימית לבין המפגש עם המרחב.

בתפלל הוא מחפש בשירה את ההתרחשות בתפילה. כלשונו בשיר: ,,ביום כפורים זה: ,,בי יום כפורים זה כל יום וכל ליל / תפלות חרישות-נוכבות אתפלל / אוציא בין צעמה / כל חלוני רקיע / אסומי בקשוב למתיב לשולל / בן אבקיע".

אך יש המשך לתפילה של אתמול כלשונו בשיר ,,חורות מפוזרות": ,,כל בקר אני קם ושפתותי / מלחשות עוד תפלות שפללנו אתמול". הוא מייחל לתפילות של מחר, שכן אין תפילותיו נחות, זה ביטוי למאבק המתמיד של האדם המאמין שלא לעמוד בשגרת התפי-לות, אלא להתחדש ולחדש.

יצחק מאבק המשורר בהסתר פנים. כלשונו בשיר ,,בהסתר פנים": ,,אני מה שוכן עד ב-ערפלי תבי / יצופה בקרוב לפתרון של כביד / בחידת בנים מול אבות.

יש בשירתו הרבה חשבון חיים, עימות עם המציאות, התייחדות ווידוי עצמי.

שיריו על ירושלים מהווים חטיבה בפני עצמה. שירת התהמנות בתמדת של ירושלים שבלב. ירושלים שבדם פוקדת את יומו ולבו משוקע באבניה.

שירי ירושלים של שרביט קשורים עם ירו-שלים החזונית והחלומית. עם עתרית של אלול ועם ניגון שקולו לובש גאות בכל בקר חדש.

לא רק ירושלים של אתמול, אלא ירושלים של נצחה. ארץ הצופרת לשבים. כך בא ה-משורר אל סוד הוייתה של ירושלים.

בשירתו פוסע המשורר פסיעות שיריות בעק-בות הבעש"ט, רואה את הבעש"ט בין סבכי דורות, בקול דייקאות ,,בשפוני אות וזמן ובכל קמטי קלף וביי". בכחות קסמים נמשך הוא אחרי דמות הפלאים ומעלה את עוצמת הכו-ספים. כי מצרף הוא את שירתו לסוד של חסד ושל בינה שכבר נחשף מסביב לדמות זו. לעי-ניו שירי פתיטות על החסידות ויוצרה, אך גם מלאה הנוין.

שירת שרביט כפי שהיא משתקפת בספר זה ,,אתנו פה" יש בה הרבה ממדי ההתפעמות הפנימית כשהיא דבוקה בהשי האמונה ובזיקת האהבה.

בכל האמור לעיל מצאנו את הספר הזה כראוי לקבל את פרס הספרות היפה על שם השר מ"ח שפירא לשנה זו.

ועל זה באנו על החתום:

יעקב אבן דן, רבקה מריש, מיכאל שצי

הבל הבלים בנוסח אנגלי

מאת י. עמוס

ויליאם מייקפיס תקרי, יריד ההבלים, תרגמה מאנגלית והוסיפה הערות: אסתר כספי; אחרית דבר ה.מ. דלסקי. — מוסד ביאליק, ירושלים, תשמ"ז—1987.

הסופר האנגלי ויליאם מייקפיס תקרי (1811 בכלכתה, הודו — 1863, לונדון) נמנה עם הסופרים האנגלים הגדולים במאה ש-עברה. יש מבקרים שהשוו אותו לצ'ארלס דיקנס, ויש שנתנו לו את משפט הבכורה בין השניים. הוא חונך באנגליה ולמד משפ-טים, ישב תקופות מסויימות בגרמניה וב-צרפת. הטרגדיה של חייו היתה מחלת הרוח של אשתו. והיא שעמדה לו לסגל לעצמו השקפת-חיים סקפטית, מעין ,,קוהלתית". מכוונת בעיקר ספרי תקרי קשות את החברה האנג-לית בשכבותיה העליונות והתת-עליונות.

בגלל ,,ביריד ההבלים" הוא עסק היהודים, והיתה לי בכיה להתאפרין. בביוהד הערים את גדילה יבכלה של האצה. הוא לעג לסנובים האנגלי ההצה בתיצידיותה עד כבה כושהיתם הם המבצדית העליונים. הריאליזם שלו מהול באירוניה, באאניה ובלעג הרקי. תקרי פרסם שבעה רומנים, סיפורים קצרים ושירים. בראשית דרכו עסק בעתי-נות וחבר את שבוי בטכבתעיכים רבים. התגלית לציבור היתה ביריד ,,יריד ההבלים", ופרסומו הלך גדל עם הרומנים הבאים, אשר בזכותם להרומן ה-ראשון נחשב בהמשכם בעיתונות.

מניעים אנוכיים וחומרניים

ב,,יריד ההבלים" ביקש תקרי להראות שהאנשים גיבורים שלו בעיקר בעצילה האצולה והמעמד הבינוני ה-גבוה צעידים בתוך מניעים אנוכיים וחומרניים ותוך רדיפה אחרי הבלי העולם הזה. כמעט כולם בכורים להאוויהם, וכל כוונתם היא להגיע לעושר ולמעמד חברתי, כדי לזכות בדרך זו להצלחה הב-רתית ולכלכלית באתר. בעשותו זה ביליין נועדים ביותר, שכן תקרי העלה נושאים שהיו אסורים לבוא בקהל: כל הדמויות לא זכו בעיניו, ואת יחסו אליהן הצליח להביע בריש הרגשה. הוא הביך את הטבע האנושי ואת העיוותים החברתיים, אשר הלכו וגברו ותפסו את הפער שבין העניים לבין ה-עשירים. ביכ"ו היתה ארצו בדרכה האימפריאליסטית העולה. העסקים בארצות הכיבוש העשירו את המט-רופולין וגרמו לגיבושן של שכבות עשירה, אשר ניצלו לא רק את הילדים בהודו ובמושבות אחרות אלא את העובדים בבריטניה גופה.

רק ב,,יריד ההבלים" הוא בקום ל,,איש שלא ידע לכתוב בהלכה ולא אבה לקרוא כלל — שגסות הליכותיו ועריצותו לא בויישו אף בחוותה, שהאור-נאה ונגיבה-הדעת היו מצאת נפשו. שונה לו בתכלית נסיית הלב, או רגש, או הנאה, שלא היו באלוהים ובשאבים; ובכל אלה נתברך ברוס-בעלה ובכיבודים ובהשפעה ונמנה עם אילי הקרי-קבות ועמודי-התוך של השלטון. הוא שימש בכתר נת שריף עליו ונסע במרכבת זהב. שרים ומדי-נאים שיחרו לפתחו; וביריד ההבלים נקבע לו מקום בעל לגדולי-הגאונים ורבי-הצדיקים" (ע' 83). ובכן, זהו דמותו של ,,גיבור דורנו" אליבא דתקרי.

המחבר רואה את אחד משורשי הרע בחינוך האנג-לי, שהיה נוקשה עריץ וכלווה במכות. ,,לו חדלו המורים לרדות בילדים, שופך המחבר את שיחו לפני הקורא — אזכלא התעקשו ההורים לכוון את מח-שבותיהם ולעליהם ברגשותיהם — אותם מחשבות ורגשות שהם בגדר העלימה לכולנו (שהרי כה אתם ואני יודעים זה על זה, על ילדינו, על הורינו, על שכנינו; ועד כמה עצוים הגיג-רוחו של הנבער או הבערה המכובדים, המשלטים על ידכם, להיות יפים וטהורים יותר באלה של הנפש האסכלה והמותה מדויי-החדים המושלת בהם) — אילו, כאמור, הגיהו הורים ומורים לילדיהם מעט יותר — לא היה נגרם נזק לאיש, אף שהיה נגרע משהו בכמות הדקדוק הרומי שבפיהם" (ע' 40). תקרי חווה את הזוי-החינוך על בשרו ותגובתו היתה פה יתעקשת הגנה של הילדים הרכים, שסבלו בקצה הוריהם ומוריהם.

תקרי שלל את תרות הדמיון של היוצר. הוא לא העריך גם את היחדות העל-טבעיים. הוא ראה לפניו את דמויותיו כפי שהן ותיאר אותן מתוך גישה ריאליסטית ביסודה ופסיכולוגית. היריד נהפך הוא חסרונה של עלילה רומניסטית מרכזית, כמקו-בל עד היום ברומנים הגדולים. הדי לפניו דמויות מרכזיות של שתי נשים, ומסביבן יצר דמויות רבות ונוספות, וחילק לכל אחת מהן חלק מן המסכן הגדול שהעביה על כתפיהן של שתי הגיבורות הראשיות. אשר כל אחת מהן היא הניגוד הקוטבי של השניה. כל הדמויות הרבים באים לאשר את הנחתו של המחבר, כי החיים הם יריד של הבלים, ההבלים הם הכסף והתאות המציאים את הא-דם מן העולם. זהו ,,מקום על הבלות, שחיתות ואיוולת רבה, שכלל אהדות-פינים וגניבה-דעת והעמדת פנים" (ע' 76). כל הצביעות המגונה הזו מוקצת בידי המחבר לאור השמש.

עם זאת כיוון תקרי, כי יש גם משהו מחשבון ונפש אצל באי היריד, אשר חייהם זורמים בגבולה ובגבסה. אשר לבעלה — הם עושים הכל כדי ,,לקנות" כל מה שניתן להם במחיר הקטן ביותר, בדומה לכל הקונים המזכרים אשר בירידים מן העולם ועד העולם. ואשר לבמתר — יש שדמאוניות איומים וחרפית עגומה משתלטים עליהם, כאשר הם כונסים לעצות את העברנם. כלומר כל תעלולי היריד הם משחק רבתי או משחק וצירא, הכל לפי מזלו וגורלו של המשחק. הזכרונות על הבי-לוריים וההשתאות והנפשלים המזהירים פוקעים חיש מהר מזכירתם של השחקנים. במקומם באה ההתפכחות והריקנות שבלבו.

תקרי משתף את קוראיו בעיבודו של מבנה הסי-פור. היא בתחקם וגגוג הליפוה, והאיל המאורר צות הגדולים קודמים לאירועים הקטנים, אף על פי שתרכון פלא בזו אל זו פנים קטנים. אך בדומה לרפואה מסייעים הבכלות בין הזווות לבין הגשבנות לפעמים תיאור קטן, היוצא מעטו הברוח והשבון של המחבר, אינו קטן כלל וכלל, כי הוא זורע אור על האופי או על האירוע ותחר למעמקיו, ולהיפך. יש אירועים גדולים כביכול, שאין כלום כאגורי גדולתם. תקרי נוהג בעגיות, שיש בה לא מעט מן הגאווה, כדרכם של העבור הגים באו ומעולם. כלחמות נפוליאון, לאחר שבירת נשבוין, מאליה בהכנה גדולה ובתכונה קטנה. התכונה הגדולה פירושה ההכנה הצבאיות של הצבא הבריטי, שיש בהן יותר הראוותנות מעשה ומעי-פחת כאשר דכנה בלהתחזות בכס. אבל בנוהלן של מלחמות אנגליות רבות, הן מביאות את הני-צחון לאי הבריטי, אשר עמד בימים ההם בתפאר-תו ובהתעצלות גדילהי. תקרי רומז פעמים רבות, שאולי סיבת הניצחון היתה לא בגבורתם של האנ-גלים אלא כלולגם הנצחי כבעש — פרס לכיבושי-של נפוליאון בשנותיו הראשונות — של הצבא הצרפתי, שהיה גרוע מן הכוחות האנגלים בגלל המשטר הרקוב, אשר היו לו שורשים עמוקים בעם הצרפתי.

המחבר כותב, כי ,,מאז ימי דרויש לא נראתה פמליה יהודית כזו שהתאפשה לצבאו של דוכס-וולינגטון בארצות השפלה ב-1815 ולוותה אותו, כביכול, בתופים ובמחולות ובמשתאות, עד סוף המערכה כולה" (ע' 275). על התגשאות הזו מעיד תקרי, שאין לאשה הבריטית מרומי החברה מתחרה בעולם. ביטויה של התרברבות ריקנית זו היה היחס המשפיל כלפי נשים נחותות במעמדן החברתי, וההתוקות על עקבותיה היא, לדעתו, הוי-גיל מצוין לבעלי הלך-נפש פילוסופי בקרב באי היריד.

ולקי של ,,הלך-נפש זה מצוי אצל המשרתים, אשר עוקבים אחרי משובותיהם של האצילים שהם עומ-דים לפניהם ומגישים להם את אוכלם ואת לבושם. הללו יודעים את הסודות האינטימיים ביותר, וככל אשר הם משתופפים לפני מעסיקיהם, הם בצליים מהם בביקורתם. הם רואים את ,,המשבהי ואינם בוכים במסגריים מעצבת הגברשות הזוהובה וה-זוהוה הגאהים, אשר בלעדיהם אין חייו על האציל קורים היים. האצילים מנצלים לא רק את משרתיהם כי אם את כל האנשים הצבלים למעבם, ובשעת הספר הראשון אינם משלמים להם את שכרם ומוגזים פה להם מהם ומבני ביתם. ,,כמו שנאמר באגדות מימי קדם: קודם שאדם הולך ל-עזאזל בעצמו, הוא מעבר לשם נשמות רבות אחרות למלול לפניו את הדרך" (עמ' 393). עם כל אלה מציין המחבר, כי חיי המותרות של השכבות העליונות מספקים עבודה ופרנסה לאנשים רבים. בדרך זו משגשג המסחר, מתקדמת התרבות וה-שלום קיים בעולם.

המחבר נוקט כמה גישות לתיאוריו. לפעמים זורם הסיפור מאליו, ולפעמים בא ה,,אני" של ה-מחבר ומפרש ומסביר ומתבל וקובע עמדה אישית. ד"ש אשר הוא רואה את עצמו כאחד מקוראי-מחזה, אשר אילו היו זוכים בהזמנה לאותם נשפי-העשק הנאלים, היו מקבלים אותם ברצה ובנבונית רבה להשתתף בהם. כלומר, אין המחבר טוב מאחרים והוא שייך ל,,אותו ,,יריד", אשר הוא מוקלו ושולל בכול וכול. הסיפור נע בין צורותיו לפי טעמו של המחבר, שאינו קבוע ועומד; אך אין הדבר פוגע ברציפותו. אולי, אפילו, הוא מוסיף עליו חן כיווה, כבנהג הכספרים בדורות הקודמים. אשר ראו עצמם מעורבים לא רק בהליך הסיפור, כי אם בגילוי יחס חיובי או שלילי לאנשים ולסי-טואציה המובאים על ידם. כי אי-העקביות הזו תורמת לאחדותו של הרומן ומתמזגת עם הנפש-יתו.

ואשר לדמויות העיקריות, שתי הנשים שהן אוי-בות וקנאות זו את זו, כל אחת מהן ניוכה ביחסה לחברה. האחת סבילה באה. השניה פעילה באוד. האחת צנועה ועניה. השנייה — גאוותנית, המסתירה את גאוותה בהתחסדות שנמשכה לכל אורכו של הרומן הגדול, היא טיפוס לחום על מקו-מה בחברה וגבוהה ובשהיא נכשלת ותופית היא קמה ועומדת על רגליה ומוצאת לה כל פעם קרבנ-ות חדשים למילוי שאיפותיה ותאוותיה. אין לה כתר כליות, והשקר והתרמית הם כלי נשקה האדירים והמצליחים ביותר. הראשונה ,,קוברת" את עצמה באהבת נצח לבעלה שנפל במלחמה, שלא אהב אותה כלל וההדיף על פניה נשים אחרות. מצבה המסכן מביא אותה לידי קבלת עול מצוותיו של היריד. הסוף הטוב, שהוא הכרחי ברומנים של התקופה ההיא, יש בו משהו מן המלאכותיות, הודות לכל התנהגותה של הרמות הזו עד לאותה שעה. ואולי רוצה תקרי ללמדנו, שאפילו המצולים שבבני אדם אין בכוחם לעמוד נגד חוקי היריד ותקנותיו. הקרי היריד הוא בריאה של הויה ואין למרוד בו לאורך זמן.

תרגום מלאכת-מחשבת

התרגום של אסתר כספי מעולה ומשובח. דומה, שהיא העלתה את מלאכתה לחכמה שאין למעלה הימנה. הספר נקרא כמקור, והלשון העברית של המתרגמת כאילו נוצרה במכוון בשביל תרגום הרומן הזה. כמה משכבותיה של הלשון העברית, המודרנית הלא-מודרנית, ניסו בהצלחה מירבית לשם העתקת הרומן האנגלי מלפני מאה וחמישים שנה ללשון העברית. שליטתה של אסתר כספי במכמני שפתנו היא שלמה ביותר, וקשה להעלות על הדעת תרגום עברי טוב יותר. הערותיה הרבות מסייעות בידי הקורא לשם התמצאות בשמות ובא-זורים הרבים לאין ספור. וכך יצרה המתרגמת אוירה עברית מקורית לכל תעלוליו הרבים והנב-גלים של המחבר. לפעמים-רחוקות מאד עולה בידי המתרגם ליצור מלאכת-מחשבת, אשר מקור והתרגום מעורבים בה כמו בתרגום הרומן ,,יריד ההבלים" של ו. מ. תקרי.

ותעמוד על הברכה הוצאת מוסד ביאליק, אשר הוציאה את הספר בהידור רב ולא שכחה את הצי-ורים המקוריים של המחבר, אשר שלח ידו בציור, והם מוסיפים נוי לרומן, שהוא נאה ותרגומו נאה, וכל עיקרו הנאה לקורא והנאה לספרות העברית גם יחד.

עם האדמו"ר מבעלז בדרכו לארץ ישראל

מאת יונה כהן

במאמרו המצויין ,,יום ירושלים שלי-השה", (כ"ט סיוון תשמ"ז, 26.6.87), מציין ידידי ר' אלכסנדר מלכיאל את העובדה, שהאדמו"ר מבעלז, רבי אהרן רוקח זצ"ל, קבע את מושבו דווקא בתל אביב.

בספרי, שעודנו תחת מכבש הד-פוס, ,,אל המליון הנשכח" (פרקי עלייה והעפלה מסוריה ומאירן), כלול פרק מיוחד, ובו פרטים על הפגישה המיוחדת שזכיתי לה, עם האדמו"ר, ביחידות וברציפות כשתים-עשרה שע-ות, בעיר חלב (בסוריה) בהיות הרבי זצ"ל ואחיו, רבי מרדכי רוקח ז"ל, הרב מבילגוריי, בדרכם לארץ ישראל.

להלן קטע אחד מתוך הספר והפרק הנ"ל ש-יופיע, אי"ה, בשבועות הקרובים:

,,נותרתי לבדי עם האדמו"ר מבעלז, במלון של נכרים, בעיר נכריה. הרבי שאל לשמי. אחרי כן דיבר אלי באידיש. אמרתי כי מהיהודים ה-ספרדים אני ומדבר רק עברית.

— יהודי ספרדי? — שאל בתמיהה ובהתפע-לות. אתה יהודי ספרדי ראשון שאני רואה, אמר בעברית אך בהברה אשכנזית. שוב התבונן בי ומבטו כמו חודר לנבכי נשמתי.

לאחר שהייה קצרה שאל:

— הרבה יהודים ספרדים יש בארץ ישראל?

— כן, רבי. כמעט מחצית מן היהודים.

שעה ארוכה ישבתי קרוב אליו.

— הוא שקוע בהרהורים ומכונס בתוך עצמו. אף אני תהיתי. ידעתי כי היו רבנים, ש-הורו לצאן מרעיתם לא למהר לעלות ארצה. גם כמה מאדמורי בעלז עמדו נגד התנועה ה-ציונית. וכאן לפני — רבם של רבבות חסידים, והוא שריד ופליט התופת הנאצית, שניצל בחסדי הציונים. שמא בזאת הוא מהרהר? שאלות רבות דוחקו בי. מאוד רציתי לשמוע מפיו על חיי היהודים שם, בפולין, ערב צאתו מהתופת. רציתי לשאול מה חשבו הם, הרבי והחסידים, על ארץ ישראל לפני כך וכך שנים, ומה הם חושבים עתה. כבשתי את יצר סקרנותי, הגם שלא היתה זו סתם סקרנות, והרהרשתי.

לאחר שעה קצרה זו התכנס הרבי בתוך עצמו. פיו מלמל דברי תורה. פרשתי הצידה ועמדתי בתפילה. תחילה חשבתי שגם הרבי מתחיל להתפ-לל ,,שחרית", אולם חיש נוכחתי שאין זה כך. רק בשעות אחרי הצהריים עמד בתפילת שחרית. נזכרתי ששמעתי פעם שחסידי בעלז אינם מת-פללים לפי השעון אלא לפי הלב: ביקש הרבי ליטול את ידיו לפני התפילה. סייעתי לו לקום ולגשת אל הכיור שבפינת החדר. בשום פנים ואופן לא נתן לי לצקת מים על ידיו. לרגע חשתי נפגע.

— הרי אתה כהן, נכון? אם כן, ,,וקידשתו", כהן לא יתן מים על ידי אחרים.

נרגעתי, אם כן זו הסיבה. אף על פי כן ביקשתי לזכותני במצווה זו והרבי סירב בעקשנות.

נטל את ידיו ועמד בתפילה. והייתי חסר מנו-חה, הרי הרבי לא טעם מאומה. היתכן שיישאר בצום כל היום? התקשרתי טלפונית אל ראש הקהילה בביתו. הסברתי שהרבי לא יטעם דבר מבית המלון. לא עברה מחצית השעה וחדרו של הרבי הובאה ארוחה, סעודת מלכים ממש. השליח היהודי הדגיש פעם ופעמיים שהאוכל כשר ל-מהדרין, אשתו של ראש הקהילה הכינה זאת במו ידיה. שמע הרבי, נענע בראשו, ומן האוכל לא טעם. אחרי הפצרות רבות הסכים לסעוד את לבו בכעך אחד, אחרי שווידא כי בידי יהודים נאפה, ושתה כוס תה, לא יותר. בעבור שעה חזר ואכל כעך נוסף ועוד כוס תה.

תוך כדי כך התעניין הרבי בנעשה בארץ יש-ראל.

— הרבה ישיבות יש בירושלים?

— כן, רבי.

— גם ל,,מזרחי" יש ישיבות?

— כן, רבי.

— היכן טוב יותר לגור, בירושלים, או בעיר אחרת?

— שאלה קשה היא. ודאי שירושלים עיר ה' קודש היא, אבל למרבה הצער המחלוקת בה רבה יותר. למעשה, גם תל-אביב היא עיר שכולה יהו-דים ובכל עיר יש גם יהודים שומרי מצוות, גם ישיבות.

אחרי שתיקה של רגע אמרתי:

— אפשר לגור בתל-אביב ולבקר לעתים תכו-פות בירושלים. אבל, רבי, הדבר תלוי בשיקולים שונים שרק בהגיעו לארץ ישראל יראה ויחליט.

היתה שתיקה ממושכת. ביקשתי לשמוע מפיו על השואה, שזה עתה נמלט ממנה. בקול רועד פתחתי ואמרתי:

— רבי, צרות רבות באו על עמנו. עת צרה היא ליעקב. שואה איומה כזו, כה יהיה?

— תפס הרבי בידי, מישש פרקי אצבעותי, ואמר:

— ותשועת ה' כהרף עין. בצורת ה' תבוא תשועה לישראל. צריך אמונה גדולה וחזקה בהשם.

חזר לשתיקתו. הבינותי שאין עם לבו לדבר בנושא זה. לא חזרתי לשאלותי על השואה. עברה כשעה של שתיקה, כמו היה תחת משא של הר-הורים ותפילות. ביקשתי:

— רבי, ברכני. שוב תפס בידי, מישש בפרקי אצבעותי ובירכני. שמחתי מאוד. אל החדר נכנס צעיר מחברי אליה"ד והודיע לי שמישהו מחפש אותי בדירה. סיפרתי לצעיר מיהו ומהו רבי של חסידים. בלחש קול נתתי לו להבין כה גדול האיש היושב כאן. הסברתי לו ערכה של ברכה מפיו של הרבי. ביקש גם הוא ברכה מהרבי, וקיבל.

לעת ערב שוחרר מהמעצר רבי מרדכי רוקח, אחיו של הרבי. הוא נראה עייף מאוד. בבואו התחבק עם אחיו הרב, ואחר כן פנה אלי בחבי-בות ובפנים מאירות:

— מחר, אם ירצה ה', מחר לעת כזאת, נהיה כבר בארץ הקודש.

לחצנו ידיים כמה וכמה פעמים ובירכנו זה את זה. היתה זו שעת לילה, נפרדתי מהרבי ומאחיו בחמימות ובברכות כשאני חוזר ואומר: להתר-אות בארץ ישראל, בארץ הקודש.

בבוקר שלמחרת יצאו לדרכם.

מאיה בז'רנו: מ,,עיבוד נתונים" לשירה של קולות ורגשות

מאת נעמי גוטקינד

אם לדייק ולהכיר, אם למשש או למתוק,
אם לקבל ולגרב, אם לשלם ביד,
אם לשכבל — להגדיל, להשליך ולגרוש,
— — — — — —
אם לזרוז צריך לרכוש מזרחות זהים
אז בבקשה לדייק ביקרה.

ובין שירה שכזו:

מתיקות אין קץ בעינוך האגמוזות
אוקיאנה, אוקיאנה,
תחושת עוזבה בעינוך האגמוזות
תחושת רציגות אין קץ
אוקיאנה אוקיאנה.
תחושת אינסוף מחייך
תחושת אין קץ לתימהון
אוקיאנה
תחושת בבי קרב מרעיד
תחושת העץ הסיני השטוח בתוך
באור
ממול החדר
תחושת יקיצה נפעמת
של גור מורעב
אוקיאנה אוקיאנה.

כדאי לקרוא שוב את שני השירים. האם יש דמי-יון?

לא אתפלא אם תאמרו: בכלל לא. הכל שונה. המוסיקאליות, ראיית העולם, הרגשות, תפיסת ה-תחביר. שני משוררים שונים כתבו את שני ה-שירים הללו.

אבל זו טעות. גם את ,,עיבוד נתונים 52", ממנו לקוח השיר הראשון, וגם את ,,קולי", ממנו לקוח השירה המתוק של אוקיאנה, כתבה יד אחת, ידה של המשוררת מאיה בז'רנו. אלא שארבע שנים חלפו בין הראשון לשני וארבע שנים בתולדות לפעמים מהפכה בתודעה.

הנה ,,טיפ" בוקים לחוקרי העתיד של שירת בז'רנו מהאסכולה הביוגרפית: בארבע השנים ש-בין ,,עיבוד נתונים 52" לבין הקובץ ,,קולי" שיצא זה עתה (בהוצאת סימן קריאה. הקיבוץ המאוחד ובעריכת מנחם פרי) נישאה מאיה לאיש, מתמטי-קאי עולה חדש מבריטניה, וילדה את בתה בכור-תה צבית, הלא היא אוקיאנה הפיוטית.

ואינני מספרת זאת לשם סיפוק יצר הרכילות שלכם או שלי.

איש לא יתכחש לעוצמת האמהות או להשפ-עתה על אשה יוצרת. בין אם אלה בגעגועים ל-אמהות (כמו בשירת רחל) ובין אם אלה לגשות אמהות שבומשה (כמו בשירתה העכשווית של דלי-יה רביקוביץ). טבעי שהגעתי בשיחתי עם בז'רנו לשאלה האם יש שירת נשים (אמהות או לא אמ-הות) וספרות נשים.

יותר מערוץ אחד של התבטאות

בשום פנים ואופן לא, עונה נחרצות, כמעט מתי-פצת, המשוררת הצעירה. האדם הוא תודעה, אינ-טלקט, רגשות ורגישויות של צליל, צבע ומלה. התודעה איננה זכרית או נקבית, היא אנדרוגי-נוסית. כשכתבה: ,,היילי קרן אור, הרי קולי" האם עשתה זאת כאשה או כגבר? האם ,,תהי קולי" הוא זכר או נקבה?

מוסיפה בז'רנו: ,,בכתיבה אני מעוניינת להר-אות יצור חי, נשמה, התערבלות של האישיות, המ-ראה נפשית. אני לא מתנכרת למיניות האנושית, למאגר האנרגיה הראשוני, ההיולי, החייתי הזה, אבל למה להלביש אותו בתבניות של נשים וגב-רים כשמדובר בשירה?

מה נשי בשירי ה,,מוסרי" ,,עיבוד נתונים" או ,,שירת הצפורים" שלי? האתגר שלי היה להת-מכר לחוויות חושיות כמו מים, עץ, גוף, פרוייק-ציה של המציאות על דברים שבטבע שהם חזקים מן האדם. האדם נראה לי חלש מדי מכדי להעמיס על כתפיו את עוצמת הרגשות ותשוקת הלב ולכן בחרתי בים, במים, באור...".

ואיך הצהרה זו ,,המסוזרדת" היטב עם קבציה הקודמים של המשוררת, ביניהם גם ,,בתי-יעגה", הראשון שיצא בהוצאת ,,עכשיו" ב-1978, ו,,החום הקורי" בהוצאת אלף ב-1981 הולכת שורות כמו: ,,לבושה היתי / בשמלת תחרים כחולה שהודה לי-פרגיזן / כאשר רוח הערב צוננת / מותרת מכל / משיקה ורסויה / עורי קשוב ומתמכר". או ,,שתבוא / נתחבק אותי / שתבוא בשתי ידיך / אתה מתן מנחם על כתף שליי."

וגם: ,,הלואי שראשך היה / עטור תלתלים שחורים ופוך, אישי כמו של אהובי — צנבים צמוטים סגורים..." ויתר השורות והשירים שבמח-רוזת ,,לך אתה" השופעת ארוטיות נשית מובהקת ואפילו רגשנות נשית פה ושם?

מאיה בז'רנו מודה: אני לא מתכחשת למיני. לא מתכחשת לחוויות החושיות שבאו עלי: החיים עם בן זוג, גם הלידה. אני רק טוענת שיש יותר מערוץ אחד של התבטאות לאדם. משורר, גבר או אשה, יכול להתבטא, להזדהות, להיכנס לתוך העור של בן המין השני, או לכתוב בתודעה, כתודעה שכלית אנדרוגינית. הם יכולים, מתוך בחירה, לב-חור בערוץ החושים וההכרות של מינם. בשנים הראשונות, ניסיתי לגבור על הצד הנשי, כמעט ב-תרסה מודעת. טענתי שההכרה הרוחנית משלבת ניגודים, משלבת גבריות ונשיות, ומוסיפה עליהם עוד משהו, את המשהו הרוחני.

והיום, לא בכפייה, מבחירה — אני לא צרי-כה עוד גם מהנשיות שבי: אשה כאשה. זה לא אומר שבעתיד אין לי כוונה לחזור אל הכתיבה ה,,כמו-גברית", האו-מינית.

בז'רנו מגדירה משורר כבדיוק העובד עם השפה בצורה נסיונית. ואם נסיונית או — אפשר בכמה עולמים, בכמה צורות של ראיית עולם. בעבר נח-שבה ל,,קשה להבנה", הרבה משום הנסיונית שלה. הצורות התחביריות הקיימות, צירופי המילים ש-מצאה אצל משוררים אחרים (היא קראה וקוראת הרבה) — לא ביטאו לפי הרגשתה את מה שהיא ומה שהיא. בהעזה רבה עיצבה משפטים הסותרים או משנים את כללי התחביר של השפה, ובשיר שנקרא ,,מעין מקאמה פואטית" אפילו כתבה על שירה שהוא ,,דוחה ,,דחזה והמתית במבט של קריאה מרשי-לפתי", והציגה אותו כתביבה ,,משורטלת מצוותי" כשהיא תובעת מן הקורא שלה: ,,...קריאה מיר-הרת בקמרה אובסקורה...". רק מי שיעביר את השירים האלה ב,,חדר החושך" של אישיותו יקבל את ,,תמורה בדמות מלאה".

ועוד היא כותבת על תהליך היצירה ,,באותה מעת שירה תאושתי שבה ,,צריכים כלים להפישה כללית — הגותית, פראית, נכבונות הרפתקנית, מעין קונצפציה מושגית מופשטת... שלדעתי איננה כי אם בערפת תשליל מבוקרת בפתח גבוה / משוכללת לצירוף פירוק היתוך... (ולאור מבן) להרכיב, ר-להלחים, לשנות ולהפקיע ממקומם דברים מפוק-פקים באמיתותם / או בלתי מספיקים בכמות קר-בולם ועצמתם...".

וזהו מאיה בז'רנו בתקופה של ,,עיבוד נתונים". למזלה — מצאה מיד את הקוראים המסוגלים לע-מוד בדרישות האינטלקטואליות הלא פשוטות הל-לו.

הראשון שבהם היה פרופ' אברהם שאנן, כשהיתה סטודנטית באוניברסיטת בר-אילן. הוא שפירסם שיר ראשון שלה. ,,הקורא" השני, שגילה ועודד את כתיבתה היה ד"ר גבריאל מוקד שגילה וטיפח רבים מצעירי הספרות העכשווית. בהוצאות הספרים הסטנדרטיות, לעומת זאת היו לה חיים יותר קשים. המבקרים פיגנו אותה. ביקורות אוהדות בכתבי עת ספרותיים לא חסרו. אבל המגדילים ,,לא הבינו" על מה היא כותבת וכנראה גם חששו שהציבור יהיה שותף לאי-הבנתם. מסיבה זו היא מזכירה בחמי-מות את פלדנקריין הכנות מהוצאת אלף, שאותר מוקד ב,,עכשיו" היה המו"ל השני שלה.

פריצת מחסום ההתנכרות

אבל עם שירי ,,קולי", השירים ה,,פשוטים" יו-תר, שירי עידן הנשיות שלה, פרצה את מחסום ההתנכרות אפילו של הוצאה גדולה כמו ,,הקיבוץ המאוחד". כאן ועכשיו (אולי רק בינתיים) היא מתארת את עצמה רצה בתוך החיים בשמלה לבנה, חיים המסחירים עליה ,,סיפות יין מתוק". או רואה ,,עץ סוום יפה", עץ שהתקשט באוושת רוחות סתיו ,,היה כאשר ,,במרומי שמי הגן נפרשו אורנים ואיג-קליפטים מתערסלים", ומקדישה שיר חביב ,,לצי-פור צעיר זוהר" — ,,חמוד כפרח מבוזי בכלובו המבהיק" ומלוו, החופש, בדמות ,,שני דרורים רזים מרובבים ועליזים".

,,כתם קהל קוראי השירה מרגיש עם שיריה כאלה בתוך האלבום שלה. סתו קוף שירה כפי שהוא מלוב או לפעמת לא נכוב צפא, אדם בביש מוקד יגיב אלי אחרת, יאמר שבקובץ ,,קולי" בז'רנו ,,לא רצינית" או לא עומדת בסטנדרטים המחמירים שקבעה לעצמה. אפשר גם אחרת, אפשר לומר שרק עכשיו היא חשה ,,בת בית" במדיום של השפה. לא עוד תייר או חוקר בארץ לא נודעת אלא תושב שיכול להרשות לעצמו לרופף את המתח ולהשתעשע עם גופי הלשון.

בעבר — לא נהנתה מביתיות בתוך החיים. מגיל הגן היא הכירה את עצמה מתבוננת מהצד על האח-רים. מאיה בז'רנו מודה צומקות עם השיר של שמוזי המגלה כי ,,משלושה או ארבעה (תמיד) אחד עומד על יד החלון ומתבונן החוצה". היא הי-תה האחד הזה. לכן התקשתה ליצור קשרים ארוכי טווח עם אנשים אחרים ולמרות שעל פני השטח צייתה לכל הכללים: למדה מוסיקה, היתה תל-מידה מצטיינת, הלכה לצבא, המשיכה לאוניבר-סיטה, עשתה אפילו תואר שני (בספרות) — ידעה שמשהו אחר מקנן בה בפנים ומחכה להתפרץ החו-צה.

למזלה, היו לה הורים שלא הכניסו אותה ל-לחץ של ציפיותיהם ממנה ולא לחצו בה להתחתן אחרי צבא, ולהביא להם מהר נכדים. לקחו אותה לאומנות. שלחו אותה לנגן על כינור. ללמוד בלט.

האב — כנר, האם — מציירת. ,,היתה זו חממה שהעניקה לי הרבה ובעיקר לא דיכאה אותי גם כשהייתי אחרת" — היא אומרת בחום. סתירה היה לתיאוריה ששירה בוקעת דווקא מילדות עשוקה ונעורים מלאי לחץ, דיכוי ודיכאון.

כשהחלה לכתוב שירים היא כבת חמש עשרה היתה לה אמביציה ,,לכתוב כמו גבר", כלומר להו-כיח חד-משמעית שאין דבר כזה שירה נשית.

ואכן, טענו כנגדה ששירתה קשה, מחורת, בלתי מובנת, אינטלקטואלית, משרדית, יבשה, ועוד מיני טענות. ביומן המלווה אותה שנים רבות ומדי פעם היא מפרסמת קטעים ממנו, בשם ,,פרפרי החול", תיעדה בז'רנו את כל מה שעובר עליה.

בשנים האחרונות גם תיעוד של חיי משפחה.

הליכה על חבל דק

איך זה להיות משוררת ובעלת משפחה?

,,כמו הליכה על חבל דק", היא יורה מן המותן. ,,אני קצת שמה את עצמי בסוגריים. תמיד משהו אחד בא על חשבון משהו אחר...".

את מחרוזת שיריה הארוטיים, ,,לך אתה", בחל-קו הראשון של ,,קולי" פרסמה בחשש. בחברה הי-שראלית השמרנית לא מוכנים לקבל ארוטיקה גלויה מצד אשה, היא פוסקת, בעוד שכן מוכנים לקבל אותה אם הכותב הוא גבר. האם לכן, אני שואלת, בחרת בשם ,,קולי" לקובץ הזה — בחינת ,,קול באשה ערווה"?

בז'רנו מודה מן ההלמה (הקונוטציה) אבל מוסיפה: ,,קולי" גם במשמעות של האנטיתזה לגו-פני. גוף וקול כמו חומר ורוח. אישית אני מעדיפה אותו לא במימד הקולי אלא במימד הבראות. שיר התלל לצבעים ולצורות: ,,נקעה נפשי מהשירה / לזרוק הכל / את המילים / הקישוטים / הקצבים המשאות / נקעה נפשי בזמן שירה / ורק להישאר עם הצבעים / בלי מחוייבות / אני רוצה להסתכל באויר הרך והנקי / על הכל / ולמבוט — בסתיו / מחורות דופיפהים על הדשא הירוק".

בז'רנו מסיימת בעוד כמה חודשים את פסק הזמן שהעניק לה ,,פרס היצירה" לשנת 1987. היא, שסירבה בעבר להכניס את הכרותה וראיותיה ל-,,פיסת הפרדם ההתאבדיותי" המקובלת, יצרה, לדב-ריה, בלשון — ,,תבנית משלה", תפרה לעצמה ,,חליפה משלה" (לא קנתה בגדים אופנתיים מד-בנים ובהנצה גאוונית האמינה שאם יזהו אותה ויקבלו אותה בכיבוד המקורי — מה טוב. אם לא — או לא, — כותבת בימים אלה שירה אפית, האפי-קה דורשת משמעת, ואין להתפרד עבה ,,תוך כדי פווזה של סרבנות ל,,פיסת סהם תחבירית" או אח-רת, הנה עוד סממן של התבגרות המשוררת. אתי בתי גם לשמוע אותה אומרת: ,,הגעתי אל ההוזך האנושי בסיטואציה קיומית, רגשית, חברתית.

בגלל התבגרות הכל זה, הדיוק, אדם היה יוצר צעצה מעינה. ובילדותי ראיתי ,,את עצמי כמו ה-דמות בסיפור של אנדרסן העשה-החד בעלה ,,ל פיה וזולכו מצידה אל העולם, אילמת אבל קולטת. בראייה יותר בוגרת, ,,יש קולת גדול של הרגשה שאני יודעת כבר משהו. יש לי את זה — שאני מסוגלת לקבל על עצמי חוקים יותר הדי-רים, אפילו מוסכמות לשוניות. ממעבדת לשי-רה אל מה שמעבר כמה מעניינים אותי דברים אחרים, הרשפה מגילה אותי לא אל הפנים אלא אל החוץ".

כעלה נידף / מאת יצחק שניאורסון

חוה ברונשטיין, שעברה את מוראות השואה ונותרה כאוד מוצל מאש, חשה צורך נפשי לתת ביטוי לזוועות האיומות, למען יידעו הדורות הבאים מה עבר על בית ישראל בתופת הנוראה, ולא תישכח לעד כוס הייסורים ומדווה של אומה זו בשנים של הסתר פנים.

בספר ,,כעלה נידף" *), שהופיע לאחרונה, מעלה גב' ברונשטיין זכרונות מהחל בראשית המלחמה עד כושה ועד עלותה לארץ באניית מעפילים בתש"ז. החידוש בספר הוא, שהמחברת מספרת על עצמה כנערה צעירה ועל בית אביה, על אחותה היחידה שנותרה לפליטה ועל אחיה הצעיר שנספה יחד עם אמה שלא רצתה להנצל לבדה שניתנה לה האפ-שרות לפנות ימינה ולהישאר בחיים. דווקא הסיפור האישי ממחיש כאין כמוהו את גודל האסון, שכן מוח אנוש מתקשה להבין השמדה של מיליונים, ומכייא יכולת ההזדהות קלושה ונדחקת מן ההודעה. מה שאין כן בסיפור האישי, שלא רק מזעזע ומרגש, אלא גם יותר יכולה של ההזדהות ומאפשר לזכרון שלא יסוף מלב ימים רבים.

באופן מיוחד חשוב הדבר מבחינה חינוכית לדור הצעיר. גב' ברונשטיין כמחנכת נתקלה מן הסתם בתופעה מצערת זו, ובכל הראה ניסיון חינוכי ממושך הדריך אותה בבחירה זה של סיפור אישי מרגש ומזעזע עד למאוד.

המחברת אומרת שארבעים שנה שתקה מפני ש-רצתה לשכוח את הכאב, את השכול, את היתמות ואת רשעת הגויים. שתקה, כי לא רצתה להטריח קדרות על קרובים וילדים, שלא ירגישו בכאב שפרץ ועלה בהיסח הדעת, וכאשר שאלו הילדים מדוע אין להם קרובים, נתקלו בתשובה מגומגמת ומתחמקת.

ואילו נוכח הניסיון להשכיח את השואה מול עולם אכזר ונואר, כביכול, שרק לפני ארבעים שנה ראה ושכר מנגד כיצד הצר הצורר פועל בשיטה להשמדת עם רק מפני שהוא יהודי, — וכעת מנסה לשקר בעזות מצח שהשואה לא היתה — אין מנוס מלזעוק את זעקת החורבן למען ידעו הנוער והדורות הבאים את אשר עשה לנו עמלק בן זמננו.

הספר מתאר בפירוט רב את החיים בעיירה סנו בהונגריה, בקהילה, אישיה ובתיה, לקורות פרנסה וביסופי עליה לארץ. בגישה כיתודית מסופר על השתלשלות הגזרות בהונגריה, כיצד מוציאים את ה-יהודים, ומובילים אותם לכיכר העיירה.

מרגש הוא הפרק ברכבת לאושוויץ בפתח מחנות המוות, עד שנשלחה למחנות עבודה. הרעב הנורא והסבל האיום שעבר עליה ועל אחותה בשנות האימה עד שבאו הרוסים ושחררו אותן.

פרט מעניין הוא העובדה, שמיד עם השחרור, כאשר רבים היו מוכי רעב ונפוחי בטן, התנפלו על המזון שירד עליהם לפתע ומתו, מפני שלא יכלו לעכל את השפע הרב. המחברת ואחותה, שנזהרו לא לפגל את נפשן במאכלי שרפה, ניצלו ממוות והסתפקו באכילת פרי וירק בלבד.

מעניין הסיפור על הגביר עתיר הנכסים ר' יוסף צבי, שנתן את ביתו המפואר לר' נחמן תמורת כמה פירורי לחם שהצילו את נפשו ממות ברעב. השניים זכו לשוב לעיירה, הבית עבר לבנו של ר' יוסף ולבתו של ר' נחמן שבאו בברית הנישואים.

חשיבות מיוחדת לספר זה בכך שהוא קל קריאה, מעביר תמונה שלמה מפרשת חיים סוערת שבשקפת עם שלם שעלה עליו הכורת, וזוהי תרומה חינוכית להתוודעות עם השואה בדרך הסיפור האישי.

ספר זה הוא השני של גב' ברונשטיין. קדם לו הספר ,,על אלה אני בוכיה", שאף הוא נסוב כולו על השואה מנקודת מבט אישית. אלא שהספר הקודם הוא קובץ שירים ובאחר שהשירים לא תמיד שוים לכל נפש, לכן נודעת חשיבות לתכנים והזים שנמסרים בפרוזה שמתאימה לכל בר-בי-רב.

*) כעלה נידף — זכרונות השואה מאת חוה ברונשטיין-חיים, איורים מ' א' ברונשטיין ירו-שלים תשמ"ז

מדינת התורה במשפט המדינה

הגריא"ה הרצוג זצ"ל — 28 שנה לפטירתו

מאת אורי שטיינמץ

מרן הגאון הצדיק ר' יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל, הרב הראשי לישראל, הלך לפני כ"ח שנים, בי"ט בתמוז. עדיין הליכותיו, הנהגותיו, מפעליו והגותו הרוחנית עדיין לנגד עינינו.

מה ...יב בכתביו ובמעשיו של הגריא"ה ביחס ל"מדינת התורה", והוא להם ... בכל יכולתו.

כאשר פרסמה בריטניה את "הספר הלבן" ... קרע הרב הרצוג זצ"ל את ... של ספר לבן זה, באסיפה רבת עם ... "כשם שנקרע ספר זה למטה כך יקרעו כל הגזרות ... ובאחזו בתנ"ך הכריז: בספר הזה ננצח את ספר הבלע של התורים".

הרב הרצוג העיד על עצמו כי היה "בין המתלהבים בשביל הרעיון של מדינה יהודית". נתתה לנו "מדינה בעלה סוברניות (ריבונות) כלומר, בה כבלתי עצמאי. מדינת ישראל צורך הכרחי היוני היא לא רק כנקודה הראית של הצלת נפשות מאות אלפי אחינו שרידי האומה באירופה ורווח והצלה לאחינו בארצות האיסלם שהקנאות הדתית שוררת בהן, כבין תימן, עיראק וכו', אלא זהו דבר שהיהדות

צפתה וקיקה אליו במאד מאד. נבשלה אצלי הכרה מוצקת שהמאמצים להצלתה מאבקנו ההוראי בארץ ישראל היא דבר שנשמת האומה תלויה בה, ושאין זו רק מלחמה מצווה, אלא יותר מזה מלחמה להצלת נשמת האומה" (ר' בקובץ התורה והמדינה, כרך ז' עמ' ס').

לגבי השאלה ההלכתית האם אין בהקמת מדינת ישראל כשום איסור מרד באומות העולם ודחיקת הקץ משיב הרב הרצוג: "בעצם הדבר איננו מבין שאלה זו מה טיבה. אין שום הלכה האוסרת עלינו להקים מדינה יהודית ברשות האומות לפני ביאת הגואל. שלא ברשות — בזה אנו נתקלים בשלש השבועות בסוף מסכת כתובות (קי"א, א') ובמדרש שיר השירים על הפסוק "השבעתי אתכם" וגו'. ואולם שלוש השבועות יש להן מקום, לפי דעתי רק ביחס לאומות השליטות על ארץ ישראל, שזהו דבר המובן מאליו שבנוגע לאומות שאינן שליטות לא שייך שלא ימרדו באומות העולם, כי זה לא עסקם כלל" (ראה בקובץ "תחומין" כרך ד' עמ' 13).

הכנת חוקה למדינה שבדרך

כחצי שנה לפני הכרזת המדינה, כבר עוסק הרב הרצוג בהכנת חוקה למדינה שבדרך. במכתבו לשופט כרומקין, כותב הרב הרצוג כי הוא מכין מצע "לתחוקה בשביל המדינה העברית במסגרת התורה". הרב הרצוג אמר לשופט כי לפי שעה הוא עושה לבדו את העבודה, אך בדעתו להעביר את החומר שהוא מכין באינטנסיביות לידי שבעה רבנים שידונו בו; אחר כך יגיע שלב ההתייעצות עם אישים תורניים. הבדיקה עוסקת בכל הנושאים — לרבות תעשייה ותחבורה (ראה אליקים רובינשטיין, "שופטי ארץ", עמ' 46). פרק מיוחד הוקדש גם לבעיית זכויות המיעוטים הערבים והנוצרים במדינה היהודית (ראה "תחומין", כרך ב', עמ' 169—179). שמירת הבטחון הפנימי במדינה בשבת (התורה והמדינה כרך ה'), דיני ממונות וירושות, ועוד. אולם, גישת בן-גוריון והמוסדות ביחס למדינת התורה היתה יותר בהחלקת שפתיים מאשר כוונה רצינית, וביקורתו של הרב הרצוג זצ"ל היתה מרה ונוקבת: "לא יהיה יכול לעלות על הדעת של יהודי דתי באמת, שהמדינה היהודית תעזוב מקור מים חיים את תורתנו הקדושה לחצוב לה בורות בורות ומשפטים של עם אחר. המשפט הקיים עשוי טלאים על גבי טלאים — חוק בריטי על גבי חוק טורקי. אפילו אם בריטניה היתה תופסת את מקומו של כורש, ואפילו אם היה המשפט הנידון כולו מהכהים היא פסול מן המצב הלאומי, ובפרט ... הרי הרעיון אבות העולם על ישראל להתדיין בערכאות של גויים, אפילו אם דיניהם כדינינו, ובכל שכן אם דיניהם אינם כדינינו. ולדעתי אלף פעמים גרוע מכל יהודי או יהודים או קהילה בישראל החולכים לערכאות של גויים, כשם ישראל בארצו בתור שכזה דן עפ"י חוקים זרים. הנה כבר תישבו בתי דינים, וקבעו כשורד למשפטים ובית דין עליון, והורות ישראל לא נזכרה לא נפקדה ולא עשי אותה "אפילו כתורוס הזהיב". לא די לנו הצער הזה אלא שלמרות מאמציו הנמרצים של נציגנו בממשלה הרב פישמן שליט"א עוד לא הצלחנו להשיג ההלכה לבטל את הקיפוחים הקשים של הסמכות של הרבנות בשטח של המצב האישי בהשוואה לבתי הדין הדתיים של המוסלמים! אוי לה לאותה בושה! אוי לה לאותה כלימה! כבר מבחינה הלאומית הוא ללא נשוא (ראה, "התורה והמדינה", כרך ד', עמ' י"). וממשיך הרב הרצוג: "על היהדות הדתית, שומה למצער, לעשות כל המאמצים האפשריים, שעל כל פנים תישאר במדינה היהודית קרן זווית לתורתנו הקדושה לאמר, שתהא הזכות נתונה לכל יהודי כשהוא נתבע לדין, בענייני ממונות, ולאו דווקא ברקע של המצב האישי לפני בית משפט ממשלתי חילוני, לאמר: "בית דין של הרבנות אני יורד". מובן גם כן שיתקיים בית דין גדול לערעורים של הרבנות הראשית. כמו כן נדרוש שפסקי הדין של הרבנות לא יהיו נתונים לערעור לפני בית המשפט העליון הממשלתי, שברובו הגדול כפי שאנו רואים כבר עכשיו, יהיה מורכב מאנשים שבכלל הכבוד הראוי להם, הם בנוגע לבקיאות

מדשין המשפט הידיעות גמוריים ("התורה והמדינה", שם, עמוד יב; תאריך כתיבת הדברים י"ב תמוז תש"ח).

מאמציו של הרב הרצוג למען משפט התורה לא עלו יפה, לאחר שנתקלו בהתנגדות בן-גוריון ושופטי בית המשפט העליון שמונו לתפקידם. כשבועיים לפני פתיחתו של בית המשפט העליון, כותב הרב הרצוג מכתב חריף ביותר על מערכת המשפט החילונית ("הארץ" 25 אוגוסט 1948). "אוי לנו מעלבונה של תורה, בתקיימו דברי הנביא "הכליתו ולא כמכני, השירו ולא ידעתי" מינו בתי דינים, של מטה ושל מעלה, "בית דין עליון" כאילו היה בית דין הגדול לאיי, בלי אפילו להתייעץ עם דעת התורה, ואילו לא מינו אלא כינוי ערעי לא היה כל כך רע; אבל מכיוון שאישרו את המינוי של אותו בית-הדין הגבוה (שכולו פרט לאיש אחד הדיוטות בנוגע לבקיאות והבנה במשפט התורה), לכל ימי חייהם, ואני כמובן מאחל לכולם אורך ימים ושנים. הרי עשו דבר שיגרום חס וחלילה, בכיה לדורות, כמעט עקירת דין התורה ברגע שאליו ציפינו. קשה עתה להגיה שהמשפט התורה ישוב להיות המשפט במדינה, כשכבר קבעים בתור נאמני (דגש במקור) השופטים אנשים שרובי תורתנו, על כל פנים בשטח המשפט, כמו זר נחשבו להם".

אך טבעי היה שמטקס פתיחת ביהמ"ש העליון (ב-13 בספטמבר 1948) נעדרו בהפגנתיות הרב הרצוג ועמו הרב עוזיאל זצ"ל.

לשכת עורכי הדין התנגדה לדבריו אלו של הרב הרצוג ועמו הרב עוזיאל זצ"ל. באירועי ציבור (ראה "הפרקליט" 1949, עמ' 68, 109).

חוקי הכנסת וחוקי התורה

ולסוגיה "נצחית" נוספת: חוקי הכנסת וחוקי התורה — מי גובר על מי. בתרוף תשי"ב אמר בן גוריון בכנסת כי במצב של "אי-אפשר לקיים שיהיו" (ביטוי הלמודי), היינו המדינה והתורה, ירבוא המדינה והדחה את התורה. הרב הרצוג משיב מלחמה ועונה לב.ג. בזה הלשון: "אין אני יודע מה הוא (ב.ג.) סח, פשוטם כמשמעם של דברים אלו, וכבודו במקומו מונח; כלום הועמדנו בפני מציאות כזאת, בפני מצב כזה? כ"וב הוא סבור שהמדינה לא תוכל להמשיך קיומה אם תתמלא הדרישה של יהדות התורה, בנוגע לילדים ולנוער, הבאים והצעירים לבוא משבי הגולה, כלומר אותה הדרישה הצודקת, בהחלט שבהחלט, כבר מבחינת הדמוקרטיות האמיתית עצמה, כבר מבחינת הצדק והמשפט האנושי בריא, מבלי לדבר כלל על אמונה והדיה".

ומסביר הרב הרצוג: "מה היא אותה הדרישה שכאילו מאיימת על קיום המדינה? לנעול דלת בפני עושי עוולה בפני המצדיק, בפני ה"קונסטיב", בפני ההערמות והנכלים, הנעשים על-ידי "החוטפים" המודרניים, החוטפים בארץ ישראל, והחוטפים במובן רוחני. חוטפי הילדים (וגם הנוער) של אחינו התימנים, המאמינים בני מאמינים, התימנים, הבבלים, הפרסים, הצפון-אפריקאיים וכו'. וכי מה אנו דורשים, הרי זה "לנעול" דלת בפני המעשים הללו, בפני ההסתה והדחה מאמונת ישראל, המתחילה כבר בחוץ-לארץ ע"י "שליחיהם" ידועים הנגמרת כאן בארץ-הקודש, במדינת ישראל, באותה מדינה המבוססת לעינינו ולעינינו כל שלומי אמוני ישראל, בכל מקום שהם (פרס ל"בסורי קרהאי" את אתחלתא דגאולה".

הרב הרצוג זצ"ל נותן מנה אחים להם זאת ל"דמוקרטיה על פי ב.ג.": "נתבורר לנו כשמש בצהרים — לנו רבני ישראל, שופטים היודעים היטב מה זו עזות, מה זה בירור, מה זו הכוזה — שיש כאן כוח מאורגן, מצויד, המשתמש בכל מיני פיתויים, בכל מיני שידולים, בכל מיני איומים, בכל מיני תחבולות, להסית ולהדיח קטנים "צעירים", מאמונת אבותיהם שלילה ביטול את נפשם, בגולה, מאות שנים רבות להלשם ולנתקם מה תורה ציוה לנו משה מורשה קהילת יעקב. הוא היה למעשים אשר לא יעשו ... באופן שיטתי, במגמה ... להדיח את ההורים ואת הבוגרים גם יחד, שוממו שמים על זאת! איזו דריסה הופנית על זכויות האדם, על זכויות האדם אזי, אומר, מבלי לדבר כלל על סבוסג'ה, על חבלה בשעת בקודשי קודשים".

והרב הרצוג שואל בתמיהה: "האם תפסקת בכח הממשלה, בכח החוק, של עוול משווע כזה, של שוק שמוד רבריי זה, כמו שהתבטא בצדק מר משה שפירא — יעמיד את מדינתנו בסכנה?! הוא הדין ליתר הדרישות של היהדות הדתית שהוצגו בפני הממשלה בכח התורה". הרב הרצוג מסכם ואומר: "לוא יתואר שניתן לנו, היהודים שומרי תורה — להציע אינון הדרישות (כמובן כאליו, לשם קבלת השקפה גרידא), לפני האומות המאוחדות, בטוחני שברוב הגדול הן היו עונות ואומרות: כך נאה, כך יאה לעם ישראל, לעם ה', לעם התורה, לעם הגבורה, לעם שנתן לאנושות את ספר הספרים" (ראה בקובץ "תלפיות", סבת תשי"ב, עמודים 447—450).

למען ליכוד ואיחוד

ומה אקטואליים בימינו דבריו של הרב הרצוג שנכתבו כחודשיים לאחר הקמת המדינה: "הנני קורא מעמקי הלב — למען הצל את מצב השבת והכשרות במדינה, מצב הטהרה והנישואין עפ"י ההלכה בלבד, הרי זהו צו השעה לכל אחינו הנאמנים לה' ולתורתו, ללא הבדל מפלגה, שדרה ומעמד, להתאחד-התלכדו! ת"ל עוד לא אלמן ישראל, תושבי שבגבת הליכוד והאיחוד בגיע בי"ה לקרוב לארבעים אחוז בבית הנבחרים, בפרלמנט של מדינת ישראל, וקולנו ימצא הד חזק גם בלב כמה מאלה שהתרחקו פחות או יותר מהשקפת העולם של היהדות האמונה. צו השעה הוא "מי לה' — יתן יחד להתאחדות היא, בצורה בולטת ממשית"! יבואו תחילה ראשי המפלגות הדתיות, המזרחי הפועל המזרחי, אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל, לידי הסכם הדדי והמה יקימו את המנגנון הדרוש לשם הגשמת הצו הגדול הנזכר".

עשרים ושמונה שנה חלפו מאז אותו יום מר בו עלה הגריא"ה הרצוג זצ"ל בסערה השמימה. יאוי כי יהדות הדתית תפעל להגשמת הצוואה הרוחנית של אחד מגדולי רבניה.

(הכותב הוא מנהל המערכה להגנה משפטית על ערכי היהדות)

בין חצי הסהר והמגל

מאת ד"ר נפתלי אילתי

מלומדים לעניני המוסלמים ברוסיה מצביעים באחרונה על בקיעים הנראים בחומה הסובייטית ברורות, היינו, באיזור המוסלמי ברוסיה. דברים אלה מובאים בספרם של אלכסנדר בניגסן ושאנטאל למרסייה-קלקז'יי "הסופי והקומיסאר",* המסביר את הניגודים היסודיים בין האיסלאם והקומוניזם.

מחברי הספר מסבירים, כי ראשי המוסלמים ברוסיה לא חשבו מעולם לקבל עליהם את עול המארכסיזם. בזמן הראשון שלאחרי המהפכה הקומוניסטית הם עשו זאת למראית עין, אולם אחרי כך התנערו מהמארכסיזם. בימי מלחמת העולם השנייה היתה התקרבות מצד המשטר של סטאלין למוסלמים ובעיקר בימיו של כרושצ'וב, כאשר רוסיה חזרה למזרח התיכון, אך העניינים הידרדרו בימינו אלה, כאשר האינטגריזם המוסלמי והקנאות הדתית הולכת וגדלה גם ברוסיה המוסלמית וקיימת נסיגה כן המארכסיזם.

מסתורין וריאליות באיסלאם

הספר מתחיל בדיונים שבין הסופי (איש "אחוה מוסלמית") לבין הקומיסר הסובייטי, המציין, כי באיסלם המסתורין חי בשלום עם הריאליות המדינית, ולעת הצורך הוא מתאים את עצמו לג'יהאד (מלחמת הקודש). הרוסים שבאסיה הסובייטית שונאים את הקומוניזם. מאמיני מחמד אינם יכולים לסלוח לאנציקלופדיה הסובייטית, שבה כתוב בפירוש על האיסלאם: "מאז ומתמיד הוא מילא תפקיד ראקציונרי, כבלי דיכוי מוסרי של העממים". הם גם שונאים את הרוסים ככובשים וכאנשים בלתי מאמינים.

ברוסיה נמצאים יותר מוסלמים מאשר בארץ הערבית הגדולה ביותר. כשמונה עשר אחוז מכלל האוכלוסיה הסובייטית הם מוסלמים. קיימת שם כיום בעיה כזו שהיתה בימי הקיסרות האוסטרו-הונגרית, או העותומאנית, שכן הסלאבים בארץ הזאת כהווים רק כחמישים ושניים אחוז מכלל האוכלוסיה.

כללית ניתן לומר, שמצבם הכלכלי של המוסלמים בברית המועצות הוא טוב. בכל אופן, טוב יותר מאשר בארצות המזרח-התיכון. בכל זאת, קיימת בעיית אבטלה, והחוגים הממשלתיים מתלבטים בשאלה, אם להעביר בכוח את המוסלמים המובטלים לאזורים אחרים שבהם קיים מחסור בידיים עובדות, כמו בסיביר. זוהי בעיה שקשה לפתור אותה, ובימיו של ברז'נייב, שניהל מדיניות פרו-מוסלמית, איש לא העז לדבר בגלוי על פתרון כזה.

קיימת גם בעיית השירות הצבאי. מוסלמים רבים אינם משרתים בצבא, כי אינם יודעים רוסית, והם נשלחים לגדודי עבודה. דבר זה גורם לתגובות וזעמות בקרב חוגים אחרים, והשלטונות מתלבטים בשאלה כיצד לשלב אותם שילוב מלא בצבא. אנדרופוב ניסה בזמנו להכניס שינויים בעניינים אלה, אך לא הספיק לעשות זאת בגלל מחלתו. צ'רננקו, שבא במקומו ונחשב כממשיך דרכו של ברז'נייב, לא עשה דבר בנדון, בפרט שלא האריך ימים, והשאיר את המצב כמו שהוא ללא שינויים.

תחיית האיסלאם אצל המוסלמים ברוסיה

ההנהגה הרוחנית ברוסיה פועלת ללא קשיים. קיים חופש פולחן, אמנם בהשגחת המשטרה, אך ללא הגבלות. כי ההנהגה הרוחנית המוסלמית הרשמית הולכת בתלם של נאמנות למשטר, בפרט, כשהיא מטיפה לשלום בעולם, כמובן לפי האידיאולוגיה של הסובייטיים.

יש לזכור, כי לאחר למעלה משמונים שנות חינוך מארכסיסטי ואנטי-דתי, הרי כשמונים אחוז בקאווקאז ובמרכז אסיה מצהירים בגלוי: שהם מוסלמים, ורק כעשרים אחוז מצהירים, שהם בלתי מאמינים, כאשר הרוב הגדול מהם הם עובדי מדינה ואינם מוכנים להיות מחוץ למחנה. נישואים בין מוסלמים לבין חוגים אתניים אחרים כמעט שאינם קיימים.

עם תחיית האיסלאם בשנים האחרונות החמיר המצב גם ברוסיה. ליד ההנהגה הרוחנית הרשמית כתפתחת בזמן האחרון הנהגה בלתי רשמית וקנאית של האחים המוסלמים. ברז'נייב היה ער לדבר, אך נהג אתם בסבלנות רבה. אולם המצב הולך ומחמיר, והשלטונות מודאגים מתחיית האיסלאם הקיצוני, שתביא בסופו של דבר להתנגשות עם המשטר הקיים.

יתרה מזו, המלחמה באפגניסטאן עוררה רגשות אנטי-מוסלמיים רדומים אצל הרוסים. אלה נזכרים, שהאיסלאם הוא דת דיקאדאנטית, בירידה מבחינה אינטלקטואלית, ושהאיסלאם איננו משוחרר כתקופת מדיעות, וזאת בגלל ההסתה של ארגוני האחווה המוסלמים השונים בעלי השפעה נסתרת.

זאת ועוד. הרוסים אינם יכולים לעבור לסדר היום כשידוע להם, שההשפעות באות מאיראן החומנית שניתקה יחסיה הדיפלומאטיים עם רוסיה, וקשה להמשיך עוד בסיקציה של רוסיה הידידה המסורתית של המוסלמים. האיבה בין חצי הסהר והמגל מתחדשת, כאשר המוסלמים מתחזקים באמונתם באיסלאם ובמספרם הגדול, אשר לפי התחזית יגיע לששים וחמישה מיליון נפש בשנות האלפיים, כלומר — רבע מכלל האוכלוסייה הרוסית.

האם נגמר עידן הפתיחות כלפי המוסלמים?

בעת מלחמת העולם השנייה, גייס סטאלין את ראשי הדתות והסיף להם להילחם בעד המולדת הרוסית. כרושצ'וב הצליח בזמנו להחזיר למזרח התיכון, דבר שהצארים וקודמיו במשטר הקומוניסטי שאפו לו ולא הצליחו להגשימו. ההדות לעסקת הנשק שבין נאצר וצ'כיה, בברכתה של מוסקווה שבימי כרושצ'וב, הצליחה רוסיה להחזור למזרח-התיכון ולהתחרות עם ארצות-הברית על השפעה באיזור הזה.

זאת ועוד, כרושצ'וב ידע להבחין בין אידיאולוגיה לבין יחסים מדיניים. הוא לא התערב לטובת הקומוניסטים בארצות ערב. ובימי הידידות הגדולה רוסיה—מצרים אפילו נמקו קומוניסטים בבתי הסוהר במצרים. רק פעם אחת התערב כרושצ'וב למען שני מנהיגים קומוניסטים שהיו כלואים במצרים, וגם זאת הציג כבקשה אישית.

הוא הדין לגבי עניינים דתיים. הרוסים בימיהם של כרושצ'וב וברז'נייב לא ביקשו מעמי ערב לפגוע בדת המוסלמית או בכוהני הדת שלהם, או לכפות חינוך חילוני וכד'.

להיפך, כדי למצוא חן בעיני ידידיהם הערבים התאמצו הסובייטים להוכיח, שבארצם לא רק שאין רדיפות נגד הדת המוסלמית, אלא נותנים להם לחיות על פי דתם, תרבותם ואורח חייהם מדורות.

בדרך כלל התאמצו הרוסים להרבות לידידיהם החדשים במזרח התיכון, שאין סתירה בין האיסלאם לבין המרכסיזם-לניניזם. לכן אפשר להיות מוסלמי מאמין וגם קומוניסט טוב. ראיה לדבר — המצב הקיים ברוסיה, שם ניתן למוסלמים חופש פולחן, והם נאמנים למשטר הקומוניסטי.

והעיקר, הסובייטים הוכיחו לידידיהם המוסלמים, שאין בכלל בדעתם להתערב בחיים הפנימיים של הארצות השכנות והידידותיות להם. עובדה — רוסיה אינה מתערבת לטובת המפלגות הקומוניסטיות בארצות השכנות במזרח-התיכון, וכל ארץ קובעת יחסה אליהן לפי הבנתה ורצונה החופשי.

גם במתן עזרה כלכלית, לא העמידו הרוסים תנאים לעמי ערב, כמו שעשתה ארצות-הברית. כזכור, העמידו האמריקאים תנאים למצרים בעת המשא-ומתן על עזרה להקמת סכר אסואן. התוצאות היו: נאצר עשה את עסקת הנשק עם צ'כוסלובאקיה בברכתה של מוסקווה, והרוסים עזרו לו להקים את סכר אסואן ללא תנאים.

הרוסים ממשיכים בכיוון זה עד היום. עיראק הסוציאליסטית, שבה שולטת מפלגת ה"בעת" כמו בסוריה, היתה קשורה לגמרי ברוסיה. במלחמתה עם איראן היתה זקוקה לעזרה רבה מבחוץ, היא מקבלת כיום סיוע גם מארה"ב וכצרפת. בכל זאת, לא הפסיקו הרוסים את עזרתם לעיראק והם ממשיכים להתחרות במערב על השפעה בארץ הזו. גמישות זו מצד הרוסים סייעה להם להחזיר למזרח-התיכון ולהשפיע על כמה ארצות ערב. ארה"ב וארצות מערב אירופה עמלו קשות כדי להחזיר חלק מארצות ערב להשפעתן. אך אם הצליחו להתחרות עם הרוסים בכמה מהארצות האלה, הרי זה מפני שלמדו בהמשך הזמן לנהוג ביותר גמישות.

האם תשפיע הרוסיפיקציה על היחסים עם ארצות מוסלמיות?

בימינו אלה אנו עדים לחידוש האיבה בין חצי הסהר והמגל. מצב דברים זה מדאיג את השלטונות ברוסיה, כי הליבראליזם שנהגו כלפי המוסלמים בענייני דת וחינוך גרם לתחיית האיסלאם והדירת קיצוניים להנהגה הרוחנית, דבר העלול להביא לידי התנגשויות עם המשטר. ואידך גיסא, אם השלטונות יכבידו את אוכפם על המוסלמים, עלול הדבר להעיב על היחסים עם ארצות ערב בצפון וצם ארצות האיסלאם בכלל.

התרופה שמצא מיכאיל גורבאצ'וב למכה הזאת, היא חיזוק הרוסיפיקאציה ברפובליקות המוסלמיות שבדרום רוסיה. קשה לדעת אם הרוסים יתפשרו בכך, או שיעשו גם הגבלות בענייני דת וחינוך. בשאלת השאלה, האם נעמוד בקרוב בעקבות כך בפני הצטננות היחסים בין רוסיה והארצות הידידותיות שלה במזרח-התיכון?

כל נשכח, שבארצות ערב הסוציאליסטיות, המנהיגים הם דתיים. הם משתתפים בדרך כלל בתפילות יום שישי ובחגים. הם מכבדים את כוהני הדת, זאת אפילו בארצות קיצוניות שבהן שולטת מפלגת ה"בעת", כמו סוריה ועיראק. האם חיזוק הרוסיפיקאציה ברפובליקות המוסלמיות כהווה סיכן להתערבות גם בענייני דת וחינוך בקרב המוסלמים ברוסיה?

קשה להתנבא כיצד יפול דבר בעניינים אלה ברוסיה. יש אומרים, שאחרי הליבראליזציה של גורבצ'וב ברוסיה קשה יהיה לו לשלוט ביד חזקה ברפובליקות המוסלמיות. הרוסיפיקאציה היא שלב נסיון לבדוק את תגובת המוסלמים ברוסיה. אך אין זה מוכיח שגורבצ'וב מוכן להתערב אצלם בענייני דת וחינוך, כי גם הוא לוקח בחשבון את ההשלכות העלולות לבוא בעקבות כך ביחסים עם ארצות המזרח-התיכון.

*) אלכסנדר בניגסן, שאנטאל למרסייה-קלקז'יי, הסופי והקומיסאר, הוצאת סוי, פאריס, 1986 עמ' 315.

לפרשת השבוע — פנחס

ושם איש ישראל המוכה

מאת הרב חיים פרדס

ושם איש ישראל המוכה אשר הוכה את המדינית זמרי בן סלוא, נשיא בית אב לשמעוני (כ"ה, יד). ומפרש רש"י על פי מדרש תנחומא שם אות ב': במקום שייחס (הכתוב) את הצדיק לשבח (כמו שנאמר שם בפסוק יא: פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן), ייחס את הרשע לגנאי (שנאמר: זמרי בן סלוא וגו'). והנה, נושא זה של יחוס אבות לגנאי או לשבח, לחיוב או לשלילה, עניינו הוא התורשה הנפשית-הנשמתית של התבונה השכלית, המעלות, המידות והמעשים הטובים, העוברים מאבות לבנים ומדור לדור, וכן להיפך, במדות מגונות ובמעשים רעים. נושא זה נזכר פעמים רבות בדברי חז"ל, ונדון על ידם לעומקו.

במסכת תענית דף ל"א, א שנינו בברייתא, בנוגע לבנות ירושלים שהיו יוצאות וחולות בכרמים בחמשה עשר באב וביום הכיפורים: תנו רבנן, יפיפיות שבהן מה היו אומרות, תנו עיניכם ליופי, שאין האשה אלא ליופי. מיוחסות שבהן מה היו אומרות, תנו עיניכם למשפחה, לפי שאין האשה אלא לבנים, וזאת, משום שייחוס אבותיה המשפחתי של הבת, במידות נאות, במעשים טובים, בלשון נקיה ובמחשבה נכונה, עובר דרך אותה הבת גם אל בניה אחריה לדורות הבאים. ובמסכת מגילה י"ב, ב שאלו בגמרא בנוגע למרדכי: קרי ליה יהודי (באסתר ב', ה: איש יהודי היה בשושן הבירה), אלמא מיהודה קאתי (כלומר, כי מרדכי בא משבט יהודה). וקרי ליה ימיני (שם: איש ימיני), אלמא מבנימין קאתי (כלומר, משבט בנימין. ואם כן, ישנה כאן סתירה באותו פסוק עצמו. ותירצו שם:) אמר רב נחמן, מרדכי מוכתר בנימוסו הוה. ומפרש בגיליון שעל הגמרא שם: מוכתר בנימוסו (פירושו:) מוכתר (ומעוטר) בשמות נאים ובמעשים נאים ובטכסיסי מלכות, ולכן קורהו (הכתוב שם) על שם יהודה, שהיה חשוב מכל השבטים ויצאו ממנו מלכים (אף שמרדכי היה משבט בנימין ולא משבט יהודה). ונראה, כי מכל מקום באו לידי ביטוי מפואר בדמותו של מרדכי, מעלות, מידותיו ואופיו המלכותי של יהודה, שהיה אחי אביו של מרדכי, בנימין בן יעקב.

וכמה חמור הוא הפגם המוסרי ביחוסו של אדם, למדנו בברייתא שבמסכת כתובות כ"ח, ב: אחד מן האחין שנשא אשה שאינה הוגנת לו, באין בני משפחה ומביאין חבית מליאה פירות ושוברין אותה באמצע רחבה (של העיר), ואומרים, אחינו בית ישראל שמעו, אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו, ומתייראים אנו שמא יתערב זרעו בזרענו, בואו וקחו לכם דוגמא לדורות שלא יתערב זרעו בזרענו. נמצאנו למדים מכאן, כי פגמה וחסרונותיה של האשה שאינה הוגנת, עוברים גם אל בניה אחריה. ועל כך מכריזים בני המשפחה ואומרים: מתייראים אנו שמא יתערב זרעו בזרענו. ואם כי נראה ממ"ש הרמ"א בהגהתו לשולחן ערוך "אבן העזר" סימן ב' סעיף א', כי אותה אשה "שאינה הוגנת" היא אשה האסורה לו בנישואין על פי ההלכה, כגון שיש בה חשש של ממזרות וכיוצא בזה — ייתכן שגם בפגם שבמידות ומעשים, היו מרחקים אותו בני משפחתו. וכך נוכל להבין את מה שאמרו במס' קידושין ע"א, ב, בעניין סימניו החיצוניים של הייחוס העצמי-הפנימי של האדם: כי הא דבדקי בני מערבא (כלומר, שכך היו בודקים את האדם ועומדים על טיבו ועל אופיו בארץ ישראל), שכאשר היו שנים ניצים ורבים זה עם זה, אזי הראשון מביניהם שהיה פורש מן המריבה והכובש את יצרו ושותק, היו אומרים עליו, כי הוא המיוחס יותר מביניהם, בטהרת ייחוס אבותיו ובאצילות נפשו ומידותיו. אמר רב, שתיקותיה דבבל היינו יחוסא. כלומר, כי בבבל היתה מידת השתיקה שבמשפחה, סימן ואות לייחוסה, לצניעותה ולפשטותה, כדי שתהיה ראויה להתקשר עמה בקשרי חיתון ונישואין. שכן המידות השורשיות הטובות שבדורות הקודמים, מתנקזות הן בטהרת אצילותן ובזוך עדינותן אל עומק נפשם של הדורות הבאים, ובאות לידי ביטוין המפואר במידת השתיקה, השלום, האהבה והנחות שבין האדם לחברו.

אמרו חכמים במסכת בבא-מציעא פ"ה, א, בעניין הקשר הגנטי הנשמתי לתורה ולתלמודה: כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שנאמר (בישעיהו נ"ט, כא), ואני זאת בריתי אותם וגו', לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם. שכן קביעות ונטיעת שלושה דורות של תורה קובעת ברית של הבטחה וודאות משמים, כי "לא ימושו מפיך, מעתה ועד עולם". וכך מסביר המהר"ל את המאמר בפירושו שם חלק א' עמ' קמו: כי התורה היא שייכת אל האדם, רק כי אין לתורה צירוף וחיבור לגמרי אל האדם, במה שהתורה היא שכלית ומופשטת והאדם הוא גשמי. אבל כאשר הוא ובנו ובן בנו (תלמידי חכמים), דבר זה (הוא) החוט המשולש, ומורה על כי יש לתורה חיבור וצירוף גמור אליו, ושוב אין כאן סילוק כלל. כמו שהתורה בעצמה, בשביל שהיא (נובעת) מעולם העליון (ולכן) היא נצחית ואינה (עומדת) תחת הזמן, ואין בזה שינוי ותמורה. וכך (ממש), כאשר הוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם, (הרי) מתקשר (הוא) במעלות התורה שהיא מעולם העליון לגמרי, ואין (היא) פוסקת מזרעו (לעולם). עד כאן תמצית דבריו הקדושים של המהר"ל בעניין התורשה המופלאה של תורה, החודרת במפולש אל עמקי מצולות הנפש והנשמה, עד שהיא מתאחדת ממש עם האדם הדבק בתורה ובנצחיותה האלוקית. וכמו שאמרו בעניין זה במסכת בבא בתרא ק"ט, ב: לעולם ידבק אדם (בבואו לשאת לו אשה) בטובים. שהרי משה (רבינו) שנשא (את צפורה) בת יתרו, יצא ממנו יהונתן (בן גרשום נכדו, שהיה לכהן בבית מיכה ופסלו, כמו שנאמר בשופטים פרק י"ז). אהרן שנשא (לאשה את אלישבע אחות נחשון) בת עמינדב, יצא ממנו פינחס (בן אלעזר בן בנו, שקידש שם שמים והחזיר את טהרת מחנה ישראל למקומה ולאיתנה). וכל זאת, אף שצפורה היתה צדקת מופלאה וכולה טוהר וקודש, ואף שסופו של יתרו שחזר בתשובה שלמה וזכה לכל מה שזכה. משום שיסוד האלילות והכפירה שהיו נטועות עמוק בלבו של יתרו באותה שעה, באו לידי ביטויין בנכדו של משה שנעשה כהן במקדש פסלו של מיכה.

אמרו חכמים בשיר השירים רבה ג': עמודיו עשה כסף (שם, ג', י'), זו שלשלת יוחסין. שכן כשם שעמוד הכסף קבוע הוא ונצב על עמדו, כך נשענים הדורות המאוחרים על גבי ועל כתפי אבותיהם בשכל, במידות ובמעשים. וכן אמרו ב"פרקי דרבי אליעזר" פרק כ"ב: משת (בנו של אדם הראשון שהיה צדיק), עלו ונתייחסו כל הבריות וכל דורות הצדיקים. ומקין (שהיה ראש לרצחים), עלו והתייחסו כל הדורות הרשעים. ובילקוט לבמדבר רמז תרפ"ד אמרו: בשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן, סתם הקב"ה פיהם, אמר להם, הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מביאין. ועל כך פירש כאן רש"י, כי כשם שייחס הכתוב את הצדיק לשבח כך ייחס את הרשע לגנאי

העלייה הגרמנית לא"י

מאת אברהם ב. ריבלין

"היקים — 50 שנות עליה", מאת שלמה אראל. הוצאת הספרים ראובן מס, ירושלים. 253 עמוד.

העלייה הגרמנית הגדולה בשנות השלושים של המאה הנוכחית השפיעה במידה רבה ביותר על התפתחותה של ארץ-ישראל, ובייחוד על התפתחות היישוב העברי בה — כמו כל העליות הגדולות של יהודים, החל בעליית תלמידי הגר"א בראשית המאה ה-19, דרך עליות כמו של יהודי תימן בשנת 1948 ושל יהודי עיראק בשנת 1952.

למעשה כלל מחבר הספר שלפנינו עולים לא רק מגרמניה בלבד, אלא גם דוברי גרמנית מאוסטריה ומצ'כוסלובקיה. משלוש מדינות אלו במרכז אירופה עלו ארצה לאחר עליית הנאצים לשלטון בגרמניה ותחילת התפשטותם לאוסטריה (שסופחה רשמית לגרמניה) וכיבוש צ'כוסלובקיה, בערך 100,000 נפש, ובכך הגדילו במידה ניכרת את היישוב העברי בארץ-ישראל. ולא זו בלבד אלא שגם איכות העלייה הזאת היתה לה השפעה רבה להתפתחות חיובית של היישוב בשטחים שונים — בעיקר מבחינה כלכלית ותרבותית.

עולים אלה, אף כי לא היו קשורים בחלקם הגדול בציונות לארץ-ישראל, ואפילו לא אמוציונאלית או רוחנית, עלו ארצה מחוסר ברירה: אבל עם הזמן הם השלימו עם המצב ופעלו לפיו. הם אמנם נעזרו בהתאקלמותם בארץ במידה מסויימת על-ידי גופים ציוניים ומקומיים באר"י, אבל למעשה עלו ארצה כמעט ללא גיבור מעשי של ממש ובוודאי לא גיבורי הומרי. עולים חדשים אלה, שבחלקם הגדול היו מסודרים ומבוססים בארצות מושביהם, כהם גם משך דורות לא מעטים, הבינו שכאן עליהם לשנות את כל אורח חייהם ואת מקצועותיהם ופרנסותיהם, והם קיבלו במהירות, וכמעט ללא צירי-לידה ניכרים כלפי חוץ, את שיטת ההסבה המקצועית, שצורה להם להתבסס כאן מבחינה כלכלית. כך קרה שרופאים, עורכי-דין ידועים, מדענים בני מקצועות שונים, הפכו בארץ-ישראל להיות עובדי מלאכת כפיים; אנשים נעשו רוכלים וסוחרים זעירים; אנשי עיר מדורי דורות הצטרפו לקיבוצים הפריחום, גם הקימו מושבים חקלאיים וציירות, לרווחתם ולרווחת הארץ כולה. והכל בחריצות, בשקידה ובסבלנות רבה. הם לא ציפו לעזרה מן החוץ, וגם לא קיבלוה. בידע שלהם ובכשרונם התבססו ועזרו לקידום היישוב בשטחים רבים, ולא פלא הוא שהצליחו במוקדם להעמיד מביניהם אנשי-ציבור פעילים בעלי שיעור קומה שפעלו למען האוכלוסייה היהודית כולה בארץ-ישראל.

מובן הדבר שהתיישבותם של אנשי "העלייה הגרמנית" היתה מלווה גם היא, באופן טבעי, בקשיי התאקלמות לא מעטים ובסבל רב של יחידים פה ושם — שהרי קשה ביותר היתה לבאים מגרמניה, כמו מכל יתר הארצות השונות, להסתגל לחיים הקשים בארץ ישראל. אבל כלפי חוץ כמעט שלא היתה התלבטותם מורגשת. רק לאחרונה הביעו כמה מראשוני אותה עלייה בעיתונות את דעתם השלילית על יחסם של אנשי היישוב הוותיקים כלפי ה"יקים" התמימים שהיו שונים בהתנהגותם באותם ימים ראשונים של עלייתם. עצם הכינוי "יקה" היתה שלילית בראשונה — אבל לאור המציאות הפכה כלה זו להיתכית ביותר, ל"תואר" שאין להתבייש בו. באוזני שמעתי את פנחס רוזנבליט (לאחר מכן: רוזן), כאשר שימש חבר מועצת העירייה של תל-אביב בטרם קמה מדינת ישראל עונה לאחד החברים במועצת העיר על יחסם של אנשי היישוב הותיקים כלפי ה"יקים" כאשר זה התלוצץ עליו כי אינו עונה בחריפות יתר לאחד מיריביו שהתקיף אותו באומרו: "אני יקה, כך אני נוהג תמיד ולא אשנה את מנהגי". "אני יקה" אמר כמעט בגאווה, ולא היה איש שקיבל את "הודאתו" זו בלעג.

אין ספק שעלייה זו תרמה ביותר להתפתחותה של ארץ-ישראל והיישוב העברי בה — המחבר מוסר בספרו זה פרטים רבים, הן על שורה קטנה של אנשים מבני העלייה הזאת, הן על פעולותיהם, כמו ארתור רופין, שלמעשה עלה מגרמניה שנים רבות מאוד קודם לכן (בשנת 1908), פנחס רוזן (רוזנבליט) ופרופ' שמואל (הוגו) ברגמן, שאף הם עלו ארצה עוד קודם לכן (הראשון בשנת 1931 והשני עוד בשנת 1930), פרופ' ארנסט סימון, פרופ' גרשום שלום, פרופ' מרטין בובר, ד"ר עוזיאל קרליבך, ועוד, וכן על שתי נשים ילידות גרמניה, אשר להן הקדיש המחבר פרק מיוחד: רחה פרייאר וסנטה יוספטל.

הדברים מעניינים וניכר שהמחבר השקיע עבודה רבה בספרו. לא מובן על שום מה מצא לנחוץ להוסיף בו פרטים שוליים שאין להם קשר כלשהו בעיקרון לעלייה ממרכז אירופה — כגון פרק לא קטן על מספר הסטודנטים באוניברסיטה העברית בירושלים מאז ייסודה ועד זמן חיבור הספר הזה, ולא רק על הסטודנטים מארצות מרכז אירופה, אלא מספרם הכללי במוסד זה בכל שנה ושנה (עמודים 55 ו-56), או פרק מיוחד על התפתחותו של הטכניון בחיפה, מספר מסיימי המוסד הזה ואפילו רשימה של תורמי כספים לטכניון וסכומי תרומותיהם (גוביניהם, דוכני, אף לא אחד מגרמניה).

ועוד חיסרון בספר: עלייה חשובה זו של יהודים מארצות מרכז אירופה לארץ ישראל איננה הראשונה. קדמה לה עלייה לפני מאה שנים בדיוק, בשנות ה-30 של המאה ה-19. כמובן היתה זו עלייה קטנה בהרבה, אבל בחשיבותה ההיסטורית אינה נופלת במידה רבה מן החשיבות של העלייה הגרמנית במאה ה-20. היו אלה יהודים טובים מגרמניה ומהולנד שעזבו בתים מסודרים, בגילה ועלו ארצה, שלא בכפייה וללא סיבה נראית לעין, פרט לשאיפתם להיות בארץ הקודש. הם יסדו את השכונה העברית המייחדת הראשונה בירושלים (מבחוץ החומה) שכונת "בתי מחסה" המשופצת היום; הם פיתחו מחדש ההרושת (את מהנהג הכוח לסחיבת קמה לכמן יהודי ירושלים, אשר הקים סר משה מונטיפיורי, הפעיל ר' מתתיהו אלבה (יליד המבורג), וכל זאת באמצעים המועטים שעמדו לרשותם באותם ימים. אחד מאנשי העלייה הזאת, הרב יהוסף שוואר"ץ, בוגר אוניברסיטת וירצבורג, הירבה ידע על ארץ-ישראל בעולם כולו בספריו שכתבם עברית ותורגמו בזמנו לגרמנית ולאנגלית. הקדשת פרק מיוחד על עלייה "גרמנית" ראשונה זו במאה הקודמת, שהיתה מורכבת מעולים מגרמניה ומהולנד (והם שייסדו בירושלים את "כולל הוד", ראשי התיבות של הכלים הולאנד ודייטשלאנד), היתה מוסיפה רבות לספרו זה של אראל, שנושאו — כאמור בהקדמה — היא תרומת יהודים דוברי גרמנית להתפתחות היישוב העברי בארץ-ישראל ולהקמתה של מדינת ישראל.

הנתרן וצרות הקיום /

מאת בת שלום

רעיונות פילוסופיים ופסיכולוגיים עמוקים הוצגו במאה ה-19 בצורה של רומן אהבים או רומן משפחתי. בשנות ה-80 של המאה העשרים, ההפראה העלילתית היא שונה. כדי להעביר רעיונות מופשטים לקוראיך — עליך לכתוב בלש או עלילה שיסוד המתח חזק בה. כך אכן נהג ווקר פרסי בספרו: "פינדרוס אגאמוס" או "הסמינת מוות".

השאלה המעניינת את פרסי באמת היא האם יצליחו העולם המתורבת והערכים ההומניסטים לשרוד במציאות הרצחנית, הטכנולוגית, המכביסטית של דורנו. אבל כדי שהקהל הרחב יסכים להתמודד עמה הוא רוקח עלילה המתרחשת בשנות ה-90 (כלומר בעוד כמה שנים) במדינת מיסיסיפי שבארצות-הברית, באיזור הסמוך לכור גרעיני.

ד"ר תום מור, הגיבור, חוזר הביתה למחוז פליסיאנה (תרגום השם פירושו: אושר, עליזות), אחרי שנתיים בהן היה כלוא בבית סוהר פתוח (כיסוב בלא מעשיתו "בארץ") באלכוהול באשמת מכירת כדורי מרץ הרגעה למטופליו שלו. היה זקוק לכסף, מתבצל הפסיכיאטר, שבכספם של החולים מיהר לקנות אלכוהול.

בפתח הרומן ד"ר מור הוא כבר אחרי טיפול גמילה מוצלח, אלכוהוליסט לשעבר, הפותח מחדש במרץ ובהתלהבות את הקליניקה הפסיכיאטרית שלו.

הצרה היא שאין אדם בפליסיאנה הזקוק לטפלת הפסיכיאטר ולסיית הפרוידיאני שהוא יודע להעניק. כל הפציינטים לשעבר, מגלה ד"ר מור, נראים כאילו השתחררו מבעיותיהם, מפחדיהם, תסביכי האשמה הישנים שלהם והתמוטטויות העצבים. הוא משוחח עם רבים מהם ונדהם לגלות שכולם מרוצים, עליזים, ומפגינים חוסר דיכוי, שסוזיות ושביעות רצון מלאה מחייהם.

מה קורה כאן?

פרסי מצליח לבנות, פרט אחר פרט, אווירה דחוסה של מתח פסיכולוגי. ד"ר מור שלו הופך לבלש חובב. מצרף פרט אל פרט, פרט כולו לתחושה הסיפוית הבלתי מובנת שמעוררים בו בני העיר. "לוסי ליפסקומב", רופאה מומחית למחלות מידבקות, מצטרפת אל פרוייקט הבילוש המחקר שלו.

יחדיו — פותרים השניים את התעלומה. אספקת המים המרכזית של פליסיאנה עוברת דרך מפעל הסינון הנמצא בשטחו של הכור הגרעיני הסמוך, ובתוך מפעל הסינון מוכנס לתוך המים נתרן, יסוד מתכתי אלקלי בלתי רעיל, המשפיע על העצבים לטובה ומצליח להרגיע פחדים וכעסים.

מי מכניס את הנתרן למים? אילו היה זה מותחן בלשי רגיל, היה ד"ר מור חושף את הנבלים ובזה נגמר הסיפור. אלא שמטרותיו של ווקר פרסי אינן בלשיות. הוא בחר כאמור בסגנון הבלש רק כדרך שכורה בחור בבשל מרתק או כבדר כדי להעביר באמצעותו מוסר השכל.

תוך כדי חיפוש האחראים להוספת הנתרן למים (מה שמזכיר את הויכוח האקטואלי סביב הפלואורידיציה של המים, תוספת פלואור למי השתייה של כל התושבים כדי להגן על השיניים מפני עששת) — שואל ד"ר מור את עצמו: מה נורא כל כך במצב הזה? איזה נזק גורם הנתרן לאנשי פליסיאנה? הרי הם רגועים ושלווים יותר מאז החלו לשתות את המים הנתרניים. או אולי להגיע לעניין ולא לעורר מהומה סביבו?

ואכן יגיע הזמן, אומר הסופר פרסי, באמצעות גיבורו, שהמדע והטכנולוגיה יאפשרו לאנושות להיות פחות כאשר אנושית. בני האדם יוכלו להחליש שהם מעדיפים קיום תת-הוכני, בלי כל ה"צרות" של מצפון ובחירה חופשית, התסביכים ובעיות נפשיות או מודעות עצמית מלאה. מוסיפים איזה סם למי השתייה ומיד הופכים את כולם לעליזים, חסרי דאגה, מסוממים קלות.

ב"עולם אמיץ נפלא" מתאר אלדוס האקסלי את אנשי העתיד הנוטלים מפעם לפעם גלולה המשחררת אותם מכל המתחים והמועקות. ווקר פרסי מתמודד עם אותה הבעיה הפילוסופית. בסופה של התלבטות מחליט גיבורו, ד"ר מור, שלהיות מודע לבעיות הקיום, אפילו לצרות הקיום, עדיף מפני האלטרנטיבה. הוא חושף את התגלית וגורם לכך שהמדען שהוסיף נתרן למים יתפס וייענש.

חידת החללית ששקעה במצולות

"מפינדרוס אנדרומידה" — סיפורה של חבורת מדענים במעבדת מחקר תת-קרקעית המנסה לנטרל אורגניזם מסמפי כן שחדר אל כדור הארץ ומסכן את חיי כל האנושות (בעין איידס של המלל החיצון) — זכה מיכאל קריכטון לפירסום עולמי. ספריו תורגמו לשפות רבות, הוסרטו לקולנוע ולטלוויזיה והיה רב-מכר גדול.

ב"ספירה" מנסה קריכטון לחזור על הצלחת "אנדרומידה", לפי אותו מתכון: שליש מדע, שליש מדע בדיוני ושליש מתח. הפעם יש לנו עסק לא עם אורגניזם מסתורי אלא עם גוף מתכתי מסתורי, הקבור עמוק מתחת למימי האוקיינוס ומשדר כוח איתות וצנוצים. מי שקרא את "עשרים אלף מיל מתחת למים" של ז'ול ורן, יכול להיות את אחד ממקורות ההשראה של קריכטון בספרו החדש. ב"ספירה" — גיבורת התעלומה איננה צוללת אטומית א"א... חללית שקעה במצולות לפני שלוש מאות שנה.

עד שמתגלה פתרון החידה עובר הקורא עם גיבורי הספור, חבורה של מדענים "צוללנים", הרבה הרפתקאות תת-ימיות. את הפסיכולוג נורמן ג'ונסון, גיבור המותחן, מסיעים שלטונות ארה"ב אל שדה תעופה סודי בדרום האוקיינוס השקט.

ג'ונסון ועמיתיו יורדים כאמור למצולות, ואחרי תיאור מדעי-טכנולוגי מדוייק של שיטות החקר במים העמוקים בימינו, הם מגיעים אל שונית האלמוגים העשירה את האותות המסתוריים.

השונית מקיפה כאמור חללית טבועה. בדיקת גיל האלמוגים (שוב תיאור מדוייק של שיטות מדעיות) מגלה שהאירוע התרחש במאה ה-17.

מה חיפשה החללית במרוד הארץ לפני שלוש מאות שנה? מדוע נבחר דווקא פסיכולוג לפתרון התעלומה? — שאלות אלה נשאיר לקורא הספר שיצא בהוצאת קוקי. כשמדובר במותחן — לא הוגן לגלות את הסוף.

יחד עם זאת, שימו לב לתפניה החוזרת על עצמה. עלילות ספרותיות, הרהורים פילוסופיים, אפילו אינפורמציה מדעית — נמסרים בימינו לציבור הרחב באמצעות הז'אנר של המותחן והבלשי. האם הסבלנות לרומנים הארוכים והכבדים נוסח פרוסט, ג'ויס, דוסטויבסקי או תומאס מאן — אבדה לנו כליל?

התנועה הדתית־לאומית — שנה לאחר הוועידה: חשבון נפש

בשבוע הבא תתכנס ועידת התנועה הדתית־לאומית למושב אידיאולוגי, כשעל הפרק, הפעם, נושאי חינוך, כלכלה וחברה. המושב הזה יציין שנה לוועידה הראשונה של התנועה הדתית־לאומית, שקדמו לה המיפקד והבחירות הפנימיות.

שנה הוא פרק זמן מספיק לחשבון־נפש ראשוני, האם אכן עלתה או עולה התנועה הדתית־לאומית, על דרך המלך. בחרנו בשלושה המייצגים מרכיבים במחנה הדתי־לאומי לענות על שאלה זו: עורכת בטאון „הקיבוץ הדתי" — „עמודים", יזרעאלה כספי, בת קיבוץ טירת־צבי; הממונה על מחוז הדרום במשרד החינוך והתרבות, איש החינוך הוותיק, עמרם מליץ; מאיר הרנוי מקדומים, ממקימי מצ"ד לשעבר ומועמד המפד"ל לכנסת ה־10.

לשלושה הוצגו ארבע שאלות זהות ומתשובותיהם ניתן להסיק כי המלאכה טרם הושלמה. השאלות שהוצגו היו:

1. האם ציפיותיך לשיקום התד"ל התגשמו? (אם לא, במה?)
2. הכיצד תסביר/י שלמרות תהליך הדמוקרטיזציה המופלגת שעברה התד"ל, אין הדבר משתקף בסקרי דעת הקהל?
3. האם את/ה עדיין מצדד בהמשך קיומה של ממשלת האחדות הלאומית למרות המחיר הכבד שהתד"ל משלמת בתחומי החינוך הדתי וה־התנחלויות?
4. האם יש מקום לבחון השתלבותה של התד"ל באחד הגושים הגדולים או במסגרת כלל־דתית?

יזרעאלה כספי:

לשמור על הייחוד ולקרב את הקצוות

1. למען האמת לא עסקתי הרבה בנושא, כך שלא היו לי ציפיות רבות. התחלתי להתעניין אחרי שראיתי ונוכחתי לדעת כמה חשוב ענין שיקום המפלגה לחלק מן החברים בקיבוץ הדתי. הציפיות שהיו לי, שהמפד"ל תהא שוב מפלגה חזקה, בה אנשים השואפים למטרה משותפת — לא התגשמו. הדברים בלשו בשלא יכלו להגיע להסכמה בעניין שיתוף נשים במועצות דתיות, ובעניין שירות לאומי או צבאי של בנות ובנים.

2. ההסבר שלי לדעת הקהל הוא, שכל העניין המפלגתי אינו מעניין את הציבור. הקהל, לדעתי, אינו מחפש אתגרים לאומיים מיוחדים שבשבילם הוא צריך מפלגה. התיישבות, למשל, או חינוך דתי אינם היום דבר שמפלגה נלחמת עליו. ההתיישבות השיתופית בכלל אינה מרגישה את המפלגה. משרדי השיכון, החקלאות, התעשיה, החינוך, הסוכנות היהודית וכו', הם המטפלים היום בבעיות של יישובים, ולא מרכז של מפלגה.

נראה לי שאת רוב הקהל, זה שעל דעתו מדברים, מעניין רק מה שנוגע לו עצמו — עושרו, רווחתו, אופן הבילוי שלו, היכן יבלה חופשותיו, מה עוד ירכוש לעצמו. תרומת הפרט למען הכלל איננה משחקת כאידיאל.

את מי מעניין היום התיישבות? את אנשי א"י השלמה שהם קנאים לנושא, או את אלה שמחפשים מקום יפה לנוח עם בית פרטי, איכות חיים ורווחת הפרט. קהל כזה אינו מתעניין כל כך במפלגה. פעם אנשי המפד"ל, אלה שאני מכירה אותם בקרוב מהקיבוצים שלנו וכמותם אנשי מושבים ורבים בערים, שאפו להקים יישובים מיוחדים, חברה אחרת שבמרכזיותה עבודה עצמית, שחיה בעמל כפיה, שמחפשת דרך לשוויון בין בני אדם, שחותרת לתרבות יהודית בארץ־ישראל. פעם דיברו על בעיית החינוך הדתי־לאומי ונלחמו להשיגו. היום אלה המזוהים כמפד"ל שולחים את בניהם לישיבות ובנותיהם לאולפנות, החינוך מסתגר ומקוצץ, והחינוך הדתי־לאומי המשותף לבנים ובנות הפותח דרכים לכולם נשאר נחלת הקיבוצים הדתיים בלבד, וכל דרכה של תנועת „תורה ועבודה" מתי מעט לדברים אחרים חשובים יותר בעיני האנשים.

3. איני מבינה מה המפד"ל משלמת בתחומי החינוך וההתנחלויות? אני חושבת שאילו היו למפד"ל עוד כמה ח"כים ושרים אשר פרשו ממנה להקים מפלגות אחרות, היתה יכולה לקדם או למנוע כל מיני נושאים שעולים חדשים לבקרים על סדר יומנו וגורמים לחוסר יציבות ולבלבול אצל אזרחים רבים.

המפלגה צריכה לסכם לעצמה מה חשוב לה ולבוחריה ולהתרכז סביב נושאים עיקריים שעניינם במדינה הציונית תוך שמירה על דרך חיים על פי התורה, לדאוג שכל אורח שומר מצוות יוכל לחיות כאן בביטחון כל ימיו, וזה כולל את החינוך, הרווחה וכו'. ואיני רואה הבדל גדול אם הממשלה היא של „אחדות" או של רוב למפלגה אחת.

4. אני מקווה שבכל זאת תתעשת המפד"ל ולא תיבלע באחד הגושים הגדולים, כי מקומה באמת כ„לשון מאזניים בין קטבים". יש לה תפקיד להוכיח שאפשר להיות אזרח מן היישוב, עובד, משכיל ושאוה ויחד עם זאת שומר ומקפיד במצוות. המסורת היהודית צריכה להיות דרך חיים אמיתית שאפשר לחיות בה בכל עידן. צריכה להיות מציאות כזו שבה יש זכויות שוות לנשים אם הן רוצות לקחת חלק פעיל ולהשפיע בעיצוב החברה הסובבת; מציאות שבה חובות שמטילה המדינה על אזרחיה כמו שירות בצה"ל, בזמן שנקבע לפי חוק, מחייב את כולם, ואין הפרדה בין חייבים ו„פטורים" משום סיבות התלויות בדת ובמסורת.

לאור המצב היום, עם התגברות החרדים והגברת עוצמתם הגורמים למצב של כאילו שני סוגי ישראלים גרים בארץ — זהו בדיוק מקומה של המפד"ל כשהיא גדולה חזקה ויש ביכולתה לתאם בין דתיים וחילונים, ולקרב את הקצוות, למנוע מצב שבו יש דתיים ולא לאומיים, או לאומיים ולא דתיים, והכל זכאים לכל ההטבות הניתנות לאזרח מבלי לשאת באופן שוה בעול. לשם כך, למושב הבחירות, צריך ציבור בוחרי המפד"ל ראשית כל להתרכז סביב רעיון משותף מאחד, ושנית מנהיגות צמרת ומובילה למטרות אמיתיות, שיובילו את אנשיה ואת הנוער הצעיר, שבעצם מתחנך בתוכה. משום כך נראה לי שיש מקום לחזק ולהמציא ייחוד למפד"ל ולא לבטלה בתוך גוש גדול זה או אחר.

עמרם מליץ:

התחלנו בכיוון הנכון ויש להמשיך בו

1. הציפיות היו כמו לכלל עם ישראל. ציפיתי שהשיקום יבטל את הסיעות, או לפחות את הסיעות הקיימות ויעזור לבניית ארגון מחודש של המפלגה, גם אם הארגון יהיה מבוסס על סיעות חדשות.

ציפיתי שההליכים הדמוקרטיים הראשונים ייושמו, בפועל הם היו חלקיים. אנשים נבחרים עדיין לפי מפתח סיעתי.

ציפיתי שבעיית העדות, בזכות השיקום, תמצא את פתרונה. התברר לי שהאמת מרה עד מאד. המתח העדתי, ריחף בחלל הוועידה וממשיך לחלחל כזרם תת־קרקעי. הרוצה הוכחה ינתח את תוצאות ההצבעות בוועידה.

קיוויתי שוועדת יגר תמשיך לסייע במימוש יעדיה בפועל, אך הוועדה „התפוטרה" במשך הוועידה.

נכון הוא שחלו שינויים אחדים בהנהגה אך ליצני הדור מכנים את השינויים כתוצאה של משחק בכסאות מוסיקליים, ודי להכימא ברמיזא.

למרות הכל, התחלנו בכיוון הנכון וחובה להמשיך למרות הקשיים. נצליח, רק אם ניתן סיוע לראשי התנועה לעשות את המלאכה.

2. אם משמעות יותר דמוקרטיזציה של המפלגה היא עצם קיומם של קלפיות הצבעות. באופן פורמאלי, אכן המפלגה עברה תהליך שהוא כביכול דמוקרטי.

באופן מהותי יותר ההצבעות נעשו לא על פי שיקול דעתו של הבוחר כמתחייב מרעיון הדמוקרטיה, אלא על־פי התגבשויות סיעתיות שהכתיבו מראש לבוחרים את דרך ההצבעה.

חובה לזכור, שהציבור הישראלי די חכם ונבון כדי להבחין בין דמוקרטיה לדמוי־דמוקרטיה. המפלגה החלה בתהליכים דמוקרטיים, אך טרם הגיעה למימוש רעיון הדמוקרטיה על כל ערכיו בתוך התנועה.

3. ברשותך, אתייחס לשאלה זו משני היבטים: האחד, כאזרח מן השורה, אני תומך בהמשך ממשלת האחדות הלאומית בשל הישגיה, עד כה, בכלכלה, בחברה ובביטחון השוטף; השני, מנקודת ראות של איש המפלגה הדתית־לאומית. השאלה מניחה שאכן המפלגה משלמת מחיר כבד בהיותה חברה בממשלת האחדות הלאומית דבר שיש לנמקו היטב.

בחינוך: כאיש חינוך איני מרגיש שהחינוך הדתי סובל היום יותר. הקשיים הכלכליים אינם פוסחים על כלל מערכת החינוך ובתוכה גם החינוך הדתי.

אם יש פגיעה במקום כלשהו שאינו ידוע לי, הרי חובה על הנבחרים לא לשתוק כי הדבר בנפשנו.

בתחום הדתי: האווירה הדתית ברחוב איננו מרגיש שבשנתיים־שלוש האחרונות פגעו יותר בדת, ואם היתה פגיעה במסכות הרבנות הראשית, מקורה אינו בממשלת האחדות, אלא בחילוקי דעות ומתחים שבין המפלגות הדתיות.

הציבור הדתי סובל מאי־קיומם של שירותים דתיים ברמה מתאימה כגון: מקוואות, בתי כנסת, שיעורי תורה וכו', דברים שסבל מהם בעבר

מאת שאול שיף

והיום נעשה ניסיון רב לשפרם. היש קשר לממשלת האחדות הלאומית?

בהתנחלויות הבעיה מקורה בחוסר התקציב ולא מתפישה אידיאולוגית שונה. הליכוד מעוניין בהתנחלויות לא פחות מהמפד"ל. האם ממשלה צרה תביא יותר כסף לעם ישראל?

לאור הנ"ל אין מנוס מהמשך התמיכה בממשלת האחדות הלאומית בתנאים הקיימים.

אם הייתי ממליץ לפרוש מממשלת האחדות הלאומית, הייתי עושה זאת משיקולים פנים־תנועתיים. המצב הקיים היום בתנועה מחייב טיפול נמרץ לפני הבחירות, ולכן טוב שנפרוש מהממשלה ונשקיע מאמצינו בארגון הסניפים ושאר חלקי התנועה לקראת היום הגדול המחכה לנו בפתח. אחרת נמצא את עצמנו עם מפלגה מצומקת שספק אם כוחה יעמוד לה בממשלה צרה או רחבה.

4. אם תוצאות הבחירות הקרובות יהיו כפי שהסקרים מראים, לא יהיה מנוס משיקול רציני של ההצעה; הצטרפות היום לאחד הגושים הגדולים פירושה הפקרת הדאגה לדת ולמדינה, למפלגות החרדיות ש"ס או „אגודת ישראל" — תוספת שיש בה סכנה לא רק למפלגה הדתית־לאומית, אלא לכלל ישראל.

חובה על המפד"ל לשקם את עצמה למען העם והמדינה.

המפלגה הדתית־לאומית חיונית לעם, כי היא

ועידת התנועה הדתית לאומית

מושב רעיוני אידאולוגי

כנס שני כ"ז תמוז תשמ"ז, 23.7.1987

הצעות החלטה של הוועדה המתמדת בנושא חינוך

א. יעדים

1. התנועה רואה במעשה החינוכי, גורם מכריע בבנין האומה ועיצוב חיי התנועה ב־מיוחד נוכח משברים הפוקדים חלקים חשובים בחברה בישראל.

2. התנועה תאבק בכל יכולתה למען יוזב החינוך, והחינוך היהודי ציוני בפרט, כיעד עיקרי ומרכזי של מדינת ישראל והעם היהודי.

3. התנועה תשקוד על הנחלת משנתה הרעיונית־חינוכית לדור הצעיר כדי להביא לזקיפת קומתו ההגשמתית, להזדהותו עמה ולהגשמתה באורחות חייו הפרטיים והציבוריים לאור מיים.

התנועה תעמיד את החינוך לערכים אלו כיסוד מרכזי ותשקוד על טיפוח מסגרות החינוך הציוני דתי והקצאת משאבים הדרושים לכך.

4. התנועה נושאת באחריות מלאה לכלל ישראל בבחינת „ישראל ערבים זה לזה".

5. מערכת חמ"ד על כל גווניה ושלוחותיה תחנך בנים ובנות לביסוס חיי הרוח והמעשה על יסודות: יראת שמים, לימוד תורה, קיום מצוות, הזדהות עם המדינה ושמירת חוקיה, צדק חברתי, חיי עבודה ויצירה, יישוב ארץ ישראל, פשטות הליכות והצנע לכת, אהבת ישראל, כבוד אדם, מעורבות בחיי החברה, אחריות כלפיה ונכונות לשרתה, טיפוח חיי הקהילה והצבור דתי לאומי הנושא באחריות ומודע למורכבות מציאות חיינו, פתיחות לערכי הדמוקרטיה, המדע והיצירה האוניברסליים. אלה יהיו ערכים מרכזיים ודפוסי התנהגות מחייבים במוסדות החינוך התנועתיים ובעלי זיקה לתנועה.

6. התנועה תשקוד על העמקת האינטגרציה בחינוך מתוך דבקות באחדות האומה והשלול כל מגמה בדלנית ומסוגרת.

7. התנועה רואה במורשתה של כל קהילה מקהילות ישראל, חלק ממורשת האומה, ותפעל לטיפוח מורשת זו.

8. התנועה הדתית לאומית תפעל בשדה החינוך והתרבות על יסוד דבקות בערכי הציונות הדתית ברוח תורה ועבודה.

דרך זו היא שילוב נאמן של חיי תורה שלמים — תוך פתיחות לחיי יצירה ומדע ותחירה מתמדת לתחיית האומה בארצה והגשמת חזון הגאולה.

9. התנועה תקדיש מאמצים ניכרים ותשומת לב מרובה להנחלת מורשת ישראל, העמקת היניקה ממקורות ישראל הקדמונים והמתחדשים וטיפוח הזדהות עמם — בקרב מערכת החינוך הממלכתי על כל גווניו ומוסדותיו.

פעילות זו תיעשה בדרכי נועם ונתיבות שלום.

ב. חינוך דתי ציוני

1. הוועידה מביעה את הוקרתה ותודתה למרכז לחינוך הדתי ולכל זרועות התנועה העוסקים בחינוך הדתי.

2. התנועה שולחת ברכה להנהלת אגף החינוך הדתי, למפקחים, למנהלים ולכל עובדי ההוראה והפעילים בחמ"ד ולהנהלת האגף לתרבות תורנית ועובדיו על עבודתם המסורה רבת ההישגים המעשית יום יום במערכת החינוך הדתי לאומי על כל גווניו ושלביו.

3. התנועה מציינת בסיפוק את ההתקדמות בחינוך לקיום תורה ומצוות הקיימת במוסדות חמ"ד על כל גווניו השונים ומדגישה את ה־עובדה שחינוך זה מביא חלוצות בנינו ובנותינו למשימות יהודיות ציוניות־לאומיות.

יש להמשיך ולנתב התעוררות זו להגשמת חזון הציונות הדתית.

התנועה תפעל להגביר החינוך התורני בבתי הספר על־פי הצרכים והאפשרויות בכל מקום.

4.א. התנועה רואה בחינוך הדתי־ציוני לכל זרמיו וגווניו חלק אינטגרלי ממערכת חמ"ד, וזאת מתוך הכרה באופיו הפלורליסטי של החינוך הממלכתי־הדתי ואי־פסילה של מסגרות אחת את רעותה.

ב. יש לעודד מעורבות הורים בחינוך ילדיהם ובעיצוב אופיו של בית הספר מתוך הכרה כי חובת החינוך מוטלת בראש ובראשונה על ההורים המצווים ללמד את בניהם תורה.

ג. הקמת מסגרות ייחודיות בחמ"ד לאור רצון ההורים מותנית בשמירה על עקרונות ומטרות הציונות הדתית, באינטגרציה חברתית מלאה ובאי־ערעור והרס של מערכות הקיימות במקום.

5. התנועה תפעל לגיבוש מסגרות ותוכניות הולמות שתאפשרנה לחמ"ד לקלוט כל תלמיד שהוריו מבקשים שיתקבל לשורותיו ויזכה בחינוך דתי, וזאת תוך כדי שמירה על עקרונות החמ"ד.

6. התנועה תעודד ותחזק את הישיבות התיכוניות לערכי הציונות הדתית ועקרונותיה.

7. התנועה תקים ותפתח אך ורק מוסדות חינוך שיעניקו חינוך ציוני־דתי נאמן.

8. התנועה תקפיד על כך שמחנכים במוסדותיה ובאלה הקשורים עמה, יהיו בעלי השקפת עולם ציונית דתית ברורה, הלכה למעשה.

9. התנועה תיזום הקמת רשת שיעורי תורה לילדים, נוער ומבוגרים במסגרות בלתי פורמליות מסביב למוסדות הקהילה בכל אתר ואתר. כמו כן תפעל התנועה להפיכתם של סניפי התנועה למוקד ומרכז שיעורי תורה קבועים.

10. התנועה מחזקת את ידיהן של תנועות הנוער הדתיות־לאומיות — תנועת בני־עקיבא והנוער הדתי העובד — בעבודתן החשובה לחינוך ילדי ישראל ברוח תורה ועבודה.

התנועה קוראת לכל המחנכים במוסדות החינוך הדתי לעודד את תלמידיהם להשתלב בפעילות בני־עקיבא.

ג. עובדי ההוראה ומוסדות החינוך

1. התנועה תפעל נמרצות לקידום מעמד המורה בישראל במישור החברתי והכלכלי. כן תפעל להענקת הכשרה נאותה והשתלמות מתמדת לציבור המחנכים.

2. התנועה תעודד בני תורה ואנשי אקדמיה לראות את עתידם בחינוך על כל שלביו.

3. התנועה תקצה משאבים אנושיים ותקציביים הולמים להכוונת כוחות חינוכיים־חברתיים לפעילות בעיירות הפיתוח ושכונות המצוקה.

4. התנועה תמשיך לעודד ותפתח, בעזרת גורמי חינוך המשתייכים לתד"ל, את מערכת המדרשות ליהדות ולימודי ארץ־ישראל — לנוער ולמבוגרים — המחנכות לערכי תורה ועבודה.

5. התנועה תפעל למתן הכרה אקדמית לבתי המדרש למורים החמ"ד.

6. התנועה תפעל לפתוח את החינוך הטכנולוגי בכל מוסדות חמ"ד לבנים ולבנות לפי צרכי המדינה.

7. התנועה תעודד ותחייב את פעילות המרכזים הקהילתיים הדתיים ותפעל להקמת מרכזים קהילתיים דתיים נוספים ולפיתוחם של מוסדות חמ"ד כמוקדי פעילות קהילתית.

התנועה תפעל לכך שיוקצו משאבים יחודיים לחמ"ד בתחום החינוך הבלתי פורמלי.

8. התנועה תפעל להקמת מגמות לתקשורת במערכות החינוך החמ"ד כדי להכין עתודה מתאימה להשתלבות באמצעי התקשורת במדינה.

9. התנועה רואה בחינוך לאמנות מטרה ממטרות החינוך הדתי. היא מעודדת על כן הרחבת ופיתוח המגמות לאמנויות הקיימות במוסדות חמ"ד ובמכללת „אמונה" בירושלים, ותעשה לפיתוחן של מגמות נוספות.

10. התנועה מחזקת את ידיה של תנועת „אמונה" המקדישה מאמצים מיוחדים ויחודיים לגיל הרך, ותפעל להעמקת משאבים ואמצעים הולמים לפעילות חינוכית חיונית זו.

11. התנועה קוראת לנציגיה במוסדות הממלכתיים והמוניציפאליים להגביר את המאמצים למען הקצאת משאבים הולמים למוסדות חמ"ד וישיבות ההסדר.

12. התנועה תשקוד על טיפוחם/פיתוחם של מוסדות חמ"ד, מניעת קיפוחם והשוואת מעמדם הכלכלי למוסדות ממלכתיים מקבילים. כמו כן תפעל להבטחת הקמתם של בתי כנסת בכל מוסדות החמ"ד.

13. התנועה מקבלת על עצמה להלחם בכל האמצעים הלגיטימיים כדי שינתן חינוך דתי־ציוני לילדי העולים במרכזי הקליטה ובמוסדות עליית הנוער.

14. מליאת המרכז לחינוך הדתי תרכז בכל שלבי מסגרות וזרועות החינוך הציוני הדתי ותהווה את הרשות העליונה התנועתית לחינוך הדתי הלאומי, אשר תעסוק, תברר ותנחה בשאלות מהותיות ועקרוניות.

15. התנועה תפעל לחיזוק והכרת עצמאותו ולהרחבת תחומי פעילותו של החינוך הממלכתי־דתי במשרד החינוך. כמו כן תפעל התנועה למניעת כל פגיעה ארגונית בחינוך הממלכתי הדתי במשרד החינוך.

16. הוועידה מטילה על הלשכה לבחון את המבנה והפעילות של הארגונים והמוסדות הציבוריים הדתיים־לאומיים העוסקים בנושאי חינוך, תרבות, ספורט ונוער, והשירות הלאומי.

מאיר הרנוי:

הציבור מעוניין בדרך מובילה וברורה

1. המלה שיקום, היא מלה בעלת משמעות קשה, שביסודה טמון הרעיון של ניסיון (ו"א מוכמת) להחזיר מצב לקדמותו. הנו ניסיון ארוך־טווח שהבהר בו יודע שאין לו ודאות שיצליח להחזיר מצב לקדמותו — אך הוא גם יודע שללא ניסיון זה של שיקום, אין לו קיום או אין לדבר קיום. כך, שבפועל זוהי מלה אכזרית עם משמעות אכזרית; עצם העובדה שהתנועה הגיעה למצב, שבו יש צורך בשיקום, היא קשה בפני עצמה; ולכן ההולכים בדרך זו יצטרכו לעשות מאמצים רבים כדי לעבור אותה בהצלחה. יש צורך בסבלנות רבה מצד ה„משקיעים" וה„משוקמים" כאחד. לכן, ספק אם תקופה של שנה מספיקה כדי לסכם את שלב השיקום ולשפוט אם יש או אין הצלחה.

דעתי האישית היא שלא הצלחנו עדיין לשקם את התנועה מהמבוכה הקשה שפקדה בתקופה האחרונה בבחירות אחרונות ובאלו שקדמו להן. אני מרגיש שאנחנו עדיין מסתובבים ומתלבטים ואיננו מוצאים את „הנוסחה הגואלת" שתוציא אותנו מהמצב אליו נקלענו. דומה הדבר לחולה שצריך לעבור תהליך שיקום ולאחר תקופה לא קצרה מתברר, שהתהליך אינו מתקדם כראוי וכי הדרך שהלכו בה לא היתה מספיקה לאותה מחלה.

במה מתבטא הדבר? איני רואה שינוי מהותי בתפיסה הסיעתית שהיתה השורש לכל הירידות והמפלות של התנועה. הגישה הזו עדיין קיימת, והיא כנראה ממשיכה לכרסם בנו גם מבלי שנרגיש, או יותר נכון מבלי שנרצה להרגיש. כך, נוצר מצב שגם אלה הרוצים להתרחק ממצב זה, עדיין אינם יכולים לברוח להם לדרך אחרת. אולי זו גם הסיבה שאין לתנועה ולהנהגתה הכוח לקום ולהוביל בתחומי הדת, החינוך, ההתיישבות וכו', זה זמן רב שאנו מובלים ולא מובילים.

איני מזלזל במה שנעשה, אולם אם אני מעמיד את המצב כפי שהוא לעומת מה שנעשה ובעיקר לעומת המאמץ שנעשה אצל החברים, אני חייב להסיק שציפיותי לא התגשמו. מסתבר שאנו עדיין בראשית הדרך ובמאזן ליום השנה לוועידה, התוצאה מבחינתי אינה חיובית.

2. לדעתי יש קשר ישיר בין התשובה לשאלה הראשונה לבין התשובה לשאלה זו. מפלגה מופלגת אינה נוטה לשיקום ... בעתות איזה מונה מכבי ... עמוקה ותהליך מכבי של דמוקרטיזציה אין די בו כדי לשקם אותה.

נראה לי, שכל אותם עשרות אלפים או חלקם, השתתפו בתהליך הדמוקרטי כאשר ציפו לשינוי מהותי בתפישה האידיאולוגית של התנועה ובשינוי מהותי של א.ה שצריכים לייצג תפישה זו. ציבור החברים שהתפקד, וגם כאלה שלא התפקדו, עשו זאת על תנאי שתהיה כאן גישה חדשה וכל זמן שזה לא נראה בפועל החברים אינם מצטרפים כתית, הם עדיין על הגדר. החברים הפוטנציאליים של התנועה הדתית לאומית מעוניינים זה כשנה לשמוע דברים ברורים בכל הנושאים ובכל הכיוונים. הם רוצים לראות הנהגה אחידה המשדרת באופן ברור מסר ברור. כל דרך שיש בה הססנות אינה מקובלת על הציבור. הציבור מעוניין בדרך מובילה וברורה. וזאת, בכל התחומים בנושאים הדתיים ובנושאים הלאומיים וכל עוד שלא נצליח להראות לציבור את הקו הברור, לא תשאר לנו שום דמוקרטיה פנימית.

לכן, לדעתי בסקרים הציבור פשוט מנסה לאותת לנו לחזור אל מסלול המרוצים ולנסות להגיע לסוף עם כל הקושי שבדבר ואז יצטרפו אלינו.

יש לי הרגשה ביסודו שהציבור עדיין מאמין ויושב על הגדר ומעוניין שנצליח בהתמדנו, כדי שיוכל להצטרף אלינו. אין לנו עסק עם ציבור השמח לירידת כוחנו; ההיפך הוא הנכון, הוא מצפה שהתנועה והנהגתה יקומו ויובילו אותו. ציבור חש היטב מתי הדרכנו ברורה לנו ומתי לא, מתי אנו מובילים ומתי אנו מובלים.

יש לכן, צורך בחידוש פני התנועה בדרכה ובהנהגתה.

3. ראשית, אני מצדד בממשלת אחדות לאומית כצורך בפני עצמו. אין לי ספק שאלולא ממשלת האחדות הלאומית, הקיטוב בציבור היה חזק והממשלה תרמה להרגעת הרוחות בציבור. לכן, לדעתי גם מבחינה זו וגם מבחינות אחרות רצוי להמשיך את קיומה של ממשלה זו. פירוקה של הממשלה ישפיע בצורה שלילית על מצב הרוח הכללי בעם.

בעניין המחיר הכבד שמשלמת המפד"ל, נראה לי שהתשובה לכך קשורה שוב לשתי השאלות הראשונות. המפד"ל אינה משלמת מחיר כבד בגלל ממשלת האחדות הלאומית, אלא בגלל העמדות הלאומיות בתוכה. מה הכוונה? אילו היינו במצב שהיינו קובעים דרך ברורה בנושאים הלאומיים והדתיים ומובילים את אותה הדרך, אין לי ספק שהיינו יותר חזקים מבחינת התדמית וכך גם מבחינה מעשית. יש בקואליציה מפלגות קטנות יותר או בגודל שלנו ואיני רואה שהן נפגעות, מפני שיש להן קו ברור בנושאים מסויימים והם יודעים כיצד להוביל קו זה. לכן, אנו חייבים לחפש את השורש בתוכנו ואז יש תקווה שנחזיר עטרה ליושנה.

4. איני חושב שאנו צריכים לצאת ולחפש דרך להשתלב בגוש גדול כלשהו. אנו יכולים להגיע, ואני מקווה שנגיע, לגודלנו הטבעי במקום הראוי לנו בעם, ובגודל טבעי ובדרך ברורה. לא בצורך להשתלב בגוש כלשהו, מפני שגוף גדול האומר דבר ברור משתלב במפה הפוליטית במקום הראוי לו. אני מקווה שהמסר הלאומי שלנו בנושא ההתיישבות, בנושא המדיניות הבינלאומית ובנושאים אחרים שיעלו מדי פעם לסדר היום — יהיה ברור מאד ואז לא נצטרך להתקשט בנוצות אחרים, להיות על יד מישהו או בתוך כיוצא. בנושאים הדתיים יש לנו כיוון ברור ומיוחד, ועל כן, אין צורך להשתלבות. בנושאים המדיניים נבהיר את עצמנו באופן כה ברור וחד יותר ונדאג שמנהיגינו יובילו באותה הדרך וכך שוב אין צורך להשתלב בגוף אחר. אין זה אומר שלקראת הבחירות לא יהיה מקום לקרוא לעם לחזק את הגוש הלאומי שאנו נשאף להיות בין המובילים בו מאחר שאנו נחזיק בידינו שלושה דגלים — דגל שלמות העם, דגל שלמות התורה ודגל שלמות הארץ. כל אחד מהאחרים יכול להחזיק אולי שני דגלים וברובו רק דגל אחד.

באשר לשילוב בין המפלגות הדתיות כולן, יש מקום למצוא דרך לאחד את הכוחות לקידום הנושאים הדתיים ויותר מכך למנוע את הסכנות הצפויות לנו ממפלגות חילוניות כמו מפלגת הצנוזה, הרצאת נגד הציבור הדתי. איחוד כוחות זה אסור שיהיה תוך כדי ויתור על עקרון כלשהו מתוך הדגלים שהזכרתי.

לסיכום, אם כולם יגיעו למסקנה שאנו בראשית הדרך ונתאחד לקראת המסקנה, ייתכן שנצליח להשיב עטרה ליושנה.

חינוך דתי ויעדיו

(השגות להצעות ההחלטה של הוועדה המתמדת של ועידת התנועה בנושא החינוך)

מאת גרשון גרמן

אין לך תחום בו רובצת על התנועה אחריות כה כבירה ואין לך תחום בו המעשים או המחדלים עשויים או עלולים לתת אותותיהם בעתידה של התנועה, בדור העתיד שלה, כבתחום החינוך.

אברהם אבינו זכה שהקב"ה יקיים כלפיו את הבטחת הארץ והבטחת הזרע, עם ישראל וארץ ישראל, משום שהקב"ה העיד עליו: „כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו" (ראה מדרש הגמגן והכללים). „ומקור מצות חינוך במצות צוה נקרו מזה הפסוק מאברהם אבינו זכור" (משך חכמה).

עקרונות היסוד של תנועתנו כרוכים איפוא ב־חינוך בביתנו ובתנועתנו אחרינו.

על צידי הוועידה, כמעצבים עתה את האידיאולוגיה של התנועה בתחום החינוך, מוטלת ערבות הדדית, האם תרצו אחריות קולקטיבית, שמשמעותה שגגתם של יחידים יכול שתעלה זדון לתנועה כולה.

הערכות של כללי המסגרת למעשה השלילי של ה־פרט שבתוכה כיונות על החינוך הלקוי שהמסגרת הנ... לפרט. מביאו לכך מקור בגמרא (סוכה נ"ו ע"ב):

„תנו רבנן: מעשה במרים בת בילגה (=ממשמר הכהנים בילגה היתה) שהמירה דתה והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יוונים. כשנכנסו יוונים להיכל היתה מבעטת על גבי המזבח, ואמרה לוקוס לוקוס (=זאב בלשון יוני), עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק. וכששמעו חכמים בדבר קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה". שואלת הגמרא: ובגללה קונסים את המשמר כולו? ומתרצת הגמרא: כן, כמשל העולם, מה שהתינוק מדבר בשוק, מאביו או מאמו שמע, אם אביו ואמו לא שמעה מאביה שהיה מבזה את העבודה. ולא את אביה ואמה בלבד קנסו אלא אף משמרת הכהנים כולה קנסה. הוה איפוא פגם בחינוך שקיבלה מרים בת בילגה לפני קדושת המקדש ועבודת הקודש. שגגת חינוך זו עלתה זדון למשמרת כולה.

שומה עלינו לבקר, ביקורת קונסטרוקטיבית, את הצעות ההחלטה של הוועדה המתמדת בתחום החינוך כי בנפש התנועה הדבר.

לאיזו דמות נחנך

כמדומה, שהעיקר חסר מן הספר. לא מצאנו בהצעות מה דמות הנערה) אליו אנו מתפללים ומה היצירה (חינוך היא יצירה) אותה אנו מעצבים. אין הדברים אמורים בדמות אידיאלית, בדמות אוטופית, שאינה ניתנת להשגה. דווקא מתוך הכרת הרבגוניות של הציבור הדתי הלאומי, ובעקבותיו מציאות של תפישות חינוכיות ויעדים חינוכיים שונים, על הוועידה להציג אב־טיפוס של הדמות אותה מבקשת התנועה לעצב במוסדות החינוך שבהשפעתה, בתנועות הנוער שלה, בשילוב ובשיתוף בית החבב, בית ההורים.

אב־טיפוס זה, מסיבו ומטבעו, עקב הרבגוניות של... בציבורנו, צריך שימצה כדמותו את מכלולי התכונות הרחבות ביותר שכולנו נוכל להסכים להם וממנו אפשר שייפרדו ויתנו לראשים הרבה לגלויים ואורחותיהם המספיקים. התשתית צריך שתהיה משותפת לכולם, השורש אחד, וממנו ייצא החוטר, הנץ אחד וממנו יפרח הבצר.

הייתי מציע איפוא, את התיאור הבא:

הוועידה רואה את תכלית החינוך דיעלי במעט צביון וגבות, בעלי מידות, שומרי תורה ומצוות שי־קומו ביה בישראל, אשר יתפקו בראשי ובצמרות בחברה הישראלית, כל אחד במסגרתו, במקצועו ובתחומו, לפי מיטב כשרונו והיכולתו שהקב"ה חנו, הוך יכולות להתמודד, לסייע, להשפיע ולהאציל על החברה הישראלית מן האור שביהדות, בראותם את בחירת ישראל ואת תקומתנו וחתירתנו הלאומית בגאולת אבותינו, כביטוי להתגלות יד ה' המובילה לגאולת ישראל השלמה בארץ ישראל.

הגדרה זו רואה חשיבות בהשתלבותו ובהתמצאותו של הצעיר הדתי הלאומי בכל תחומי העיסוק, המקצוע וענפי העבודה השונים ובהטבעת חותמו היהודי עליהם.

„פתיחות" בלתי מסוייגת — סכנה

א. ביעד מס' 5 עושה ההצעה שימוש במלים: „פתיחות לערכי הדמוקרטיה, המדע והיצירה האוניברסליים". ההצעה כוללת „פתיחות" זו במסגרת „ערכים מרכזיים ודפוסי התנהגות מחייבים במוסדות החינוך התנועתיים ובעלי הזיקה לתנועה".

„פתיחות" משמעותה גישה חיובית לאפשרות של קליטה. ה„פתיחות" המוצעת לנו משמעותה דלת פרוצה לרוחות בלתי רצויות של רעיונות וערכים שאינם עולים בקנה אחד עם השקפתנו ואורחות חיינו. מהם בכלל „ערכי... היצירה האוניברסליים"? מה כוללים „ערכי הדמוקרטיה"? האם הם כוללים מדינה פלשתינאית, שהגורסים אותה תומכים יתדותיהם ב„ערכי הדמוקרטיה"? מוצעת לנו „פתיחות" לשטף רעיוני ללא סכרים. שברה של הסנגת הסולרטביות ייצא בהפסד אבדן נתיב החינוך.

הצעתי היא איפוא, להגביל את ה„פתיחות" הן בסעיף זה והן ביעד מס' 8 במלים: „כל עוד אינם עומדים בסתירה להשקפת עולמנו התורנית".

ב. ביעד מס' 9 מציעה הוועדה: „התנועה תקדיש מאמצים ניכרים ותשומת לב מרובה להנחלת מורשת ישראל". וכאילו לא די לנו במחלוקת המשפטית במשמעות המונח „מורשת ישראל" בחוק יסודות המשפט תש"ם — 1980, קפצה עלינו הוועדה בפירוש, בהרחבה או בתוספת ל„מורשת ישראל", בהמשך לאותו סעיף, לאמור: „העמקת היניקה ממקורות ישראל הקדמונים והמתחדשים". מה הם המקורות „הקדמונים" ובמיוחד מה הם המקורות „המתחדשים", שלא נתקררה דעתה של הוועדה עד שהיא קוראת ל„טיפוח הזדהות עמם"?

יש להבהיר, ובמיוחד בתחום רגיש כבתחום החינוך, באופן בהיר וברור למה מכוונים הדברים ולמה אינם מכוונים.

התייחסתי לשתי נקודות עקרוניות בלבד, אך שיש להוסיף גם ניסוח נכון במבנה ההצעות ואף להוסיף דברים שמן הראוי היה שהוועדה תתייחס אליהם באופן ספציפי ומעשי.

עדות המזרח — אתגר לתנועה

מאת מאיר אוזר

מעיון קל בדברי הוגי ומייסדי הציונות הדתית, למדים אנו כי עקרונותיה העיקריים הם: עבודה עצמית ויצירה, יישוב ארץ־ישראל על־פי מצוות התורה, עבודת האדמה הלכה למעשה, מיזוג גלויות ויצירת עם אחד (הרב יהודה חי אלקלעי, אבי הרעיון הציוני), שילוב חול וקודש, קיום התורה בד־בבד עם עבודת כפיים, (הרב צבי הירש קלישר, מאבות תנועת חיבת־ציון) ומציאת הדרכים לשילוב ה־חילוניים ברעיונות התנועה (הגרי"י ריינס, מייסד המזרחי) — במלים אחרות, השתתת החברה היהודית בדרך „שביל הזהב" מלכתחילה ולא בדיעבד, תוך מציאת מכנים משותפים לקירוב לבבות על בסיס סובלני.

עדות המזרח היו דתיות (ייתכן שאפילו בטרם נולדו המונחים הנ"ל). הלכה למעשה על־פי עקרונות אלה, שכונות טובה, סבלנות וסובלנות, קירוב לבבות ולא הקצנה והפרדה, שילוב תורה עם יגיעת כפיים, כבוד ויראה למנהיגות הרוחנית, הכיסופים לישוב ארץ־ישראל שבאו לביטוי בשירה, בפיוט ובתפילה, לבית הכנסת עמד במרכז הקהילה.

חקר המקורים הרבים טרם נבחנה המלה האחרונה בעניין התהליכים העוברים על חברתנו בכלל ועל עדות המזרח בפרט. השינוי המהיר והחריף בדפוסי ההתנהגות המשפחתית, החברתית והתרבותית והשפעתם השלילית על העדה המזרחית בישראל נותנים את אותותיהם בכל. ואולי יותר מכל מוצאים את ביטוייהם ב... בתי הספר.

משבר הערכים, מחד גיסא ההתמודדות הקשה בצרכי חברה רבים ושונים, אבדן האוטוריטה של ההורים תוך פגישה ישירה עם לגיטימציה של חילוניות יהודית, מאידך גיסא, מבלבלים ומובילים למצב של זריקת עול עד כדי אובדן הכל...

עקרונות התנועה, כפי שהומצעו לעיל, הולמים באופן אולי אוכלוסיה זו. לא פלא שבעבר הלא רחוק נמשכו רבבות מעדות המזרח ובמיוחד מיהדות מרוקו, הגדולה מבין העדות בארץ, לתנועתנו, בה מצאו את שביל הזהב; תנועה דתית, לא קיצונית, לא מחוקה המשלבת לימוד־תורה בחיי מעשה, קירוב לבבות, סבלנות וסובלנות.

התנועה, לעומת זאת, לא ידעה לשמור על נכסי צאן ברזל אלה, לא השכילה לחזק את המכנה המשותף עם עדות אלה, שהיו ברובם כולם דתיים ולפחות מסורתיים. היו וישנם הנותנים פתרונות שטחיים וזולים לקשר זה, „קנו" ומשכיחים „לקרבות" את אוכלוסית עדות המזרח, במחירים חומריים, וויוך שבדרך זו יפתרו את הבעיה.

העצמת של אלה להיזורים נבעה ממצוקה כל־כלית ונתמסה בדעת עסקנים מסויימים לעיקר וכי מסרה... אולם „העשייה הקרה", הרציונאלית, לא הסיגה לטווח רחוק פתרון מהותי, שכן באמור לא היה כל נסיון אמת להתמודד עם קליטה ערכית עמוקה ואמוציונאלית. הקשר השטחי שנוצר לא החזיק מעמד לזמן רב. לא העמיק שורשים וכל רוח נושבת הצליחה לטלטלו ולעקרו.

תוך תקופה קצרה החלו בקיעים בקשר ובזיקה לתנועה. מהר מאד גילו כי אם המחיר הוא כזה יש למפלגות גדולות וחזקות יותר מה להציע... ומדוע לא לקבל ממי שנותן יותר. כך החלה הלגיטימציה לתמיכה במפלגות חילוניות. בהתמודדות כזו ידעו כי ראי תהיה על המחויבות והתוצאות לא יאחרו לבוא.

ומה היום? — במצב הזה, מה שלצער יותר אלינו, את רבבות המובים הפוטנציאליים מעדות המזרח ובעיקר מיהדות מרוקו, הוא החזרה אל מקורותינו בכוונן הכן. חייבים אנו לפעול בכל הכלים כדי לשוב ולהפוך, להחזיר לאוכלוסיה זו את כבודה האבוד, לזקוף קומתה במובן הערכי, לחזק את יסודותיה ומסורתיה הרבותיים, לחזק את בתי־הכנסת, בשכונות ובישובים, עד כדי הפיכתם למרכזי תרבות ודת! — הדברים אינם פשוטים ואינם קלים. התנועה, העושה מאמצים רבים לשוב לכוחה, חייבת להשקיע של המרכזה אנשי מחשבה ומעשה, לאפשר להם לחקור היטב את הנושא ולהגיע למסקנה והצעות מעשיות, איך וכיצד לפעול להחזרת רבבות הבנים התועים לחיק התנועה.

(הכותב הוא יו"ר הוועד הפועל המצומצם של התנועה הדתית־לאומית)

לתנועה ציונית חסרה

(המשך מעמ' 5)

לכתחים. היא אינה רשאית לפעול רק למי שריקות ותרועות המגיעות מבני ברק, ומאה שערים, והיא צריכה להפעיל מאות מחבריה שהם בעלי ידע ומוני־חיות כדי לגבש דיעות עצמאיות ומקוריות.

הכוונה והדרכה ברורה

זאת ועוד, התנועה צריכה לסגל לעצמה יותר ויותר אופי של הכוונה והדרכה ברורה ולצמצם ככל האפשר את הצגת סימני השאלה על כל עמדה שהיא נוקטת. העניינים צריכות להיות בשואות לא למקרי דעת הקהל אלא לעניין עצבו. לא על כל ענין ופרט צריך להביא אחרנה כדי לראות את תגובתו של הבר חור הסוציאלי.

בעוד מר קרונה עשה אתחתא אנו שואלים: כיצד מיישמים הלכה למעשה את כל הרעיונות הטובים שאתה ממליץ להם?

כאיש פרגמטי ועניני משיב מר קרונה ללא היסוס: הוא ל־תגיעה הוו שאני ממליץ עליה אינה עולה בקנה אחד עם פרגמטיזם ותועלתיות יומיומית ולכשאה היא דרך קשה להסברה. ולשכנע, נראה לי כדוחה מאד ענין הקמתו של בית־ספר לפעילי התנועה שלעיין מדברים לבד שנים ועדיין לא נעשה דבר. בית־ספר זה הוא צורך חיוני מדרגה ראשונה כדי שנוכל לגבש את דמותו של הפעיל התנועתי ש־יתחיל מחדש לראות בעבודת התנועה שליחות לשיהא חוזר באמונה שהוא נושא הדגל של הציונות הדתית האמנה. אנו זקוקים לדמויות של פעילים שלא יהיו אכולי ספקות ומתנדבים, אלא בעלי דעה מעמיקה ואיתנה.

בסיום השיחה הזכיר מר קרונה: בימים אלו ציינה קבוצת טירת צבי מלאת חמישים שנה לעלייתה על הקרקע. אין ספק בליבי שהכל בתנועה מברכים את חברינו הוותיקים והצעירים באחד מטירת־צבי ליובלם ומאחלים להם כל טוב לשנים הבאות. אולם, תנועה כשלנו, הנושאת דגל של תורה ועבודה ומכי־רנה את נמיה לקראת שיקום מלא האם לא צריכה היתה להעביר ברחבי המוצאות מהלך של השיבה בשאלת הגשמת רעיון תורה ועבודה בעבר, בהווה ובעתיד? הלא טירת צבי היתה נקודת מפנה חשובה בעמדתה הציבורית של התנועה ועל ידה יצאה הבשורה בדבר זכותה הציבורית, המדינית של היהדות הדתית־לאומית לפעול בזירה הלאומית הכללית.

לסיכום: באומרי את כל הדברים הללו אין בי כוונה חלילה להוסיף טיפות של ביקורת של זו והי־קיימת. בלאו הכי, תנועתנו במצבות אינה פסימיסטית ואני שהבני כולו תבער התנועה רחוק מאד מ־פסימיזם. כוונתי היא בעיקר לעורר ולדרבן את מה־לך השיקום שהחל במידה ניכרת של הצלחה לאחר הוועידה, וכיוון המסוסות המקיימים שלה. למען האמת אומר כי כמו חברים רבים אחרים גם לי אצה הדרך והשוב שנדרבן בתבוננות זאת אם כל הציבור שלנו לאומי־הבריגי המצטרפים ליד הגה התנועה במרכז ובסניפים, אצה לנו הדרך לשיקומה של תנועתנו!

הצופדיוס

ב"ה
יום שישי, כ' בתמוז תשמ"ז (17.7.1987)
גיליון מס' 292
בעריכת עפרה ורד

שלום ילדים,

בכותבי אליכם שורות אלה, ידי-ידי הצעירים, עצוב לי בלב. עצוב לי וכן לרבים אחרים, מבוגרים וצעירים, ומדוע? כי השבוע, ביום שלישי, ב"ו בתמוז, הלכה לעולמה, ללא עת, המורה והמחנכת הוותיקה (והמסורה), שושנה לביא, עליה השלום.

שנים רבות שימשה כמורה וכמחנכת בבית-ספר ממלכתי-דתי בבני-ברק בו למדתי, והעמידה תלמידים הרבה.

המורה שושנה — כך כונתה בפי תלמידיה, הורים, מורים ומכרים — הקדישה את רוב שנות עבודתה בהוראה בכיתות הנמוכות של בית-הספר היסודי-דתי. היא הניחה בקרב תלמידיה את היסודות המוצקים והטובים להמשך חינוכם ולימודם.

כשעיניה חיות וזוהרות מאהבה, הסבירה לתלמידיה בסבלנות ובי אורך-רוח, את החומר הנלמד. והתלמידים שותים בצמא את המלים שיצאו מפיה בטון מלטף ונינוח.

בהפסקות, עת שהמורים יוצאים לנוח, לשתות כוס-תה, ראיתי את המורה שושנה, יוצאת מחדר-המורים בריצה. כוס תה בידה ופנתה אל הכיתה, כאן חיכו לה מספר תלמידים, שנותרו להם שאלות בקשר לשיעור שעבר. ומפי המורה שושנה שמעו בהפסקה — הסבר נוסף: איזו מסירות!

את אמונתה החזקה באלוקים, ואת אהבתה הכנה את הבריות — העבירה לתלמידיה ולסובבים אותה, חיותה אוהבת ונאהבת.

ברחובות בני-ברק נראתה פעמים רבות, מקדימה שלום לכל אדם, למבוגרים ולתלמידים ולמכרים. ידעתי, המורה שושנה ממהרת לדבר מצווה, אם לברית-מילה, אם לביקור-חולים, לברך אנשים בשמחתם, או להשתתף, לדאבונה, בצערם.

המורה שושנה הקפידה בקיום מצוות שבין אדם למקום, ומעל לכול — בקיום מצוות שבין אדם לחברו, וכל זאת בשקט, בענווה, שלא על-מנת לקבל פרס.

המורה שושנה כבר איננה אתנו. קשה, קשה למשפחתה המפוארת שהותירה אחריה, קשה לתלמידים, הורים וידידים, אך אורח-חייה ודרכיה יהיו מורשה — וישארו.

יהי זכרה ברוך.

ודרך חינוכה לאהבת ה', האהבה והעזרה לזולת יהיו נר לרגלינו.

שבת שלום
שלכם, עפרה

פרשת השבוע — פינחס

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן... (במדבר כ"ה, י"א)

פרשת "פינחס" היא אחת משתי פרשיות בתורה, שכלולות בה כל מועדי ישראל שהתורה צוותה עליהם (השניה היא פרשת "אמור" שבספר "ויקרא"). לפי סדרי הלוח העברי, קוראים פרשת פינחס ברוב השנים בימי "בין-המצרים" — בשלושת השבועות שבין שבעה-עשר בתמוז לתשעה באב, בהם אנו מקיימים מנהגי אבלות על נפילת ירושלים בידי אויבים ועל חורבן בית-המקדש.

שואלים כמה מחכמי ישראל: מדוע, מעריבים כאן שמחת המועדים בימים של אבל וצער על אובדן עצמאות ישראל וחורבן בית-המקדש?

הסביר זאת הצדיק רבי לוי יצחק מברדיצ'ב בדרך הבאה: ישראל עם-קדושים מתאבלים אבל גדול בימי "בין-המצרים" על נפילת ירושלים, חורבן בית-המקדש ושאר צרות גדולות שבאו בימים והם על עמנו מידי צוררים. קיים איפוא חשש שהצרה תשכיח מלב ישראל את השמחה ואת המועדים. משום כך קוראים בימים אלה בתורה על המועדים שהיו לבני-ישראל בזמן שבית-המקדש היה קיים, וזה להזכיר לעם את השמחה והמועדים בעתיד בגאולה שלמה של ימי "בין-המצרים".

(עפ"י מ. בכר, "מהפרשות לתורה")

דבר בשם אומרו

אין הקדוש-ברוך-הוא עתיד לנחם את ירושלים אלא בשלום.

(ספרי זוטא נשא)

משיב בהלכה

הרב יונה מצגר
רב אזורי - צפון ת"א

שאלה: האם מותר להאזין למנגינות המושמעות מרדיו או מטייפ בימי "בין-המצרים"?

תשובה: יש להמנע מלהאזין בימי "בין-המצרים" למנגינות הנועדות להנעים את אוזן המאזינים ולגרום הנאה. יש מפוסקי הדור המתירים להאזין לתוכניות שעיקרן — דיבורים, ובין דיבור לדיבור מושמעים קטעי מוסיקה קצרים, כיון שעיקר האזנה מכוונת לדיבורים ולא למוסיקה.

שאלה: האם מותר לאכול פרי חדש, או ללבוש בגד חדש לכבוד שבת שבין י"ז בתמוז לתשעה באב?

תשובה: מובא בספר חסידים: "יש חסידים מחסידים וראשונים שלא היו אוכלים פרי חדש בימים שבין י"ז בתמוז לתשעה באב, כי אמרו — איך נברך שהחיינו... לזמן הזה, שהוא זמן של אבל וצער".

הרמ"א (רבי משה איסרליש) כתב, שאפשר לברך "שהחיינו" בימי "בין-המצרים" על פרי חדש, שלאחר תשעה באב יכלה מן השוק.

יש מן הפוסקים שאסרו לברך "שהחיינו" על פרי חדש אף בשבתות, אך רבים מהפוסקים הקלו בעניין זה.

לדעת הפוסקים, בגד חדש משמח את הלב יותר מאשר פרי חדש, ולכן יש שאסרו לחדש בגד חדש אף בשבת. יש שהתירו לחדש בגד חדש בשבת שערב ראש-חודש אב, משום כבוד השבת. ומכל מקום ראוי להחמיר וללבוש בגד חדש לאחר תשעה באב.

הַחֹפֶשׁ הַגָּדֹל

מאת רחל שילוני

הַחֹפֶשׁ הַגָּדֹל
וּבֵית-הַסֵּפֶר
הָיָה הָיָה
וְהָאַיִן הֵחֵל:
אֵין קִימָה
אֵין רִיצָה
וְאֵין חוֹבָה
לַעֲשׂוֹת דְּבַר-מָה.

וַאֲנִי בַּשָּׂדֶה
בְּצַד סֶלַע שׁוֹכֵב
שׁוֹכֵב בּוֹדֵד,
לְבַדִּי
פַּרְפַּר מְרַחֵף
לְטָאָה חוֹמֶקֶת
חַרְדּוֹן נֶעְלָם
וּקְצָת פַּחַד בַּלֵּב
מִפְּנֵי נָחָשׁ רוֹחֵשׁ.

וּבַשָּׁמַיִם הַגְּבוֹהִים
חֲנָה שֶׁל עֲנָנִים
לְאַיִן מַפְלִיגִים
וַאֲנִי מְבַקֵּשׁ הֵנָּה
עוֹלָמוֹת לִי בּוֹנֶה.
וְכֵיף נוֹרָא
רַק בַּבֹּקֶר
חֹפֶשׁ שֶׁכָּזֶה.

המעלית

מאת בת שלום — (המשך מהשבוע שעבר)

(תקציר הפרקים הקודמים: המוטל בת השש וחברתה, נתקעו במעלית שבבניין רב הקומות בו הן גרות. לאחר מאמצים ומתח-רב, חולצו השתיים, אך מאז, רדף את המוטל פחד המעליות).

שושה חודשים נמשך פחד המעליות ויום אחד — נעלם. מי הוא המלאך הממונה על סילוק פחדים ממוחם של ילדים — אינני יודעת. אבל את מלאכתו עשה יפה. בוקר אחד, בשבע שלושים וחמש זימזם האינטרקום בדירתנו.

אינטרקום, אתם יודעים ודאי, הוא מערכת הקשר הפנימית המאפשרת לילדים המשחקים למטה לזמזם כל חמש דקות ולהודיע לאמא הודעות חשובות, כמו: "אמא, גליה מציקה לי. אמא, יוסף העליב אותי. אמא — תשלחי לנו למטה פרוסות במימרח שוקולד". בקיצור — טלפון ביתי פנימי.

הרימותי את שפופרת האינטרקום ושמעתי דרכו את קולה של המוטל, תגיגי מאוד, מכריזה: "אמא! ירדתי במעלית!"

המוטל חזרה אל שורות "ילדי המעליות". לא לבד, כמובן. תמיד בחברת אחיה או אחיותיה או בחברת מבוגרים. יורדת, עולה ולא מדברת יותר על פחדיה. לא מזכירה אותם במילה. חשדתי אמנם שעמוק עמוק היא עדיין חוששת מן התא הסגור המעלה ומוריד בלחיצת כפתור, אבל גם את הפחד סגרה כנראה בתא קטן וסגור ולא נתנה לו לצאת.

עברו עוד כמה חודשים והנה, זמן קצר לפני שהסתיימה שנת הלימודים הנוכחית התכוננה הכיתה של המוטל לנסוע לירושלים, לביקור בכותל "ביקשה שנכין פתק בקשות להטמין בכותל". ומיד נבלעה בחדרה וישבה בארשת חשיבות לכתוב את הפתק שלה. עוברות כמה דקות והמוטל ניגשת המערבי. "המורה שושנה" — סיפרה לי המוטל, יום לפני הנסיעה — אלי: "אימא, הפתק הזה סודי, ורק לה' מותר לדעת מה כתוב בו או שגם לך מותר לקרוא?"

אמרתי: "זה תלוי בך, המוטל. את יכולה לשמור את בקשתך בסוד או שאת יכולה להראותו לי".

המוטל יצאת מחדרי, הסתובבה בדירה מתלבטת. לבסוף חזרה אלי: "טוב, תראי מה הכנתי בשביל הכותל".

פתחתי את המון הקפלים הקטנים של פיסת הנייר וקראתי:

"ה', בבקשה אל תקלקל אף פעם את המעלית שלי".

חייכתי. איזו בקשה מקורית, חשבתי לעצמי. אני בטוחה שבין אלפי הפתקים התקועים בין אבני הכותל בירושלים אין גם אחד שמדבר על מעליות.

ועוד סיבה היתה לחיוכי. הבינותי, שכאשר המוטל מסוגלת לכתוב על משהו שכל כך הפחיד אותה בעבר — סימן שהיא השתחררה מן הפחד הזה לגמרי.

חידון ?

ח	י	ד	ו	ן

את הפתרונות יש לשלוח ל"הצופה לילדים" רחוב המסגר 66, תל-אביב

חידת מילואים

מאת ציפי מלכיאל
כיתה ו', ירושלים

	א	ב	ג
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

מלאו את התשבץ במאוזן — מימין לשמאל על-פי ההגדרות. בתשובה רשמו את שתי המלים שתקבלו בטורים א' ו-ג'.

הגדרות:

1) דיבר, חשב 2) רקד, פיזז 3) חבר בחברים העומדים בראש אגודה ומפעל 4) תורבבו 5) רכוש גורל, בזו.

בין הפותרים יוגרל פרס. בהצלחה!

חזון הרצל במוצא

מאת אהרן מזיא

אֶל לְמוֹשָׁבָה מוֹצָא
הִגִּיעַ לֹא מְזֻמָּן —
בְּאַדְמָתוֹ נָטַעְתִּי עֵץ
צָעִיר וְרַעֲנָן.

כִּי בְּרוֹזָה — זֶה שֵׁם הָאֹפֶר —
יָדַע הַדַּפָּה לַעֲבֹד,
עַד שֶׁהָפְכָה אֶת הַקַּרְקַע
לְפוֹרִיָּה מְאֹד.

קָשָׁה הָיְתָה כָּל הַקַּרְקַע —
מַמָּשׁ אַדְמַת טְרָשִׁים.
אֲבָל הָאֶרֶז הַצָּעִיר
יִשְׁלַח פֹּה שָׁרָשִׁים.

וּכְמוֹ הָאֶרֶז גַּם עַמִּי
יַשְׁרִישׁ בְּאֶרֶץ זֹאת.
הוּא יְחַיֶּה אֶת הַשְּׁמָמוֹת —
זוֹ אֶרֶץ הָאָבוֹת.

וְגַם אִם יַעֲקֹר הָעֵץ —
אוֹיְבִים רַבִּים יֶשְׁנָם —
עַמִּי מִפֹּה לֹא יֵעָקֵר,
לָעַד יָשׁוּב הָעָם.

בְּמוֹצָא, בְּחֶלְקַת אַדְמָתוֹ שֶׁל בְּרוֹזָה, נָטַעְתִּי שְׁלוֹשׁ אֶרֶז צָעִיר.
(מִיּוֹמָנוֹ שֶׁל הֶרְצְל 4.11.1898)

[כ' בתמוז - יום הזכרון לבנימין זאב הרצל]

עשוק ושעשע

"פיל" בבית

הפיל — חיה גדולה ומפחידה, אך אל בהלה — ניתן להעמיד חיה זו על מדף בקישוט בחדרכם, כיצד?

העתיקו על-גבי נייר פרגמנט את הצורה המצוירת בשרטוט שלפניכם (ניתן להגדיל, כל אחד כרצונו).

את "אוזן" הפיל העתיקו בנפרד מ"גוף" הפיל. גזרו את נייר הפרגמנט על-פי הצורה המצוירת. הניחו את הצורה שהתקבלה על בד לבד המקופל לשניים. גזרו את הבד הכפול מסביב לשרטוט, ותקבלו את שני צדי "גוף" הפיל.

כמו כן, גזרו בנפרד את צורת "אוזן" הפיל, אף כאן, עשו זאת על בד המקופל לשניים, ותקבלו שתי אוזניים. חברו כל אוזן בנפרד, לכל אחד משני צדי "גוף הפיל", את ה"אוזן" יש לחבר רק במקום המסומן בקווים על-פי השרטוט שלפניכם (סמוך ל"עין").

כ"עיניים" תפרו שני כפתורים, כפתור בכל צד. ניתן אף לתפור או להדביק בדבק מגע עיגולים הגזורים מבד לבד שצבעו שונה מצבע "גוף הפיל".

לאחר ששני חלקי הגוף מוכנים, גזרו רצועת לבד ארוכה וצרה, שאורכה כאורך היקף "גוף הפיל". חברו את הרצועה משני צדיה, לשני חלקי "גוף הפיל". רצוי לחבר תחילה את חלקו התחתון של "גוף הפיל" כלומר, איזור ה"רגליים". כדי שהדמות תשאר נצבת ולא תיפול, יש להכניס לוחית-עץ, או מלבן העשוי מקרטון עבה, ולהניחה על רצועת כל "רגל" כ"סולייה".

לפני סיום תפירת הרצועה, זיכרו להשאיר פתח, כדי למלא את "גוף הפיל" בצמר-גפן, או בגרבי-ניילון, שיצאו מכלל שימוש, וכן בשאר שאריות-בד. לאחר מכן, סגרו את הפתח, גזרו מבד הלבד את ה"זנב", אף אותו חברו לרצועה והנה — הפיל ניצב לפניכם כקישוט בחדר.

מפחיד? לא!!!

בהצלחה!

עפרה

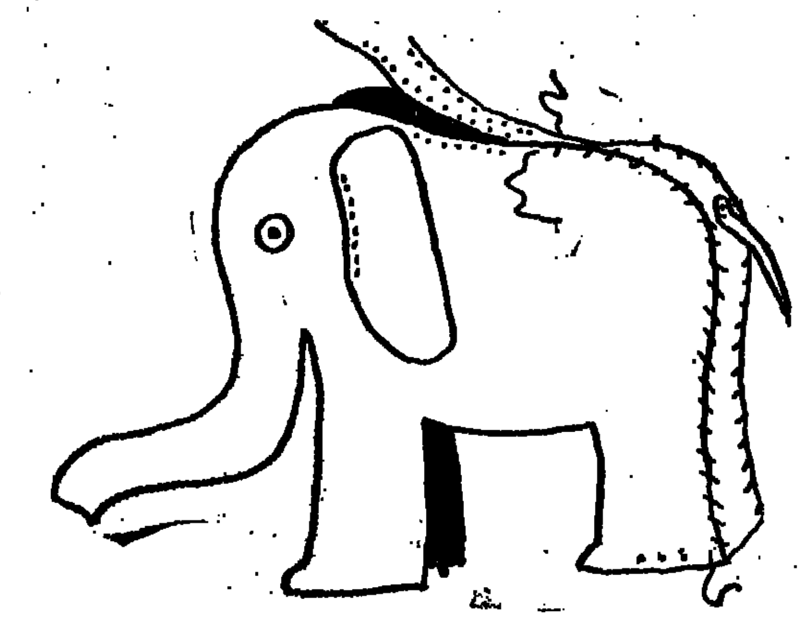

בחוג המשפחה

בעריכת נעמי גוטקינד

כוננות צביעה במחנה הקיץ של בני עקיבא

בערב שקדם ליציאה — מחטטת נועה במגירת הקוסמטיקה שלי ב־פרצוף דרוך: אמא, שפתון ישן, משומש, שאינך צריכה עוד, אני מחפשת.

ואולי גם על צללית עפעפיים את מסכימה לוותר ?"

למחרת, עמוסה בקופסאות גרגירי תירס, טונה וחומוס קילוגרמים של סוכריות ומסטיקים, שק שינה והבעה מתוחה ודרוכה לקרב — היא יוצאת למחנה.

בדלת היא לוחשת: אל תדאגי. את הפנים שלי לא יצליחו החברה' לצבוע הלילה. אני לא אישן בכלל.

שלושה לילות "ללא שינה"? מה פלא אם הימים הבאים עוברים עלי בחרדה קלה.

שוב ושוב, בשעות היקיצה, אני רואה כמו בהבזק, את יער עופר, את מאות הבנים והבנות מכורבלים ב־שקי השינה, עיניהם פקוחות לתוך החשיכה, כל אחד מהדק בידיו צב־עי קוסמטיקה ופנדה ומחכה רק לרגע שחבריו ירדמו כדי לצאת ל־מיבצע הצביעה האינדיאנית.

נו, בשעה טובה, חלפו שלושת ה־ימים.

נועה חוזרת עם פנים אפורות מעייפות וחיוך מאוזן עד אוזן.

היה כיף, איזה כיף, היא צוהלת מן הסף. הצלחתי לצבוע בפסים אדומים את רותה ורותי, מירי ו־מלכה.

ואותך — צבעו?

החיוך של נועה הופך לגיחוך של סיפוק עצמי.

אני הייתי בכוננות צביעה כל הלילה.

כוננות צביעה??

ניכנסתי לישון בשק השינה עם נעלי ספורט על הרגליים. החזקתי ביד אחת פנס, ביד השנייה המשק־פיים שלי ומתחת לראש — השפתון שלך.

אם רק היו מעיזים לגשת אלי — מיד קפצתי מוכנה והארתי בפנס.

בספקנות כלשהיא אני מעירה: אם כך, אולי נוותר על המחנות הב־אים של התנועה? לא נראה לי כל עניין הצביעה ההדדית בלילות.

מה איתך אמא, מתנערת נועה רגע לפני שהיא שוקעת בתרדמת־אבן של אחרי המחנה: הרי אנחנו נהנים נורא מהמתח הזה. אולי תס־כימי בפעם הבאה לתת גם אייליינר?

המיגזרות של תלפיות

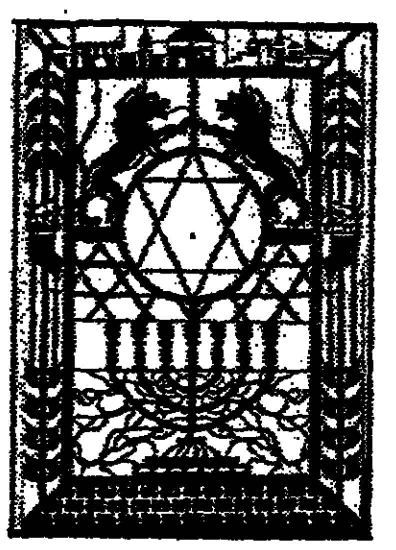

מיגזרות הנייר בעלות מוטיבים סמליים מסורתיים קישטו במשך דורות את „המזרח" בבתי הכנסת בגולה. במיכללת תלפיות החוגגת יובל לקיומה — עושים רנסאנס ל־מיגזרות הישנה. והתוצאות — מר־שימות.

מי שרוצה להיווכח בדבר מוזמן לאולם הכניסה של הספרייה המר־כזית באוניברסיטה בר־אילן. עד סוף חודש תמוז מוצגות שם עדיין כעשר מיגזרות יפייפיות מעשה ידי התל־מידות.

מנייר, מספריים וידיים זריזות הצליחו הלומדות במסלול הוראה לציור ואמנות „להצמיח" אריות ונשרים, את מנורת המיקדש ואת ספר התורה, ברכת כהנים וענפי גפן. איילה שלוחה וחיטה מסוגננת, עלים לבנים על רקע שחור וגביעי יין שחור־רים על רקע לבן.

למי שהספרייה בבר־אילן לא שיי־כת למסלול הקבוע של חייו — יש הזדמנות נוספת לראות את מיגזרות היודאיקה החל מעשרה באב (למח־רת צום ט' באב) בשעות הערב בבית הכנסת איחוד שיבת ציון בתל־אביב.

רוחמה לנדוי מתלפיות מסבירה כי המיגזרות נעשו רק לאחר מחקר מעמיק בסמלים היהודיים ותוך הק־פדה לשלב בהם (כפי שנהוג היה גם בעבר) אלמנטים ויזואליים של שב־עה סמלים מרכזיים, ביניהם החיות שבדבריו של יהודה בן תימא שצי־ווה: הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגיבור כארי, לעשות רצון אביך שב־שמים.

את המיגזרות ביצעו התלמידות במסגרת שיעורי־ההדפס. מחר מח־רתיים הן יוצאות ללמד גרפיקה, ציור ואמנות בבתי ספר בכל רחבי הארץ ובין היתר, כך אני מקווה, להפיץ את ידע אומנות המיגזרות, בין תלמידיהן.

אחרי שלוש שנים, מקבלים תעו־דת הוראה, אחרי ארבע שנים — תעודה להוראה בבתי ספר על יסו־דיים, תיכונים עיוניים ומגמות טכ־נולוגיות.

בקרוב — יוכלו בוגרות המכללה לשלב עם לימודיהן — גם לימודים באוניברסיטה בר־אילן לקבלת תואר ראשון. כבר מדברים על כך ברצינות.

אגב, עם כל החן והיופי שבמיגזרת הנייר המסורתית אסור לשכוח שב־תלפיות, במסלול האמנות (גם הוא חוגג יובל עשרים שנה לקיומו) לומ־דים גם ליצור בעץ, בחימר, באבן, ובקלקר, מקבלים הרצאות מלוות שיקופיות בתולדות האמנות, מבק־רים בגלריות ובמוזיאונים בלווית מורים ומדי פעם יוצאים לימי יצי־רה. יומיים בחיק הטבע המוקדשים לרישום וציור הנוף. למי שאוהבת ללכוד את המראות לא במיכחולים — יש גם שיעורי צילום בהם מלמ־דים קומפוזיציה, בחירת זווית נכו־נה, פיתוח תמונות ועוד.

אבל נחזור אל ההתחלה, כלומר אל תערוכת המיגזרות. זוהי אמנם תערוכה לא גדולה ויצירות בה מעט — אבל החוויה היהודית־אומנותית שהיא מספקת — עזה. כדאי לר־אות. המיגזרת הנראית כאן היא של התלמידה איילה תנוכה.

אופנת הבכירות שבעסקים

איך צריכה להתלבש אשת עסקים בכי־רה?

מאתיים ועשרים מזכירות בכירות מ־מפעלי התעשייה בארץ הוזמנו לקבל תשו־בה לשאלה זו בכנס שנערך אל מלון מוריה פלזה בתל־אביב.

התירוץ — פתיחת מחלקת אנשי עס־קים במלון.

במסגרת הייעוץ לבכירות התקיימה תצוגת אופנה בנושא: להתלבש נכון סביב הכובן והיו גם עצות בדבר האיפור, הנעליים והאביזרים.

שתי שאלות נותרו פתוחות:

(א) האם מזכירות, בכירות ככל ש־תהיינה — הן נשי עסקים?

(ב) האם הביגוד הספורטיבי קייצי ש־נראה בתצלום המצורף מיוחד לעסקים? האיננו דומה לכל מערכת ספורטיבית אחרת שגם עקרות בית או מזכירות ולאו דווקא בכירות בעסקים — נוהגות לל־בוש?

חיי כלב, חיי חתול

בבאה״ב אלף כלבים ובמאה אלף חתו־לים חיים לבטח בבתיהם של תושבי המ־דינה היום. משנה לשנה זוכות חיות מחמד אלה ליותר טיפוח, יותר מוצרים, יותר תכשירי ניקוי ואביזרי משחק. תעשייה שלמה מתפרנסת על גבם וגם אמצעי התקשורת מצטרפים לחגיגה ומדווחים ב־אריכות למשל, על „התחרות הכלבים ה־ראשונה בתולדות ישראל" שהתקיימה לא מכבר אצלנו.

קל להבין את צלמי העתונות. כלבים הם יצורים פוטוגניים אבל גם החתולים אינם מקופחים.

באחרונה התחילו לייבא לארץ סידרת ארוחות לחתולים אניני טעם מתוצרת „סטארקיסט" חברה אמריקנית גדולה, שלי־הבדיל, אנחנו אוכלים גם את שימורי הטונה שלה.

לחתולים מייבאת ליבי מאיר, הבת של מאיר מ„מגדל שלום", שימורים מיוחדים בטעם כבד, עגל, טונה ועוף, מדובר במ־זון אמיתי והוא מיועד לבעלי החתולים

האוהבים להחליף מדי פעם את התפריט. קופסת שימורים שכזו המכילה 170 גרם עולה 1.73 ש״ח. ריבי מאיר שהיא בעלת פנסיון לחתולים אבל הושבת גם על כל־בים מייבאת במסגרת חברת „מאפס" — גם ביסקוויטים לכלבים. כחצי קילוגרם בקרוב לשבעה שקלים.

הכלבלבים הם גם קליינטים גדולים של תכשירי חיטוי והדברה ולבעליהם מיועדים מודעות פירסומת למכביר, הן מטעם חב־רת פליגל והן מטעם חברת כימגת 2000 בע״מ. יש תרסיסים ואבקות שונות למ־ניעת פשפשים (פרעושים וקרציות) המצי־קים בריח של דיאזינון ויש שמפו לפרוות הכלב שמחירו 18 ש״ח. עדיין לא הזכרתי אביזרים שונים (רצועות, רי־תמות, עצמות פלסטיק למשחק) ומספרות לכלבים שצריך להתקשר אליהם ולקבוע תור שבוע שבועיים מראש. (תספורת ל־כלב גזע סביבות 30 ש״ח!).

חיות המחמד מופיעות בשנים האחרונות גם בבתים של הציבור הדתי־לאומי ואם אינני טועה רק במיגזר החרדי אין לר־אותם, אבל דגים באקווריום וציפורים ב־כלוב כבר ראיתי אפילו במשפחות

קונים מתוצרת הטריקולור

מחממי הביצים שבתמונה הם לאו דוו־קא האביזור החיוני ביותר כרגע, אבל אפ־שר להצטייד בהן לקראת החורף אם אכן את מעוניינת ברכישת משהו כשל חברת „אלפאק" הצרפתית המתמחה במערכות כלים לבית, לגינה ולבריכה. תאמרו, מי מעוניין במגשים, מפות, סלסלות להם, סי־נרים או מחזיקי טוסט לשולחן מתוצרת צרפת דווקא?

מפליא אבל מסתבר שיש הרבה מעונ־יינים כאלה. אחרת איך להסביר שמשלוח ראשון של מערכות הכלים והאביזרים מ־צרפת אזל מיד ברגע שהגיע אל רשת החנויות „חוויה" למתנות וכלי בית? זוהי תיכה בעלות הרשת שיש לה שמונה חנויות, כל כך התרשמו, עד שמיהרו להז־מין משלוח שני. אין מה לעשות, למרות כל הסיסמאות, בארץ הולכים עדיין אחרי הטריקולור או אחרי הכוכבים והפסים יותר מאשר אחרי כחול־לבן. חבל. אגב, אם יש לך בריכה שהיא פרטית — תש־מחי לדעת שקיים מגש מתנפח וצף שיש בו מקומות מיוחדים לקבוע כוסות. שוחים ומדי פעם לוגמים מן המגש הצף על פני המים. מחמם הביצים שבתמונה עולה 48 ש״ח.

מה נצפה מה צפוי

ברדיו ✱ בטלוויזיה

ברדיו

✱ „מלווה מלכה" (ב') מוצ״ש, 22.10 — תכנית שלישית בסדרה „הבשורות במטבח המזרחי" — הפעם: על „בשורות יבוא" עם הרב יצחק יעקבוביץ. כמו כן ידובר על המדריך ההלכתי השימושי „צידה לדרך" של הרב ישעיהו שפירא.

✱ „בלכלה והלכה בגבורא ובכשנה" — מאת ד״ר מאיר הבורי (א') ראשון, 19.05.

✱ „עם ישראל" — מיסף לעניינים יהודיים בעולם (ב') ראשון, 19.35.

✱ „אוצר בשבחיך" (ב') ראשון, 20.05 — לקט של פיוטים ברוח „יבי בין הבצרים".

✱ „ביננו לבין עצמנו" — שיחות עם באים בשידור חי (ב') ראשון, 22.05.

✱ „תפוח ועץ" — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם (א') ראשון, 22.05 — הפעם: „לילדים בחופשת הקיץ".

✱ „עיונים בפרשת השבוע" — מאת הרב יונה מצגר (א') שני, 19.05.

✱ „תשואות ראשונות שבתי" — שידור חי מחגיגות הזמר בצרד (ב') שני, 22.05 — משתתפים 10 זמרים וזמרות שנבחרו מתוך 30 משתתפי „תשואות ראשונות" בשנה שעברה. כמו כן משתתפים דורון מזל, להקת חיל האוויר והתזמורת חיל האוויר, בניצוחם של גבסי ברנדס ודני מוסקו.

✱ „אצבע על הדופק" — שבועון בענייני בריאות ורפואה (ב') שלישי, 18.06.

✱ „שיעור בגמרא" — מאת הרב שבתאי סבטו (א') שלישי, 19.05.

✱ „שנינו יחד וכל אחד לחוד" (א') שלישי, 22.05 — הפעם: „קו פתוח" — עם הפסיכולוגים ד״ר הביבה איל וד״ר אריאל לשם.

✱ „יש שאלות" — שידור חי מביה״ס ל־אחיות בתל השומר (ב') רביעי, 18.06.

✱ „שיעור בתנ"ך" — מאת הרב עדין שטיינזלץ (א') רביעי, 19.05.

✱ „צימוקים ושקדים" — מבחר שירים ביידיש (ב') רביעי, 20.05 הפעם: שירים מבימת התיאטרון היהודי.

✱ „מחפשים את המטמון" — בעריכת זאב צור (ב') רביעי, 22.05.

✱ „שיעור בתניא" — מאת הרב עדין שטיינזלץ (א') חמישי, 19.05.

✱ „שורשים" — שבועון לענייני פול־קלור ועדות (ב') חמישי, 20.05.

✱ „יש לי חלום" (א') חמישי, 22.05 — הפעם: עם ד״ר אביטל לוי וניצה אבר־בנאל.

שים עין

„פסטיבל הזמר תשמ״ז — (ד' 21.00) — רשות השידור מח־דשת השנה את פסטיבל הזמר והפז־מון הישראלי. השנה יכלול הפסטיבל במסגרת הצגות הזמר בעדי השידור משם בשידור זה.

שנים עשר שירים חדשים מתמוד־דים בתחרות במסגרת הפסטיבל, ב־ביצוע הזמרים האלה (על פי סדר הופעתם): פזית שובל, צדי קורה, „האורחסים", בועז רבין נגנה אשר הבנות גורמען, ראובן ארז, נתנאלה, להקת פיקוד הדרום, יואל לרנר, ל־נור שפירא, אלון ויהודה הגר, חנן יובל.

לילדים ולנוער

בטלוויזיה הכללית והלימודית

יום שישי

09.45 הלב — פרק 15: מרקו מתגנב ל־אניית — האנייה עומדת להפליג לברזיל ומרקו מתחבא כדי שלא יג־לו אותו. כשמתגלה דבר בריחתו מחפשים אותו אביו וג׳ינה באניות העוגנות בנמל. הם מגלים אותו על סיפון ה„מדגולדה", צוות האנייה מחליט לאמץ את מרקו, ד אביו של מרקו נותן את הסכמתו לנסיעה.

10.10 סרט קולנוע — נסיכת הפוטבול — נערה ששמה תמי מיידה מגיעה עם משפחתה מקנדה לעיירה במדינת אורגון, ארה״ב. הנערה מבקשת ל־התקבל לקבוצת הפוטבול של ביה״ס ונת־קלה בהתנגדות עזה בצד ועד הורים של ביה״ס ורבים מהתלמידים. אם היא משכנעת את ועד ההורים, המאמן, התל־מידים ואת השכנים בכנות רצונה והיא מובילה את קבוצתה לניצחון בליגה.

14.30 היכלות רחוקים — סדרה חדשה בת 6 פרקים. סיפור אהבה המתרחש בהודו בתקופת שלטון האנגלים ב־מאה הי״ט. גיבור הסדרה הוא אשוק, אנגלי שבמורת הנסיבות גדל כילד הודי. לאחר מכן נשלח להתחנך באנגליה וחוזר להודו כקצין. בפשר הנצייה בין נאמנותו לכתר הבריטי ובין נאמנותו לידידיו ה־הודים שאיתם גדל. בפרק הראשון אשטון פלוגאם — מרסיק, או בשמו ההודי אשוק, לשרת בהודו כקצין אנגלי. התנהגותו הידידותית כלפי ההודים אינה מוצאת חן בעיני ממוניו האנגלים. הוא מכיר את בלינדה ורוצה לשאתה לאישה, אך היא מעדיפה אחר על פניו.

יום ראשון

09.40 הלב — פרק 16: מרקו מפליג ל־ארגנטינה — האנייה יוצאת לדרכה. מרקו עובד כעוזר טבח ועליו כך משלם על הנסיעה.

10.05 הרפתקאות באי הבוזים — פרק י"ב — ג׳יק ופול מגלים במנהרה את הזהב שברידי ומאן ניסו להבריח אל מחוץ למדינה, התעלומה נפתרת.

10.30 צבא בנחל — פרק ג' — אלק יוצא לסיכה, בפעם הראשונה בחייו. ה־משפחה יוצאת מהעיר ומגיעה לעיי־רת מחפשי זהב בנחל קוראמבאגו.

10.55 מבע 3, 2, 1 — אורז — „פדי" היא המלה המלאית לאורז. מיגל מבקר בשדה אורז במלזיה.

14.05 היום שבו השתנה העולם — פרק 3: זווית הראייה — הפרק מתרכז בסקירת הגורמים שסייעו למדעים הילולתיים לחזור מבעד למחסום הרציונאות הניסיוניים שהכנסייה תבכה בהם באירופה של ימי הביניים.

17.30 „תהילה" — הפרק הראשון: „בוב הבוקר חוזר שוב", גיבור הילדות של דני, בוב הבוקר, עומד לאבד את סוסו הנאמן היקר לו מכל. דני מגייס את חבריו למבצע הצלה של הסוס.

18.15 „קטנטנים" סדרת סרטים קצרים ב־הנפשה. הרפתקאותיהם של קטנטן ו־ידידיו היוצאים ליעדים לא מוכרים ועוזרים לאנשים בצרה.

יום שני

09.40 הלב — פרק 17 מרקו עובר את קו המשווה — האנייה חוצה את קו המשווה ולכבוד המאורע מכינים הי־מלחים למרקו מסיבת הפתעה. אולם מרקו מצליח להפתיע אותם.

10.05 להקת הוודוויל האחרונה — סד־רה עלילתית בת 13 פרקים. סיפור על להקת וודוויל בניו־זילנד, ה־נלחמת על קיומה. בפרק הראשון נאלצת הלהקה של ואלאס קרטר לעזוב את אר־למה הקבוע ולצאת למסע הופעות בערי השדה.

10.30 ג׳ין האליפאקס, ג׳נטלמן — פרק ב' — ג׳ין הופך לג׳נטלמן אוחז בקהי־לה. לג׳ין ואורסולה יש כבר 4 יל־דים. אולם מיוריאל העיוורת נפטרה מיד לאחר הולדת אחותה.

14.05 חובב הטבע — יצורי השמש — זוג חוקרי הטבע סוקרים בפרק זה את חיי הטבע במדבר סונורן ש־בעיר ניו־יורק.

17.55 הילדים מרחוב דגרסי — הפרק ה־שנים־עשר: „קרן נאמנה לחב־רותה", קרן אינה מתעניינת בעני־ינים ה„בוגרים" בכיתתה, מה שמעניין אותה הוא כיצד תשיג כסף לגלגליות ש־ראתה בחלון הראווה.

יום שלישי

09.45 הלב — פרק 18: מרקו מגיע ל־ברזיל — האנייה מתקרבת לנמל, ומרקו הנרגש איננו מסוגל לישון. גם ליאו הטבח מתקשה להיפרד ממרקו. ליאו ורופי מלווים את מרקו לאנייה המח־שה.

10.10 להקת הוודוויל האחרונה — פרק ב' — להקתו של ואלאס קרטר יוד־צאת לסיור בערי השדה. בעיר הראש־שונה הם מופיעים בכינוס של „ארגון הנ־שים למען צניעות נוצרית".

14.05 סרט קולנוע — אריות לבנים — כריס הוא חוקר טבע שיוצא עם משפחתו לערבות אפריקה כדי לחק־קור את אורחות חייהם של האריות. הוא מתמקד בלהקת אריות אחת ולומד כיצד מתקבלים אך נדחים שני אריות לבנים ביחודיים שנולדו ללביאה מהלהקה.

17.30 „שלוש, ארבע, חמש וחצי" — ה־פעם: „הנסיכה והעדשה" — עיבוד של אפרים סידון לסיפורו הנו־דע של הנס כריסטיאן אנדרסן על נסיך שביקש למצוא לו נסיכה אמיתית.

יום רביעי

09.30 הלב — פרק 19 מרקו נמכר בג׳ונגל — מרקו עולה על אניית מהגרים שמפ־ליגה מברזיל לארגנטינה. התנאים באנייה קשים, הצפיפות גדולה, המזון דל.

09.55 להקת הוודוויל האחרונה — פרק ג' — להקתו של ואלאס קרטר מגי־עה לעיר חדשה ונתקלת במתחרים — מופע האגרוף של טד קרלויל.

10.30 רואים שש שש — הנושים עורכים, הנושפים בחורים, בחירות בטלוויזיה החינוכית — כל מה שרצית לצפות בו ולא ידעת ממי לבקש.

14.05 ישר ולעניין — זה בצד זה — גב־סי, בתולת ממוצא סיני, ונין, בחו־רה לבנה, הן חברות מילדות. לבנין יש חבר חדש, אך מתברר שהוא בוגאי. הוא מסרב להזמין את גבסי, חברתה ה־טובה של בין, לסעודה החגיגית שתיערך בקאנטרי קלאב שלו, לציון סיום לימו־דיו בביה״ס. לבין אין די אומץ לומר זאת לגבסי, וגם לוותר על הסעודה אינה רו־צה, אך גבסי שומעת זאת באקראי, והי־חסים ביניהן משתבשים.

14.30 מבע 1, 2, 3 — חיות עבודה — במלזיה מאלפים פילים לעבודה בגן במלאכות שונות.

14.50 המעוק בעזי חמשת המייל — פרק 32: גביע הזהב — מתיו באפר־לין, בוזל צעיר שצלה זה הגיע ל־עירה, כתובה בתקרונה „גביע הזהב" — תחרות הרוכב המהיר ביותר.

17.30 „עולמו של וולט דיסני" — ה־פרק השלישי: המדריך לחיי הט־בע. הסרט הזה משלב קטעים ב־הנפשה עם צילומי טבע. סיפור ה־טבע דייגנוד מארח את שלושת אחייניו של דונלד דאק ומראה להם בדרך ההו־מור את העמלצות שמוי היום־יום בטבע.

יום חמישי

09.35 הלב — פרק 20: מרקו עובר את הסערה הגדולה — סערה גדולה פו־רצת והאנייה כמעט טובעת. בה־לה משתררת בין הנוסעים, ופרדריקו מצ־ליח להרגיע אותם.

10.00 להקת הוודוויל האחרונה — פרק ד' — הלהקה של ואלאס קרטר מקיימת תחרות כשלונות. הפרס ה־ראשון מוענק לבדיחי אוחה, האלמנה, אף על פי שאינה מיטיבה לשיר. ואלאס מחליט לנצל את „כשרונותיה" של בריי־די.

10.55 בית הספר רצוף הרוחות — פרק 4: ילדה קטנה ששמה מגי מגיעה לעיירה בטוספת סמוקה לילי, בע־לת התנות, מודעת שהילדה היא קרובת משפחה שלה. היא לוקחת אותה אליה ו־מעבידה אותה בפרך. מגי רוצה להצטרף לבוהיים של העלה קראה, אך לילי האנגלוי ביתית מונעת זאת ממנה.

14.45 צבא בנחל — פרק ד': משפחת פלטשר מתמקמת בנחל קוראמבאגו. בעיירת מחפשי הזהב, הילדים מוצ־אים חברים חדשים. מר אקמן הוותיק לע־שות „קסמים" מעניש את אלק ודודינן, הי־מגיעים ל„מקום הקסום" ביער ומהססים להתקרב.

בטלוויזיה

■ „בתו של ספורטיבלי" (מוצ״ש, 22.35) — הפרק החמישי: קליאו מטפסת לטגנית עו־רך ה„קורייר", אך בחייה הפרטיים היא סופגת מכה מהלומה־קשות: פיל ליינר, שאיתו היא עבדה ככתבת לענייני על־לים, נרצח בקבוס סיטי; אשתו של טום בורדר נהרגה בפיצוץ; מפלגתו של אביה של קליאו מפסידה בבחירות, הוא לוקה בשבץ. עם שובה מאוסטרליה קרה דזאג לכך שתקבל את משרת עורכת העי־תון. טום, לאחר שהתגבר על מות אשתו, שב לניו־יורק. הקשר ביניו לבין קליאו מתחדש.

■ „וסירות" — „בזוכרנו את ציון" — מצעדון הזמר המסורתי (מוצ״ש, 23.22) — הפעם יובאו זמירות ברוח ימי בין המצ־רים, ובהן שירי בשמה הערגה לציון. מש־תתפים: החזנים הטורחים בן ציון מילר ויעקב מתמן, וכן אריה בראון, משולם ברמץ, עקיבא מרגליות ומקהלת בן ברוך.

■ „עד סופי" (א', 20.02) — הזמר אדם יופיע בשני שירים מתוך תקליטו הראשון ויתראיין באולפן. עוד שני זמרים יש־ראלים יופיעו בתכנית, כל אחד בשיר אחד מתוך תקליטו החדש — רבקה זהר וברוך שרעבי. ומאמני חיל: הלהקה „מגלם 42" בריאיון ובשיר, והמורה ויטבי יוסטין.

■ „תביעות קטנות" (א', 20.30) — תכ־נית דו־שבועית, הדנה בתביעות קטנות, בסכומי כסף שאינם עולים על 3,000 שק־לים. השופט לשעבר דן כהן הוא הבורר באולפן, ופסיקתו מחייבת את הצדדים.

■ „סוף ציטוטי" (א', 22.40) — התכ־נית עוסקת הפעם בספרות המדע הבדיו־ני. על ההיסטוריה של הז׳אנר, על מקו־רותיו וסוגיו השונים משוחחים פרופ' זרזר שדה, שירת אלקיים, ד״ר נחמן בן יהו־דה ועמנואל לוטם.

■ „אלגרו" (ב', 20.02) — משתתפים ה־פעם: נגנית האורגן אליזבת הלוף, להקת פיקוד המרכז, הקריקטוריסט יוסף בס, ה־מנתרנית הדות ישראלי.

■ „חייו של ליאונרדו דא וינצ׳י" — סדרת דרמה דוקומנטרית בת 5 פרקים (ג', 22.20) — הסדרה, מבוססת על מסמכים ותעודות מגנזכים שונים, מפרטת את הת־פתחותו הרוחנית של האיש ואת תהלי־כי יצירתו. הפרק הראשון מתאר את יל־דותו ונעוריו של לאונרדו.

■ „דמפסי ומייקפיס" (ד', 23.05) — הפרק האחרון בסדרה: „עוף דורס". מעי־מתם של דמפסי ומייקפיס הפעם לאתר מקום מסתור של חבורת טרוריסטים ש־מחזיקים במאגר נשק גדולים.

■ „הישרדות" — סדרה אנגלית חדשה בת 6 פרקים (ה', 22.00) — נושא הסדרה הוא מן הקשים בנושאים הכלל־אנושיים: כושר ההישרדות של הפרט בתנאים לא נסבלים ולא אנושיים, מתוך ניתוק מן ה־חברה והיעדר התמיכה מן הסביבה. שלו־שת הפרקים הראשונים עוסקים באסונות אישיים שהעמידו במבחן את הרצון ואת הכוח של הפרט להישרד שלם בגופו ו־ברוחו. שלושת הפרקים האחרונים מטפלים באותו הנושא מבעד לאירועים שקרו לקבוצות גדולות.

הערוץ השני

יום ראשון

19.00: „שמונגעת בטוורי"

20.00: מבט שני — אחיות וילדים

21.00: סוף

יום שני

19.00: עד סוף

20.00: תעודה — התחלות מאוחרות

20.40: סוף

יום שלישי

19.00: באותו עניין

19.30: סיבה למסיבה

20.30: קונצרט — מוזיקה זעירה — פסנתר

21.00: סוף

יום רביעי

19.00: שישאור ביוגו

19.30: בלט — מרקמים

20.00: בידור

21.00: סוף

יום חמישי

19.00: דובי אבמת לי

19.30: אופרה — אאידה מאת ורדי

21.00: תעודה — אבא בר־טול

21.30: המשך האעוונה אשדוה.

פינת הבול

„בולי" תעמולה

מאת חיים לנגלבן

ג׳ואנס סאווימבי, מנהיג „אוניטא" קבוצת לוחמי המחתרת באנגולה, מושבה פורטוגזית לשעבר בדרום־מערב אפריקה, הורה על עיצוב והדפסת בולי התעמולה הנושאים עליהם היטל מיוחד. המשמש לכיסוי דמי הדואר עבור המכתבים ממפ־קדת התנועה בג׳אמבה.

המכתבים נשלחים ממפקדת „אוניטא" לארצות ידידותיות שונות, ומשם לכתו־בות בעולם כולו. התקווה היא כי הנעיין ישיגלו אספני־בולים הנמצאים במדינות רבות, יביא לגיוס הכספים הנחוצים ל„אוניטא", כדי להמשיך את „מאבקו לשחרר את אנגולה כולה מעול הממשלה המרקסית הפרו־סובייטית" (ציטוט מלא). כיום שולטים הכוחות הצבאיים של „אוניטא" על חלק גדול מדרום־מזרח אנ־גולה.

ארבעת הבולים שהונפקו ב־20 בפב־רואר 1987, צוירו על־ידי ג׳ורג׳ מקדר־מוט כפוטאבו בייק־פלורידה; אספן בו־לים ותיק. הסדרה הודפסה על ידי „פריג־ס׳נג פור דה סרויד", חברה שגם היא בבעלותו של הצייר. הבול הראשון בסד־רה קורייתת זו בערך של 10 קואנסה, עם היטל של 300 קואנסה, מראה את „הנשיא" ג׳ואנס סאווימבי, מנהיג תנו־עת המורדים של אנגולה „אוניטא" במ־דים. על בול זה מופיעה אמרתו המ־פורסמת „אין בעולם נשק היכול לנצח את רצון העם".

הבול השני בערך של 20 קואנסה ב־תוספת של 300 ק', מראה יד שחורה ויד לבנה, לוחצת זו את זו בידידות כאשר ברקע מופיע דגל „אוניטא".

הבול השלישי בן 30 קואנסה בתוספת 400 ק', מראה את עניו של נמר, כדי לסמל את נחישות „אוניטא" „למגר את המשטר המארכסיסטי הקיים, השולט ב־בירת אנגולה, לואנדה" (ציטוט).

ואילו על הבול הרביעי בדרג של 40 קואנסה, עם היטל של 500 ק', מופיע פרופיל של „מנהיג אוניטא" סאווימבי, כאשר ברקע דגל התנועה.

עיצובם והוצאתם לאור של תוויות „אוניטא" אלה נעשו בהוראת „נשיא אוניטא" סאווימבי, במטרה ביקרו בארצות־הברית. חברה מסחרית הוקמה כדי לנהל את „חבילת הבולים" לסוחרים המ־עוניינים בכך, ורובם לאספנים התמימים.

מן הראוי לציין, כי החברה הפילטלית הבינלאומית של בניו־יורק, בראשה עומד מר סם מלאמוד, היא המפיצה את החומר הבולאי לסוחרי הבולים בעולם.

כדאי לציין, כי המחיר למשלוח מכתב בתוך אנגולה עצמה הוא 20 קואנסה, בעוד שהמחיר למכתב בינלאומי מגיע ל־100 קואנסה. לפי חשבון זה, כל ארבעת „בולי אוניטא" (ללא היטל) דרושים כדי לשלוח מכתב בינלאומי אחד מג׳אמבה.

הערך המופיע על הבולים שווה ל־15 דולרים או 1,500 קואנסה (כולל ההיטל) בכסף אנגולי משער השוק השחור, או 50 דולר בהתאם לשער החליפין שנקבע על ידי המשטר הקיים באנגולה.

החברה המסחרית, המתכננת מדי פעם לנפק בולי דואר נוספים, בהתאם לצרכי השעה, החברה גם אינה מתמיצה הדבר־בות להודיע, כי היא ערבה לכך שכל הפלטות של „בולי אוניטא" יושמדו לאחר כל הנפקה. לצורך הבהרה, כדאי לציין, כי „בולי אוניטא" אינם משמשים כבולים הקיים לכל דבר, אלא כפי שציינו, הם מהווים כחומר תעמולה בלבד ואין הם ניתנים להצגה בתערוכות רשמיות של ארגון בולאי מוכר.